

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра Соціально-гуманітарної підготовки

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

***до 200-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка
та 55-річчя КІІ ДонНТУ***

12 березня 2014 рік

Красноармійськ,
2014

УДК Ю: Ч 481

ББК 87:74.58

Рекомендовано до друку Вченою радою КІДонНТУ (протокол № 1 від 27.02.2014р)

Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (12 березня 2014 рік) – Красноармійськ, КІДонНТУ, 2014. - 277 с.

Збірка містить оригінальні праці учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції». Основні напрямки конференції: філософсько-педагогічні аспекти в освітній діяльності; формування професійної компетентності студентів у процесі навчання гуманітарним дисциплінам; роль ВНЗ у формуванні правової культури і вихованні молоді; інноваційні технології у мовленнєвій підготовці. Матеріали відображають сучасний стан наукових досліджень щодо розвитку освітньої діяльності у ВНЗ.

Матеріали розраховані на широке коло науковців, викладачів вищих навчальних закладів, представників органів місцевого самоврядування, державних службовців, студентів. В матеріалах збережено авторський зміст та стилістику.

Оргкомітет конференції:

Дяченко Н.І. - к.і.н., доцент

Немцева Н.С. - доцент

Самофалова Т.В. - ст.викладач

Комп'ютерна верстка та обкладинка: Пославська О.П.

© Красноармійськ, КІДонНТУ, 2014

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Байрачний В.О. ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ ГРУПІ Й СУСПІЛЬСТВІ	7
Білецька Л.Л. ЕТНОНИМИ В ПОЕЗІЇ Т.Г.ШЕВЧЕНКА	10
Бледнов И.Ф. ФИЛОСОФСКИЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ В.П.ЭФРОИМСОНА О ВОЗМОЖНОСТЯХ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ГЕНЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ СПОСОБНОСТЕЙ.....	15
Дяченко Н.І. ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНИ В ТВОРЧОСТІ Т.Г. ШЕВЧЕНКО.....	24
Дяченко Н.І. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ.....	30
Коваленко Ю.О. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК НОВИЙ ЕТАП СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	33
Ляшок Я.А., Ляшок Н.Ю. ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ.....	42
Моїсєєнко Л.М. СТРУКТУРА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	45
Муза Д.Е., Ильинович Е.Б. ИНЖЕНЕРНОЕ ЗНАНИЕ В ОБЩЕСТВЕ РИСКА: PRO ET CONTRA.....	49
Полищук Н.О. ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ	52
Попов В.Ю., Попова Е.В.) УНИВЕРСИТЕТ И ФИЛОСОФИЯ.....	56
Сергієнко Л.Г. ДИДАКТИКА ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ ..	68
Черкавская Т.М. ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ОСНОВА МОДЕРНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	74

НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНА ТА ДЕРЖАВОТВОРЧА СПАДЩИНА ТА ЇЇ РОЛЬ В ОСВІТІ

Василенко А.І. СЛУЖБОВА ОСОБА ТА ЇЇ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ....	79
Куликова О. В., Моїсєєнко Л.М. РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ - ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ	83
Михайлюк В.Є. ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН.....	85

<i>Пархоменко М.М.</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОЖИВЧОГО РИНКУ.....	90
<i>Романій С.М., Невгода Я.Д.</i> ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ КОЗАЦТВІ.....	95
<i>Росновський М.Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕФОРМ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ.....	100
<i>Сердюк І. В., Моїсєнко Л.М.</i> СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	104
<i>Фоміна А.О., Чугунова О.І., Білецька Л.Л.</i> ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО В АНГЛОМОВНОМУ СВІТІ.....	110
<i>Холодова К.С., Шинкаренко І.В.</i> СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ПІДНЕСЕННЯ БЛАГОДІЙНИЦТВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	115
<i>Шинкаренко І.В.</i> МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ М. КРАСНОАРМІЙСЬКА ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ РІДНОГО КРАЮ	120
<i>Щербакова К.О., Моїсєнко Л.М.</i> АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	128
ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>Анастасова Н.М.</i> ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.....	134
<i>Коломоец А.В., Карташова А.А.</i> ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ПЕРЕГРУЗКИ: ПОСЛЕДСТВИЯ И СПОСОБЫ ИХ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ.....	139
<i>Костенко К., Самофалова Т. В.</i> СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА.....	143
<i>Курило Г.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ; ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	146
<i>Marchenko O., Suhobrus L.S.</i> ROLE OF COMPUTERIZATION IN EDUCATIONAL PROCESS.....	148
<i>Нескорородева Т.В., Ляшук А.Я.</i> РОЛЬ ЭКОНОМЕТРИКИ В ПОЗНАНИИ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОЦЕССОВ.....	152
<i>Нємцева Н.С., Нємцев Е.М.</i> ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК АТРИБУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ.....	156
<i>Романій С.М., Леоненко О.О.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ.....	161

<i>Самофалова Т.В., Шенкаренко Т.Ю.</i> ВЛИЯНИЕ ТРАДИЦИЙ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ.....	164
<i>Скрипка В.М., Скрипка К.В.</i> ОСНОВНИ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ...	168
<i>Хейло А., Самофалова Т.В.</i> ФОРМАЛЬНЕ І НЕФОРМАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО В СТУДЕНТСЬКИХ АКАДЕМІЧНИХ ГРУПАХ.....	172

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

<i>Біляк О. Старий В., Сухобрус Л.С.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	177
<i>Голуб Е.Н.</i> РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ.....	181
<i>Давидов П.Г.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ.....	185
<i>Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О.</i> ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ.....	191
<i>Ісаєнков А.А., Ісаєнков К.А.</i> ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ, СРЕДСТВА И ФОРМЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ.....	196
<i>Куликова О.В., Коваленко Ю.О.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ.....	202
<i>Самофалова Т.В.</i> ФОРМИРОВАНИЕ У СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПО АУДИРОВАНИЮ.....	206
<i>Самофалова Т. В.</i> ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ.....	210
<i>Сергієнко О.І., Сергієнко Л.Г.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ.....	215
<i>Скалозуб Е.Н., Пархоменко М.Н.</i> ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ.....	221
<i>Соколенко С.І., Яцюк М.М.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	226
<i>Щербак Ю. В., Немцева Н. С.</i> ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	228
<i>Яцюк М. М., Шелудько Ю. Ю.</i> МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	233

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК УМОВА ЕТНІЧНОГО РОЗВИТКУ І ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

<i>Козий І.А., Сухобрус Л.С.</i> ПРОИСХОЖДЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	236
--	-----

<i>Лихацька Л.О., Макоtkіна О.В.</i> ШЕВЧЕНКО – ПРЕДСТАВНИК БОГЕМИ XIX СТОЛІТТЯ	240
<i>Лихацька Л.О., Сергієнко Н.А.</i> ВПЛИВ ЗАПОЗИЧЕНИХ СЛІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.....	243
<i>Skalozub O.M., Golovnia A.G.</i> THE WORDS OF THE NOUGHTIES.....	246
<i>Skalozub O.M., Samofalova T.V.</i> VOCABULARY GROWTH.....	251
<i>Skalozub O.M.</i> STUDY SKILLS AND FUNDAMENTAL STUDY STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH VOCABULARY.....	254
<i>Скалозуб Е.Н., Лука К.Е., Пархоменко Т.С.</i> АМЕРИКАНО-БРИТАНСКИЕ РАЗЛИЧИЯ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.....	260
<i>Сухобрус Л. С.</i> ТЕМАТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ ПОЛИВЕРБАЛЬНЫХ РЕАЛИЗАЦИЙ НОМИНАТЕМ С ДОМИНАНТОЙ-СЛОВОМ.....	265
<i>Холіч І. В., Юсипук Ю.О.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	270
<i>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....</i>	273

ФІЛОСОФІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

УДК 122:130,1

Байрачний В.О.(Каф.филос. Хар.НАУ)

ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ ГРУПІ Й СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток проблеми людини в його життєдіяльності й соціальної відповідальності з особливою необхідністю припускає, щоб теоретичні передумови мали реальне підтвердження соціальною практикою. У даному зв'язку, аналіз соціальної відповідальності як системи, її прояву в міжособистісних відносинах змушує

нас співвіднести її із практикою повсякденної діяльності людей, зі знаходженням умов оптимізації їхньої діяльності, тобто умов досягнення безпосереднього найкращого практичного результату. Подібна постановка питання, ставить на провідне місце питання про критерії, при наявності яких можна з достатнім ступенем вірно зробити висновок про найкращі варіанти тих або інших дій, а також значення впливу виховання на формування особистості.

Під критерієм соціальної відповідальності ми будемо розуміти «мірило оцінки, судження»(див.:Ожегов С.И. Словарь русского языка.Москва.,1990.-с.307.), що дозволяє визначити характер вчинку, діяльності особистості з позицій виконання приписів, норм. Виховання забезпечується різними видами як організаційної, так і організаторської діяльності, де суб'єктом є сама особистість, що перебуває в рамках тої або іншої соціальної групи, суспільстві в цілому.

Очевидно, що будь-яка спільна праця, повинна бути організованою і керованою, тобто передбачається погодженість між окремо виконуваними роботами. У цьому випадку мова йде про встановлення особистої відповідальності за виконувану справу кожною людиною, яким би соціальним статусом вона не володіла. Це положення буде значно повніше реалізовуватися, якщо при організації питань, пов'язаних з оптимізацією якої-небудь предметної діяльності, люди будуть керуватися й застосовувати критерії соціальної відповідальності, які, у свою чергу, представляють певний інструментарій соціального керування. У цьому випадку керувати означає надавати конкретний зміст процесу виховання соціальної відповідальності, роблячи його науковим і по цілям, і по засобах, забезпечуючи його системність, компетентність, повноту.

Встановлено, що соціальна відповідальність не тільки формується й проявляється в результаті діяльності людей, але, у свою чергу, робить істотний зворотний вплив на якість, ефективність, спрямованість, виступає показником

соціальної й морально - психологічної готовності суб'єкта до прояву відповідальної активності.

Тобто, як можна бачити, між соціальною відповідальністю й діяльністю існують відносини функціональної залежності й кореляцій. Причому, якщо в дослідженні йти від суспільства до соціальної групи і особистості, вказана функціональна залежність буде виступати як соціальний механізм суспільного контролю, організації й регуляції вчинків людей у конкретних умовах. Якщо ж йти при розгляді вищевказаної залежності у зворотному напрямку, то відповідальність виявить себе як важлива соціально-психологічна якість особистості, що реалізує функції самоорганізації, саморегулювання, самоконтролю діяльності. Слід також зазначити, що в цілому функції соціальної відповідальності не обмежуються тільки функціями контролю й організації діяльності. Це явище набагато ширше.

Соціальна відповідальність, виступаючи в якості зовнішнього й внутрішнього регулятора діяльності людей, що, відповідно, може бути представлене у вигляді об'єктивних і суб'єктивних критеріїв, виконує й інші важливі функції. Насамперед - це: стимулююча, дисциплінуюча, регламентуюча, ініціююча, аксиологічна, виховна, пізнавальна й інші. Не вдаючись детально в розкриття вищезгаданих функцій, тому що це не входить до цілей нашого дослідження, відзначимо, що за допомогою соціальної відповідальності реалізації цих функцій можна домогтися повною мірою лише тоді, коли будуть чітко визначені: конкретний носій відповідальності; за що він відповідає й перед ким. А також який аспект відповідальності має місце: політичний, моральний або правовий.

Відсутність даних аспектів не дозволяє нам не тільки говорити про використання критеріїв соціальної відповідальності з метою оптимізації діяльності людей, але й про саму соціальну відповідальність взагалі.

Оскільки соціальна відповідальність ніколи не буває безособовою, вона завжди припускає наявність конкретного, певного носія. У нашому дослідженні йтиметься про особистість у складі соціальної групи і суспільстві в цілому. Якщо вести мову про об'єкт відповідальності, то залежно від характеру виконуваної особистістю діяльності та кола її функціональних обов'язків, можна визначити наступну градацію об'єктів відповідальності. Це відповідальність: за мету й програму діяльності; за вибір необхідних засобів у досягненні мети; за оптимальне застосування даних засобів; за ефективне керування процесом виховання й самовиховання; за кінцевий результат діяльності. Окреслені нами об'єкти відповідальності, як видно, не існують відособлено, вони лише виражають окремі аспекти процесу діяльності.

У різному сполученні їх можна виявити в діяльності кожного суб'єкта. Більше того, особистість одночасно може виступати і як об'єкт, і як суб'єкт керування. Подібне можливо тоді, коли мова йде про самовиховання відповідальності. З цього приводу доречно заявляє Л.П.Станкевич: «Важливо мати на увазі ту обставину, що

суспільство й окрема людина можуть виступати в процесі практичної діяльності як суб'єкт-об'єкт одночасно».(Станкевич Л.П. Проблемы целостности личности (Гносеологический аспект).-М.: Высшая школа, 1987.-с.105)

Визначення суб'єкта й об'єкта відповідальності, зазвичай , передбачає з'ясування тих соціальних груп, особистостей, які мають право оцінювати в діяльності людей прояв відповідальних або безвідповідальних елементів. Інакше кажучи, необхідно звертатися до інстанції

відповідальності. Інстанція відповідальності як би представляє суспільну сутність соціальної відповідальності, її суспільну спрямованість, здійснюючи при цьому контроль, оцінку й регуляцію діяльності суб'єкта. Інстанція відповідальності припускає певний і конкретний кодекс соціальних норм, що орієнтують людину (суб'єкта) на відповідальне поведіння. Вона може так само й накладати різні санкції на суб'єкта у формі покарання або заохочення. У ролі інстанції можуть бути представлені: суспільство в цілому; державні і політичні органи й організації; різні соціальні групи й колективи; окремі посадові особи, нарешті, сам суб'єкт відповідальності (відповідальність перед самим собою). Всі позначені інстанції здатні здійснювати безпосередній контроль, а також оцінку й санкціонування діяльності особистості.

Враховуючи вищесказане можна стверджувати, , що в системі людської діяльності соціальна відповідальність виконує функції як би подвійної регуляції, тобто, з боку інстанції відповідальності, а також з боку суб'єкта відповідальності. Тут соціальна відповідальність може бути виражена у вигляді двох контролів: внутрішнього й зовнішнього. Внутрішній виражає відношення конкретного суб'єкта до належного й на базі даного відношення здійснює оцінку й регуляцію своєї діяльності (це суб'єктивний зміст відповідальності, що виявляється через критерії суб'єктивного характеру). Зовнішній робить регуляцію й оцінку діяльності суб'єкта, визначає ступінь належного в його діяльності (це об'єктивний зміст відповідальності, виражений через критерії об'єктивного характеру). При цьому важливо відзначити, що критерії соціальної відповідальності залежать не тільки від існуючого характеру взаємозв'язку суб'єкта, об'єкта й інстанції відповідальності, але й від конкретного виду діяльності. Причому, чим вище суспільна значимість виконуваної діяльності, чим більше вона зачіпає інтереси людей, тим значніше буде зміст критеріїв, які відображують дану відповідальну діяльність. Тобто, границі й величина критеріїв соціальної відповідальності суб'єкта будуть визначатися не тільки специфічними особливостями об'єкта й інстанції, але й специфікою діяльності яку виконує особистість (соціальної ролі, статусу, професії й так далі), наскільки тісно вона співвіднесена з політикою, нормами моралі й права.

Виховання соціальної відповідальності це цілеспрямований процес створення умов для соціального дорослішання особистості, в процесі якого відбувається його доручення до соціальних і духовно-моральних цінностей як

суспільства в цілому, так і окремої соціальної групи, розвиток здатності оцінювати наслідки і результати власних дій для себе та інших.

У структурі соціальної відповідальності можна виділити наступні компоненти: аксіологічний (соціальні й духовно-моральні цінності суспільства) когнітивний (знання норм і цінностей суспільства, ідеалів, що дозволяють особистостям функціонувати як повноправний член соціуму); вольовий (вибір соціально схвалюваного поведіння: особистість повинна бути вільна у виборі вчинків, обумовлених як її інтересами, так і інтересами колективу); поведінковий (виконання своїх обов'язків, що випливають із соціальних норм і цінностей суспільства; прояв активної ініціативи в затвердженні соціальних і духовно-моральних цінностей); рефлексивний (уміння оцінити свої переконання, вчинки з погляду соціальних і духовно-моральних норм, цінностей і ідеалів).

Фактори, що впливають на виховання соціальної відповідальності, можна представити у вигляді двох груп - зовнішні й внутрішні. Зовнішні: соціальні умови розвитку - колектив, сім'я, норми суспільної моралі, традиції, різні види діяльності. Зовнішні фактори - це об'єктивні передумови виховання соціальної відповідальності, що відображає суспільну природу людини й урегульованість суспільних відносин соціальними нормами. Внутрішні: психологічні й морально-етичні характеристики самої особистості - інтереси, спрямованість особистості, а також рівень вихованості, ціннісні орієнтації, ментальність. Внутрішні чинники - це суб'єктивні передумови виховання соціальної відповідальності, яка постає як ставлення індивіда до суспільних інтересів з позиції розуміння і виконання ним своїх обов'язків, що випливають із соціальних норм.

Таким чином, зміни, які відбулися в останні десятиліття в житті суспільства, у його ціннісно-цільових орієнтирах, визначили перехід країни до ринкових відносин, торкнулися всіх сфер життя суспільства, привели до виникнення нових форм суспільних відносин і соціальних інститутів. Все це ставить сучасну людину в умови нестабільності й різноманіття виборів, перед необхідністю бачити проблеми, адекватно реагувати на них, приймати самостійні рішення в нестандартних ситуаціях і нести за них відповідальність. У цьому зв'язку від освітніх установ вимагається зміщення акцентів у процесі виховання на розвиток самостійності, соціальної відповідальності, мобільності, компетентності.

УДК 82-1:81'373.4(477)

Білецька Л.Л. (КП ДонНТУ)

ЕТНОНИМИ В ПОЕЗІЇ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Історичний час, у якому ми живемо, це час величезного напруження, гострих протистоянь у світі та майже в кожній окремій країні. Відстоюючи свої інтереси, люди інколи у запалі дискусії вживають слова, які можуть сприйматись як образливі для опонентів. Згадаймо хоча б тезу О.Тягнибока про москальсько-жидівську мафію в сучасній Україні. У той же час ми прискіпливо аналізуємо те, що говориться на нашу

адресу, і буває, що сприймаємо чужі висловлювання лайливими або несправедливими по відношенню до нас. Взаємні нарікання неминучі. І тут виникає небезпечний конфлікт, який може привести до непередбачених наслідків.

Перечитуючи друковані поезії Тараса Шевченка, мимоволі затримуєш погляд на рядках, що вражають своєю відвертістю і прямолінійністю:

Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває...

(«Розрита могила»)

Вірш цей був нав'язаний подорожуванням Тараса Григоровича на Україну влітку 1843 року. Безумовно, поет знав, що його очікує, однак те, що Шевченко побачив під час подорожі, перевершило всі його найгірші очікування. Діставшись острова Хортиця, Тарас Григорович піднявся на козацьку скелю, відвідав розорений козацький цвинтар і Дубову рошу. Він побачив, як німці-колоністи, користуючись привілеями, наданими їм Катериною II, жорстоко експлуатували місцевих селян, серед яких було багато прямих нащадків запорожців. Зневага до козацьких святинь була настільки очевидна, що навіть автори українофобського «Руського літопису» вказували на те, що німецькі колоністи, «позбавлені всякого зв'язку з колискою козацьких подвигів, вирощують картоплю на могилах запорожців». Враження Шевченка після відвідання Хортиці було гнитюче. Минуть роки, а поет все буде терзатися побаченим.

Або читаємо такі рядки:

А між ними і землячки
Де-де проглядають.
По-московськи так і ріжуть,
Сміються та лають
Батьків своїх, що змалечку
Цвенькать не навчили
По-німецькій, - а то тепер
І кисни в чорнилах!
П'явки! П'явки! Може батько
Останню корову
Жидам продав, поки вивчив
Московської мови.

(«Сон»)

То що ж це за слова такі, що спричиняють так багато дискусій, суперечок і конфліктів? У мовознавстві вони відомі як *етноніми* (назви народів). Поняттям етнос традиційно означають «стійку сукупність людей, що історично склалася на певній території, має стабільні особливості мови й культури, а також усвідомлення своєї єдності й відмінності від інших подібних утворень (самосвідомість), фіксовану в самоназві. Наголосимо, йдеться саме про самоназву, а не про назву етносу взагалі – етнонім. Таке найменування засвідчує, що члени етносу усвідомлюють свою особливу

єдність і відмінність від представників інших подібних спільнот. За всієї дискусійності теоретичних викладок щодо етносу, саме етнічне самоусвідомлення й етнічна назва, які взаємопов'язані, вважаються необхідними ознаками етносу, а часто й достатніми для його ідентифікації. Пам'ятає: «Як ви яхту назвете, так вона і попливе». Те саме правомірно віднести й до назви народу.»[3]

Термін *«москаль»*, що так часто використовує Т.Шевченко, походить від назви середньовічної російської держави Великого князівства Московського, відомого в ті часи як Московське царство, Московія або Московщина. Слід зазначити, що значення слова *«москаль»* змінювалося з часом: спершу це був типовий етнонім, пізніше, внаслідок остаточного включення України до складу Російської імперії, так почали називати солдатів регулярної армії, оскільки на той час це була найбільша група росіян в Україні. Таким чином, слово *«москаль»* з етноніму перетворилося на назву певної соціальної групи, незалежно від походження.

Кохайтеся, чорнобриві,
Та не з москалями,
Бо москалі – чужі люди,
Роблять лихо з вами.
Москаль любить жартуючи,
Жартуючи кине:
Піде в свою Московщину,
А дівчина гине...

(«Катерина»)

Пізніше, коли внаслідок розширення категорій населення, що підлягали призову до війська (Т.Шевченко називав це *«забрити в москалі»*), росіяни перестали становити абсолютну більшість солдатів, слово поступово почало втрачати значення «солдат, військовий» і знову стало етнонімом. Саме в такому значенні воно використовується зараз. Наскільки семантично розбудований етнонімічний термін *«москаль»* в українській мові, можна оцінити на підставі того, що «Словник української мови» Бориса Грінченка подає 56 його значень, форм і відтінків: Москаленко, москаленя, москалик, москальчук і т.д. У словнику додано ще два фразеологічні звороти: «підпускати, підвозити москаля», що означає брехати, обманювати, і «пеня московська» у розумінні «безпричинно чіплятися». Випереджає Б.Грінченка у кількості вживання словоформ і похідних від *«москаль»* автор нашої літературної мови та її знавець Тарас Шевченко – у нього їх лише в поезії – 1219, і звичайно, що жодного разу наш поет не називає північних сусідів *«росіянами»*. [4] Т.Шевченко ніколи не вживав терміну *«росіянин»*. У «Седнівській передмові до невиданого «Кобзаря» 1847 року Т.Г.Шевченко пише: «Велика туга осіла мою душу. Чую, а іноді і читаю: ляхи друкують, чехи, серби, болгари, чорногори, москалі – всі друкують, а в нас анітелень, неначе всім заціпило... Вони кричать, чом ми по-московській не пишемо? А чом москалі самі нічого не пишуть по-своєму...»[4] Класична українська література XIX століття була зорієнтована на живу, розмовну українську мову. Ні у поляків, ні у білорусів, ні в українців для позначення росіян не прижилася назва *«русские»*, на відміну від західноєвропейських народів.

У Росії москалями називають жителів Москви (москвичів). Тобто, це просто позначення геополітичної приналежності людини, і аж ніяк не образа. Але з часом, слово *«москаль»* почало набувати негативного відтінку на територіях Польщі,

Білорусії, Литви і України, які були захоплені Російською Імперією і надовго включені до її складу. В цьому полягає причина історично набутої негативної конотації етнічному «москаль», що цілком логічно впливало з політичних стосунків між зазначеними народами. Слово має як нейтральне, так і помітно негативне значення, яке втім більше залежить від контексту вживання, аніж від самого слова. На початку ХХ сторіччя царська цензура розпочала війну зі словом «москаль». Боротьба досягла апогею у радянські сталінські часи, коли за слова «Московщина» чи «москаль» люди платили життям як буржуазні націоналісти. Але слово неможливо закувати у кайдани або посадити у в'язницю. В російській літературі цей етнізм використовував В.Маяковський у вірші «Долг Украине» (Знаете ли вы украинскую ночь?):

Говорю себе:
товарищ москаль,
на Украину
шутки не скаль.
Разучите эту мову
на знаменах –
лексиконах алых.-
Эта мова
величава и проста:
«Чуешь, сурмы загралы,
час расплаты настав...»
разве может быть
затрепанней
да тише
слова
поистасканного
«Слышишь»?!

У ХХ сторіччі твори Т.Г.Шевченка перекладались на російську мову у великій кількості. Образ поета-патріота і бунтівника був близьким і зрозумілим слов'янським народам, але перекладачам поезії Шевченка необхідно було бути дипломатичними та дуже обережними і обачливими у використанні лексики і у той же час не віддалялись від українського оригіналу. Це пояснювалось, по-перше, намаганням перекладачів обійти жорсткі правила радянської цензури, а, по-друге, бажанням пом'якшити емоційний стиль і відверту ненависть поета до гнобителів України, найзапеклішими з яких були саме москалі. Існує інша точка зору: аби тільки не образити почуття своїх читачів, у такий спосіб перекладачі фальшували не лише поетичні образи, а й думки Шевченка. «Фальсифікуючи Шевченка, спотворюючи світлу пам'ять про нього, Москва ставила перед собою мету поховати вдруге Великого Кобзаря, цим разом уже в духовно-ідеальному розумінні, тобто відірвати Шевченка від українського народу. Тільки так вона могла остаточно змосковщити і поневолити Україну».[5] Так це було чи ні – кожен має сам вирішити для себе, а ми наводимо уривки з поеми Т.Г.Шевченка «Гайдамаки» у перекладі російського поета Олександра Твардовського [1]:

Була колись шляхетчина,
Вельможная пані;

Было время, гордо шляхта
Голову носила,

Мірялася з москалями,
З ордою, з султаном,
З німотою... Було колись...
Та що не минає?

Отак уранці жид поганій
Над козаком коверзував
Ярема гнувся, бо не знав
Не знав, сіромаха, що виресли крила,
сила,
Що неба достане, коли полетить,
Не знав, нагинався...

Розбрелись конфедерати
По Польщі, Волині,
По Литві, по Молдаванах
І по Україні;
Розбрелися та й забули
Волю рятувати,
Полигалися з жидами,
Та й ну руйнувати.
Руйнували, мордували,
Церквами топили...
А тим часом гайдамаки
Ножі освятили.

С москалями і с ордою
Мерялася силою,
С турком, с немцем... Было время -
Мало ль что бывало!

Так измывался утром рано
Шинкарь над бедным казаком.
Не знал Ярема о другом...
Не знал горемычный, что зрела в нем

Что сможет высоко над небом парить,
Не знал, покорялся...

Разбрелись конфедераты
По Литве, Вольни,
По Молдавии, по Польше
И по Украине.
Разбрелись – и позабыли
О воле, о чести.
Сговорились с торгашами,
Чтобы грабить вместе.
Что хотели, то творили,
Церкви осквернили...
А в ту пору гайдамаки
Ножи освятили.

Аналізуємо ще один етнонім - *жид*, запозичений з італійського *guideo*, який, у свою чергу, походить від латинського *judaus* – «іудей», традиційне слов'янське позначення євреїв, яке в деяких мовах набуло також низку переносних значень. В українській мові слово *жид* було нормативним етнонімом для єврея до XVIII-XIX ст. (в Західній Україні – до середини XXст.). Новий правопис (1933 року) запровадив етнонім *єврей* в літературну українську мову як норму. Слово *жид* визнано образливою назвою єврея. Після возз'єднання ця норма поширилася і на західноукраїнські землі. «Оскільки утвердження етноніму *єврей* в Україні відбулося адміністративним шляхом, без належного роз'яснення, то це викликало неоднозначну реакцію. Наприклад: «Обман був уже в самій назві *єврей*, яка була імпортована разом з новою владою. Вона звучала фальшиво, в народі не приживалась. Мало того, вона ніби звинувачувала одразу всю українську літературу, де фігурувало слово *жид* як традиційна українська назва.»[2] Твердження про «звинувачення української літератури» надміру драматизує ситуацію. Просто термін *жид* переходить у категорію застарілих слів – так само як термін *Русь, русин*. Існують переклади Біблії, у яких книга «Євреям» перекладається як «До жидів». В білоруській мові слово *жыд* і сьогодні є нормативним етнонімом нарівні зі словами *габрэй* і *яурэй*. У СРСР у 1920 – 1930 роках у рамках ініційованої більшовиками кампанії боротьби з антисемітизмом використання слова *жид* та його похідних було криміналізовано і каралось тюремним ув'язненням

Українцям притаманна толерантність, але чуже вони сприймають через призму визначальних особливостей власного етносу, що приймаються за норму. Відповідно, риси, властиві іншим народам, трактуються як відхилення від норми. Так, під шевченківським терміном *німота*, звичайно ж, розуміємо етнонім *німці* («степи мої запродані жидові, німоті», що в російському перекладі звучить безбарвно і фальшиво: «овладели чужеземцы моими степями»[5]). *Нимотою* в Україні називали також усіх іноземців за те, що вони не розуміли української мови. Немає у Шевченка поляків, а є *ляхи*, немає румунів, а є *волохи*, є *німота*. Але ж українці перекреслили етноніміку самого Шевченка, щоб не ображати, і справедливо, сусідні народи. Отже, перегортаючи сторінки літературного твору, давайте будемо звертати увагу на те, в яку історичну добу він був написаний. Ми є очевидцями того, як швидко змінюється все у житті народів і країн. Мова людська також розвивається. Вона живе, постійно збагачується та очищається, виникають нові слова або звороти-неологізми, а застарілі слова виходять з ужитку і переходять в розряд архаїзмів та історизмів. Тому, не будемо дивуватись і розмірковувати над лексикою авторів. Краще проаналізувати ситуацію, сприйняти все як належне і збагнути достовірність зображення стародавнього устрою життя попередніх поколінь.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА:

1. Тарас Шевченко. Гайдамаки: перевод с украинского А.Твардовского – М.,1961.
2. Євген Наконечний. Украдене ім'я: чому русини стали українцями. (<http://exlibris.org.ua/nakonechny/>)
3. «Москалі», Остап Кривдик, «Українська Правда», 05.03.2007.
4. Ірина Фаріон. Слова як свідки правди. (http://www.panianka.info/movoznavecj_irina_farion)
5. Як Москва фальшувала Шевченка. (www.dnipro-ukr.com.ua)

УДК 57:614/001.8

Бледнов И.Ф.

ФИЛОСОФСКИЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ В.П.ЭФРОИМСОНА О ВОЗМОЖНОСТЯХ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ГЕНЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ СПОСОБНОСТЕЙ

В истории развития человеческой мысли вопрос об исследовании умственных способностей всегда обсуждался.

В данном изложении я коснусь общетеоретических проблем названной темы, акцентирую внимание на новаторских идеях В.П.Эфроимсона, который более тридцати лет посвятил исследованию взаимосвязи биологических и социальных факторов в развитии человека. Именно ему принадлежит первенство в осознании и необходимости использования генетических знаний в педагогике с целью оптимизации выявления и формирования способностей. Объектом изучения он избрал гениальность. Актуальность творчества В.П.Эфроимсона особенно проявляется сегодня, когда растет число людей, переживающих экзистенциальный кризис, неуверенность в результативности своих интеллектуальных устремлений. Да и с точки зрения научного видения его творчество носит не только новаторский,

креативный характер, но и теоретически проблемный. Вот как отзывается в предисловии к его книге «Генетика гениальности» доктор физико-математических наук, биофизик С.Э.Шноль: «Книга эта уникальна. Она войдет в число ценностей, оставшихся следующим поколениям от XX века. И дело вовсе не в конкретной интерпретации биохимических механизмов – предпосылок сверхобычной умственной активности гениев. Замечательна вся концепция автора и необъятность использованного им исторического материала». [1]

Проблеме понимания и активного использования способностей много внимания уделяли философы. Достаточно внимательно вчитаться в творения древних философов – Платона, Аристотеля. Сколько живительной пищи для развития ума дают философские суждения Платона о теории познания, где в едином потоке мысли соединены мифологические идеи, религиозные пророчества, яркие представления о душе, которая способна пробудить в себе веру в осмысленность бытия.

Философы средневековья выдвинули много мыслей для понимания устройства мира и духовного познания. Бесценно осознание учения А.Блаженного. Человек, размышляющий о Боге, - основа его философии. Здесь и теория познания, и проблемы творчества, и раскрытие способностей человека через обращенность к его внутреннему миру, следовательно, к содержательному анализу его генетических оснований. Нет, нет. Не надо спешить с рационализацией широко распространенных мыслей о несводимости физиологических процессов к психическим. Надо понимать: здесь все намного сложнее. И Августин проводит аргументированное доказательство возможности толкования этих парадоксов и их разрешимости. [2]

Глубоко интересно и нетривиально проблему способностей рассматривает английский философ Дж.Локк. В работе «Опыт о человеческом разумении» он разработал структуры процессов познания, избежав при этом метафизической односторонности в вопросе критики теории врожденных идей, в решении проблемы соотношения ощущений и разума. [3]

Много внимания проблемам познания человеческого ума уделяли французские философы Р.Декарт, К.А.Гельвеций и др. В своих работах они разработали новые методы познания, где предельно широко обсуждали гносеологические вопросы. Так, например, идея психофизического параллелизма, предложенная Р.Декартом, сегодня актуальна. Она способствует осмыслению и постановке интеллектуальных вопросов. По сути дела, возвращает ищущую мысль к общетеоретическим проблемам, которые были ранее разработаны, но по тем или иным причинам не востребованы или сознательно умалчивались. Вопросам изучения познавательных способностей посвящено фундаментальное произведение И.Канта. В «Критике чистого разума» философ уделяет особое внимание конструктивным способностям разума, видя в нем особую способность к продуктивному воображению. По глубине идей, по всестороннему охвату гносеологических проблем данное произведение занимает одно

из первых мест в мировой философии. И это при том, что он провозглашает концепцию о принципиальной невозможности познания сущности мира, вещей.

Для нашего дальнейшего обсуждения проблем способностей главным является не ошибочность его суждений о непознаваемости мира, а то, что философ в данном произведении раскрывает активность субъекта познавательной деятельности, подводит исследователя к изучению самого человека в его онтологической целостности.

Вышеизложенное свидетельствует, что обращенность философов к разгадке тайн, таланта, одаренности, гениальности никогда не прекращалась. Значимость философских суждений по данным проблемам особенно возросла, когда этими вопросами начали заниматься социобиологи, генетики, антропологи, палеонтологи. Эти разнородные формы знаний нуждались в философском осмыслении и обобщении.

Существует целое направление в изучении способностей естественными науками. Не вдаваясь в анализ различных формулировок понятия «способности», я буду придерживаться, как мне кажется, общепризнанного определения способности, данного в «Кратком психологическом словаре». Способности – индивидуально-психологические особенности личности, являющиеся условием успешного выполнения той или иной продуктивной деятельности... А уровень и степень развития способностей выражают понятия «таланта и гениальности». [4]

Скажу, эти исследования осуществляются с различными целями: одни исследователи удивлялись уникальным качествам человека и пытались их понять, другие – используют способности человека с целью повышения мощи государства и эффективного использования знаний. Третьи – в исследовании способностей видели сугубо теоретические проблемы, разработка которых ведет к пониманию эволюционно-генетических проблем становления человека, к осознанию взаимодействия биологических и социальных факторов в развитии способностей.

Как видим, проблема познания способностей многоаспектна и многозначна. Философский анализ подходов к их изучению свидетельствует: проблема качеств человека, его способностей не получила однозначного решения. Да это и понятно. Ведь проблемы сознания, познания способностей находятся в одной плоскости исследования и фактически упираются в проблему загадочности человека, его происхождения, сущности, становления эволюционно-генетических проблем В.Н.Д. Эти проблемы автоматически включают в себя философские аспекты гуманизации человека. Удивительно. Пытаясь методами естественных наук проникнуть в сущность понимания способностей, они столкнулись с необходимостью философского видения человека. Желая того или нет, они вынуждены были включиться в мировоззренческие проблемы.

Английский антрополог Ф.Гальтон одним из первых тщательно и скрупулёзно занялся исследованием наследственности таланта. Он понимал всю ответственность за обоснованность своих выводов. В связи с чем писал: «Я подходил к этому вопросу

с различных сторон, часто вдаваясь при этом в самые мелочные изыскания, и должно было пройти много времени, прежде чем были выработаны методы, на которых я окончательно остановился...Основание моих теорий гораздо шире, чем оно представляется в настоящей книге, а также, чтобы оправдать себя в глазах читателей. Более чем кто-либо я ненавижу неаккуратность, строже, чем кто-либо я смотрю на обязательство быть точным, но в таком предмете чрезвычайно трудно исправить каждый промах и еще труднее избежать недомолвок». [5]Думаю, что можно верить его искренности и непредвзятости. Свои аргументации он пытается обосновать математически.

Известно, Ф.Гальтон достаточно жестко подвергался критике не только за его евгенические идеи, а и за мировоззренческие позиции по вопросам наследственности таланта. Иногда эта критика носила абстрактный характер.Ф.Гальтон давал категоричностью своих суждений повод для такой критики. Ну, например, как отнестись к его суждению о том, что «он совершенно не допускает гипотезы, которая утверждает, будто все родятся на свет почти одинаковыми»? Или вот такое: «Я самым безусловным образом отвергаю предположение о природном равенстве между людьми...Я вполне признаю большое значение воспитания и различных общественных влияний на развитие деятельных сил ума». [5]Критиковать, конечно, можно. Но если нет социальных возможностей для развития и формирования способностей, то они и не разовьются. Это факт. Но делать выводы, что эти суждения реакционны не обязательно, это опрометчиво и свидетельствует о том, что проблема соотношения социального и биологического в теоретическом плане является актуальной.

С начала 20-х годов и до конца 80-х в СССР интерес к познанию антропогенетики получает приоритетный характер. Это обусловлено не только распространением евгенических идей, но и теоретическими потребностями человекознания. В эти годы не было недостатка в разнообразных теориях, а их диапазон был необычайно широк, - от увлеченности величием идей по улучшению биологической природы человека, - до раскрытия эволюционно генетических механизмов становления В.Н.Д. Ведущим направлением становится исследование генетики человека.

В своих представлениях на наследование специальных или духовных способностей как-то музыкальных, математических, общих умственных качеств Н.К.Кольцов, Ю.А.Филипченко, А.С.Серебровский и другие генетики того времени исходили из теории Г.Менделя. В принципе изучение этих проблем базируется на тех же основаниях и мало продвинулось в силу исключительной сложности. Те же дискуссии, те же методологические проблемы, хотя акцентуация на идеологические смыслы несколько снижена. [6]

Отмечу, что уже в 30-е годы эти исследования носили не только теоретический характер, но и конкретную направленность. Профессор Ю.А.Филипченко в своей

лаборатории изучал генетику музыкальных способностей. Пришел к выводу, что они имеют генетическую детерминацию.

Уже в те годы было понятным – целый ряд генетики способностей не мог быть положительно решен без обсуждения принципов исторического понимания развития психики. Теоретическое решение этих вопросов упирается в проблему дедуктивности знаний о человеке. Она наталкивается, по мнению С.Н. Давиденкова, на одно странное явление, которое он называет «парадоксом нервно-психической эволюции». Его удивительная гипотеза о развитии В.Н.Д., на мой взгляд, обладает множеством идей, которые смогут дать приращение знаний к пониманию антропогенетики.

К сожалению, из-за сложностей идеологических проблем, в большинстве надуманных, охвативших то время – это фундаментальное гипотетико-теоретическое исследование осталось в стороне от аналитических научных исследований философов, психологов, генетиков. Хотя, откровенно говоря, его идеи использовались, но имя автора не упоминалось. «Таинство» молчания определялось идеологическими установками, сознательным сокрытием непонимания реальных процессов становления В.Н.Д., жесткой критикой даже гипотез.

В чем же заключается «парадокс нервно-психической эволюции» по С.Н. Давиденкову?

Здесь имеется множество причин. Но кроме них нужно учитывать еще одну дополнительную гипотезу, которая может несколько ближе оценить способности нервной системы. Это «несовершенство человеческой психики является производным двух причин: во-первых, сравнительно недавнего усиленного развития некоторых из этих функций, а во-вторых, производным прекращением естественного отбора, который человек преодолел, как только он стал по-настоящему человеком». [7]

Как понимаем из сказанного, прекращение отбора привело к тому, что психика человека, не пройдя естественного отбора, оказалась недоформированной. Она постоянно дотраивается социальными факторами: воспитанием, обучением и другими способами социализации. Это очень важная мысль. Мы видим, что все вопросы дискуссионного плана завязаны именно на этом, конкретно, на соотношении биологического и социального в становлении человека.

Примерно такую же позицию по данному вопросу занимает немецкий философ Карл Ясперс. Он говорит, что «по природе своей человек – существо незавершенное, и потому он именно как человек недоступен познанию». [8] Уточняя эту мысль, он говорит: «в конце концов, у нас нет никаких оснований говорить о единой, эмпирически распознаваемой глубинной основе человеческого бытия. Вопрос о сущности «человеческого» остается открытым, тоже можно сказать и о нашем знании человека». [8]

Я не случайно коснулся вопросов историко-философского понимания способностей. Это общетеоретическая проблема. Именно она в разных формах пролагала пути к познанию генетических основ способностей. Перенос проблем

понимания способностей на уровень анализа их материальных структур практически породил вопрос о соотношении биологического и социального в их формировании. В дальнейшем эта проблема стала основой для обсуждений, оживленных дискуссий между философами, естествоиспытателями, педагогами.

Теоретические разногласия порождали серьезные идеологические противостояния, которые затормозили развитие науки в данном направлении в СССР.

Участником этих дискуссий был видный ученый, доктор биологических наук В.П. Эфроимсон. Его теоретические взгляды касались мировоззренческих, методологических, ценностных основ понимания человека. Особо острую дискуссию вызвали суждения ученого, изложенные им в статье «Родословная альтруизма. Этика с позиции эволюционной генетики». Хотелось бы сказать об актуальности данной проблемы. Войны, непрекращающиеся агрессии то в тех, то в других районах планеты ставят проблему пристального внимания к этой теме, соответствующей оценки исследований Конрада Лоренца, Нико Тинбергена, которые пытались найти ответ на самые острые проблемы социальной жизни. Не меньшую актуальность и тревожность вызывают ситуации понимания психологии насилия среди школьников, молодежи, других организованных групп. Смеем сказать, не все здесь можно объяснить только теорией воспитания.

В своей многогранной научной деятельности В.П. Эфроимсон был новатором не только в теории медицины, но всегда увязывал свои конкретные научные достижения с принципами социо-гуманитарного знания.

Об этом свидетельствуют его труды: «Генетика, этика, эстетика», «Педагогическая генетика», главный труд его жизни - «Генетика гениальности».

В «Педагогической генетике» В.П. Эфроимсон констатирует, что в каждой области знания накоплены горы фактов, которые нуждаются в обобщении и требуют от исследователя истинно философского видения, развития самой познавательной деятельности, путей эффективного получения знания. Для этого требуется уйма времени, ведь процесс усвоения знания достаточно трудоемкий. Для него стало понятным – необходимо начать пути переориентации психологической науки, перейти от абсолютизации роли внешних факторов к изучению других истоков развития способностей. Надо задействовать внутренние врожденные факторы. Использовать наследственность в развитии способностей. Он предлагает новую установку на возможность эффективного усвоения знаний, признает, что в становлении интеллекта человека гены играют большую роль. Он закладывает основы для революционных изменений в педагогике. Эти изменения должны основываться на педагогической генетике, на умении использовать неисчерпаемые ресурсы человеческого разума, на понимании роли импринга.

Педагогическую генетику он определяет достаточно широко «как совокупность сведений необходимых педагогам любых специальностей для того, чтобы осознать и

использовать неизбежность и неизживаемость глубокого разнообразия людей, глубокого разнообразия учеников в любом коллективе». [9]

Обосновывая свои идеи, он учитывает очень многие нюансы. Постоянно подчеркивает, что творческая одаренность присуща всем людям. Рекомендует родителям ознакомиться с явлением «импрессинга», разъясняет это понятие, акцентирует внимание на раннее обнаружение способностей, стимуляции и реализации творческих способностей. По его мнению, выявление творческих способностей включает в себя пять аспектов: понимание роли наследственности в формировании способностей, понимание раннего возраста развития способностей, формирование ценностных критериев по механизму импрессинга, раннее определение способностей, выявление мотивации.

Он глубоко осознает то, что это потребует огромных материальных затрат и может окутиться только через 25-30 лет. Действительно, он предлагает очень интересную концепцию, которая логически не противоречива. Но будем реалистами, что реализация этой программы чрезвычайно сложна.

Педагог – это, в первую очередь, человек, который дает знания. А вот сугубо педагогические проблемы – это целая отрасль знания, включающая в себя разнородные принципы воздействия на обучающегося. Надо знать, понимать и использовать мотивацию к научению. Это, видимо, постановка и реализация жизнеосмысленческой цели.

Педагог, понимая мотивацию ученика к обучению, управляет процессом обучения, такой процесс обучения идет легко.

Формулируя концепцию педагогической генетики, надо учитывать длительное действие и последствия определенных установок, существующих в обществе. Ориентация в формировании способностей на генетические механизмы, по мнению автора, «не является покушением на общепризнанный примат социально-воспитательного начала в формировании личности». [9]

Он выделяет 6 основных задач по педагогической генетике. Это заманчивая программа. Не приведет ли использование генетики способностей в профессиональной деятельности к углублению социального неравенства? Размежеванию между умственной, духовной и предметно-практической деятельностью? Думаю, что при социально-гуманизированной направленности общественного и государственного устройства такая дифференциация будет способствовать гармоническому развитию общества, где каждый индивид реализует свои способности в соответствии с его биологическими качествами. Это устранил степень неудовлетворенности.

Мы видим, несмотря на рост естественнонаучных знаний совершенствование методологии познания, вопрос о взаимодействии биологических и социальных факторов не решен, порой возвращая нас к дискуссиям прошлого.

Прочитав почти все основные произведения В.П. Эфроимсона, пытающегося разобраться во всем, что касается понимания способностей, таланта, гения, рассматривать рационально с позиций проверки фактов изучения этих феноменов различными методами, я ни в одном из его произведений не нашел мыслей, которые свидетельствовали бы о гиперболизации генетических основ способностей. Наоборот, он везде утверждает диалектическую связь социальных и биологических факторов в формировании умственной деятельности. Если бы я попытался это подтвердить цитатами из его научного наследия, то это заняло бы, наверное, десятки страниц.

Удивительно, этот честный скрупулезный и глубоко мыслящий ученый свои суждения доказывает, при этом использует редкую литературу для подтверждения своих выводов, а его критикуют, запрещают; там, где В.П. Эфроимсон аргументирует, его критики, академики М.Б. Митин, Т.Д. Лысенко и другие, - фантазируют, декларируют, просто врут. Возможно, это и способные люди, но их способности были направлены не на отыскание истины, а на использование «хитрости ума» для достижения своих целей. Это опасный путь. Он недопустим в науке. Он часто ломает судьбы отдельных людей, на долгие годы тормозит развитие науки. Об этом в экзистенциальном духе говорит В.П. Эфроимсон: «Беззаветность нужна для создания величественных дел, должна быть пожизненной. Это почти всегда означало личное несчастье для общепризнанных гениев, тяжелейшую трагедию для признанных. Было бы нечестно утаивать, что гении, даже добившиеся признания, как правило, несчастны. Это нужно осознавать тем, кто истинно хочет (а, следовательно, может) стать гением». [1] Над этим надо поразмыслить: едва ли можно согласиться с тем, что удел каждого гениального человека таков. К этому суждению В.П. Эфроимсон приходит, возможно, оценивая свой жизненный путь. А судьба, как говорят, не была к нему благосклонной.

Стиль его жизни по своему содержанию напоминал жизнь философа «стоика».

Философские взгляды В.П. Эфроимсона связаны с пониманием этических норм поведения, методологическими вопросами генетических исследований в различных направлениях. Размышления над проблемами социального и биологического познания способностей достигают философского звучания, когда автор упорно, настойчиво и логично доказывает то, что способности базируются на генетических основаниях, но проявляются и функционируют только при определенных условиях – в социуме. Он нигде и никогда «не бравирует» философскими терминами для защиты и обоснования своих рассуждений. Его работы содержательно включают в себя социально-политические мотивы и этические новации, которые вызывали неоднозначное мнение и порождали бурные обсуждения, включая писательскую, научную и философскую аудитории, не оставляя равнодушными ни гуманитариев, ни естественников.

Думается, что пункт разногласий в понимании природных и социальных качеств в формировании способностей, связан с недооценкой общефилософских подходов.

Познание вещей, предметов не ограничивается их вещественностью, хотя начинается именно с них. У вещи есть признаки, которые раскрывают отдельные стороны, но есть и такие качества, которые относятся к характеристике предмета как такового, то есть определяют его как целостность. Это такие атрибуты как свойства, состояния, отношения. Их познание требует абстрактных способностей мышления. Человека мы тоже изучаем как предметность, которая обладает различными свойствами и одно из этих свойств – способность. И, когда мы свойства начинаем понимать как предметность, мы заблуждаемся. Изучая способности, мы начинаем мыслить категорией «предметности», а способности – это все-таки свойства. Непонимание этого привело к идеологическим спекуляциям.

Нужно сделать все возможное, чтобы разумные основоположения, выработанные лучшими умами нашей планеты, в понимании отношений между людьми, государствами, экологическими процессами, не были рассуждениями, если хотите вопрошаниями отдельных, даже самых выдающихся умов, а стали действенным направлением в развитии всех форм социальности.

Для этого необходимо: осознать уникальную природу самого человека; принять ответственность за универсальные формы деятельности и проникновение людей во все сферы бытия; наполнить содержание человеческих умов разнородными формами знания, побуждающих к принятию «чувственно-осознанных» решений и действий. Это возможно при осознании самосовершенствования, где земные и духовные поиски людей будут направлены на экзистенциальную философию, в основе которой лежит учение о «внутреннем» человека. В этом плане сократовское понимание человека не исчерпывается размышлениями о бытии человека в социальном мире, оно гораздо глубже и касается онтологического феномена человека.

Надо внимательно вслушиваться в то, что предлагают ученые из области естественных наук для понимания человеческой природы. Этому посвящено творчество В.П. Эфроимсона.

Сложная социальная жизнь его свидетельствует о том, что его философские размышления о природе человека, о природе социума глубоко продуманы, если хотите выстраданы.

Он нес на себе катастрофичность гнета социальной несправедливости, ощущая неспособность смириться с этим. Несправедливо осужденный, находясь среди таких же, он постоянно ощущал инстинктивность форм поведения социально обреченных. Все это будоражило его тонкий наблюдательный ум, тянуло к осознанию и объяснению биологических оснований насилия, к пониманию наследственных задатков людей, к желанию исправить эти, казалось бы, неустранимые формы угнетения жизни. Эти размышления привели его к созданию теоретических основ педагогической генетики, генетики гениальности.

Случилось так, что основные произведения В.П. Эфроимсона, демонстрирующие философичность, социально-психологическую и этическую направленность, по

известным причинам, были опубликованы после его смерти, ничтожно малым тиражом, и читательской научной общественности почти не известны.

Освоение и даже просто знакомство с его наследием является актуальным. Оно дает нам знание, придает философичность рассуждениям, нуждается в осмысленном прочтении и изучении.

Список использованной литературы

1. В. П. Эфроимсон. Генетика гениальности. М.: Тайдекс Ко, 2002. — 376 с.
2. Блаженный Августин. О граде Божьем. Издательство: Харвест, АСТ.2000-1294 с.
3. Локк Дж. Сочинения в 3-х т. Т.1. Опыт о человеческом разумении.(Философское наследие. Т.93).-М.: Мысль, 1985.- 621 с.
4. Краткий психологический словарь. Политиздат, 1986 г. - 432 с.
5. Френсис Гальтон. Наследственность таланта. М.: Мысль, 1996. – 270 с.
6. И.Т. Фролов. Перспективы человека. М.: Политиздат, 1983 г. – 350 с.
7. С.Н. Давиденков. Эволюционно-генетические проблемы в невропатологии. – Ленинград, 1947. – 382 с.
8. Карл Ясперс. Общая психопатология. М.: 1997 – 1053 с.
9. В. П. Эфроимсон. Педагогическая генетика. М.: Тайдекс Ко, 2003. — 240 с.

Дяченко Н.І.

ФІЛОСОФІЯ ЛЮДИНИ В ТВОРЧОСТІ Т.Г. ШЕВЧЕНКО

Шевченко слідує для мене
За Шекспіром і суперничає
З Верленом.
Борис Пастернак

Відродженням самобутності народу залежить великою мірою від того, наскільки переконливо старші покоління зможуть передати надбання культури і духовності молоді, наскільки наблизять події і факти історії до їх істинного звучання. Тому з особливою гордістю ми звертаємося до особистостей, за висловом Л.М. Гумільова, пасионарного типу, які вплинули на духовність народу, пробудили людську душу і гідність, сприяли розвитку гуманістичних понять в суспільстві.

Після Григорія Сковороди філософія українського духу та характеру з новою силою зазвучала в творчості Т.Г.Шевченка; велика заслуга якого в тому, що, доклавши стільки зусиль для пробудження національної гідності, він спрямував її не в бік національної замкненості, винятковості чи ворожнечи, а в бік самопізнання та взаємоповаги, рівноправного спілкування народів. Особистісний, мистецько-символічний погляд Т.Г.Шевченка зростає до філософських узагальнень; а спадок його настільки величезний, що до цього часу йдуть дискусії щодо його творчості.

Спробу наукового аналізу світоглядних уподобань Т. Шевченка робили в різний час І.Франко і Б. Гринченко, М.Сумцов і М.Драгоманов, П.Зайцев і І.Дзюба. Разом з тим, філософське надбання великого мислення ще чекає своїх дослідників. Нашою метою є виявлення його погляду на людину, її сутність та призначення.

Про творчість Т.Шевченка написано багато, але тільки сьогодні ми підходимо до розуміння того, наскільки парадоксальною є його філософія: адже з одного боку ми трактуємо поета як виразника прагнень нації в цілому, а з іншого – розуміємо, що усвідомити складний творчий світ Кобзаря зможе тільки високоосвічена людина, якою був сам Т.Шевченко. Тому в багатьох випадках ми маємо справу або зі спрощеним варіантом поглядів великого мислителя, або з політизованим та ідеологізованим розгортанням не тільки його творчості, але й особистості. Кожна історична доба звертається та знову прочитує спадок великих представників культури, бо «...у великих людей, - на думку О. Толстого, - не дві дати їх буття в історії – народження і смерть, а тільки одна: їхнього народження» [1,с.258]. Але ці люди є творцями духовних цінностей, які не мають диференціації участі; саме ці особистості є нашими вічними сучасниками. І тому боротьба за Шевченка, за його творчість має довгу історію. Так, ще в 1922 році І.Айзеншток писав в роботі «До тексту Шевченківських творів»: «Після 1917 року він (Т.Шевченко) являвся нам і комуністом, і незаможним селянином, і виразником петлюрівської ідеології, і захисником формули «Єдина, неділима». [2, с.10]. В збірці «Пам'яті Т. Шевченка» (1920) є стаття Панаса Любченка під красномовною назвою «Червоний Христос»... Його зображали то як «Шевченка-народника» в обов'язковому кожусі та з кобзою в руках, «Шевченка-соціаліста» в солдатській шинелі, «Шевченка-гетьманця і слов'янофіла», «Шевченка – поета революції пролетаріату»... За роки протистояння (Шевченко-пророк, або Шевченко- палкий революціонер) на думку нашої сучасниці Р.Харчук: «...відбулася велика підлість і брехня – поета з Божої ласки, борця за свободу окремої людини і цілих народів.... перетворили на примітивного плакатного борця з кріпацтвом і царатом, атеїста, що закликав до кривавої помсти». [3, с.4].

Міф про простоту і саморозумілість поета живий і досі, хоча його поставив під сумнів ще Борис Гринченко у книзі «Перед широким світом» (1907): Шевченко розумів український селянин, бо він говорив його мовою і про його життя; і освічений читач, якому були доступні філософські рефлексії поета, бо жив в світі тих реалій, багато яких для нас – минуле. Але чому сьогодні шевченкофоби не збайдужіли до Шевченка? Про причини цього пише найприскіпливий дослідник творчості мислителя І.Дзюба: «Однак тепер до тих стимулів, які підсичували шевченкофобію століття тому – стимулів переважно з політичних антипатій, - додався ще один, до якого далеко було простакам із кола «киевских русских националистов» тодішніх. Йдеться про ту щирю відразу до громадянського почуття, до етичного тону, до морально зобов'язливого, що кличе піднятися над собою, - простодушну відразу до всього цього, яка опановує інтелектуального обивателя початку ХХІ

століття; адже він переживає апофеоз визволення від того, що перевищує межі його «єго». Все велике духом завжди було докучливе для малих духом, і його намагалися змалити; нині ж моральний імператив і в житті, і в мистецтві оголошено авторитарністю, зазіханням на свободу – свободу бути дрібним і безстидним. І під обстріл береться те, що дратує душевну ледачість.» [4, с.12].

Т.Шевченка треба читати, а для розуміння його ідей щодо людини потрібен сформований історизм мислення, герменевтичний метод аналізу минулого.

На думку науковців, саме, «друга чверть – середини XIX століття позначені в Україні як період зростання теоретичної самосвідомості українського національного відродження...» [5]. Саме цього часу відбувається розуміння того, що українознавство не можна звести до суми відомостей про територію, історію, культуру, філософію тощо; розкриття його вимагає врахування таких понять – екзистенціалів, як: «український світ», «українське слово», «Україна і слов'янський світ». Зрозуміти особливості національного характеру можливо через порівняльно-культурологічні дослідження, адже «взаємодія людей у суспільстві (і, зрештою, цілісність суспільства) можливі якраз саме тому, що кожна окрема людина ідентифікує себе як істоту, яка визначає певні смислові схеми, рухається в межах цих схем, взаємодіє на ґрунті цих схем і визначає інших як таких, що також визначають ці схеми і водночас самі є елементами цих схем» [6]. Чи достатньо цих принципових положень для проведення аналізу національного характеру та його визначення у творах Т.Шевченка? На нашу думку, якщо мова йдеться про великого Кобзаря, треба додати ще ірраціональне почуття любові до Батьківщини, яку він не міг пояснити, але яка була непереможною:

«А все таки її люблю,
Мою Україну широку,
Хоч я по їй і одинокий...»
(1849)

Самотність його тут має, на нашу думку, не характер життєвої прози, а екзистенціальний стан мислителя – філософа. Не випадково історія філософії надає нам приклади такої екзистенціальної самотності Мислителя серед учнів, послідовників, шанувальників: Сократ і І.Кант, Г.Сковорода і Т.Шевченко, М.Хайдегер і П.Тейяр де Шарден та багато інших. Саме тому творчість-чистий потік... На думку В. Гошевської, Т.Г.Шевченко, як представник високосвіченої та інтелігентної частини суспільства свого часу вважав «небезпечною» втрату духовного аристократизму та елітарності в суспільстві.[7, с.16].

Тобто еліта остається елітою, допоки вона здатна безкорисливо працювати задля свого народу, виконувати своє покликання, демонструючи такі «прикмети духу провідної верстви», як інтелігентність, шляхетність, мудрість, мужність, гуманізм, відповідальність і чесність.

Болісно визнавати, що за часи незалежності України сучасне українське суспільство не переймалося проблемою формування власної національної еліти. Тому

цікавим є результати соціологічних досліджень Інституту соціології НАН України: 44% респондентів вважають, що еліта – це найбагатші люди; 42% - ті, хто обіймає високі посади. Тобто більшість громадян сучасної України до еліти відносять правлячу верхівку, а не інтелектуальну, найгуманнішу, високодуховну частину суспільства.

Сам Т.Шевченко був високоосвіченою людиною, цікавився різними науками та поважав прагнення до знань в інших. Не поділяв людей за статками або соціальним станом, а тільки за духовним родством. Тому друзів мав як серед поміщиків, офіцерів, так і простих селян. Він вважав, що моральні люди завжди знайдуть спільну мову. Так, в повісті «Художник» він пише від власне свого імені: «Праздник я встретил в семействе Уваровых. Это простое, скромное, купеческое семейство. Но такое доброе, милое, гармоничное, что дай бог, чтобы все семейства на свете были таковыми» [8, с.65].

Серед його друзів були політики Віктор і Михайло Закревські, Яків де Бальмен і його брат Сергій, Олексій Капніст, науковці Андрій Головачов і професор Московського університету Й.Бодянский. Навіть перебуваючи в Орську, в листі до княжни Варвари Репніної описує місцевих офіцерів: «всі мене, спасибі їм, як товариша сприймають». [9, с.248]. Але це товариство не завжди було приємне, та й слово «всі» означає тут хіба тільки більшість. З тими, що їх поет називав «грабіжниками» й кровопивцями» він, звичайно, не шукав зустрічей, а серед тих, у кого бував, теж були малокультурні люди, що з їхнього товариства мусить іноді й тікати, бо воно було «гірше казарми», як сам писав княжні. Він міг бути своїм у будь-якому товаристві. До нього тягнулися люди. За будь-яких умов був привітним, доброзичливим, веселим. Але, як інтелігентна людина, був захищений від нахабства, цинізму, грубощів. Його прикро дивувала така поведінка в людях. Про один такий випадок розповів біограф поета М.Чалий. Взимку в лютий мороз поміщик Лукашевич прислав до Шевченка в Яготин (за 30 верст) з запискою свого кріпака пішки з наказом того ж дня повернутися з відповіддю. Довідавшись про це й не маючи права затримувати кріпака, якого пан жорстоко покарав би, поет написав Лукашевичеві листа, в якому запевнив, що припиняє з ним знайомство назавжди. Кріпосник не вгамувався і відповів листом, я якому завдав тяжкої образи поетові (мовляв, у нього триста душ таких... як Шевченко).

Про те, як боляче реагував поет на цю образу, розповіла В.Репніна в листі до Ш.Ейнара: «...одного разу він був дуже засмучений: людина, яку він вважав своїм другом і братом, образила його брутально, низько, підло, докоривши йому його походженням. мій милий Шевченко, такий добрий і сердечний, що, здавалось, ніхто не наважився б завдати йому болю, розповів мені страшенну образу, що її завдав йому лист цього удаваного друга, і, розповідаючи, плакав од болю» [10, с.79]. Це і багато інших явищ, які Шевченко спостерігав підчас своїх подорожей, допомагали йому звільнитися від зайвого (і неможливого!) суспільного всепрощення

і «любові до всіх». Він сам цей процес формування поглядів на справедливість у суспільстві називав «прозріванням». Хоч назавжди так і остався ідеалістом та мрійником. Навіть будучи перед очима смерті, не покидає Шевченка мужність та мудрий український іронічний гумор: коли б пощастило «одурити» Харона і Парку-пряху, виграти в долі ще часу, то «творили б, лежа, епопею. / Парили б скрізь понад землею - / та все б гекзаметри плели».

Там уже, «над Стіксом, у раю» мріяв створити собі та Музі своїй куточок України:

Неначе над Дніпром широким
В гаю – предвічному гаю,
Поставлю хаточку, садочок
Кругом хатини насажу
Прилинеш ти у холодочок,
Тебе, мов кралю, посажу.
Дніпро, Україну згадаєм,
Веселі селища в гаях,
Могили-гори на степах –
І веселенько заспіваєм....

У позасвіт, у позачася перенесено те, чого не вдалося досягти в житті: хатинка коло Дніпра, садочок, люба дружина. Чи є ще у світовій поезії друга така прощальна, передсмертна візія?

Як у будь-якого великого філософа, у Т.Шевченка погляди на сутність людини, її вчинки, призначення не розходяться з його власною долею, його реальним життям. Поет, який змалечку до зрілості набув досвід всіх видів соціального насильства і приниження, найціннішим здобутком людини вважав волю і рівноправ'я, втілені в славній порі козацтва. Для української душі не властивий примус, підкорення, агресивність; будь-який вольовий тиск сприймається вкрай хворобливо. Так, П.Зайцев пише: «Шевченко вірив у те, що первісні слов'яни, отже і наддніпрянські предки сучасних українців, як народ хліборобської культури, чужі були всякої войовничості і громадський лад їхній заснований був на засадах рівності...».

Право на власний етичний шлях поєднується у Тараса Шевченка з думкою, що це не боротьба, а згода і гармонія – «мир» як етична і соціальна цінність. Мир між людьми, мир у рівноправ'ї неможливий без права на індивідуальність. Довірливість, ліризм, схильність бачити божий задум в простих речах, прагнення до самовдосконалення притаманні українцям, як і повага і до індивідуальності. «...Щоб знати людей, то треба пожити з ними, а щоб їх описувати, то треба самому стати Чоловіком», - писав Шевченко. Батьківщину, як і матір та батька, не вибирають. Любов до рідної країни у Тараса Шевченка – безумовна цінність.

«Полюбіть щирим серцем Велику руїну,
Розкуйтеся, братайтеся!»

Але не «до крові» кличе, а:

Обніміться ж, брати мої
Найменшого брата,
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.»

Братайтеся. «бо хто матір забуває», того рідна земля не чекає. Найбільше жалю в останніх рядках поезії «І мертвим і живим...»

«Обнімайтесь ж, брати мої,
Молю вас, благаю!»

Як свого часу Григорій Сковорода, Тарас Шевченко прагне духовного відродження і зростання, яке стане запорукою нового світу в Україні. В 1841 р. він надрукував уривок з драми «Микита Гайдай». Микита – полум'яний український патріот, відданий Богдану Хмельницькому. Він осуджує криваву боротьбу, спровоковану магнатами Польщі і України: «Столітня війна – і між ким? – вигукує Микита, - Між рідними братами! Страшно!» Через свого героя Т.Шевченко мріє: «Прийде мудрий вождь з середовища вашого погасити полум'я розбрату і змити до купи любов'ю і братерством могутнє плем'я!»

Великий гуманіст, яким був Т.Г.Шевченко, бачить в людях «Братів» але братів за духом! Він показує нам, що людський дух нездоланий, як і прагнення до свободи: вірить в те, що людина ніколи не змириться з безправством та несправедливістю, не визнає рабство за норму існування. Найжахливіше для людини – це духовне зубожіння:

«Страшно власти у кайдани
Умирать в неволі.
А ще гірше – спати, спати
І спати на волі...»

Т.Г.Шевченко в своїй творчості досяг вершин філософських узагальнень про людину, її духовне єство, призначення. Його біографічне є не тільки знанням послідовності подій окремої людини, а духовним взірцем та опорою в важкі часи – «Не нарікаю я на Бога...» Ідеалом людини для нього була особа освічена, розвинена, проста і гуманна, яким був і він сам. Доля переслідувала його в житті, скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золото його душі у іржу, ані його любов до людей у ненависть і погорду, а віри в Бога у зневіру і песимізм, - писав І.Франко. Помилкою було б уявити погляди Т.Шевченка статичними і однозначними. Він був людиною із сумнівами та помилками, мотивами та інтересами, ілюзіями та мріями. Але завжди гаслом його поглядів і дій, та і власної долі було:

«... ми просто йшли;
І нас нема
Зерна неправди за собою»

Т.Шевченко завжди йшов, як будь-який мудрець, дорогою самозаперечень і самостверджень, але його заперечення не було ніколи простою відмовою від попереднього досвіду, а ствердження – простою заміною новим. Весь його індивідуальний досвід перевірений на вагах правди та чистої душі поета. Його висока духовність допомогла йому розглянути далеке майбутнє, запримити загрози людській культурі, духовним цінностям людини («Світе ясний!»); і тільки любов в широкому розумінні може надати людині шанс оставитися людиною.

Література

1. Кирилюк Є.П. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – К.: «Дніпро», 1979. – 266с
2. Дзюба І. Тарас Шевченко. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2005.- 707с.
3. Харчук Р. Про Т.Шевченка в незалежній Україні.// Українська культура. – 2013. - №8(1016) – С.4-8.
4. Дзюба І. Тарас Шевченко. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2005. – 704с.
5. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К.: Вентурі, 1997. – С.98.
6. Шинкаренко Ю. Ідентичність і життєвий світ у контексті сучасних цивілізаційних змін. // «Філософська думка». – 2002. - №1. – С.67.
7. Гошевська В. Роздуми про нову еліту нації.// Віче. 2003. - № 21. – с. 16-17.
8. Т.Г.Шевченко Художник. Повесть. – К.: Гос. Ізд-во худ. Л-ры УССР, 1953. – 114 с.
9. Кирилюк Є.П. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – К.: «Дніпро», 1979. – 266с.
10. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. – 2-е вид. – К.: Обереги. 2004. – 480с.

УДК 323.329

Дяченко Н.І. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ

В умовах об'єктивного науково-технічного прогресу, формування інформаційного суспільства особливої ваги набуває технічна еліта будь-якого суспільства, здатна до рішення складних завдань сучасного світу. Технічна еліта, за нашою думкою, - це особлива частина науково-технічної інтелігенції з особливими духовними потребами, яка сприяє науковому та соціальному прогресу суспільства. Тобто, технічна еліта поєднує в собі риси та ознаки інтелігента-інтелектуала. Ще філософи Просвітництва висували ідею про ідеальне соціальне утворення, яке складається з автономних індивідів, метою яких є загальне благо на засадах раціональності. На жаль, сьогодні поняття «інтелектуал» та «інтелігент» навіть чітко не ідентифіковані. Більше того, інтелектуала-інтелігента по-різному трактує вітчизняна та західна думка.

В нашій соціології переважає складова «інтелігенція» як особлива духовна еліта, яка вказує шлях до кращого життя. Тому заідеологізований та політизований погляд на цю частину суспільства, починаючи із збірки «Вехи» (1909-1910 рр.), майже не змінився. Так, М.Бердяєв пише про «відповідальність» перед суспільством та «звільнення від внутрішнього рабства» як основу «душі інтелігенції».[1, с.42] Він вказує на постійний стан рефлексії інтелігенції, «якій неприйнятний об'єктивізм і універсалізм, при якому не може бути справжньої любові до об'єктивної вселенської істини...» Більш того, М.Бердяєв взагалі роз'єднав інтелігента і інтелектуала: «Вчені ніколи не користувалися у нас особливою повагою та популярністю...».[2, с.32-33] С.М.Булгаков пише про релігійну природу інтелігенції, її героїчний максималізм, про «освічений клас з російською душею», «вину перед народом» і, - «інтелігенція остається малодоступною доводам історичного реалізму і наукового знання».[3, с.59] Досліджували цю проблему В.П.Андрущенко, І.В.Бичко, І.Ф.Курас, Л.І.Ткачова, діаспорні дослідники І.Лисяк-Рудницький, М.Шлемкевич.[4] Але смислове значення терміну до цього часу має не стільки соціологічний зміст, скільки морально-етичне забарвлення. Тому в нашому суспільстві поняття інтелігенції асоціювалося, з одного боку, з розумовою, філософсько-моральною вищстю та претензією на елітарність в інтелектуальному, освітньому, етичному та естетичному відношенні, а з другого, - з іронічним відношенням до тих «інтелігентів», які ними не являються.

В західній думці переважає поняття «інтелектуал». В роботах М.Фуко, Ж.-П.Сартра, Р.Дарендорфа, Д.Белла, Дж.Гелбрейта, Р.Міллса та інших представлений або інтелектуал-універсаліст (як «совість нації»), або інтелектуал-спеціаліст, який реалізує свої політичні, наукові та соціальні функції за допомогою професії та високоякісної освіти.

Таким чином, сучасні підходи до розуміння еліти визначаються більшим прагматизмом і раціоналізмом – це, в першу чергу, особи, орієнтовані на наукові, технічні та інші інтелектуальні цінності, з високим (якісним) рівнем освіти; з другого боку, - це носії високих морально-етичних якостей.

Метою нашої роботи є пошук шляхів формування технічної еліти в сучасному вищому навчальному закладі та аналіз проблем, які перешкоджають цьому процесу.

Як суспільство в цілому вступає в ринкові відносини за їхніми об'єктивними законами, так і технічна інтелігенція непросто вписується в нові стандарти. Реструктуризація економічного та культурного буття викликає нові підходи до формування засад освіти і культури, наближуючи їх до практичних потреб суспільства. Система освіти, остаючись масовою ще з радянських часів, перетворюється в комерційні структури, освіта для більшості (при умові масової освіти!) стає розкішною; а науково-дослідна робота, в тому числі і отримання наукових ступенів, вимагає великої фінансової підтримки. Ученим-дослідником вважається не той, в кого інтелектуальна праця розрахована на загальносуспільний інтерес, а той, в кому зацікавлені комерційні структури. Науковець починає діяти в межах такої категорії як «необхідність», трансформує свої інтелектуальні здібності в систему товарних відносин. Тому і освіта, і наука перетворюються в «надання послуг», що не може не вплинути на формування технічної еліти. Ці соціальні зміни здійснюють вплив на індивідуальну і масову свідомість українців. На рівні окремої людини і на масовому рівні здійснюється зміна інтересів, потреб, що, в свою чергу, обумовлює трансформацію ціннісних норм і соціокультурних орієнтацій; призводить

до зміни і корекції мети діяльності, до порушення системи соціальних норм, зміни поглядів на власність, виробництво, обмін, споживання і розподіл. Тому масовість вищої освіти, на тлі низького рівня фінансування галузі, з одного боку, та її комерціалізація, з іншого, можуть призвести до незворотних процесів щодо підготовки високоякісних спеціалістів та науковців.

Історичний досвід свідчить: якщо економічну депресію можна подолати за рахунок кредитів або інвестицій, то для уникнення духовного колапсу необхідні значні зміни в соціальних інститутах та цінностях. Тому аксіологічний аспект формування інтелектуальної еліти України має велике значення, адже, за висловом М.Бердяєва, «дегуманізована особистість буде створювати дегуманізовану техніку».

Духовні цінності людини у формі морально-етичних категорій, утопічних образів, суспільних ідеалів тощо виступають критерієм оцінки дійсності людини та джерелом її діяльності. Цінності належать до сфери реального буття і пронизують всі прошарки в ієрархічному порядку: від цінності життя до надчасових, надісторичних цінностей як вищої реальності. Як зазначав І.Берлін, нерідко цінності зіштовхуються в суспільній свідомості і свідомості однієї людини, але це не означає, що деякі з них необхідно визнати істинними, а інші – неправильними.[5, с.56] Важливо визначити ієрархію духовних цінностей. Так, в умовах первісного накопичення капіталу українська молодь прагне освіти, як соціально-стверджувального шляху до успішного життя. Разом з тим, тверезо оцінюючи можливості держави, вони схиляються до висновку: освіченість, інтелект не забезпечує ні елементарних умов для виживання в сучасній Україні, ні пошани з боку суспільства. Це спричиняє руйнування в студентському середовищі цінностей самореалізації через освіту, а ідеал знань замінюється культом диплома.

Ще в 1996 році Л.Бевзенко підкреслював: «ентропія соціальної системи буде тим вище, чим більше її членів відчувають власне незатребування в існуючому порядку». [6, с.96] Про кризовий стан духовного розвитку свідчить опитування, проведене в 2009 році. Про готовність пожертвувати власним добробутом заради суспільного блага наголосив кожний сьомий. А майже 75% учасників опитування відповіли, що взагалі не мають ідеалів. На запитання: «У що вірите?», студенти відповіли: в Бога – 40%; в людину – 8%; в себе – 21%. Решта не вірить нікому.

Відродження духовності сьогодні – це не тільки будівництво нових храмів, а перш за все – відновлення цілісності культури, її онтологічного статусу. На жаль, на протязі 20 років незалежності так і не сформована концепція духовного відродження України, яка б мала систематичний характер.

Технічне знання розвивається за своїми законами, але в контексті людської культури. Тому обмеження гуманітарного впливу на освітній процес на тлі проголошення гуманітаризації та гуманізації освіти виглядає неприйнятним. Адже філософія і іноземна мова, логіка і правознавство забезпечують засвоєння системних знань, а соціологія, психологія, культурологія та історія формують необхідну для соціалізації і діяльності особистість. Треба враховувати і те, що сучасна техногенна цивілізація вступає зараз в особливий тип прогресу, коли гуманістичні орієнтири стають вирішальними у визначенні стратегій наукового пошуку.

Таким чином, інтеграційні тенденції, що відбуваються у світі в умовах глобалізації і поширення цінностей західної цивілізації, мають безпосередній вплив на українське суспільство, соціальні стосунки всередині якого лише формуються.

Розумова, науково-технічна праця як в світі духовному, так і в світі матеріальному стає масовим явищем. Разом з тим, вищеокреслені проблеми освіти по формуванню технічної еліти в суспільстві та для суспільства вимагають необхідних вже сьогодні заходів, а саме: підвищити соціальний статус наукової та науково-технічної діяльності; сприяти гуманізації та гуманітаризації освіти згідно конкретних освітніх програм та передового досвіду, а не декларування; забезпечити правовий механізм фінансової самостійності вищих навчальних закладів щодо розподілу бюджетних коштів та їх своєчасне отримання. Повинно сформуватися нове кредо освіти та підготовки технічної еліти: заробляти треба чесні гроші своїм розумом, пам'ятаючи про суспільне значення збереження духовної культури інтелігенції.

Література

1. Бердяев Н.А. Философская истина и интеллигентская правда. – Вехи: Интеллигенция в России: Сб. ст.1909-1910. – М.: Молодая гвардия, 1991. – 462 с.
2. Там же.
3. Булгаков С.Н. Героизм и подвижничество. – Вехи: Интеллигенция в России: Сб. ст.1909-1910. – М.: Молодая гвардия, 1991. – 462 с.
4. Смоляков Л.Я. Социалистическая интеллигенция. – К.: Политиздат Украины, 1986. – 396 с.; Бичко А.К., Бичко І.В. Феномен української інтелігенції. Спроба екзистенціального дослідження. – Дрогобич, 1997. – 145 с.; Добрускін М. Про генезу терміна та філософського поняття «інтелігенція»// Філософська думка. – 2005. - №5. – С.28-36.
5. Берлин И. Стремление к идеалу// Вопросы философии. – 2000. - №5.
6. Бевзенко Л. Духовний вимір в процесах соціальної регуляції// Філософська і соціальна думка. – 1996. - №7-8.

УДК: 005.9221:658

Коваленко Ю.О. (КП ДонНТУ)

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК НОВИЙ ЕТАП СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Глобалізація сучасного суспільства, у якому спостерігається бурхливе зростання обсягів і потоків інформації, пов'язане, насамперед, з ускладненням виробництва, широким використанням ІКТ, можливістю створювати інформацію і знання. Саме позитивний розвиток інформаційного суспільства, його динаміка є головними показниками еволюціонування людства.

Виникнення і розвиток інформаційного суспільства - процес не раптовий, а еволюційний, зумовлений переважно розвитком цивілізації з урахуванням відповідних соціально-економічних перетворень у світі.

Рух до інформаційного суспільства реалізується шляхом позитивних і корисних трансформацій, що відбуваються внаслідок взаємопоседнання знань та інформації, активне поширення яких забезпечується розвитком комунікаційних технологій. А.Гальчинський вказував: «знання, як і інформація, перетворюються на безпосередньо продуктивну силу, основний лімітуючий ресурс відтворювального процесу, визначальний фактор економічного зростання і розвитку»[1, с.125].

Вітчизняні вчені позитивно підходять до процесів активізації глобальної інформатизації, поширення форм та методів інформаційної діяльності і спрогнозували деякі наслідки його розвитку.

Фахівці з інформатики першими узвичаїли терміни «інформаційне суспільство» і «інформаційна економіка» у відношенні самих розвинутих країн світу[6,С. 21]. І ці терміни стали синонімами термінів «суспільство знань», «економіка знань». З даних визначень і їхньої сутності випливають такі обставини:

інформація стала найважливішим продуктивним, суспільним і соціальним ресурсом розвитку;

інформація є майже синонім знань. Знання й інформація і визначають загальноприйняті назви сучасної економіки передових країн світу, підкреслюючи значення інформації й інформаційних технологій для економіки і для процесів розвитку сучасного суспільства;

сучасні інформаційні системи і технології і їхня глобалізація привели до єдиного інформаційного простору, глобалізації культур, утворення, знань і частково економік;

простежується пріоритетність інформації щодо інших видів ресурсів і факторів розвитку, а інформаційною діяльністю займається більшість населення;

створюється інфосфера в глобальних космічних масштабах, застосовуються автоматизовані інформаційні технології, які ґрунтуються на комп'ютерних системах із широким використанням штучного інтелекту;

відбувається глобальна єдність цивілізацій на інформаційній основі з можливістю прийняття узгоджених рішень і досягнення інформаційного консенсусу;

поступово охоплюються всі сфери соціальної діяльності;

максимально реалізуються гуманістичні принципи, ідеали, її подальшого прогресу.
[5, с.113]

Як показує досвід, суспільство завжди прагне до інформаційного наповнення, а значить, до накопичення знань людини, завдяки чому суспільство, як організована система розвивається кількісно та якісно, протиставляючи собі навколишньому середовищу.

Як базовий фактор суспільного виробництва можна розглядати ту похідну суть, яка відіграє провідну роль у здійсненні виробничих процесів. За всю історію розвитку економічних формацій можна виділити п'ять головних чинників виробництва: земля, капітал, праця, підприємницький талант, інформація. Останній фактор бурхливо увірвався в економічне життя в 50-і рр. XX ст. із розвитком комп'ютерних технологій під назвою «інформаційна економіка».

Інформація складає глибинну суть усіх предметів і явищ природи, з якими доводиться мати справу людині. Вона є основою конструювання будь-яких виробничих систем і процесів. Тім більше інформація є провідним фактором будь-яких трансформаційних процесів у суспільстві, яка змінювала контури виробництва суспільних формацій і суспільних відносин. Навіть поява перших примітивних

знарядь праці може без жодного перебільшення розцінюватися як інформаційна революція, що ознаменувала колосальний інтелектуальний прорив та змінила сферу знань людини, спосіб її життя й інформаційне середовище буття.

Концепція постіндустріального суспільства як загальносоціологічна теорія розвитку досить глибоко розроблена західними дослідниками: Д.Беллом, Дж.Гелбрейтом, Дж.Мартіном, Е.Масудой, Ф.Полаком, О.Тоффлером, Ж.Фурастьє й ін.

Вітчизняна наука звернулася до даної проблематики значно пізніше. Це було пов'язано з ідеологією, зокрема з тим, що в термінах "постіндустріальне", "інформаційне" бачили альтернативу формаційним термінам - "соціалістичне", "комуністичне" суспільство.

Серед вітчизняних вчених, які зробили значний внесок у розвиток цього напрямку, необхідно відзначити В.М.Глушкова, М.М.Моїсеєва, А.І.Ракітова, А.В.Соколова, А.Д.Урсула й ін [6].

Поняття «інформаційне суспільство» з'явилося в другій половині 1960-х. років. Винахід самого терміна «інформаційне суспільство» приписують професорові Токійського технологічного інституту Ю. Хаяши (Японія). У його роботах високоіндустріальне суспільство визначається як таке, де розвиток комп'ютеризації надасть людям доступ до надійних джерел інформації й позбавить їх від рутинної роботи, забезпечивши високий рівень автоматизації виробництва. Виробництво інформаційного продукту, а не продукту матеріального, на думку автора, буде рушійною силою утворення й розвитку суспільства.

Наступний етап у розвитку ідей інформаційного суспільства починається з виходом у 1973 книги американського соціолога Д. Белла «Майбутнє постіндустріальне суспільство. Досвід соціального прогнозування». В цій роботі автор розділяє історію людського суспільства на три основні стадії: аграрну, індустріальну й постіндустріальну. Вчений прагне визначити контури постіндустріального суспільства, багато в чому відштовхуючись від характеристик індустріальної стадії. Знання й інформацію американський вчений вважає не тільки ефективним каталізатором трансформації постіндустріального суспільства, але і його стратегічним ресурсом [3].

Найцікавіша філософська концепція інформаційного суспільства належить японському вченому Е. Масуді. Основні принципи побудови такого суспільства представлені в його книзі «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство» [5]. Фундаментом нового суспільства стане, на думку автора, комп'ютерна технологія, головна функція якої бачиться ним у заміщенні або в значному посиленні розумової праці людини. Провідною галуззю економіки стане інтелектуальне виробництво, продукція якого буде акумулюватися, і поширюватися за допомогою нових телекомунікаційних технологій. Е.Масуда пише: "Інформаційна епоха, яка принесла з собою комп'ютерну технологію й засоби комунікації, не просто

надасть велику соціально-економічну дію на сучасне індустріальне суспільство; вона спричинить за собою суспільні зміни такого масштабу, які викличуть трансформацію сучасної системи в повністю новий тип людського суспільства, тобто в інформаційне суспільство”.

Відомий англійський вчений Т. Стоунер стверджував, що інформацію, подібно капіталу, можна накопичувати й зберігати для майбутнього використання. У постіндустріальному суспільстві національні інформаційні ресурси перетворюються, як він вважає, у найбільше потенційне джерело багатства. У зв'язку із цим, треба усіма силами розвивати, в першу чергу, нову галузь економіки - інформаційну.

Під час бурхливого розвитку новітніх засобів масової інформації й інформаційних технологій більш активно в науці ведеться дискусія про функції й роль інформації в житті суспільства, тенденціях формування інформаційного суспільства. Особливий інтерес тут представляють праці дослідників - Маршала Маклюена (Канада) і Елвіна Тоффлера (США).

Особливість поглядів М. Маклюена полягає у тому, що інформаційні технології розглядаються ним як головний фактор, що впливає на формування соціально-економічної основи нового суспільства. Телекомунікаційні й комп'ютерні мережі відіграють роль своєрідної нервової системи в інформаційному суспільстві.

Постіндустріальному суспільству, на його погляд, властиві такі риси, як деконцентрація виробництва й населення, різкий зріст інформаційного обміну, превалювання самоуправлінських політичних систем, а також подальша індивідуалізація особистості при збереженні солідарних відносин між людьми й співтовариствами.

Кінець ХХ ст. став початком нового етапу в розвитку концепцій інформаційного суспільства. Насамперед, цей період пов'язаний з результатами досліджень Пітера Дракера (США) і Мануеля Кастельса (США). Сучасна епоха, на думку Дракера, являє собою час радикальної перебудови, коли з розвитком нових інформаційно-телекомунікаційних технологій людство отримало реальний шанс перетворити капіталістичне суспільство в суспільство, засноване на знаннях.

М. Кастельс акцентує увагу на істотному розходженні між вже існуючими концепціями інформаційного суспільства і його власною концепцією «інформаційного суспільства». У концепціях інформаційного суспільства підкреслюється визначальна роль інформації в суспільстві. На думку автора, інформація та обмін інформацією супроводжували розвиток цивілізації протягом всієї історії людства й мали особливе значення у всіх суспільствах. У той же час, «інформаційне суспільство», що зароджується, будується таким чином, що збір, аналіз і передача необхідної інформації стали «фундаментальним джерелом продуктивності та влади» [4].

Як бачимо, дослідники цього питання вкладають у поняття «інформаційне суспільство» різний зміст. Вони дають різне його визначення. Але, на думку

більшості вчених, базовим визначальним параметром в інформаційному суспільстві є інформація, яка стає основою соціального й інформаційного розвитку, основним ресурсом соціальних і економічних відносин.

Інформаційне суспільство остаточно ще не сформовано, але його контури проступають вже зараз. Та соціально-економічна система, до якої сьогодні рухається людство, може цілком обґрунтовано називатися інформаційним суспільством. Інформаційним суспільством може бути названа соціально-економічна формація, у якій виробництво і споживання інформації складають основу економічної системи і соціальної структуризації суспільства.

Відмінною рисою постіндустріального суспільства є те, що в ньому визначальна роль належить інформаційному обміну. Так, наприклад, в аграрному суспільстві – головна роль належала матеріальному обміну, а в індустріальному суспільстві – енергетичному. Транспортування інформації на відміну від транспортування речей і енергії завдяки сучасним засобам телекомунікації фактично не вимагає витрат часу і безпосередньої людської присутності. Точніше, ці витрати мізерно малі. Саме інтенсивність інформаційного обміну обумовлює високу динамічність розвитку економіки в умовах постіндустріального суспільства. Процес інформаційного обміну у своєму розвитку пройшов чотири нерівні за часом фази: усну, письмову, книжкову і комп'ютерну.

Перша інформаційна революція пов'язана з винаходом писемності, що привело до гігантського якісного і кількісного стрибка в інформаційному розвитку суспільства. З'явилася можливість фіксувати знання на матеріальному носії, тим самим відчужувати них від виробника і передавати від покоління до покоління.

Друга інформаційна революція (середина XVI в.) викликана винаходом друкарства (першодрукарі Гутенберг і Іван Фьодоров). Біблія Гутенберга, надрукована в 1456 р., відкрила двері в культурний простір, пересування в якому привело нас через 500 років в інформаційне століття. Вперше в історії людство одержало можливість масово виробляти, тиражувати і поширювати інформацію, яка зберігається тривалий час і загальнодоступній формі, зросло бажання людей до джерел знань. Ця революція радикально змінила суспільство, створила додаткові можливості залучення до культурних цінностей відразу великих прошарків населення.

Третя інформаційна революція (кінець XIX в.) обумовлена винаходом електрики, завдяки якому з'явилися телеграф, телефон, радіо, які дозволяють оперативно передавати і накопичувати інформацію в значних обсягах. Наслідок цієї революції – підвищення ступеня розповсюдженості інформації, підвищення інформаційного "охоплення" населення засобами віщання. Підвищилася роль засобів масової інформації як механізмів поширення повідомлень і знань на великих територіях і забезпечення ними громадян, які на них проживають, підвищилася доступність членів суспільства до повідомлень і знань. Істотно зросла роль інформації як засобу впливу

на розвиток суспільства і держави, з'явилася можливість оперативного спілкування людей між собою.

Четверту інформаційну революцію (середина ХХ в.) зробив персональний комп'ютер. Якщо друга і третя революції охоплювали засоби передачі інформації, то створення ПК рішуче перетворило спосіб формування, організації і поширення знань. Цей винахід дозволило великій кількості людей залучитися до професійних знань, суспільному інформаційному багатству без допомоги посередників і тим самим перетворити професійні знання в особисто-значущі. Інтелект людини, який підтримується ПК, став інструментом, орієнтованим на самопізнання і саморозвиток. Фактично ця революція інтегрує ефекти всіх попередніх, тому що створює технологічну основу об'єднання інтелектуальних здібностей і духовних сил усього людства. Як ніяке попереднє відкриття або винахід у світі інформації і комунікацій, мережна інформаційна революція впливає на всі сфери життя суспільства: політику, економіку, культуру і, зрозуміло, на життя і безпеку людей.

Стало можливим накопичувати, зберігати, обробляти і передавати інформацію в електронній формі. Зросли оперативність і швидкість створення й обробки інформації, у пам'яті комп'ютера стали накопичуватися практично необмежені обсяги інформації, збільшилася швидкість передачі, пошуку й одержання інформації.

Сьогодні ми переживаємо п'яту інформаційну революцію, яка пов'язана з формуванням і розвитком глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж, що охоплюють усі країни і континенти, які проникають у кожен будинок і впливають одночасно і на кожную людину окремо, і на величезну кількість людей. Найбільш яскравий приклад такого явища і результат п'ятої революції - Інтернет. Суть цієї революції полягає в інтеграції в єдиному інформаційному просторі в усьому світі програмно-технічних засобів, засобів зв'язку і телекомунікацій, інформаційних запасів або запасів знань як єдиної інформаційної телекомунікаційної інфраструктури, у якій активно діють юридичні і фізичні особи, органи державної влади і місцевого самоврядування. Неімовірно зростають швидкості й обсяги оброблюваної інформації, з'являються нові унікальні можливості виробництва, передачі і поширення інформації, пошуку й одержання інформації, нові види традиційної діяльності в цих мережах.

Технологічний спосіб виробництва – це історично визначений характер по'єднання всіх компонентів продуктивних сил. Кожному технологічному способу виробництва властива власна структура продуктивних сил. Наприклад, для постіндустріального суспільства головними компонентами структури технологічного способу виробництва виступають: інтелект людини + новітні інформаційні технології (ІТ) + інформація.

Класики постіндустріалізму цілком адекватно визначили роль інформації, знань і технологій у сучасному суспільстві і переконливо довели, що інформаційний сектор економіки буде мати тенденцію до глобалізації і до зростання. Так, М. Кастельс пише, що в останні два десятиліття у світі з'явилася економіка нового типу, яку він називає інформаційною і глобальною. «Інформаційна - тому що продуктивність і

конкурентоздатність факторів чи агентів у цій економіці (буде то фірма, регіон чи нація) залежать у першу чергу від їхньої здатності генерувати, обробляти й ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях. Глобальна - тому що основні види економічної діяльності, такі як виробництво, споживання і циркуляція товарів і послуг, а також їх складові (капітал, праця, сировина, керування, інформація, технологія, ринки), організуються в глобальному масштабі безпосередньо або з використанням розгалуженої мережі, що пов'язує економічних агентів. І нарешті, інформаціональна і глобальна - тому що в нових історичних умовах досягнення певного рівня продуктивності й існування конкуренції можливо лише усередині глобальної взаємозалежної мережі» [4 С. 23.]. Значення цього фактора, як уявляється, полягає в тому, що людська діяльність здебільшого базується на знаннях і інформації, кодифікованих у різного роду інформаційних технологіях. «Інтелектуалізація» і глобалізація економічного життя вимагає відповідних змін у соціальній організації суспільства, у сфері освіти, у способах виробництва. Знання, зафіксовані в технологіях і глобалізаційних комп'ютерних системах стають об'єктивним фактором економічного розвитку.

Істотно підвищується вплив інформації на розвиток особистості, суспільства, держави. Інформація сьогодні перетворилася в могутній реально відчутний ресурс, що має навіть велику цінність, чим природні фінансові, трудові й інші ресурси. Інформація стала товаром, що продається і купується.

Усе це серйозно трансформує життя сучасного суспільства. Цивілізація в цілому і кожний з нас, зокрема, перебуває в стадії формування суспільства нового типу - інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство - суспільство особливе, невідоме історії. Дати його визначення важке, однак можна перелічити основні особливості і характеристики:

наявність інформаційної інфраструктури, що складає з інформаційно-телекомунікаційних мереж і розподілених у них інформаційних ресурсів як запасів знань;

масове застосування персональних комп'ютерів, підключених до інформаційно-телекомунікаційних мереж (ТІТС). Саме масове, інакше це не суспільство, а сукупність окремих його членів;

підготовленість членів суспільства до роботи на персональних комп'ютерах і в інформаційно-телекомунікаційних мережах;

можливість кожному практично миттєво одержувати з ТІТС повну, точну і достовірну інформацію;

практично миттєва комунікація кожного члена суспільства з кожним, кожного з всіма й усіх з кожним;

трансформація діяльності засобів масової інформації (ЗМІ), інтеграція ЗМІ і ТІТС, створення єдиного середовища поширення масової інформації - мультимедіа;

Таким чином, як критерії розвиненості інформаційного суспільства можна вибрати три: наявності комп'ютерів, рівень розвитку комп'ютерних мереж і кількість населення, зайнятого в інформаційній сфері, а також використання інформаційних і комунікаційних технологій у своїй повсякденній діяльності.

Якщо розглядати проблему формування інформаційного суспільства в цілому, то специфіка сучасного моменту виражається в тім, що подальший прогрес інформаційних і телекомунікаційних технологій залежить не стільки від проривів власне в технологіях, скільки від того, наскільки швидко будуть пристосовані до нових реалій старі норми, що регулюють традиційно різні сектори, - телекомунікації, телебачення й інші засоби масової інформації.

Таким чином, стосовно до соціальної історії природним результатом цього процесу повинне було стати таке суспільство, інформаційна структура якого придбала би можливість нагромадження на верхньому рівні практично необмеженого обсягу інформації в умовах усе більш наростаючих її потоків.

Крім цього, сама держава в новій цивілізації повинна змінитися. До звичайних галузей влади повинні додатися ще дві: влада інформації і влада інтелекту, причому останні повинні пронизувати все суспільство. Тут влада інформації означає, гласність, достаток загальнодоступних джерел інформації і реалізується, зокрема, через системи супутникового телебачення і глобальні комп'ютерні мережі. Влада інтелекту реалізується твердим добром у керівні ланки всіх рівнів найбільш підготовлених, компетентних фахівців у всіх сферах: законодавчої, виконавчої, судової і інформаційної.

Отже, становлення інформаційного суспільства має комплексний характер: з одного боку, це розвиток комунікаційних мереж та систем, які ґрунтуються на новітніх технологіях передачі, обробки та збереження інформації; з іншого, це соціальні та культурні наслідки інформаційних технологій, збільшення обсягів виробництва в інформаційній сфері, посилення політичного впливу глобальної комунікації, зміна соціального балансу в доступі до інформації.

З вищевикладеного можна зробити важливий методологічний висновок. Головною складовою людської праці є інформація, тобто економічна діяльність людини пов'язана з інформаційною діяльністю. Результати цієї діяльності є уречевлені наукові знання, які є накопичені, перероблені, зафіксовані у виробничих силах суспільства у вигляді інформації. Продукти цієї праці (уречевлені і неуречевлені) також є предметними носіями втіленої в них інформації. Адже на сьогодні основну частину працездатного населення розвинених країн складають особи, які або народилися, або сформувалися як спеціалісти вже в добу інформаційного суспільства. Персональні комп'ютери стали для них звичайним явищем, з яким вони постійно мають справу у школі, на роботі, вдома. Для цього покоління людей персональний комп'ютер є просто ще одним приладом, який потрібно освоїти для використання у повсякденному житті.

Нажаль, сьогодні у теоретичних дослідженнях і концепціях розвитку інформаційного суспільства найбільш розробленим залишається технологічний аспект, пов'язаний із розвитком інформаційних технологій. Суспільні ж аспекти, що характеризують уже не технології та механізми їх упровадження в різні сфери, а власне інформаційне суспільство як нову форму суспільного життя, виявляються не прописаними. Електронний уряд ще не є електронним управлінням - урядуванням, електронні мережі ще не є новою формою соціальних зв'язків, а науково-освітні мережі - новою якістю освіти.

Отже, інформаційне суспільство – це суспільство, у якому домінуючим фактором стають процеси накопичення і використання знань, як результат індивідуальної чи колективної обробки. Одночасно вони є й продуктом споживання. Ці знання (спеціалізовані, наукові, будь-які інші) можуть реалізовуватись на ринку товарів і послуг, вони стають найважливішим ресурсом, який поряд із працею, капіталом, підприємницьким талантом, природними ресурсами забезпечують зростання і конкурентоспроможність економічної системи. В інформаційній економіці ці знання стають інтелектуальним потенціалом суспільства і формують особливий його клас – інтелектуально-інформаційну еліту.

Метою інформаційного суспільства повинні стати комплексний розвиток людини, створення розумів для її інтелектуального збагачення, нарощування національного людського капіталу як основи економічної, соціальної, культурної та інших сфер суспільного життя, підвищення добробуту громадян та ефективності економіки.

Література:

1. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти. – К.:Либідь, 2006. – 312 с.
2. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. - Кн. 1.: Пространство и время в неживой и живой природе. - М.: Наука, 1975. - 175 с.
3. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) 2006 р. Автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.03 / В.М. Скальський; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2006. — 17 с. — укр. Режим доступу до автореферату: <http://disser.com.ua/contentst/7365.html>
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 606 с
5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття / Авт.кол.: В Литвин (кер.), В.Андрущенко, А.Гуржій та ін. – К.: Навч.книга, 2004. – Кн.1:Пріоритет інтелекту. – 638 с.
6. Принципы информационного общества // Информационное общество: информационно-аналитический журнал. - М.: Институт развития информационного общества, 2000. - № 2. - С. 77-85.
7. Тоффлер Е. Третья хвиля. Переклад з англійської Андрія Євси; за редакцією Віктора Шовкуна Оpubліковано Київ : Всесвіт, 2000. — 480 с.

УДК 338.532

Ляшок Я.А., Ляшок Н.Ю.

ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ

Развитие системы обеспечения жизнедеятельности населения (СОЖН), как составной части сферы ЖКХ социальной инфраструктуры страны - многоаспектная проблема, решение которой подразумевает внедрение новых технологий и совершенствование действующей в этой сфере системы обеспечения финансовыми средствами инновационных проектов.

Актуальность темы исследования обусловлена, как высокой социальной значимостью поставляемых населению ресурсов, обеспечивающих его жизнедеятельность, так и вялотекущим процессом развития инновационной деятельности жилищно-коммунального комплекса. Действующая в настоящее время жилищно-коммунальная и коммуникационная инфраструктуры находятся в таком состоянии, когда ускоряются процессы их массового выбытия в результате физического и морального износа..

Проблемам обеспечения жизнедеятельности населения Украины, анализу функционирования жилищно-коммунального комплекса (ЖКК) и разработке направлений по его усовершенствованию посвящены работы ведущих ученых нашего государства: Б.И. Адамова, А.Н.Алипова, С.В. Богачова, П.Т. Бубенко, О.О. Лукьянченко, Г.И. Онищука, В.П. Полуянова, В. В. Рыбака, Г.М. Сенчука и др. Тем не менее, инвестиционно-инновационная составляющая системы обеспечения жизнедеятельности населения остается малоизученной.

Целью публикации является выявление и оценка потоков финансирования инвестиционно-инновационного развития системы обеспечения жизнедеятельности населения.

Под системой обеспечения жизнедеятельности населения (СОЖН) в рамках исследования понимается система, которая путем своевременной и бесперебойной поставки населению комплекса жизненно важных ресурсов заданных параметров позволяет осуществлять направленное воздействие на поддержание непрерывного процесса в трудовых возобновления трудовых ресурсов страны. Частные системы (подсистемы) этого комплекса, обеспечивающие соответствующие им отдельные стороны жизнедеятельности организма человека: водный обмен, теплообмен, и т.д. объединяют такие подотрасли ЖКХ как теплоснабжение, водоснабжение и водоотведение, функционирование которых имеет первостепенное значение и требует приоритетного инвестиционно-инновационного развития.

На сегодняшний день износ котельных в целом по Украине составляет 55%, сетей водопровода – 65%, сетей канализации - 63%, тепловых сетей - 63%, электрических сетей – 58%, водопроводных насосных станций - 65%, канализационных насосных станций - 57%, очистных сооружений водопровода – 54%, очистных сооружений канализации - 56%, трансформаторных подстанций – 57%, что является следствием неэффективного управления предпринимательскими структурами ЖКХ.

Обновление производственной базы жилищно-коммунального хозяйства с учетом достижений научно-технического прогресса, внедрение инновационной модели развития отрасли является одним из приоритетных направлений реформирования ЖКХ. Стимулирование технической и технологической модернизации жилищно-коммунального хозяйства определено как одна из целевых задач Программы экономических реформ Украины на 2010-2014 гг. По оценкам ведущих специалистов отрасли, заявленные в программных документах мероприятия в рамках реализации стратегии инновационного развития, потребуют от 1 млрд. долл. до 40 млрд. долл. Традиционно ЖКХ инвестировалось за счет собственных средств хозяйствующих субъектов и из бюджета.

Однако, бюджетные ограничения, низкая платежеспособность населения, неудовлетворительная платежная дисциплина потребителей жилищно-коммунальных услуг снижают собственный инвестиционный потенциал отрасли.

В последние годы наблюдается некоторая позитивная тенденция в динамике прогнозируемого о бюджетного ассигнования в развитие ЖКК. Однако по результатам хода реформирования выделенных финансовых средств оказалось недостаточно для обеспечения инновационных потребностей ЖКХ.

В этой связи актуализируются инициативы правительства, направленные на повышение инвестиционной привлекательности ЖКК. В условиях доминирования экономических методов управления, из всех показателей, характеризующих инвестиционную привлекательность, на первый план выдвигаются те, которые характеризуют, прежде всего, финансово-экономические аспекты хозяйствующего субъекта, представляющие интерес для потенциального инвестора. Так, например, на начало 2012 г. консолидированные убытки ЖКК составляют более 5 млрд. грн., суммарная кредиторская задолженность - 24 млрд. грн., дебиторская задолженность - 16 млрд. грн.

Привлечение средств банков в развитие ЖКК представлено в Украине в основном иностранными инвесторами, что свидетельствует об отсутствии экономических стимулов у отечественных банков и наличии повышенного риска при предоставлении таких кредитов.

Привлечение иностранных инвестиций в отрасль является одной из приоритетных задач реформирования жилищно-коммунального хозяйства. Однако в условиях низкого кредитного риска Украины получение таких кредитов может рассматриваться только в качестве дополнительных, а не основных источников финансирования инновационных инициатив в развитии СОЖН. Неблагоприятный инвестиционный климат не обеспечивает массового притока иностранных инвестиций. Точечные единичные вливания отдельных частных инвесторов в те или иные объекты системы в отдельных регионах государства не могут решить многолетние проблемы ее развития, требующие многомиллионных инвестиций. Кроме того, удовлетворение спроса на инновации технологически отсталой сферы деятельности преимущественно за счет импорта не только обременительно для финансовой системы страны, но и обрекает ее на роль научно-технического аутсайдера.

Более надежным заемщиком являются органы местного самоуправления. Механизм предоставления такого рода кредитов и инвестиционных средств разработан и применяется в зарубежной практике. Весьма перспективным направлением представляется использование муниципальных облигационных займов для развития СОЖН. Подобные предложения не нашли пока применения в практике.

Наиболее ярким примером привлечения средств физических лиц в развитие СОЖН является опыт Сингапура. Население Сингапура обязано отчислять в Центральный фонд сбережений 20% своего заработка. Доля сбережений в фонде составляет 48% валового внутреннего продукта, что позволяет обеспечивать жизнедеятельность населения на самом высоком уровне.

Одним из наиболее перспективных направлений инновационного развития СОЖН считается институт доверительного управления. Ежегодно на основе концессионных механизмов в мировую экономику инвестируется более 80 млрд. долл. Опыт привлечения капитала на условиях концессии для развития СОЖН в Украине имеется в АР Крым, Житомирской Запорожской, Донецкой и других областях. На условиях концессии инвесторам планируется передать «Лугансктеплокоммунэнерго» и «Луганскводу» «Харьковкоммуночиствод», «Харьковские тепловые сети» и др. Развитие концессионных схем является предметом острейшего обсуждения. Мнения участников дискуссии диаметрально противоположны: как единственно возможное решение и как коммунальный апокалипсис и завуалированная приватизация. Мониторинг электронных ресурсов по публикациям экспертов позволил сделать вывод, что использование концессионных схем для развития СОЖН сегодня, скорее исключение, чем правило. Отсутствие заинтересованности потенциальных инвесторов, связанное с большой долей риска, неуверенность в надежности концессионеров, отсутствие действенного механизма передачи объектов в концессию, несовершенство законодательства и тарифной политики, нестабильность экономической ситуации в стране ограничивают сферу их использования и сводят исключительно к созданию экспериментальной базы.

Другой формой государственно-частного партнерства, которая может быть использована в качестве источников финансирования развития СОЖН, является венчурное финансирование. Мировой опыт показывает, что венчурное финансирование является одним из наиболее эффективных способов финансовой поддержки инновационной деятельности. Однако на сегодняшний день идея использования венчурного капитала в качестве источника финансирования инновационных проектов СОЖН является скорее гипотезой, чем практическим инструментом. Несмотря на динамичное развитие венчурного бизнеса в Украине, средства венчурных фондов слабо ориентированы на социальную инфраструктуру страны. Кроме того, согласно украинскому законодательству, ценные бумаги фонда не подлежат публичному размещению и размещаются только среди юридических лиц, что значительно ограничивает количество операторов венчурного финансирования.

Одним из малоисследованных в Украине направлений поиска источников финансирования для инновационного развития хозяйствующих субъектов, обеспечивающих жизнедеятельность населения, является создание целевых внебюджетных фондов разного уровня. Не претендуя на размеры и потенциал, способный решить проблему в целом, такой вид фондов может оказаться весьма полезным для решения наиболее приоритетных узких вопросов. Примером такого фонда может служить целевой внебюджетный фонд г. Москвы.

Таким образом, социальная миссия СОЖН и вялотекущие процессы ее развития обуславливают высокую потребность в научных разработках. В то же время, применение инновационного подхода к развитию СОЖН ограничено дефицитом собственных финансовых ресурсов хозяйствующих субъектов, недостаточной государственной финансовой поддержкой и низкой инвестиционной привлекательностью объектов инвестирования для известных потенциальных инвесторов.

Недостаточность финансирования и ресурсного обеспечения инновационного развития СОЖН требуют разработки механизмов управления инструментами смешанного инвестирования.

УДК 378:027.7

Моїсеєнко Л.М. КІПДонНТУ

СТРУКТУРА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВИТИ В УКРАЇНІ

Ситуація в освітній галузі викликала потребу в обговоренні та виробленні нової філософії освітнього процесу, шляхів покращення освіти в період глобалізації, гуманізації та вдосконалення методів та методології освітнього процесу, визначення рівня компетентності професорсько-викладацького складу навчальних закладів. До роботи залучилися науковці, урядовці, викладачі – практики. Вказаних напрямів в певній мірі торкалися Я.Болубаш, А.Вербицький, О.Гура, Т.Дмитринко, В.Кузовлев, В.Попков, М.Приходько, Ю.Присяжнюк, А.Сущенко, Т.Сущенко, Л.Ткачук та ін.[3;6;8].

В своїй професійній діяльності спеціаліст проходить тривалий шлях становлення. Диплом – це перш за все, можливість для подальшої спеціальної підготовки, набуття досвіду та становлення професіоналізму. Поняття «професіоналізм» у педагогіці почало використовуватися в 70–80-тих роках ХХ століття. Спочатку таким терміном позначалися професійно значущі вміння, тобто вміння, якими володіє спеціаліст і які відрізняють його від представників інших професій[7].

Під професіоналізмом розуміють особливі якості людини систематично, ефективно та надійно виконувати складну діяльність в різних умовах. В цьому визначенні вкладає і така ступінь оволодіння психологічної структури професійної діяльності, що відповідає суспільним стандартам та об'єктивним вимогам. Для

набуття професіоналізму необхідні відповідні здібності, бажання та характер, готовність постійно навчатися та вдосконалювати свою майстерність [1].

Загально визнаним є те, що в процесі становлення професіоналізму людина набуває особливих «професіональних» рис, що відрізняє її від непрофесіонала в своїй галузі.

Якщо розглядати стадії розвитку професіоналізму в динаміці, то можна виділити наступні етапи:

- а) стадію допрофесійної підготовки;
- б) стадію професіоналізму;
- г) стадію «постпрофесіоналізму».

Отже, професіоналізм є змінним, динамічним та безперервним явищем. В процесі оволодіння професійною роллю професійно-важливі якості суб'єкта праці розвиваються, складаються прийоми їх компенсації, діяльність набуває якісно нових характеристик, змінюється рівень професійної успішності [1; 5].

Цікавими на наш погляд є дослідження змін, що відбуваються в самій структурі професіоналізму (С. Дружилов) [1]. Автор виділяє декілька фаз в розвитку професіоналізму: фазу екстенсивного розвитку професіоналізму (авт. *фаза коливання*); фазу інтенсивного професіоналізму (авт. *фаза фільтрації та індивідуалізації*); фазу стагнації; фазу деградації.

Всі стадії знаходяться в залежності від особистості, її індивідуальних ресурсів (енергетичних, психофізіологічних, інтелектуальних, вольових та ін. можливостей) та потенцій його розвитку [1].

Складовою поняття професіоналізму є професійна компетентність. В нашому випадку це професійна компетентність викладача ВНЗ, що поєднує наукову та педагогічну діяльність.

Компетентність (competency) за визначенням Міжнародної комісії Ради Європи (програма DefinitionandSelectionofCompetencies) це здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби і виконувати поставлені завдання.

Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії [7]. В свою чергу Міжнародна Організація економічного співробітництва та розвитку трактує професійну компетентність як здатність успішно відповідати вимогам або виконувати завдання (діяльність), що складається з когнітивних та некогнітивних компонентів. В галузевих стандартах вищої освіти України представлена модель професійної компетентності фахівця як освітньо-кваліфікаційна характеристика. Тут кваліфікація розглядається в якості офіційного визнання результату формування у суб'єктів навчання компетентностей, визначених нормативними освітніми документами для певної галузі.

Дружилов С. пропонує розрізняти зміст термінів «компетентність» та «кваліфікація», оскільки присвоєння кваліфікації спеціалісту потребує не досвіду в цій професії, а відповідність набутих в процесі навчання знань та вмінь освітньому стандарту. Кваліфікація - це ступінь та вид професійної навченості (підготовленості), що дозволяє спеціалісту виконувати роботу на робочому місці. Спеціалістпочатку набуває кваліфікацію, а вже згодом формується відповідний професійний досвід [1].

Іванова С.В., узагальнивши всі запропоновані дослідниками підходи, прийшла висновку, що структуру професійної компетентності викладача на основі діяльнісного підходу становлять такі основні компоненти: спеціальний, соціальний, особистісно-індивідуальний. У свою чергу, спеціальний компонент поєднує науково-теоретичну, методичну та психологічну складові [7].

Науково-теоретична складова компетентності охоплює обізнаність у галузі навчального предмета, що викладається. Методична складова компетентності передбачає певний рівень майстерності у галузі засобів формування знань, умінь, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій студентів. Психологічна складова компетентності включає диференційно-психологічний компонент у галузі обізнаності з мотивів, здібностей, спрямованості студентів; рефлексію педагогічної діяльності або аутопсихологічний компонент [7].

Цікавою виявляється модель педагогічної компетентності, що побудована Коточитовою Є. за принципом ієрархічності, в основі даної моделі наступний крок спирається на попередній і створює умови для «зростання» наступних компонентів. Модель складається з шести блоків: знанневий, діяльнісний, комунікативний, емоційний, особистісний, творчий. Ці блоки формуються послідовно, мають безпосереднє значення щодо формування компетентностей викладача [4].

Важливим показником становлення професіоналізму викладача є процес формування внутрішньої концептуальної моделі професійної діяльності [1]. Ця модель включає образну, понятійну та дієву складові.

Образна складова – є результат синтезу оперативних та неоперативних образів – ситуацій. «Неоперативна» частина включає уявлення про різні цілі педагогічної діяльності, про можливі засоби та методи досягнення цілей, про оптимальну форму систематизації та збереження дидактичного та методичного інструментарію, що необхідний для організації навчального процесу. «Оперативна» частина дозволяє бачити причини та наслідки помилок при проведенні науково-дослідної та навчальної роботи, кроки до їх ліквідації, прогнозувати ситуації. Для понятійної складової характерна інформаційна насиченість, що здатна забезпечити викладачу володіння понятійно-категоріальною базою в повному об'ємі, можливість встановлювати причинно-наслідкові зв'язки під час викладання наукової дисципліни, адаптувати теоретичні знання для різних за підготовкою та напрямком груп студентів, творчо використовувати передові педагогічні методи та технології на практиці. Зміст дієвої складової полягає в мисленні дією, здатності до імпровізації, підбір «ключа»

до використання теоретичного матеріалу, створення практичних синтезів, організацію продуктивної діяльності шляхом постановки перед студентами пізнавальних завдань, при вирішенні яких вони самостійно відшуковують інформацію та виводять особисті рішення.

Велике значення для характеристики концептуальної моделі професійної діяльності має її здатність до адаптації та готовність до змін[2].

Здатність до адаптації в єдності з професіоналізмом та орієнтацією на екзистенційні цінності дає можливість людині легко подолати професійні труднощі, ефективно адаптуватися до змін в умовах праці, націлитися на саморозвиток. При готовності до змін, спеціаліст здатен корегувати, уточнювати свою внутрішню модель, змінювати професійний світ відповідно до внутрішньої системи особистих уявлень[1].

Отже, структура професійної компетентності та професіоналізму є складною, вона включає комплекс компонентів, що вимагають від викладача відповідності сучасним стандартам та об'єктивним вимогам, готовності постійно розвиватися та вдосконалюватися, здатності якісно виконувати роботу в різних умовах.

Список літератури.

1. Дружилов С.А. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический подход [електронний ресурс] / С.А. Дружилов // Сибирь. Философия. Образование. – Научно-публицистический альманах: СО РАО, ИПК, г.Новокузнецк. - 2005 (выпуск 8), – С.26-44. - Режим доступа: <http://drusainvkz.narod.ru/Pedagog-Sib.html>
2. Дружилов С.А. Профессиональные стили человека и индивидуальный ресурс профессионального развития // Вопросы гуманитарных наук. – М.: Компания спутник +, 2003(б). – №1. – С.354-357.
3. Еволюція педагогічної освіти в Україні на етапі націєтворення: Монографія / А.В.Сущенко, Т.І.Сущенко, О.О.Фунтікова та ін.; За заг.ред. О.О.Фунтікової. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 392с.
4. Коточитова Е.В. Психологические особенности творческого педагогического мышления: Автореф. дисс.... канд. психол. Наук – Ярославль: Изд-во ЯрГУ, 2001. – 24 с.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.
6. Присяжнюк Ю.С. Методика викладання дисциплін гуманітарного циклу в умовах гуманізації освіти – Науково-методичний посібник. – Запоріжжя: друкарня «Акцент», 2009. – 114с.
7. Професійна компетентність [електронний ресурс]. - Режим доступа: www.metodist-r.ucoz.ru/metod/komp2.ppt

8. Ткачук Л. Сучасніосвіттехнології в активізації пізнавальної діяльності студентів педагогічних університетів / Л.Ткачук // Вісник Львівського університету. СеріяПедагогічна. - 2009. - Вип. 25, Ч. 2. - С. 3-10.

УДК 316.4 [62 (008.2+001.6)]

Муза Д.Е. (ГВУЗ «ДонНТУ»), Ільянович Е.Б. (РВУЗ «КУКиТ»)

ИНЖЕНЕРНОЕ ЗНАНИЕ В ОБЩЕСТВЕ РИСКА: PRO ET CONTRA

Рискогенное состояние современного общества стало уже привычным делом. Разумеется, речь идет о технологической цивилизации как таковой и её современной предапокалиптической поступи. Нисколько не сгущая краски, ниже хотелось бы напомнить о принципах, на которых базируется теория общества риска, а затем перейти к конкретизации того аспекта общества риска, который связан с производством и использованием инженерного знания. Последнее все чаще видится в позитивных и негативных оценочных терминах, причем роль факторов, порожденных инженерным трудом и деструктивно действующих на актуальные социокультурные процессы в целом явно недооценивается.

Следует отметить, что разработка данной проблематики ведется достаточно активно [1 - 2], но должного отношения к рискогенности инженерных решений, мы, как правило, не видим. Это обстоятельство тем более вызывает удивление, поскольку уже обозначены новые тенденции в вооружениях и грядущих военных компаниях [3 - 4]. Словом, задан весьма определенный горизонт в истолковании современной техники. Если же к сказанному присовокупить тезис о редукции человека современными информационными технологиями к постчеловеческому интервалу бытия [5], то анализ указанной темы выглядит оправданным.

Приступая к её рассмотрению, хотим обратить внимание на следующее. Во-первых, интересующий нас сюжет хотелось бы увязать с разрабатываемой с 80-х гг. XX ст. немецким социологом, профессором Мюнхенского университета У. Беком концепцией «общества риска». Согласно Беку, современные риски, а именно: технологические риски, обусловленные стремлением к обогащению, затем, обусловленные бедностью некоторых государств и риски, связанные с угрозой применения оружия массового поражения невидимы, нелокализуемы (ни по происхождению, ни по последствиям), непредсказуемы, а значит, говорить об их предотвращении просто не приходится. Кроме того, фактическая глобализация риска осуществляется из-за стирания границ и легкого проникновения риска в сердцевину любого современного государства и общества: риски несут «социальный эффект бумеранга» [6, с. 43]. Речь не только о Чернобыле, башнях-близнецах Всемирного торгового центра и Фукусиме, но и о рецепциях риска обществами, пребывающими в режиме «спектакля», «информационной революции», и, конечно же, «потребления». Т.е., обществах, чье бытие основано на педалировании технологического фактора в угоду игровым сценариям и информационному насыщению, прибыли и развлечениям.

Во-вторых, У. Бек показал, что современные риски уравнивают все профили, какой бы самоустраняющийся камуфляж они не имели. При этом понятно, что риски распределены между современными обществами неравномерно, поскольку лишь часть из них презентуют постиндустриализм, в то время как остальные – отсталые, переходные и гибридные формы. Но общность страха перед глобальной катастрофой, согласно немецкому автору, должна породить совершенно новую межгосударственную конфигурацию с разработкой и проведением субполитики. Последняя есть не только звено между категориями «политики» и «неполитики», но сфера, которая может сократить пропасть между растущими социальными изменениями и процедурами их легитимации [7, с. 141].

Но эта субполитика (на деле – трансполитика) должна реализовываться как система мер на наднациональном (надгосударственном), сетевом уровне. Однако «сигналы» снизу, т.е. из сетевого сообщества, и традиционное управление «сверху» приобретают ещё одно синергетическое измерение. События в Тунисе и Египте, Ливии и Сирии, наконец, Украине, т.е. обществах далеких от социальных профилей «общества знаний», «общества потребления» и даже «общества спектакля». Тем не менее, события, как считается, инспирированные сайтом WikiLeaks и Э. Сноуденом, стали выражением этой синергии. На очереди, очевидно, и сами западные общества, логика развития которых недалеко от новых точек бифуркации и образования ранее неизвестных каналов социальной эволюции и формообразования.

Но эти соображения были далее развиты У. Беком в работе, посвященной конституированию новой всемирно-политической экономики – «Власти и её оппонентам в эпоху глобализма». В ней, говоря о наступившем «втором модерне» с его «неожиданными последствиями» он заострил внимание на «неуверенности» современных нам наук и технологий, которые усиливают и без того растущую «всеобщую неуверенность». Более того, «вместо того чтобы гасить политический огонь, они (наука и технологии – Д.М., Е.И.) подливают масла в пламя этических, экологических и политических контроверз» [8, с. 152].

Разумеется, так поставленный вопрос побуждает нас к поиску соответствующего ответа, который бы содержал указание на то, как преодолеть ситуацию «сознательного незнания», благодаря которой «мировое общество риска» вообще реализует свои трансформации.

Если под рисками понимать вполне определенные «социальные конструкции», складывающиеся из таких ключевых элементов как знание экспертов, культурных оценок и символов, то мы неминуемо придем к инженерным программам и тем социальным ожиданиям, которые с ними связываются. Например, к остро вставшей проблеме добычи сланцевого газа в Украине, проблеме, представленной в исключительно розовом свете. В т.ч., в виду завышенных политических оценок этого проекта, равно как и исполнителей такового – компаний Shell и Chevron. Но на самом деле проблема куда шире и значительнее.

Её адекватную интерпретацию и решение можно добыть, воспользовавшись ценологической теорией. Речь идет о разработанной профессором Кудриным Б.И. системной версии техноэволюции, в рамках которой реализованы представления, непосредственно касающиеся обсуждаемой темы.

В общем виде позиция российского инженера и философа сводится к следующему. Существует иллюзия (тиражируемая массовым сознанием и профессионалами) о том, что человек творит техносферу следуя своим прагматическим целям. Однако сам того не замечая, он творит техносферу по её же вполне объективным законам. Вводя понятие технетики, которое включает в себя: 1) технику; 2) технологии; 3) материалы; 4) продукцию; 5) отходы [9, с. 182 - 186], ученый настаивает на том, что техноэволюция как таковая реализуется там и тогда, где и когда осуществима документальная запись информации. Иначе говоря, проект изделия, оформленный в чертежах, схемах, спецификациях и т.д. реализуется в процессе вещественно-энергетического воспроизведения проекта (плана).

На этом документальном (образно-категориальном) основании членится и история развития техники (вплоть до наших дней): а) эпоха предтехники; б) эпоха Ньютона-Максвелла; в) эпоха Эйнштейна-(Бора) – Винера... [9, с. 190]. Внутри же техноэволюции постоянно происходит информационный отбор, который векторизован в направлении оптимальных (с точки зрения техники? политики? экономики?) решений. Тем самым можно говорить об особой фрактальности, образуемой технетикой. Конечно, ответ на поставленный вопрос о техническом и нетехническом, точнее о погруженности эволюционирующих технических систем в глобальный социокультурный процесс, требует своего системного представления. В т.ч., потому, что техноценозы взаимодействуют с процессами становления биоценозов, а также ценозов, связанных с культурой и социальностью.

Но в ценологической теории мы встречаемся с очень любопытным наблюдением, говорящим о том, что современная постнекалассическая картина мира, в т.ч. инженерная, характеризуется такими пунктами: 1) не существует системы показателей, адекватно описывающих ценоз, что требует от субъекта, принимающего решения, создания «собственной» системы, которая кластерно или иным методом находит «родственные» ценозы; 2) совпадение основных или иных показателей не говорит об идентичности двух ценозов: необходимо ранжирование по нескольким параметрам для объективации оценки состояния ценоза и траектории его развития; 3) время для ценозов необратимо, бифуркационно однонаправлено и феноменологично, а пространство «нужномерно» [10, с. 12].

Такая экспозиция мировоззренческих принципов весьма ценна, как в плане подготовки инженеров, так и в плане коррекции существующей инженерной деятельности. Но как нам кажется, эти соображения должны быть усилены идеей о том, что техноэволюция может сбиваться на «революционный шаг» из-за перманентной информационной революции. Последнее означает, что техноценозы

стремительно трансформируются, технетика динамизируется, что влечет за собой искомое возрастание рисков. И при отсутствии методической рефлексии над всей схемой технетики, в особенности, её проектного аспекта, говорит о гомеостазисе биологического, социального и технического, – преждевременно.

Литература

1. Киселев М.М. Екологічні виміри глобалізації: Монографія / Киселев М.М., Гадашук Т.В., Зубрицький К.С. та ін. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2006. – 260 с.
2. Глазко В.И., Чешко В.Ф. «Опасное знание» в «обществе риска» (век генетики и биотехнологии): Монография / В.И. Глазко, В.Ф.Чешко. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2007. – 544 с.
3. Драйер Г. Климатические войны / Г. Драйер; пер. с англ. В. Гончарова, А. Немировой. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2011. – 317, [3] с.
4. Правдивцев В.Л. Тайные технологии. Биосферное и геосферное оружие / В.Л. Правдивцев. – М.: БИНОМ, Лаборатория знаний, 2012. – 335 с. : ил., [16] с цв. вкл.
5. Муза Д.Е. Информационное общество: притязания, возможности, проблемы. Философские очерки: Монография / Д.Е. Муза. – Днепропетровск: Адверта, 2013. – 144 с.
6. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У.Бек / Пер. с нем. В. Сидельника и Н. Федоровой. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.
7. Beck U. Vynalézání politiky. K teorii reflexivní modernizace / U. Beck. – Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. – 273 s.
8. Бек У. Власть и её оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-историческая экономия / У. Бек / Пер. с нем. А.Б. Григорьева, В.Д. Сидельника. – М.: Прогресс-Традиция; Изд. дом «Территория будущего», 2007. – 464 с.
9. Кудрин Б.И. Классика технических ценозов. Общая и прикладная ценология. – Томк: Томский государственный университет – Центр системных исследований, 2006. – 220 с.
10. Кудрин Б.И. Философия технетики: основания постнеклассической философии техники. – М.: Технетика, 2007. – 196 с.

УДК 331.102

Поліщук Н.О. (КП ДонНТУ)

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Проблеми гендерної сегрегації на ринках праці як в Україні в цілому, так і на рівні окремих регіонів, залежно від їхньої спеціалізації в сучасних умовах, уже не перший рік викликають інтерес у вітчизняних учених. Донецька область є найбільшим промисловим центром України, одночасно й найбільш населеним регіоном країни. Тому дослідження гендерних аспектів

формування ринку праці саме в Донецькій області є актуальною проблемою, яку слід вивчати в різних ракурсах.

Результати аналізу стану ринку праці як України в цілому, так і Донецької області зокрема, наведені в дослідженнях таких учених, як О.Гришнова, Т.Черниш, Е.Лібанова, О.Фінагіна, С.Сардак, О.Макарова та ін. У своїх роботах вони виділили основні принципи гендерної сегрегації в сучасних умовах розвитку як України в цілому, так і її регіонів; розглянули особливості гендерних підходів, що полягають не у протистоянні статей, але в дослідженні факторів їх гармонійної взаємодії.

Однак практично невивченою є проблема дисбалансу попиту та пропозиції на ринку праці, особливо в умовах великого промислового регіону. Від уваги вчених вислизають такі явища, як відсутність збалансованої кадрової політики держави, спеціалізація потреб у кваліфікованих кадрах у регіональному розрізі, особливості функціонування ринків праці промислових регіонів тощо.

Виходячи з актуальності проблеми, можна виділити такі цілі статті:

- визначення особливостей функціонування ринку праці Донецької області;
- виявлення потреби у кваліфікованих кадрах;
- аналіз гендерних особливостей формування ринку праці в умовах великого промислового регіону.

Поняття «ринку праці» має кілька визначень в економічній науці: це й «сфера формування попиту та пропозиції на робочу силу»[1]; і, з позиції підприємства, - «шар взаємин ... потенційних або фактичних працівників, що думають про перехід на нове місце роботи в рамках фірми»[2].

Що ж стосується визначення поняття «гендер», то в розрізі нашого дослідження найбільш прийнятним буде «...певний соціальний статус, що характеризує індивідуальні можливості, які певним чином реалізуються в сфері освіти, у професійній діяльності, і ... є одним з базових вимірів соціальної структури суспільства»[2].

Визначивши основні поняття дослідження, перейдемо до аналізу ринку праці регіону з урахуванням його спеціалізації.

Донецька область - унікальний регіон: тут однаково сильно розвинений і промисловий, і аграрний сектор. Регіон має розгалужену транспортну інфраструктуру; вміщає на своїй території й великі промислові об'єкти, і великі фермерські господарства, й історичні релігійні пам'ятники, і цілощучу санаторно-курортну зону. У регіоні знаходяться основні в Україні постачальники вугілля, палива, металу, продукції хімічної й машинобудівної галузей. У рейтингу регіонів по числу запропонованих у першому кварталі року вакансій Донецька область займає почесне друге місце, поступаючись тільки Києву (на столичний ринок праці доводиться 60% усіх вакансій)»[3].

За I півріччя 2012 року чисельність зайнятого населення в Донецькій області склала 1969,1 тис. чол. і в порівнянні з відповідним періодом 2011 року зменшилася на 13,6 тис. чол. Рівень зайнятості населення виріс із 59,2% до 59,5%.

Чисельність безробітного населення у віці 15-70 років у середньому за I півріччя 2012 року, порівняно з відповідним періодом 2011 року, в Донецькій області зменшилася на 4,4 тис. чол. і склала 181,2 тис. чол. Рівень безробіття (по методології МОП) знизився з 8,6% до 8,4% відповідно[4].

Кількість вакансій, зареєстрованих у центрах зайнятості Донецької області в січні-жовтні 2012 року, становила 84,9 тис., що на 4,6 тис. вакансій більше, чим у відповідному періоді 2011 року. Позитивна динаміка спостерігалася по восьми центрах зайнятості. Більше половини вакансій області (56,7%) було зосереджено в містах Донецьк (31,9%), Горлівка (14,8%) і Макіївка (10,0%).

Проблемою укомплектованості вакансій, особливо для кваліфікованих працівників, залишається низький рівень запропонованої заробітної плати. Так, тільки в 6,5% вакансій запропонована заробітна плата була вище середньої по області (середній розмір оплати праці розраховуючи на вакансію за січень-жовтень 2012 року склав 1893 грн.). У більшості центрів зайнятості регіону питома вага вакансій з мінімальною заробітною платнею становить 10-20%. За станом на 1.11.2012 р. на 1 вакансію в середньому по Донецькій області претендувало 5 пошукачів. Майже в половині базових центрів зайнятості претендентів на 1 вакансію було більше 10.

Значною проблемою є невідповідність попиту на робочу силу і її пропозицій в професійно-кваліфікаційному розрізі. Крім того, добір роботи й укомплектованість вакансій ускладнюють висунуті роботодавцями підвищені вимоги до якості професійної підготовки кадрів, їх досвіду роботи й, у той же час, пропонується мінімальний рівень оплати праці, навіть висококваліфікованим працівникам.

При сприянні служби зайнятості в Донецькій області в січні-жовтні 2012 р. одержали роботу 36,9 тис. чол., у тому числі: молодь - 19,7 тис. чол.; раніше скорочені працівники - 1,4 тис. чол.; інваліди - 0,7 тис. чол.; інші громадяни, для яких передбачені додаткові гарантії зайнятості - 5,0 тис. чол.[4].

У Донецькій області існує й особлива регіональна диференціація ринку праці: підприємства постійно потребують фахівців з високою кваліфікацією в промисловій і соціальній сфері, у різних галузях народного господарства. І це при тому, що ринок праці перенасичений фактично не затребуваними юристами, менеджерами, фінансистами й бухгалтерами.

Законодавство України забезпечує рівноправність жінок і чоловіків на ринку праці. Однак у регіоні чітко прослідковуються «чоловічі» і «жіночі» професійні області. Так, робочі спеціальності, виробництво й навіть

керівництво – це чоловіча територія, а маркетинг, бухгалтерія й банки – жіноча. Найбільшим попитом на ринку праці користуються професії, традиційні для регіону: машиніст підземних установок, електрослюсар підземний, гірник з ремонту гірських виробок.

Специфіка Донецької області – у більшій частині індустріальна, що також впливає на гендерний аспект безробіття в регіоні: питома вага жінок серед загальної кількості незайнятих громадян області - 71%. Дана тенденція залишається незмінною протягом останніх років. Найбільш гостро ця проблема постає в тих промислових містах, життєдіяльність яких була зосереджена біля закритих на сьогоднішній день вугільних підприємств. Якщо раніше практично вся обслуговуюча ці шахти інфраструктура складалася з жінок, то зараз дана категорія населення роботи не має.

Також величезною проблемою є наявність великої кількості працівників «старої формації», що не мають навичок роботи з новітніми технологіями й програмним забезпеченням. Обмеженість підприємств у фінансових коштах для перепідготовки фахівців породжує подібні проблеми, а низький рівень заробітної плати «відлякує» молодих фахівців від вакантних робочих місць на підприємствах області.

Таким чином, ринок праці Донецької області відображає стан економіки регіону. Найбільш вагомими факторами, що викликали негативні тенденції, сталі:

- світова економічна криза, яка нанесла найбільші збитки промисловій сфері регіону, а значить – і всій економіці Донецької області в цілому. Ринок праці відреагував на це скороченням робочих місць, підвищенням рівня прихованого безробіття й примусової неповної зайнятості, особливо в споконвіку жіночих сферах праці;

- незбалансована регіональна політика підготовки кадрів і низький рівень профорієнтаційної роботи, не відповідні до економічних вимог області;

- як особливість промислового регіону - перенасиченість професіями й сферами зайнятості, що припускають гендерний поділ робочої сили.

Таким чином, на ринку праці Донецької області спостерігається гендерна нерівновага. Тому ми можемо говорити про необхідність розширення предметної області гендерних досліджень з метою створення діючої державної гендерної політики, яка відповідає б інтересам більшості українських жінок. Також можна сказати, що існуючий гендерний дисбаланс перешкоджає формуванню тих повноцінних типів соціальної діяльності, які враховують досвід як чоловіків, так і жінок.

І тому що держава поки не може повністю розв'язати питання гендерної рівноваги, як, втім, і стабілізувати загальну ситуацію на ринку праці Донецької області, можна тільки визначити основні пріоритетні напрямки в цій сфері:

- удосконалення взаємодії ринків освітніх послуг і праці регіону шляхом впровадження «цільових контрактів» на підготовку кваліфікованих кадрів;
- розробка схем створення робочих місць і перепідготовки кадрів з урахуванням гендерних факторів;
- розробка й впровадження практичних програм, що захищають інтереси тих жінок і чоловіків, що випробували негативний вплив економічної кризи;
- розробка й впровадження програм і послуг в області зайнятості для жінок, що приступають до трудової діяльності після декретної відпустки;
- активне співробітництво держави й недержавних підприємств із метою створення нових робочих місць і збереження вже існуючих.

Література

1. Генкин Б.М. Экономика и социология труда. – СПб: НОРМА, 2007. – 448 с.
2. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини. Підручник для вnz, 4-е вид. – К.: Знання, 2009. – 390 с.
3. [http:// www.hh.ua](http://www.hh.ua)
4. <http://www.rabota.ria.ua>
5. <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 101.1

В.Ю.Попов (ДонНУ), Е.В.Попова (МЕГГ)

УНИВЕРСИТЕТ И ФИЛОСОФИЯ

Европейский университет был продуктом именно западноевропейской средневековой цивилизации. В средние века термин "**universitas**" отражал универсальность обучения, в основе которого лежала философия как квинтэссенция всего тогдашнего светского знания. Еще со времен своего возникновения в эпоху античности она считалась важнейшим средством воспитания (пайдейи) гражданина города-полиса. С утверждением христианства как господствующей религии она превращается в *Ancilla theologiae* (служанку теологии).

Впрочем, философия не слишком тяготилась местом служанки. Более того – Госпожа дала ей надежное убежище за стенами мощных монастырских стен. Бурные перипетии раннего средневековья Философия-Агарь пережила в монастырских кельях, лишь изредка покидая их для утешения своих адептов, пытавшихся в кровавом мире варварского насилия и невежества черни сохранять философскую невозмутимость (например, последнего римлянина – Бозция). Впрочем, под сенью нововозникших университетов, признавая примат теологии, она становится (по завету Филона Александрийского) госпожой семи свободных искусств (*septem artes*

liberales): Грамматики, Диалектики, Риторики, Геометрии, Арифметики, Астрономии, Музыки (harmonia). Эти семь строгих латинских дам (зачастую Грамматику изображали с розгами для наказания неуспевающих учеников) были «приданным» Филологии при ее браке с богом Меркурием (согласно известному опусу Марциала Капеллы (V в.)). Как и почему они перешли от Любословной (Филологии) к Любомудрой (Философии) – о том средневековые манускрипты умалчивают, а может быть утрачены – времена-то были смутные и тёмные...

В средневековых университетах свободные искусства составляли первую ступень высшего образования и преподавались на низшем, подготовительном факультете — артистическом (лат. *facultas artium (liberalium)*). Окончившим его присваивалась учёная степень магистра свободных искусств (*magister artium liberalium*). Первоначально философия, несмотря на свой почтенный возраст, была заподозрена в подозрительных связях со всяким оккультизмом, претендовавшим на статус тогдашней науки, то есть является источником всяческой ереси и фактически сведена к этим семи этим более благопристойным занятиям, прежде всего к так называемой диалектике, коей в те времена именовалась логика, построенная на моделях аристотелевского Органона, порфириевской Исагоги и боэциевых комментариях. Так даже вольнолюбивый трубадур философии Абельяр сводил философию исключительно к диалектике, считая, что «она в качестве водителя и устроителя всеобщей науки (*universae doctrinae*) обладает властью над всей философией» [1, с.90]. Так служанка служанки становится ее госпожой.

Однако к началу XIII века происходит резкий переворот в судьбе философии, немалую роль в котором сыграла восточная, а если быть точным мусульманско-иудейская рецепция Аристотеля. Лейб-медики, маги и звездочеты мусульманских халифов и эмиров, ставшие комментаторами Стагирита, создали ему, выражаясь современным языком, посмертный имидж «короля философов». Метафизика и натурфилософия Аристотеля привлекает и христианских государей, несмотря на определенное недоверие к нему со стороны церковных иерархов и богословов. Начинается бурная переводческая деятельность, происходит новая христианская рецепция Стагирита и к середине XIII века факультет свободных искусств Парижского университета фактически становится факультетом философии Аристотеля. Система семи свободных искусств оказалась устаревшей. По приговору Фомы Аквинского, «семь свободных искусств недостаточны для деления теоретической философии» (*septem artes liberales non sufficienter dividunt philosophiam theoreticam*) [2, с. 325].

В 1255 году на собрании факультета искусств было принято положение, чтобы все студенты обязательно изучали полный корпус трудов Аристотеля. «С этого дня, – отмечает исследователь К.Х Лор, – факультет искусств стал тем, что мы могли бы назвать философским факультетом, с новым значением в его собственных глазах и тенденцией развивать обучение независимо от теологического факультета».

К концу средневековья, получив подпитку от трудов «короля философов» Философия возносится над своей Госпожой. Этому способствует поддержка со стороны монархов в изучении и распространении наследия Аристотеля. Как известно, еще в 1224 году императором Фридрихом II был основан Неаполитанский университет, в котором впервые стали изучать и обсуждать натурфилософские трактаты Аристотеля и сочинения исламских учёных. На Сицилии была организована специальная школа переводчиков с арабского языка. Поддержку развитию средневекового аристотелизма оказывал французский король Карл V, сам читавший сочинения великого Философа. В частности, по его предписанию, Николай Орезм в 1370 году перевёл на французский язык «Никомахову Этику» Аристотеля. Кроме того, по просьбе короля, Орезм написал комментарий на «Политику» Стагирита и посвятил его своему монарху. Этот союз Философии и Власти создавал основу для формирования нового языка власти, который апеллировал не к христианским ценностям, а к «общему благу» и к политической теории управления, основанной на средневековой университетской науке. В рамках данного языка государство понималось не как греховный «земной Град» себялюбцев и эгоистов, а как необходимый инструмент социального существования человека, регулируемый и управляемый соответствующими механизмами и задачами общественного благополучия. При этом считалось, что монархи должны строго следовать цели «общего блага» и чётко исполнять своё предназначение. В ином случае, народ имеет право на восстание, что утверждал, в частности, Фома Аквинский. Он считал, что общество обладает суверенитетом и полномочно разрывать контракт с правителем, который нарушает порядок и справедливость. Понятно, что подобная риторика, не оправданная законными способами противодействия властям, на самом деле, ни к чему не обязывала. Однако само её формирование укрепляло статус государства и власти. Университетская философия переходит в услужение политической власти. Промонархическая перипатетика начинает играть огромную роль в укреплении независимости власти монарха не только по отношению к папству и Церкви, но и к родовым аристократическим элитам.

К концу средневековья, под покровительством светских властей средневековые университеты становятся замкнутыми цеховыми корпорациями для сохранения истины. Главным смыслом ученых занятий становится сохранение и упорядочение имеющегося знания, но отнюдь не его обновление или приращение. Знание надо было бережно хранить, чтобы оно вновь не забылось, как это произошло с античными традициями в эпоху после крушения Римской империи. Наилучшим же средством сохранения знания является обучение. Целям обучения, сохранения, систематизации имеющегося знания и служит средневековый университет. Иерархия факультетов отражала иерархическое единство знания – в отличие от специализации и дисциплинарного членения, характерных для современной науки и современной организации высших учебных заведений. Это была Ученость, вознесшаяся наравне со

Священством и Властью. Однако последующее развитие университетов привело к потере их особой юридической автономии. В период XV-XVI веков европейские университеты превратились в символ, как отмечает Ле Гофф, «идеологической полиции на службе у политической власти» [3, с.156], а члены научных корпораций стали представлять собой замкнутую и предельно консервативную касту.

Именно эта кастовость и «элитарность» университетской философии становится объектом насмешек и глумления со стороны итальянских свободных гуманистов-«гуманистов», считавших, что они возрождают подлинную античную мудрость. Так еще в XIV веке Франческо Петрарка в трактате «О своем и чужом невежестве» иронически замечал: мы живем в счастливое время, потому что раньше был один, два, самое большее семь мудрецов, теперь же их буквально толпы, стада, которые наполнили все университеты. Он обличает университетское образование и кажущуюся мудрость, которая в устах Петрарки предстает псевдомудростью, которая оперирует различными терминами и словами, но ни к познанию Бога, ни к познанию человека не имеет никакого отношения.

Университетских философов сменяют бродячие учителя мудрости. Служанка теологии в эпоху Ренессанса становится строптивой и непослушной. Вырвавшись из монастырских и университетских стен, Философия пытается соблазнить итальянскую олигархию, в особенности флорентийский правящий дом Медичи. Вилла Кареджи, подаренная Козимо Медичи лидеру новых философов-«гуманистов» Марсилио Фичино, становится оплотом астрологии, герметизма и натуральной магии. Впрочем, эта связь философии и оккультизма существовала еще в средние века. Из-за плеча средневекового студента часто выглядывал чернокнижник. Люди боялись непонятной учености, и корни этого страха уходили в толщу времен. Общество знало о существовании оккультных наук и не удивлялось, если интеллектual появлялся в облики мага. Вполне уважаемые доктора, авторитетные теологи и философы – Бонавентура, Альберт Великий, Раймунд Луллий, Роджер Бэкон увлекались алхимией, астрологией, изучали наследие каббалы и гностиков. Современники считали их занятия магией, историки науки видят здесь механические и физико-химические опыты, сами они стремились подчинить свои тайные знания высшим целям (так, оптические наблюдения Роджера Бэкона были связаны с учением о всепроникающем Божественном свете). Они не афишировали, но и особенно не скрывая своих занятий, не вписывавшихся в официальные университетские структуры и программы. Особенно много подобного рода ученых было среди медиков.

Но во второй половине XV века тайные знания получили новый импульс развития за счет оживления позднеантичных оккультных традиций во Флорентийской Платоновской Академии, всячески подогреваемый итальянскими олигархами. Особый интерес вызывают труды, приписываемые мифическому Гермесу Трисмегесту (перевод которых Марсилио Фичино предпочел, по настоянию Козимо Медичи,

предполагаемому ранее переводу диалогов Платона), работы гностиков и каббалистов. Философия охотно «идет в услужение» оккультным наукам, а ее корифей Платон, авторитет которого в эпоху возрождения затмевает прежнее влияние его ученика Аристотеля, оказывается в одном ряду с реальными и мифическими «тайновидцами» – Гермесом Трисмегистом, Орфеем, Аглаофомом, Пифагором, Филолаем... Гремячая смесь неоплатонизма, герметизма, каббализма и гностицизма обволакивают всю ренессансную философию. Почти все философы-«гуманисты» в той или иной степени отдали дань этой моде.

В конце XVI-XVII веках после Реформации, Контрреформации и серии кровавых религиозных войн происходит своеобразное философское отрезвление. В образованных кругах разных стран Европы распространяется убеждение, что только опыты и наблюдения способны положить конец бесконечным философским и теологическим распрям. С этим было связано критическое отношение к оккультизму и превознесение опытного знания. Поэтому в изучении Книги Природы многие интеллектуалы той эпохи увидели выход не только из бесконечных споров философских систем, разрешить которые оказалось невозможно, но и из конфессиональных конфликтов, потрясавших Европу. Однако вплоть до середины XIX века четкого разграничения между наукой и философией не существовало. Философия представлялась «высшей формой» научного знания. Об этом свидетельствуют хотя бы названия фундаментальных трудов Исаак Ньютона «Математические начала натуральной философии» и Жан Батист Ламарка «Философия зоологии», а также множества других. В то же время практическое значение науки было впервые признано в связи с ростом вооружений: Галилей и Леонардо добились должностей на службе государства своими проектами усовершенствования артиллерии и фортификации. Начиная с этого времени роль ученых в войне неуклонно возрастала. Лишь с XVIII века наука становится движущей силой индустриализации. Наука становится основой западной цивилизации, становясь все более теоретической основой технических изобретений и все менее и менее концепцией, объясняющей природу мира. Философия принимает более отвлеченный и индивидуалистический характер, хотя ее изыскания все больше использовались не во Славу Божью, а на создание универсальных технологий власти. Философия, в этом смысле, становится не «служанкой» науки, а «служанкой» политической власти.

Эпоха Модерна создает новую модель взаимоотношений Философии и Власти, которая, несмотря на некоторые метаморфозы и девиации, продолжает существовать до настоящего времени. Ядром этой модели является понимание философии как одного из средств воспитания добропорядочных граждан Модерного Государства. «Университет Гумбольдта» становится институциональной основой этого «свободного» служения Философии дисциплинарной всепроникающей Власти. В саморепрезентациях «Университета Гумбольдта» его концепция постоянно восхваляется как золотая середина между английской и французской университетской

моделью. В Оксфорде и Кембридже наукой занималась в основном аристократическая элита, чуждая практике и не имевшая сколько-нибудь заметных побуждений к исследованиям. Здесь продолжал существовать средневековый университет, находившийся под управлением церкви, что сказывалось в монастырском образе жизни (college-system) и в отсутствии принципиального признания свободы науки. Исследования, в свою очередь, были делом гражданского общества, которое частным образом заботилось об их финансировании и обнародовании, а также сферой деятельности академии (Royal Society). Во Франции же после 1806 года двадцать два бывших университета страны были понижены до уровня специальных школ, управляемых и координируемых институтом, который назывался «Императорский университет». Не «учащая наука, а преподающее государство» использовало здесь университеты. Исследования были исключены из университета в пользу государственного учебного плана и достались в удел академии. Университет как *instrumentum dominationis*, как мануфактура чиновников, как фабрика рекрутирования – таков был в глазах современников и многочисленных противников Гумбольдта тот единственный разумный смысл, который еще можно было связать с этим покрытым пылью учреждением. При этом совершенно упускалось из виду, что, по крайней мере, в новых университетах XVIII века был заложен принцип свободы преподавания. В свою очередь, сам Гумбольдт только после некоторых колебаний признал подходящим наименование «университета» для проектируемых им «учебных учреждений», следуя в этом вопросе традиционалистам. Гумбольдтовская модель университета стремилась к всестороннему компромиссу: академическая свобода при одновременной ответственности перед потребностями государства и общества; объединение задач образования с заботами науки, не связанной какими-либо определенными целями.

Стержнем Университета Гумбольдта была философия. В нем пост ректора обычно принадлежал философу, а среди факультетов важнейшим становился философский факультет. Гумбольдтовский идеал образования, которому следовала его концепция науки и университета, есть образ ищущего человеческого духа, восходящего путем своей самостоятельной деятельности до высшего понимания и нравственного совершенства; образование для него есть процесс самостановления индивида, воплощающего в себе истинный и нравственный мир. И. Кант, И. Г.Фихте, Ф. В. Й. Шеллинг, Г. В. Ф. Гегель были прежде всего «*philosophe salarié*» («философами по должности»). Иммануил Кант (читавший лекции до 1796 года в Кенигсберге) и Георг Вильгельм Фридрих Гегель (читавший лекции до 1831 года в Берлине) были, прежде всего, преподавателями философии. Гегель написал всего лишь две книги (не считая компендиума для своей «Энциклопедии философских наук» и «Философии права»): «Феноменологию духа» (1807) как свое первое крупное сочинение и введение в собственную философию и «Науку логики» (1812-1816) как краткое изложение собственной мысли. Тот, кто, скажем, в 1825 году хотел

познакомиться с другими темами философии Гегеля, должен был ходить на его лекции; изданы же они были только после его смерти, когда его ученики из рукописных заметок и записей студентов составили гегелевскую философию религии, эстетику, философию истории и историю философии. Подобная переоценка университетского преподавания служит отличительным признаком XIX века. В том, что касается статуса университетской философии, XIX век не стал простой антитезой XVIII веку, а ознаменовал собой существенный сдвиг в преподавании философии в университетах, открывший еще одно измерение передачи философской мысли. И сегодня великие мыслители раскрываются наиболее полно и непосредственно в своих лекциях. В этом и состоит отличие философии от других дисциплин; в плане преподавания известный экономист-теоретик запросто может ограничиться передачей основных знаний, если этого требует учебный план и ожидают его студенты. Но преподаватель философии едва ли откажется выразить свою оригинальность, особенно при чтении университетских курсов.

В 1851 году в своей статье «Об университетской философии» Артур Шопенгауэр выступил с критикой распространенного «лекторского» подхода к философии, который он, вообще говоря, считал пагубным, то есть пагубным для философской мысли [4]. Вскоре после этого Фридрих Ницше возмущенно писал о связи государственных служащих с областью свободного и независимого духа: «в результате подлинная философия остается непонятой и замалчивается» [5, с.286].

Интересно отметить, что и марксизм рождается в среде неуниверситетских философов. По окончании Берлинского университета и защитив докторскую диссертацию по философии, Маркс собирался при содействии Б. Бауэра стать профессором философии в Боннском университете. Однако сам Бауэр вскоре лишился своей должности, и Марксу пришлось стать «свободным философом», причем довольно радикальных взглядов. Критикуя гегелевскую философию права, он видит в философии «духовное оружие» пролетариата, который должен воплотить ее (философию) в действительность. Философии тем самым должна выйти из тесных стен «Университета Гумбольдта», где «различным образом объясняли мир», и при помощи своего «материального оружия» - пролетариата, изменить его. Однако этот призыв будет услышан лишь в XX веке, вся же немецкая классика и неокантианство, господствовавшее в немецкой духовной жизни вплоть до 1918 года были прежде всего *университетской философией*.

Однако задача лекций по философии как средства распространения собственных взглядов философа или даже формирования навыков самостоятельного мышления у слушателей представляет собой лишь крайнее выражение стандартного процесса, который позволяет нам с XIX века говорить об университетской философии; потому что даже там, где меньше всего речь шла об оригинальности, лекция – как академическое средство передачи философских знаний – становилась первоочередным моментом в овладении философским знанием. В XIX веке всякому,

кто интересовался философией, больше не нужно было корпеть над трудами великих философов, хотя именно это Шопенгауэр и – позднее – Эдуард фон Гартман считали верным способом, позволяющим прийти к самостоятельному мышлению, – достаточно было просто посещать лекции в университете. Если под термином изучение философии понимать интерес к старым и новым системам и мыслям, которые обычно называют философскими, то в XIX веке сложилась новая форма изучения философии.

Профессионализация университета в преподавании и исследовательской деятельности наряду со специализацией научных дисциплин сделали философский факультет в Германии наиболее крупным и значимым факультетом во второй половине XIX века. В то же время философия была включена в подготовку учителей: кандидаты на учительские должности в гимназии должны были сдать так называемый «*philosophicum*» (экзамен по философии). Отто Бисмарку приписывается великолепная фраза: «Прусский учитель выиграл сражение при Садовой». Немецкая философия сыграла решающую роль в подготовке этого учителя, который смог передать этот национальный дух своим ученикам.

Под влиянием Германии каждое европейское Государство-Нация пытается обрести свою духовную легитимность через национальную университетскую философию. К началу XX века каждая страна гордилась своим национальным философом, и у Франции был соответственно Анри Бергсон, у Италии Бенедетто Кроче, у Испании Унамуно, у России менее признанный Владимир Соловьев... Это стремление университетской философии стать воплощением национального духа сыграло злую шутку с философией в 1914 году. Здесь можно вспомнить «Декларацию немецких университетов», принятой по инициативе Тюбингенского и поддержанной ректорами и сенатами всех 22 университетов Германии. В этом документе ведущей мыслью было единство немецкого народа и его интеллектуальных вождей с воюющей армией. Занятия наукой и военная служба рассматриваются в нем как веления долга, средства воспитания чувства чести и самосознания свободного человека в добровольном подчинении себя целому. В российских интеллектуальных кругах воодушевление августа-сентября 1914 г. было весьма сходно с тем настроением, что охватило немецкое общество в эти же первые месяцы войны. «Священное единство Государя с народом», забвение прежних политических и идейных распри перед лицом общего врага, утверждение православной религиозности вопреки засилью германской обмирщенной цивилизации и культуры – все эти темы были в центре обсуждения духовных проблем войны. Ключевым событием в этом отношении стало открытое заседание Религиозно-философского общества памяти В.С. Соловьева в Москве 6(19) октября 1914 г., на котором был среди прочих зачитан ставший широко известным доклад В. Ф. Эрнст «От Канта к Круппу», где сущность немецкого милитаризма и жажды овладения миром логически дедуцировалась из протестантской религиозно-метафизической основы кантовской философии.

В начале XX века философия занимала в общественном пространстве России важное, едва ли не центральное место. Недаром пароходы, на которых большевики выслали из страны цвет интеллектуального сообщества, потом стали называться «философскими», хотя уезжали не только философы, но и историки, писатели, агрономы, ученые. Роль философов Н. А. Бердяева, С. Н. Булгакова, С. Л. Франка, П. Б. Струве, профессоров, публицистов, политиков, которые выступали в средствах массовой информации, была очень высока. После победы в гражданской войне именно в них большевистский режим видел основную угрозу своему существованию.

Возникающий в 20-е годы «советский марксизм» в сущности, представлял собой комплекс идеологем, обеспечивающих политическое единомыслие, упрощающих и прямо фальсифицирующих реальность, и не имеющих ничего общего с философией, как она понимается в европейской гуманитарной традиции. Философия окончательно превращается в служанку не просто Государства, а Тоталитарной Идеологии. Более того – перед ней в тоталитарных государствах был поставлен более жесткий выбор: или канцлагерь, или служба единственно правильной идеологии.

Подобные же процессы начинают происходить и в нацистской Германии после 1933 года. Хотя здесь сами *Völkischephilosophie* (в числе коих и М. Хайдеггер) немало способствовали этому превращению Философии в служанку Идеологии и Пропаганды. В своей инаугурационной речи М. Хайдеггер выдвинутый нацистами на пост ректора Фрайбургского университета вполне в духе национал-социалистической пропаганды провозглашает: «Немецкий университет значим нам как высшая школа, которая от науки и через науку берет вождей и хранителей судьбы немецкого народа для взращивания и воспитания» [6, с.18].

В нацистской Германии упорно пытались создать впечатление, будто их мировоззрение является законным наследником, чуть ли не всего возвышенного и высокоидейного, что существовало в интеллектуальной жизни Германии на протяжении ее истории. Впрочем, и австро-английский экономист-либерал Ф. Хайек в работе «Дорога к рабству», отмечал, что «Национал-социалистское учение - венец длительной эволюции философской мысли, чье влияние было громадным не только в Германии, но и далеко за ее пределами, оно вобрало в себя элементы философских концепций Фихте, Гегеля, Ницше» [7, с.47].

Однако и советская идеологизированная философия (марксизм-ленинизм) претендовала на то, что она является результатом критического усвоения лучших традиций немецкой классической философии. В этом плане интересна мысль английского историка Э. Карра о том, что в Сталинградской битве столкнулись две школы гегелевской философии.

Победа в 1945-м продлила существование «классической» философии, по крайней мере, в СССР и странах Восточного блока. Правда расплатой за это стало ее полное подчинение идеологическим схемам, что неизбежно придало ей схоластический и догматический характер. В период «хрущовской оттепели»

появляется правда неофициальная («терпимая» официальными органами контроля) и подпольная философия, которая создаёт инфраструктуру семинаров, распространения оригинальных произведений и переводов (самиздат), однако она не оказывала существенного значения на роль философии в социалистического общества, поэтому крушение социализма в Восточной Европе, а затем в СССР стало и крушением философии марксизма-ленинизма. «Конец марксизма-ленинизма, – пишет П. Козловски, – по своему всемирно-историческому значению сравним лишь с крушением языческого политеизма в поздней античности. Вместе с марксизмом-ленинизмом приходит к концу героический век рабочего и его всеобщей мобилизации. С окончанием европейской гражданской войны, которая велась из-за правильного понимания героя, «рабочего», и из-за того, каким типом человека является призванный и законный совокупный труженик мирового духа, исчерпался также и модерн как идеология. Ибо гегельянство со своей теорией человека как совокупного труженика мирового духа и марксизм со своей теорией пролетариата как освободителя человечества как раз и образуют идеологию модерна» [8, с.12].

Философия западно-немецких университетов ушла в тень вместе с М. Хайдеггером, европейская философия ушла от университетского академизма в экзистенциализм – философию жизненных настроений или философию языка став теорией толкование текстов, деконструкцией дискурсов, логичным прояснением мыслей. Философия к концу XX века заговорила на английском – языке современных глобальных коммуникаций. Как пишет современный философ К. Свасьян: «Философия, говорящая по-английски, а сейчас уже и по-американски, – это своего рода путь в Каноссу, на который немецкая философия вступила после 1945 года, параллельно с политическими казнями в Нюрнберге, когда как раз выяснилось, что "немецкая вина" - это вина не только всех без исключения немцев, но и едва ли не в первую очередь немецких философов: от Гегеля и Фихте до Ницше» [9, с.33].

В послевоенной Европе, особенно в 60-70-е годы происходит определенная «американизация» образования, инструментализация процесса получения знаний. Для Германии это означает конец классического гумбольдтовского университета с его требованием «единения и свободы». Для Англии – поражение оксбриджской модели в символической борьбе с «краснокирпичными» университетами, наследниками индустриальной революции конца XIX века. Для Франции – вытеснение университетов Высшими школами, воплощавшим дух реформ после студенческих бунтов 1968 года. Со «смертью» классического европейского Университета приходит и «смерть Философии» в постмодернизме.

Редакторы сборника «После философии: конец или трансформация?» К.Бейнс, Дж.Бомен, Т.А.Маккарти называют 14 наиболее известных мыслителей конца XX века, которые поднимают эту тему (Р. Рорти, Ж.-Ф. Лиотар, М. Фуко, Ж. Деррида, Д. Дэвидсон, М. Даммит, Х. Патнем, К.-О. Апель, Ю. Хабермас, Г.-Г. Гадамер, П. Рикер, А. Макинтайр, Х. Блюменберг, Ч. Тейлор) [10]. Философия в постмодернистскую

эпоху «заката метанарративов» теряет, как отмечает Ж.-Ф.Лиотар «все прежние центры притяжения, образуемые национальными государствами, партиями, профессиями, институциями и историческими традициями» [11, с.144-145]. Единичные призывы к ее реанимации (например, знаменитый «Манифест философии» Алена Бадью [12]) остаются невостребованными в разнообразии информационных потоков. Как хрупкая капризная служанка, современная философия ищет себе хозяйку, которой могла рожать истины, но у него в наше время появилось множество конкуренток, которых она наплодила за две с половиной тысячи лет своего существования. Психология и социология, культурология и политология более молодые и менее привередливые в своих требованиях и претензиях с удовольствием готовы занять ее.

Однако, в начале второго десятилетия XXI века оказывается, что слухи о преждевременной кончине европейского Университета и Философии оказались преждевременными. На всем протяжении своей истории начиная с эпохи средневековья европейский университет являлся тем местом, где производились картины мира и языки его описания (от религиозных утопий до националистических идеологий). В современной Европе все чаще ведутся дебаты о так называемой «гражданской миссии» университета. Это миссия «оказания услуг обществу». Университетская философия в этом плане также переживает определенную трансформацию.

Она начинает производить новые языки описания и способы мышления, востребованные нынешним историческим моментом. Современный российский мыслитель Михаил Маяцкий в своем сборнике эссе «Курорт Европа», прогнозируя будущее этой части света, пишет о том, что Европа «...будет, скорее, тем, чем в тенденции является уже сегодня, – природно-культурным курортом. Путь Европы очерчен: от “Прометея” через “Фауста” к “Курортнику» [13, с.48]. Оставив индустриальное производство, передав эстафету господства на суше и на море, в экономике и политике, европейцы возвращаются к занятию, которое, по мнению древних греков, должно было считаться самым главным для человека – к заботе о себе, ἐπιμέλεια ἑαυτοῦ. Античные философы Пифагор, Сократ, Платон, Зенон, Эпикур и Сенека рассматривали своё дело, философию, как упражнение в заботе о себе. Последующая история философии стала сначала историей удаления от «ἐπιμέλεια ἑαυτοῦ», – потом историей возвращения к этому проекту. После христианского преодоления себя, после титанических трудов системостроительства, изощренных попыток объяснения мира в целом, анализа познания, анализа и критики социальной практики европейская философия снова становится тем, чем она была у древних греков – практикой заботе о самом себе.

Не случайным является название последнего XXIII-го Всемирного философского конгресса, прошедшего в Афинах в августе прошлого года: «Философия как познание и образ жизни». В своем выступлении на конгрессе

наиболее известный из ныне живущих философов, «живой классик» Юрген Хабермас призвал больше внимания уделять политическим вопросам. Философы должны, наконец, покинуть свою башню из слоновой кости. Более пессимистичным в этом плане был российский коллега В. В. Варава, который провозгласил, что «Философия сегодня опять служанка. То она была служанкой науки, потом служанкой религии, а сегодня она служанка политехнологий» [14]. Впрочем, последнее мнение чрезмерно категорично, поскольку современная философия не только воспроизводит симулякры, но и способна критически относиться к ним. Философия становится не столько служанкой Политики, сколько служанкой Общества свободных индивидов. Это становится актуальным и в свете переосмысления роли Университета в европейском культурном пространстве. В последнее время все большую популярность приобретает формула «университет как квинтэссенция гражданского общества». Не случайно, она получила наибольшее распространение именно в Финляндии и скандинавских странах, где традиционно сильны механизмы общинного самоуправления. Данная формула, на наш взгляд, должна найти применение и в Украине, ищущей свое место в глобальном мире.

Таким образом, в современном философском дискурсе вырисовывается новое пространство идей и смыслов соотношения Философии и Университета, которые призваны сформировать приоритеты в культуре и образовании XXI в. Некоторые из этих приоритетов уже достаточно отчетливо артикулированы в философских дискуссиях последних десятилетий, некоторые же еще только обозначают свои концептуальные и тематические очертания.

Литература

1. Абельяр П. Возражение некоему невежде в области диалектики, который, однако, порицал занятие ею и считал все ее положения за софизмы и обман. / П.Абельяр; Пер. Н.А. Сидоровой. // Абельяр П. История моих бедствий. – М.: Издательство АН СССР, 1959.– С.89-94.
2. А. В. Апполонова. – М.: Издательская группа URSS344 с.
3. Ле Гофф Ж. – Другое средневековье. Время, труд и культура Запада / Ж. Ле Гофф; пер. С. Чистяковой, Н. Шевченко. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2000. — 328 с.
4. Шопенгауэр Артур. Об университетской философии // [Электронный ресурс] / А.Шопенгауэр – Режим доступа http://lib.ru/FILOSOF/SHOPENGAUER/s_o_filosofii.txt
5. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей / Ф. Ницше; Пер. с нем. Е.Герцык и др.– М.: Культурная Революция, 2005. – 880 с.
6. Хайдеггер М. Самоутверждение немецкого университета // Хайдеггер М.. Работы и размышления разных лет. –М.: Гнозис, 1993. – С. 222-231.
7. Хайек Фридрих Август фон. Дорога к рабству. / Ф.А. фон Хайек — М.: Новое издательство, 2005. – 264 с.

8. Козловски П. Прощание с марксизмом-ленинизмом: О логике перехода от развитого социализма к этическому и демократическому капитализму; Очерки персоналистской философии / Петер Козловски Пер. с нем. под ред. М. Н. Грецкого, – СПб. Экономическая школа, 1997. – 214 с.
9. Свасьян К. А. О конце истории философии // Вестник Российского Философского Общества – №4 (36).– 2005. – С. 33-49.
10. После философии: конец или трансформация? / Пер. из англ.; упоряд: К. Байнес и др. - К.: Четверта хвиля, 2000. – 431 с.
11. Лиотар Ж.-Ф. Постмодернистское состояние: доклад о знании // Философия эпохи постмодерна. – Мн.: Красико-принт, 1996. – С. 140-158.
12. Бадью А. Манифест философии. / А. Бадью – СПб.: Machina, 2003. – 178 с.
13. Маяцкий М. А. Курорт Европа. / М. А. Маяцкий М.: Ад Маргинем, 2009. – 176 с.
14. Существует ли философия сегодня? // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ru-philosophy.livejournal.com/1410304.html>

УДК 378.147

Сергієнко Л.Г. (КП ДонНТУ)

ДИДАКТИКА ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ

Гірнична освіта має велику специфіку, що впливає з особливого призначення гірничих інженерів. У прикладних науках, зокрема гірничій, немає диференціації на теоретиків і експериментаторів. Гірничий інженер повинний сполучити в собі знання і тієї, і іншої області. Для цього потрібно володіти технікою експерименту: лабораторного, напівпромислового і промислового. Величезне значення має тут фундаментальна підготовка, що виявляє зв'язки, залежності, установлює закономірності результатів експерименту. Ця сторона настільки важлива для гірничого інженера, що її називають професійною [1]. До всіх інженерів повинна бути пред'явлена обов'язкова вимога - після теоретичної школи пізнати життя, практику. Нічим не можна замінити роботу на виробництві. Саме тут народжується, а потім розвивається протягом усього життя "шосте почуття" - інтуїція фахівця, за допомогою якої інженер приймає свої рішення. Узагалі говорячи, інженерна справа завжди творчість. Можна говорити про інженерне мистецтво, розуміючи під ним нові, нестандартні, нетрадиційні, ефективні і нетривіальні рішення, що створює інженер для одержання якісних результатів.

В історії гірничотехнічної освіти неважко побачити вже давно виниклу диференціацію спеціальності гірничого інженера. У гірничих вузах більш-менш загальними залишилися навчальні програми перших двох (іноді трьох) курсів. Наступне навчання відбувається роздільно для кожної спеціальності.

Довгі роки існувала обґрунтована думка про те, що освіта гірничого інженера є широкою, у відомому змісті енциклопедичною, в області геології і техніки і досить глибокою, що дозволяє гірничим інженерам справлятися з керуванням складним комплексним господарством. Сучасна практика свідчить про відому універсальність гірничої освіти.

Гірничий інженер несе відповідальність за доцільність і правильність розробки родовищ корисних копалин, що являють собою національне багатство, і витратити його потрібно дбайливо, оскільки запаси мінеральної сировини в надрах України визначають потенціал могутності нашої держави. Таким чином, відповідальність за раціональний витяг мінеральної сировини з надр є важливою особливістю спеціальності гірничого інженера. Розробка родовищ корисних копалин проводиться звичайно в складних умовах. Вона зв'язана з проникненням людини з арсеналом машин, механізмів і інструментів на великі глибини земної кори; гірник зустрічається зі стихійними силами природи: гірничим тиском, підземними водами, високою температурою гірських порід, газоносністю, раптовими викидами газу і вугілля, гірськими ударами і т.п. З цього погляду умови роботи гірника незвичайні і непорівнянні з якими-небудь іншими видами виробництва.

Гірничий інженер відповідає перед суспільством за безпеку підлеглих шахтарів. Як не складні гірничо-геологічні умови, гірничі інженери зобов'язані не тільки розробляти безпечні методи ведення гірничих робіт, але і повсякденно, щогодини забезпечувати їхнє дотримання при роботах.

Важливе місце в підготовці гірничого інженера як і інженерів інших спеціальностей займають загально технічні і фундаментальні дисципліни, що дозволяють ознайомити студент із сучасними досягненнями математики, фізики, хімії й ін. Спеціалізація гірничого інженера припускає також вивчення значної кількості спеціальних дисциплін. Це фізико-механічні властивості гірських порід і масивів: гірський тиск і зрушення гірських порід; гідрогеологія; газоносність вугільних шарів; раптові викиди вугілля і газу; рудничного повітря; вентиляція шахт; геотерміка і кондиціонування рудничного повітря; підввнні роботи; застосування електрики в гірській справі: рудничного висвітлення, пневмоконіозу і боротьба з пилом, застосування машин і механізмів на шахтах, гірничорятувальна справа, правила безпеки вибухових і гірських робіт, правила технічної експлуатації при розробці вугільних (чи рудних) родовищ і ін. Підготовка гірничих інженерів у вузах і повинна бути спрямована на те, щоб гірничий інженер умів вирішувати усі вище згадані задачі. Усе сказане свідчить про необхідність широти й універсальності знань гірничого інженера. Його роль особливо зростає з переходом на нові методи планування й економічного стимулювання вугільної промисловості України. Раціональне використання робочого часу, оперативність керівництва, високий рівень інженерних рішень, механізація інженерної й управлінської праці, створення

науково обґрунтованої структури керування шахтою відіграють велику роль у підвищенні продуктивності праці.

У рішенні колегії МОН України № 4/1 від 31.03.2005р. приведений аналіз положення вищої освіти України. У документі показано, що вища освіта знаходиться близько до небезпечної грані між стабілізацією ситуації шляхом еволюційної структурної перебудови з метою додання їй нових якісних показників і подальшою відособленістю освіти від процесів, що відбуваються в інших сферах країни. Падає престиж науки і культури, а також мотивація придбання фундаментальної освіти, зв'язок вищих навчальних закладів з галузями. Тому необхідна структурна перебудова системи освіти, упорядкування структури підготовки фахівців, розробки введення в навчальний процес нових експериментальних навчально-професійних програм підвищення ефективності використання ПЕОМ у навчальному процесі, удосконалення підготовки фахівців з вищою освітою, що має професійну спрямованість, удосконалення фундаментальної підготовки фахівців різних спеціальностей [2].

Підготовка до здійснення економічної реформи у вугільній промисловості, швидкий розвиток виробництва, автоматизація на базі комплексної механізації виробничих процесів у шахтах зажадали подальшого підвищення рівня знань керівних і інженерно-технічних кадрів вугільної промисловості, знання новітніх досягнень науки і техніки, фундаментальних і спеціальних дисциплін, економіки, планування і керування підприємствами з застосуванням ЕОМ і нових економічних принципів господарювання і т.д. Однак життя показує, що існуюча практика підготовки гірничих інженерів не забезпечує потрібного зв'язку між вивченням фундаментальних і спеціальних дисциплін, у результаті чого страждає якість навчання фахівців.

Викладачі фундаментальних дисциплін найчастіше не володіють спеціальними питаннями і не загострюють увагу студентів на прикладних питаннях своїх дисциплін. Викладачі спеціальних дисциплін, що спираються на знання з фундаментальних дисциплін, часто скаржаться на погані знання студентів у цих питаннях. Однієї з причин є те, що студенти при слуханні спецкурсів, не можуть актуалізувати знання фундаментальних дисциплін, тому що вони читаються, у більшості випадків, відірвано від їхнього використання в практичній діяльності. Тому, нашою **першочерговою задачею** є необхідність установалення тих питань, у яких стикаються загальні і спеціальні предмети. Це може бути реалізоване при побудові моделі того, якого навчають, по фундаментальних дисциплінах (математиці, фізиці, хімії) з використанням професіограми гірничого інженера різного профілю.

Пропонований метод підвищення ефективності професійної підготовки студентів гірничого профілю технічних вузів припускає синтез елементів фундаментальних і спеціальних дисциплін. Реалізується він шляхом логічно зв'язаного науково-методичного забезпечення, що включає в себе питання дидактики фундаментальної

освіти, прикладної психології і педагогіки зі спеціальними дисциплінами таким чином, щоб нівелювати грань між процесами засвоєння теоретичних знань і формуванням практичних умінь і навичок професійної діяльності майбутнього гірничого інженера (так названий дидактичний пакет). Як відзначалося вище, специфічні особливості умінь гірського інженера необхідно розглядати на основі аналізу професійної інженерної діяльності.

Відповідно до устояних поглядів в дидактиці, усяка діяльність згідно Н.Ф. Талізіної має кільцеву структуру [3]. Таким чином, природно, що структура діяльності гірничого інженера повинна узгоджуватися зі структурою будь-якої іншої діяльності, маючи свої специфічні риси.

Розробляючи нові технології і підходи до підготовки гірничих інженерів, вибираючи напрямки удосконалювання їхньої професійної освіти, необхідно виходити з вимог, пропонованих до гірничих інженерів, що відбиті в кваліфікаційній характеристиці. Кваліфікаційна характеристика є складовою частиною професіограми [4]. Професіограма гірничого інженера сприяє створенню науково обґрунтованої системи підготовки гірничого інженера; визначає оптимальні умови формування його як особистості. При розробці професіограми аналізується діяльність гірничого інженера, особлива увага приділяється змісту основних функцій, знань, умінь і навичок. Вона повинна проводитися диференційовано, з урахуванням індивідуальних особливостей тих, яких навчають, зокрема:

- а) наявності пізнавального інтересу до дисципліни;
- б) схильності до практичної діяльності;
- в) обґрунтованості у виборі професії і шляхів її одержання.

Професійна спрямованість у процесі викладання фундаментальних дисциплін сприяє більш повному засвоєнню студентами навчального матеріалу, створює сприятливі умови для перетворення навчально-пізнавального інтересу до фундаментальних дисциплін у професійний і забезпечує формування в них представлення про дисципліну як фундаментальної основи сучасного промислового виробництва (шахти). **Мета навчання** фундаментальній дисципліні студентів гірничих спеціальностей вузів полягає в тому, щоб ті, яких навчають, одержали знання про застосування фізичних законів у гірничій промисловості і суміжних областях, могли зрозуміти математичні, фізичні чи хімічні принципи роботи гірничошахтного устаткування і технологічних процесів. Мова йде про фундаментальність знань і форми їхніх застосувань без зайвих технічних подробиць, що будуть розглянуті при вивченні спеціальних дисциплін. Досягти цілей утворення, у тому числі і професійній підготовці, можна з позицій діяльнісної теорії, тому що діяльність у цілому, а також дії, як того, якого навчають, так і викладача, спрямовані на досягнення визначених задач, заради яких відбувається підготовка фахівця. Задачу реалізації професійної спрямованості навчання можна вирішити тільки в тому

випадку, якщо будуть сформульовані визначені вимоги при викладанні фундаментальної дисципліни:

1. Ознайомлення студентів з їхньою майбутньою професією (у залежності від спеціалізації) у процесі проходження кожного розділу програмного матеріалу.

2. Розвиток професійних інтересів, схильностей і здібностей студентів у процесі навчання фундаментальним дисциплінам на заняттях усіх видів.

3. Виявлення інтересів студентів у даній області діяльності в ході виконання лабораторно-практичного і семінарського циклів.

4. Включення професійної тематики в оформлення предметних аудиторій і лабораторій, що містять виробничо-технічні зведення про гірничу професію, про основні технічні пристрої і технологічні процеси, теоретичним і практичним зведенням, необхідним гірничим інженерам і т.д.

Таким чином, студенти в процесі навчання фундаментальним дисциплінам повинні одержати первісні теоретичні зведення й у них повинні бути сформовані практичні уміння до змісту професії по двох компонентах: **"Що треба знати"** і **"Що треба вміти"** майбутньому гірничому інженеру.

При формуванні початкових професійно спрямованих знань, умінь та навичок у студентів у навчальному процесі, наприклад, по фізиці, нами ставилися наступні цілі:

- навчити студентів пояснювати фізичні явища і процеси, що відбуваються на гірничому виробництві (певної шахти);

- передбачати і прогнозувати хід фізичних процесів (наприклад, перегрів обмотки електродвигуна, перевищення прискорення переміщення тощо);

- виробити алгоритм послідовності рішення фізичних задач і особливо з технічним змістом, пояснити фізичний зміст отриманого результату;

- формувати графоаналітичні навички рішення фізичних задач; графічно зображувати результати вимірів, виражати по них аналітичні функціональні залежності і т.п.;

- формувати готовність застосувати знання по фізиці в інших дисциплінах, у тому числі при виконанні курсових робіт, проектів, дипломів тощо.

При формуванні експериментальних навичок студентів гірничих спеціальностей ставилися наступні цілі:

- навчити правильного використання вимірювальних приладів і пристроїв;

- навчити правильного складання схем, зборці установок;

При рішенні фізичних задач переслідувалася мета виробити в студентів наступні навички:

- аналізувати умови задачі;

- графічно інтерпретувати умови і можливий хід рішення;

- складати аналітичні вирази, з яких можуть бути знайдено шукані величини;

- аналізувати результати, робити висновки.

Аналіз показує, що в результаті навчання фундаментальної дисципліни, наприклад, фізики, студент **повинний знати:**

- закони і явища фізики, що лежать в основі технічних і вимірювальних пристроїв, а також технологічних процесів;
- пристрої і принцип дії, роботу машин, агрегатів тощо;
- загальну технологію виробництва, видобутку, транспортування і переробки гірничої маси;
- основи і принцип створення засобів і мір безпеки праці;
- основи і принцип створення екологічно чистого (по можливості) технологічного виробництва.

Студент **повинний уміти:**

- користатися механізмами гірничошахтного виробництва;
- вибирати необхідні контрольно-вимірювальні прилади для автоматизації гірничошахтного устаткування і користатися ними;
- уміти користатися пристроями, що забезпечують безпеку праці, засобами захисту при аварійних ситуаціях (різні датчики, шахтні інтерферометри, радіаційні лічильники, респіратори, само рятувальники і т.д.).
- розбиратися в схемах і кресленнях;
- проводити техніко-економічну й енергетичну оцінку виконуваних робіт, енергетичних витрат шахти чи окремої ділянки, енергоспоживання шахт і т.д.
- вибирати оптимальні варіанти з урахуванням безпеки праці й охорони навколишнього середовища;
- керувати механізмами, машинами;
- регулювати роботу агрегатів, апаратів у технологічних циклах видобутку вугілля і допоміжного устаткування: вентиляції, водовідливу, пожеаробезпеки.

ВИСНОВКИ

Сучасний фахівець повинний сполучити широку фундаментальну наукову і практичну підготовку, у досконалості володіти своєю спеціальністю, безупинно поповнювати свої знання, розширювати суспільний кругозір, уміти на практиці застосовувати принципи наукової організації праці, володіти передовими методами керування трудовими колективами тому, що основними принципами Болонського процесу є: якість навчання, конкурентоспроможність фахівців на ринку праці (зовнішнього та внутрішнього), навчання впродовж всього життя тощо.

Сьогодні вузам надані широкі можливості пошуку оптимальних шляхів підготовки фахівців, що відповідають вимогам прискорення науково-технічного і соціально-економічного розвитку України. Перебудова навчально-виховного процесу прямо зв'язана з ламанням устояних стереотипів у викладанні фундаментальних навчальних дисциплін.

Список використаної літератури

1. Мельников Н.В. Гірничі інженери. М.: Наука, 1991. - 270 с.
2. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, - Київ, "Освіта", №11, 2005 р. - 31 с.
3. Тализіна Н.Ф. Удосконалювання навчання у вищій школі. // Сучасна педагогіка. 1993. - № 7. - С.71-83.
4. Державний класифікатор України – ДК 003-95 Т.1,2. Інформаційне видання, Київ, 2008, с.288.

УДК 331.101.262

Черкавская Т.М. (ДВНЗ «НГУ»)

**ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ОСНОВА МОДЕРНИЗАЦИИ
ЭКОНОМИКИ**

Производственные силы представляют собой личные, субъективные и вещественные факторы общественного воспроизводства в их взаимодействии. Определяющим фактором в этом единстве выступает трудящийся. С развитием научно-технического прогресса, его воздействия на производительные силы меняется предмет изучения. В отличие от времен А. Смита и К. Маркса, когда преобладал простой физический труд, ныне ключевая роль принадлежит квалифицированным работникам с увеличивающейся долей умственного труда. В наши дни возрастает значение человеческого капитала. Изучение использования имеющихся человеческих ресурсов трансформируется в исследование качественно новых проблем развития производительных человеческих способностей. Уже сейчас к числу важнейших закономерностей относится процесс интеллектуализации экономики и других сторон социальной жизни. Это выражается в том, что образование стало приоритетной отраслью социальной сферы, а внутри других отраслей народного хозяйства усиливается значение интеллектуальной деятельности. Человеческий капитал стал той категории, которая выражает многогранность изменений, происходящих в системе общественного производства. Человеческий фактор в современном мире становится главным в контексте экономического развития как отдельных компаний, стран, так и всего человечества.

Теория человеческого капитала закрепила за человеком доминирующую роль в общественном производстве, привела к принятию производительной природы затрат на образования, определила индивидуальный эффект и обосновала эффективность вложений в образование, обозначила образование как источник экономического роста и смягчения экономического неравенства. Формирование теории «человеческого капитала» в качестве самостоятельного экономического течения получило начало в 60-е годы XX. благодаря работам Г. Беккера, Т. Шульца, Л. Туроу, М. Блауг. Авторы теории человеческого капитала, опирались на факторы

производства, акцентируют внимание на процессе инвестирования в человека. Инвестиции в человека включают расходы не только на общее и профессиональное образование, но и на здравоохранение, поиск информации, смену работы, воспитание детей и другие вложения, содействующие росту производительной силы человека.

Человек, его знания, образованность, профессионализм, уровень культуры обусловили появление качественно новой категории – «человеческий капитал» - который определяет развитие и совершенствование производства, глубокие изменения в его организации и функционировании.

В предшествующие периоды социально - экономического развития преобладающим был простой физический труд, то теперь господствует умственный труд высокообразованных людей, каждый из которых должен не только выступать квалифицированным пользователем непрерывно обновляющихся технологий, но и постоянно участвовать в их совершенствовании, искать принципиально новые, более плодотворные технические, организационные, экономические и социальные решения. Труд в современном обществе представляют собой осознанную деятельность людей по производству, развитию, усвоению, сохранению, распространению и практическому использованию знаний.

Знания превращаются в ключевой ресурс, в главную производительную силу, оттесняя на второй план традиционные экономические ресурсы – капитал, труд, землю. Очевидно, что произойдут коренные перемены во всех сторонах жизни, в результате чего постиндустриальный тип общества перейдет в качественно новый – информационный.

Исходя из всего вышеизложенного становится актуальным рассмотрение роли человека, человеческого капитала в решении проблем модернизации экономики.

В Украине разработана и реализуется программа модернизации экономики, направленная на создание эффективной экономики, способной решать сложные социально-экономические проблемы. Поэтому экономическая наука и ее сердцевина – экономическая теория – должны не только сосредоточиться на основных направлениях осуществления данной программы, но и углублять исследования сущности процессов и механизмов их реализации, раскрывать перспективы выхода на новые рубежи цивилизационного прогресса. Программа модернизации остро нуждается в высококвалифицированных менеджерах, молодых и прогрессивных специалистах, которые будут создавать новую экономику. В подготовки таких кадров огромную роль играет экономическая теория, вооружающая их знаниями механизмов действия экономических законов, реализации экономической политики государства, инновационного типа развития.

К сожалению, в последнее время многие экономические предметы выводятся из категории обязательных к изучению, сокращается количество лекций и практических занятий. Чтобы получить экономическую подготовку, достаточно прослушать десятичасовые курсы экономической теории и экономики предприятия.

Чтобы исправить нынешнюю ситуацию, повысить роль экономической теории как науки и ключевого фактора экономического образования, необходимы ее обновления, осовременивание. Для этого важно преодолеть оторванность экономической теории от жизни, вместе с модернизацией экономики осуществить модернизацию экономической теории, экономического образования, актуализировать проблематику, обогатить ее содержание, поднять ее научно-теоретический уровень и качество экономической подготовки будущих специалистов.

Государственная программа модернизации экономики базируется на росте роли и значения научно-технологического прогресса в развитии экономики и общества. Ее научная обоснованность определяется и тем, что она учитывает те глубокие изменения, которые происходили в сфере НТП. Превращение НТП в решающий фактор общественно-экономического подъема – это требование времени, и необходимое условие научно обоснованной экономической политики. Поскольку наша экономика находится на индустриальном этапе развития и представлена в основном третьим и четвертым технологическими укладами, то для ее обновления нужны высокие индустриальные технологии. Но модернизация не может обеспечить прогресс, переход страны на высшую ступень социально-экономического развития без использования информационных технологий. Согласно программе модернизации, на первом этапе (2011-2012гг.) при информатизации экономики приоритет отдается обновлению аграрного, военно-промышленного и горно-металлургического комплексов, машиностроения и легкой промышленности. На втором этапе программы модернизации (2013-2015гг.) ресурсы будут направляться на развитие отраслей экономики будущего, а именно в аэрокосмическую отрасль, информационно-коммуникационные технологии, био- и нанотехнологии, новые материалы, фармацевтику и медицинскую технику. Иначе говоря, происходит переход к приоритетному использованию качественно новых технологий.

Экономическая теория как наука определяет и раскрывает внутреннюю структуру программы модернизации, главные направления ее осуществления, выделяя фундаментальные технологические основы социально-экономического развития. Эту функцию она выполняет, обеспечивая глубокое понимание современной экономики и ее будущего. Становление информации и знаний как качественно нового фактора производства обуславливает интеллектуализацию экономики. Глубокие изменения происходят в положении человека на производстве и в обществе, что отражает в новых понятиях – человеческий, интеллектуальный, социальный и другие формы гуманитарного капитала.

Информатизация экономики и общества приобрела такие масштабы, что обусловила утверждение Интернета, мобильной связи, выход в телевидение за национальные границы, создания мировых телеканалов, образование среднего класса, гражданского общества, утверждение эволюции как главной формы прогресса цивилизации. Общество достигло такого научно – технологического уровня

экономики, при котором сравнительно небольшая часть занятых в материальном производстве обеспечивает изготовление материальной продукции в объемах, удовлетворяющих потребности общества и ее экспорт. Это создало возможности для сосредоточения основной массы занятых в сфере услуг, то есть в нематериальном производстве (образовании, науке, культуре и других отраслях, которые непосредственно удовлетворяют потребности человека, обеспечивают его всестороннее развитие).

Углубления общественного разделения труда и рост его производительности обусловили все большую зависимость материального производства, играющего важную роль, от сферы услуг, отрасли которой определяют развитие экономики: наука – научно – технический прогресс; образование – подготовка высококвалифицированных специалистов, рост кадрового потенциала; культура – развитие этических, эстетических и духовных качеств личности, обеспечивающих научный и культурный подъем и человека и общества. Принципиально важной и основополагающей чертой новой экономики является то, что она рождает качественно новый фактор производства – информацию и знания. Исследования показали, что знания – это содержание информации, а информация – форма распространения знаний. Без знаний информация существовать не может, она не будет полноценной, а без информации знания превращаются в мертвый капитал, поэтому общество называют информационным, или обществом знаний.

Традиционные факторы производства – земля и капитал – приумножают главным образом физические силы человека, а информация и знания реализуют и приумножают умственные потенции человека, обуславливают интеллектуализацию производства и труда, рождают новые понятия – «интеллектуальная собственность», «интеллектуальный капитал», «интеллектуальный продукт». Роль интеллектуального капитала в экономике развитых стран растёт. Это подтверждается тем, что его доля в стоимости предприятий в странах Западной Европы достигает 50-68%, а у нас – аж 1%. Благодаря своим качествам информация и знания должны занять ведущее место в инновационном развитии. Украина, которая находится на индустриальной стадии, вынуждена применять высокие индустриальные технологии. В этом состоит особенность инновационного развитие нашей страны.

Одной из центральных проблем экономической теории и экономической политики является человек, его место и роль в развитии экономики и общества. Государственная программа модернизации направлена на существенное улучшение условий жизни и труда людей. Одновременно она исходит из того, что кадры решают все. Это означает, что и условия жизни, и техническое оснащение труда, и уровень образования, общего и профессионального, и доступ к культурному наследию способствуют росту человека, его роли в развитии экономики и общества. Для реализации этой сложной задачи нужно учитывать исторический процесс глубоких изменений в человеке и его труде, которые с особой силой проявились во второй

половине XX – начале XXI в. Во второй половине XX в. новейшее технологическое совершенствование производства и развитие системы образования, в том числе профессионально-технического, обусловили переход к преобладанию рабочей силы со средним образованием, возросшим профессиональными и человеческими качествами, возникновению и распространению теорий человеческих отношений, отображавших изменения в отношениях труда и капитала. Существенные изменения в положении и роли человека в экономике и обществе обусловили их отражение в таких новых понятиях и категориях, как «человеческий капитал», «интеллектуальный капитал», «социальный капитал» и другие формы гуманитарного капитала, в формировании среднего класса и гражданского общества.

В современных условиях в развитых странах с высоким уровнем жизни все большую роль играют категория «человеческий капитал» наращивание знаний и умений человека. В странах, находящихся на индустриальной стадии, в том числе в Украине, необходимо сочетать действия этих двух категорий.

Литература

1. Егоров С. Человеческий фактор и экономический рост в условиях постиндустриализации // Вопросы экономики. – 2004. - №5. – С. 85-96
2. Хмель С.Н., Хмель В.И. К вопросу о «модернизации» экономической теории // «Социальная экономика» №3, 2010, С. 128-129
3. Чухно А.А. Модернизации экономики и экономической теории // «Экономика Украины» №9-10, 2012, С. 4-12; 24-33
4. Щетинин В.П. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. - №12. – С. 42-49

НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНА ТА ДЕРЖАВОТВОРЧА СПАДЩИНА ТА ЇЇ РОЛЬ В ОСВІТІ

УДК 343.35

Василенко А.І. (КП ДонНТУ)

СЛУЖБОВА ОСОБА ТА ЇЇ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Службова злочинність, що за своїми ознаками істотним чином відрізняється від загально кримінальної злочинності, несе в собі більшу загрозу для суспільства, так як службова особа маючи відношення до неправомірного використання владних повноважень, завдає шкоди ефективній організації та реалізації державного і господарського управління в суспільстві.

Це питання ніколи не сходило з числа актуальних та таких що мають відношення до встановленого в державі режиму законності і правопорядку.

Цією проблемою займалися юристи - правники, такі як І.М. Даншин, А.І.Долгова, К.П.Задоя, В.Н.Кудрявцев, О.С.Новаков та інші, які розглядали цю проблему з точки зору різних галузей права. На сьогоднішній день ця проблема залишається актуальною, тому що, не зважаючи на посилення відповідальності у сфері службової діяльності, кількість посадових злочинів росте.

Метою вказаної роботи є аналіз соціально правової природи злочинності у сфері службової діяльності, суб'єктів, об'єкту посягання та вивчення її особливостей як об'єкта кримінологічного дослідження.

Така тенденція вважається невирішеною проблемою у світовому правовому полі, що впливає на економіку і політику, право та довіру до держави у світовому просторі. Тому головним завданням є локалізація цих протиправних явищ, до їх повного викорінення.

Перед суспільством поставлено питання про застосування таких правових механізмів, при яких зменшувався їх обсяг та галузі існування.

Так як злочинні діяння, скоєні посадовими чи службовими особами пов'язані із зловживанням владою або службовим становищем, обов'язково присутня корислива мета або інша особиста зацікавленість, то автор вважає, що необхідно приділити особливу увагу цим явищам та знайти зрозуміле рішення з тим, що викоренити його з корінням, а також з'ясувати питання наскільки є суспільна небезпека при скоєнні правопорушень у сфері службової діяльності особами, які є представниками влади чи службовцями державних органів і установ та порівняти скоєння цих діянь особами, що виконують організаційно – розпорядчі функції чи адміністративно – господарські функції на підприємствах, установах, організаціях інших форм власності.

Якщо взяти визначення службової особи, яке викладено у примітці до ст. 364 КК України, то законом встановлено, що службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, установах чи організаціях.

Згідно до цього поняття «службова особа» можна розглядати як дві категорії: це особи, які здійснюють функції представника влади та особи, які виконують організаційно – розпорядчі чи адміністративно – господарські функції.

Само поняття «влада» дає можливість зловживати такими повноваженнями в залежності від того наскільки моральна ця особа або ж як вона відноситься до закону, тобто є законно послухняною.

Діючий Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року використовує термін «службова особа», яке за своїм змістом є тотожним поняттю «посадова особа», що застосовувалося у раніше діючому Кримінальному кодексі Української РСР від 28 грудня 1960 року.

Але поняття «посадова особа» і «службова особа» мають свої відзнаки, тому що посадові злочини у період дії попереднього Кримінального кодексу носили декілька інший характер, так як не було приватної власності, усі відносини власності регулювалися державою. З прийняттям Україною незалежності, відкрилися більші можливості для зловживання владою службовими особами, що привело до такого поняття як «службовий злочин».

Хоча ст. 364 КК України і чітко визначає яка особа може бути визначена як «службова особа, але на практиці службовими особами можуть визнаватися і такі особи, які посідають відповідні посади чи виконують відповідні функції в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних підприємствах, в установах, організаціях, підприємствах приватної чи колективної форми власності, якщо вони виконують владні функції.

Може бути визнаний службовою особою і громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності, в тих випадках коли у нього реально виникає можливість виконання обов'язків визначених поняттям «службова особа», тобто коли йому доводиться виконувати розпорядчі функції.

У той же час, власник приватного підприємства, який не має найманих працівників, не може визнаватися службовою особою.

Згідно до вимог КК України найбільш поширеними злочинами у сфері службової діяльності, зокрема в сфері правоохоронної діяльності, є зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК), перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК), службове підроблення (ст. 366 КК), службова недбалість (ст. 367 КК), одержання хабара (ст. 368 КК).

Але наряду з вказаними правопорушеннями застосовуються і вимоги інших статей. Наприклад, ст. 357 КК України передбачає відповідальність за викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження.

Кримінальним кодексом України встановлена кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, що є кримінально-правовою гарантією держави дотримання і захисту прав фізичних і юридичних осіб, забезпечення нормальної та дійової управлінської діяльності державного апарату та діяльності підприємств, установ, організацій у правовому полі.

Службові особи, які порушують встановлені законом межі своєї діяльності, не виконують належним чином свої обов'язки, які зловживають ними, притягуються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності згідно з чинним законодавством. Це визначення занотовано в ст. 38 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року зі змінами, ч. 1 ст. 12 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26 січня 1993 року зі

змiнами, ч. 2 ст. 13 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» від 4 грудня 1990 року зі змiнами.

Також передбачена відповідальність службових осіб і іншими нормативно-правовими актами, ст. 7 Закону України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року передбачає притягнення службової особи до адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь, якщо вони не містять складу злочину, що має наслідком накладення на винну особу штрафу передбаченого нормативним документом. Крім того, таким особам забороняється займати посади в державних органах та їх апараті протягом трьох років з дня їх звільнення. Але це торкається тільки тих випадків, коли не заподіяно істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або юридичних осіб, або держаним чи громадським інтересам. В таких випадках застосовується вже не адміністративна, а кримінальна відповідальність згідно до вимог ст. 364 КК України. При цьому, істотною шкодою, якщо вона полягає у завданні або заподіянні матеріальних збитків, вважається шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

Втілюючи в життя принципи гуманізму, у ст. 364 КК України значно підвищена межа, яка відокремлює адміністративну відповідальність або зовсім звільняє від кримінальної відповідальності при наявності погашення завданої шкоди.

Але якщо дії службової особи несуть в собі загрозу суспільству, що особливо актуально для працівників правоохоронних органів, то у їх відношенні вказана стаття більш жорстока і передбачає позбавлення волі на строк від 5 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

З огляду на діюче законодавство до кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем може притягатися лише та особа, яка є службовою, тобто спеціальний суб'єкт. Визначення службової особи дається, як уже визначено у ст. 364 КК, але ці положення відображені також і в п. 1 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» за № 5 від 26 квітня 2002 року.

В Законі України «Про державну службу» використовується термін «посадова особа», що передбачає займати якісь посади в органах державної і виконавчої влади. Це керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладається здійснення організаційно – розпорядчих та консультативно – дорадчих функцій. Із цього вбачається, що виконання консультативно – дорадчих функцій це не тотожне службовій особі і звісно, що кримінальне переслідування КК України не передбачено.

В цьому випадку практичне застосування мають норми КК України, оскільки це безпосередньо зазначено у нормах Кримінального кодексу, але саме існування поряд поняття «службова особа» і «посадова особа» приводить до деяких проблем з визначенням спеціального суб'єкту злочину.

На службових осіб недержавного сектору (приватні підприємства, недержавні організації) покладається така ж сама кримінальна відповідальність, як і на державних службовців. У той же час, на відміну від державних, недержавні не наділені правами як держслужбовці, це торкається права на соціальний та правовий

захист відповідно до свого статусу, право на отримання відповідної інформації від державних органів та недержавних юридичних осіб та інше.

Крім того, інколи вводять в оману гра слів, як «службова особа», «посадова особа», «державний службовець», а тому і різне тлумачення їх відповідальності вносить деяке непорозуміння та складнощі при притягненні особи за вчинене правопорушення. Закон України «Про державну податкову службу» оперує всіма поняттями одночасно такими як «посадова особа органу державної податкової служби», «посадова особа податкової міліції», «службова особа податкової міліції». Тобто неможливо провести якусь чітку лінію щоб розмежувати ці поняття.

Тому, при притягненні особи до кримінальної відповідальності виникають суперечки, чи є дана особа суб'єктом злочину, посадовою, службовою особою, або державним службовцем. Ці поняття не можливо тлумачити як «посадова особа» за аналогією. Відповідно до положень ч. 4 ст. 3 КК України застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією в Україні заборонено.

Виходячи зі змісту ч. 3 ст. 62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях, зокрема про те, чи є та чи інша особа посадовою або службовою. Усі сумніви щодо доведеності вини особи, кваліфікації її діяння тлумачаться на користь обвинуваченої особи.

Тому, в інтересах правового захисту в законодавстві необхідно визначити єдиний термін визначення особи, що є посадовою або службовою і відмежувати це поняття від інших тотожних..

Перспективними напрямами вдосконалення діючого законодавства у сфері службової діяльності є прийняття нових вдосконалених законів, таких як Закон «Про державну службу в Україні», який би узгоджувався з вимогами Конституції України, інших законів, що стосуються організації та діяльності державного апарату України, відповідав би новим реаліям розвитку державності в Україні та був би орієнтиром для прийняття низки підзаконних нормативно – правових актів.

При цьому, важливим фактором напряму діяльності можуть стати такі питання як:

- розмежування понять «службова особа», «посадова особа», «державний службовець» з обґрунтуванням їх повноважень та відповідальності,
- встановлення прав та обов'язків, відповідальності в залежності від обіймає мої посади,
- встановлення безпосередніх гарантій для громадян України щодо реалізації права на заняття посад в органах державної служби,
- чітке окреслення прав і обов'язків, що регулюються на рівні закону і не можуть визначатися іншими підзаконними нормативно – правовими актами.

При урегулюванні цих розбіжностей виникає нова лінія правової відповідальності посадових осіб, яка знизить як посадові злочини, так і дасть нову можливість працювати особам на державній та недержавній службі в рамках правового поля ніяким чином не звужуючи прав особи.

УДК 347.77.

Куликова О. В., Моїсеєнко Л.М.

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ - ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ.

Нормальне, стабільне функціонування незалежної держави неможливе без її економічного розвитку, а розвинута, незалежна економічна структура держави неможлива без політики охорони й захисту прав інтелектуальної власності. Тим більше, що організація дієвої системи правозастосування у сфері створення та використання об'єктів інтелектуальної власності безпосередньо впливає як на ефективність розбудови національного науково-технологічного комплексу, так і на підвищення інвестиційного іміджу держави, запровадження сприятливого інноваційного клімату. Недаремно збереження, зміцнення і розвиток інтелектуального потенціалу України віднесені до пріоритетних інтересів держави.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що законодавство України, яке регулює промисловий зразок як об'єкт інтелектуальної власності, має значні недоліки, що породжує багато проблемних питань щодо їх охорони, використання та захисту.

У наукових дослідженнях проблемним питанням охорони та захисту промислових зразків як об'єктів прав інтелектуальної власності приділяється достатньо велика увага. Серед наукових праць, присвячених загальним засадам охорони прав на промислові зразки, необхідно зазначити роботи Б.С. Антимонова, О.А. Підпригори, О.П. Сергєєва, В.І. Серебровського, О.Ш. Чомахашвілі та ін. Особливо слід виділити дисертаційні дослідження В.Є. Макоди та Н.О. Халаїм, присвячені проблемам правової охорони промислових зразків. Разом з тим необхідність гармонізації національного законодавства, визначення практичних аспектів охорони промислових зразків за законодавством зарубіжних країн обумовлює актуальність проведення подальших досліджень проблемних питань охорони промислових зразків в Україні.

Метою дослідження є визначення умов правової охорони промислових зразків як об'єктів прав інтелектуальної власності на підставі аналізу законодавства України а також наукових досліджень, присвячених проблемам охорони промислових зразків.

Для визначення ознак промислових зразків, як об'єктів прав інтелектуальної власності, умов їх правової охорони вважається за необхідне проведення аналізу законодавства України практики їх застосування, а також наукових підходів до визначення поняття та ознак відповідних об'єктів прав інтелектуальної власності.

Відповідно до Закону України „Про охорону прав на промислові зразки”[1] промисловий зразок – це результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання.

Основною умовою охороноздатності, встановленої у законодавстві України, є новизна. Як зазначено в оглядовому листі Вищого господарського суду України „Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на

промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію”, для визнання промислового зразка новим має значення відсутність загальнодоступності саме сукупності його суттєвих ознак, а не кожної з цих ознак окремо [2].

Слід зазначити, що у наукових дослідження підкреслюється недосконалість закріпленого у законодавстві України визначення промислового зразка. Так, В.Є. Макода, підкреслюючи недосконалість правового регулювання охорони промислових зразків, зазначає, що правовими ознаками промислового зразка названо світову новизну і промислову придатність. Проте патент на промисловий зразок видається без проведення експертизи заявки по суті, тобто під відповідальність заявника. У зв'язку з цим не вирішеним залишається питання щодо особи, яка має довести світову новизну заявленого промислового зразка [3].

Потрібно погодитися, що відсутність експертизи заявки по суті призводить до видачі численних патентів, які у подальшому визнаються недійсними в судовому порядку. При цьому створюється широке поле для зловживань зі сторони недобросовісних набувачів прав на об'єкти промислової власності, особливо у сфері використання промислових зразків та торговельних марок, коли тотожні складові можуть виступати одночасно елементом і торговельної марки, і промислового зразка. З метою уникнення дублювання схожих елементів у різних об'єктах промислової власності Н.О. Халаїм пропонує законодавче визначення новизни промислового зразка доповнити положенням про те, що промисловий зразок не визнається таким, що відповідає вимозі новизни, якщо хоча б одна з його суттєвих ознак відтворює знак для товарів і послуг і тим самим порушує право на нього, яке належить іншій особі [4].

Відповідно до Проекту Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності”[5] промисловий зразок відповідає умовам придатності для набуття права на нього, якщо він є:

- новим, якщо він не ідентичний будь-якому промислому зразку, що став загальнодоступним у світі до дати пріоритету (подання) заявки. Промислові зразки вважаються ідентичними, якщо вони відрізняються лише несуттєво. Крім того, у процесі встановлення новизни промислового зразка береться до уваги зміст усіх раніше одержаних установою заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними установою прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень;

- своєрідним, якщо загальне враження, яке він справляє на інформованого користувача, відрізняється від загального враження, яке справляє на такого користувача будь-який інший промисловий зразок, який був оприлюднений до дати пріоритету (подання) заявки. Для цілей застосування цього Закону інформованими користувачами вважаються споживачі, виробники та розповсюджувачі виробів, для яких застосовується промисловий зразок. Під час оцінки своєрідності промислового

зразка береться до уваги також ступінь свободи автора під час розробки промислового зразка.

Отже, для вдосконалення правового регулювання промислового зразка необхідно запровадити обов'язкове проведення експертизи, законодавче визначення новизни промислового зразка доповнити положенням про те, що промисловий зразок не визнається таким, що відповідає вимозі новизни, якщо хоча б одна з його суттєвих ознак відтворює знак для товарів і послуг і тим самим порушує право на нього, яке належить іншій особі та прийняти Проект Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності”.

Список використаної літератури:

1. Закон України „Про охорону прав на промислові зразки” від 15.12.1993 № 3688-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – С. 34.
2. Оглядовий лист Вищого господарського суду України „Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на промисловий зразок та прав на раціоналізаторську пропозицію” від 17.04.2006 № 01-8/844. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Макода В.С. Правова охорона промислових зразків в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / В.С. Макода. – К., 2001. – 20 с.
4. Халаїм Н.О. Правова охорона промислових зразків в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 / Н.О. Халаїм. – К., 2000. – 17 с.
5. Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності”. – Режим доступу: http://www.sdip.gov.ua/ua/normative_acts.html

УДК 621.311.6

Михайлюк В.Є. (КМЛ «Надія»)

ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

Особливої актуальності набуло вивчення питань спільної історії держав і народів, формування колективної пам'яті, конструювання нових схем національної ідентичності тощо. Не залишилися осторонь цих процесів і Україна з Польщею: «наративи можливих історій», перефразовуючи Р.Козеллека[9], заповнили простір історичних дискусій. Насамперед вони стосувалися тієї історичної спадщини, яка не тільки об'єднувала, але й тривалий час на стереотипно-ментальному рівні роз'єднувала український і польський народ. Саме тут, у тому числі на історичних зрізах ХІХ і ХХ століть знаходилися своєрідні вибухові моменти – точки біфуркації – болісні та суперечливі сторінки спільного минулого.

Проблема українсько-польських відносин під час Другої світової війни є однією з найбільш дискутованих як в українській, так і в польській історіографії. Той факт, що українські історики події на Волині 1943 р. подають як волинську трагедію, а польські колеги здебільшого послуговуються терміном волинська різня, свідчить про полярність поглядів на події понад 70-річної давнини. Значною мірою така ситуація зумовлена усталеними стереотипами, нав'язаними українцям і полякам в роки спільного комуністичного минулого. Проте й сьогодні порозуміння між дослідниками двох держав з приводу подій на Волині проходить досить повільно, хоча позитивні здобутки уже досить вагомі.

Загалом протягом майже півстолітнього існування української й польської історіографії як інструменту офіційної комуністичної ідеології зазначена тема розглядалася лише в контексті «демонстрації злочинів буржуазних націоналістів» по обидва боки кордону [7]. Проте навіть така інформація подавалася дозовано, щоб не зіпсувати загальної картини щасливого життя двох братніх народів. Зняття ідеологічних обмежень після розпаду комуністичної системи привернуло значну увагу дослідників та громадськості до проблеми українсько-польських відносин у роки Другої світової війни, але водночас загострило відчуття взаємної образи.

Символічно, що процес порозуміння й об'єктивного дослідження питання українсько-польських відносин під час Другої світової війни на рівні інституцій започаткували в 1996 р. Світовий союз Воїнів Армії Крайової та Об'єднання українців у Польщі, залучивши до дискусії істориків двох країн. Наукове та методичне керівництво цією роботою з польського боку взяв на себе Військовий історичний інститут (Варшава), з українського – Волинський державний університет ім. Лесі Українки (Луцьк) [4]. Протягом 1996-2001 рр. почергово в Україні і Польщі відбулося 10 наукових семінарів, в яких брали участь по 15-20 істориків з кожної сторони. Здійснений обмін інформацією, поглядами й оцінками дозволив окреслити стан досліджень проблематики та узгодити підходи, що в підсумку сприяло оприлюдненню спільних позицій обох сторін. Здобутком семінарів є публікація 10 томів серії «Польща-Україна: важкі питання», котрі містять доповіді, матеріали дискусій, а також схвалені узгодження й розбіжності дослідників двох країн [8].

Забігаючи наперед варто зазначити, що саме польські дослідники першими започаткували вивчення проблеми українсько-польських відносин у роки Другої світової війни, розробили періодизацію, здійснили класифікацію праць з даного питання, а також зібрали і видали величезну кількість спогадів очевидців, започаткували роботу щодо встановлення імен і створення електронного реєстру усіх, хто загинув у цьому протистоянні. У свою чергу, сучасна українська історіографія даної проблеми розпочала своє становлення значно пізніше за польську, тож вітчизняні історики були змушені певною мірою виходити з напрацювань наших західних колег, вибудовуючи на основі розсекречених документів з колишніх архівів спецслужб

об'єктивну історію конфлікту, яка, втім, нерідко зводиться до пошуку контраргументів на наведені поляками «злочини українців».

Значний інтерес до проблеми українсько-польських стосунків в Україні виник підчас ініційованої польськими вихідцями з Волині та учасниками «кресових» товариств акції на відзначення 60-річчя волинської трагедії, коли від українців вимагали покаятися й засудити злочини ОУН і УПА. Саме спроба вітчизняних істориків знайти відповідь на часто безпідставні звинувачення й розібратися в тому, що було причиною такого кривавого протистояння, та знайти шляхи до примирення й порозуміння з польським народом, спричинили до виходу численних збірників документів та наукових праць. Водночас українські фахівці з даної проблеми О. Лисенко та О. Марушенко здійснили систематизацію видань, в яких розглядаються ті чи інші аспекти українсько-польських відносин періоду Другої світової війни, видавши тематичний бібліографічний покажчик [3]. Проте з часу виходу покажчика з'явилося чимало нових праць, як в Україні, так і в Польщі, які вносять значний вклад у дослідження проблеми.

Певного поширення як в Польщі, так і в Україні набула запропонована польським дослідником Г. Мотиною класифікація праць польських істориків, які займаються даною проблематикою, на чотири групи: «традиціоналістів», «ревізійоністів», польських істориків українського походження та «поза наукові» праці [3]. У тій чи іншій мірі цієї класифікації дотримуються українські історики І. Цепенда, І. Ільюшин та ряд інших. До «традиціоналістів» слід, у першу чергу, віднести тих польських вчених, які продовжують створювати свої праці у дусі комуністичної ідеології з характерними для неї оцінками націоналістичного руху. Серед них можна назвати В. і Є. Семашків, В. Фігляр, Г. Мазура та ін. дослідників, які входять до «кресових» товариств і вимагають засудження ОУН і УПА, як злочинних організацій, що в роки війни здійснили геноцид польського населення на Волині [3]. У свою чергу, їм до певної міри опонують «ревізійоністи», які на підставі документальних свідчень намагаються об'єктивно підходити до подій на Волині в роки війни. До цієї групи належать Г. Мотика, Г. Ольшанський, Р. Внук, Р. Тожецький та інші. Втім, як справедливо зазначає І. Ільюшин, дії УПА щодо поляків визнаються злочинними усіма польськими істориками. Різниця лише в тому, що «ревізійоністи» вважають, що ОУН і УПА мали на меті тільки усунути поляків з території етнічних українських земель, а «традиціоналісти» впевнені в тому, що це був геноцид щодо польськості [4].

Характерною рисою польських істориків українського походження (Є. Місило, Р. Дрозд, М. Сивіцький та ін.) та більшості діячів західної української діаспори є намагання документально довести дискримінаційну політику польського уряду щодо українців як у довоєнні роки та роки війни, так і в повоєнній Польщі (акція «Вісла»), тим самим відстоюючи право українців на самозахист. Їм з польської сторони протистоять відверто шовіністичні «поза наукові» праці Е. Пруса, А. Кормана та ін., які маніпулюють фактами та використовують як доказ злочинної діяльності

українців спогади очевидців подій на Волині. До цієї когорти належить В. Поліщук, який, наголошуючи на своєму українському походженні, є одним з найактивніших публіцистів серед «кресовиків». За його версією, «безжальність українських націоналістів до інших націй» слід вбачати в ідеології Д. Донцова, оскільки послідовники інтегрального націоналізму, засліплені ідеєю великої самостійної України, відкидали будь-які прогресивні ідеї та можливість компромісу [5].

Водночас звинувачення польськими дослідниками українських націоналістів і проведена ними пошукова робота стимулювали проведення відповідних пошукових робіт на Волині і вихід у світ праць, які інакше трактують причини конфлікту, звинувачуючи в ньому польську сторону. У цьому контексті привертають увагу опрацьовані О. Денищуком дані про кількість українців, які загинули від рук польської поліції, загонів самооборони та Армії Крайової. Назва праці «Злочини польських шовіністів на Волині» спричинена значною мірою саме такими ж характерними заголовками польських авторів [9]. Зібрані автором свідчення дають підстави говорити про численні напади поляків на українців у 1942 р., тобто до початку масового протистояння. Незважаючи на певне емоційне забарвлення, започатковано Денищуком, робота щодо встановлення поіменно всіх жертв конфлікту має велике не лише наукове значення, а й гуманітарне, є вшануванням пам'яті усіх невинних жертв конфлікту. Подібний характер має праця В. Процюка, яка присвячена трагічним для українців подіям, що мали місце на етнічній українській території на Закарпатті [3].

Характерно, що причини волинської трагедії більшість дослідників української діаспори, праці яких базуються на документальній базі, подають на основі праць та спогадів учасників конфлікту, які перебували в лавах ОУН і УПА. Так, один з найавторитетніших дослідників подій Другої світової війни в Україні В. Косик услід за М. Лебедем зазначає, що події були спровоковані поляками, які почали винищення українців з 1942 р. на територіях, що межували з етнографічною польською територією (Грубешів, Холм, Володала та інші райони на захід від річок Буг і Сян), а з серпня-вересня 1943 р. польські акції поширилися далі на схід у райони Галичини і Волині. Українські села часто зазнавали нападів від радянських і польських партизанів, які діяли спільно. Саме в цій ситуації українські загони самооборони й загони УПА прийшли на захист українських сіл й атакували бази, з яких здійснювалися напади поляків [3].

Сам факт масового кривавого протистояння українські історики пов'язують з переходом в УПА української поліції навесні 1943 р. та залученні нацистами на їхнє місце поляків, які разом з німецькими загонами розпочали каральні акції протиукраїнського населення. Ця теза обґрунтована у працях І. Іллюшина, В. Сергійчука та інших авторів і сьогодні практично не викликає заперечень в Україні.

На думку львівських дослідників Л. Зашкільняка та М. Крикуна, «конфлікт на Волині розпочався на ґрунті взаємних звинувачень українців і поляків у ворожості та

пособництві окупантам, а рішення ОУН очистити терен майбутньої Української держави від поляків і витіснити їх за Буг і Сян» в обстановці взаємного побоювання стало тією запальною речовиною, що спричинила взаємне винищення цивільних мешканців, часто на побутовому ґрунті [3].

Визнаючи вагомою причиною українсько-польського конфлікту в 40-х рр. ХХ ст. дискримінаційну політику щодо українців II Речі Посполитої, а також провокаційну політику німецького і радянського чинників, польський дослідник Т. Ольшанський одним з перших у польській історіографії звертає увагу на соціальну складову протистояння. За його словами, саме активна боротьба українських селян з польськими колоністами за землю надала започаткованій УПА акції «деполонізації» краю такого кривавого характеру.

Підсумовуючи висвітлення причин українсько-польського конфлікту на Волині в роки Другої світової війни істориками двох держав, варто відзначити, що на сьогодні немає підстав говорити про «українське» та «польське» бачення проблеми, оскільки серед науковців двох країн виділяються кілька наукових напрямів, які по-різному інтерпретують тогочасні події. Разом з тим можна відзначити, що більшість польських істориків покладають відповідальність за конфлікт на ОУН і УПА, які виступили ініціаторами виселення поляків з території Волині й Галичини. У свою чергу, більшість українських та окремі польські історики розглядають проблему значно ширше й називають серед головних причин українсько-польського протистояння дискримінаційну політику польської влади щодо українців у довоєнні роки.

Події 70-річної давнини знову стали приводом для гострих заяв як польської, так і української сторін. У дослідників немає спільної позиції в оцінках жертв серед поляків і українців. А Сенат Польщі наприкінці червня 2013 року ухвалив заяву «У 70-ту річницю Волинського злочину», в якому ці події названі «етнічною чисткою з ознаками геноциду» і наголошується, що жертвами антипольської акції Української повстанської армії стали близько 100 тисяч поляків [6].

Історична наука спроможна озброювати державу й політиків переконливими, обґрунтованими аргументами в обстоюванні міжнародно-правового, державно-територіального статус-кво України.

«Ми звертаємося до політиків і всієї громадськості у Польщі та Україні пам'ятати і берегти великий дух нашого примирення і злагоди, який є національним, духовним і життєвим запорукою свободи і незалежності обох народів. Державні діячі та політики, які дійсно хочуть процвітання наших держав, повинні мислити і звертати свої погляди в майбутнє, піклуючись про єдність між нашими країнами. Сильні і незалежні Україна і Польща, об'єднані спільним баченням майбутнього, є кращим вшануванням наших попередників і найважливішим спадщиною майбутнім поколінням», - говориться в спільній заяві президента України (1994-2005 рр.) **Леоніда Кучми** і президента Польщі (1995-2005 рр.) **Олександра Квасневського** [6].

Література.

1. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Йорн. Рюзен. – Львів: Літопис, 2010. – 358 с.
2. Траба Р. «Другий бік пам'яті». Історичні досвіди та їхнє пам'ятання в Центральній-Східній Європі / Роберт Траба // Україна модерна. – 2009. – № 4 (15). Пам'ять як поле змагань. – С. 53 – 62.
Інтернет-ресурси
3. <http://www.history-ukraine.livejournal.com/6796.html>
4. <http://www.history.org.ua/JournALL/graf/18/27.pdf>
5. <http://www.znaimo.com.ua> > [Волинська різанина](#)
6. <http://www.gazeta.ua> > [articles...kuchma...zvernulisya-do...privodu...](#)
7. <http://www.ji-magazine.lviv.ua> > [dyskusija/volyn/day03-04.htm](#)
9. <http://www.chtyvo.org.ua> > [...polskykh shovinistiv na Volyni kn1/](#)
10. <http://www.historians.in.ua> > [docs/umoderna...ukraina...15-4-2009](#)

УДК 346.54

Пархоменко М.М.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПОЖИВЧОГО РИНКУ

Особливий характер та виняткове значення харчової продукції для життя і здоров'я людини, а також численні факти та випадки отруєнь такою продукцією обумовлюють нагальну потребу звернення уваги на забезпечення продовольчої безпеки на цьому сегменті ринку, забезпечення прав споживачів.

Держава шляхом прийняття певних нормативно-правових актів здійснює державне регулювання господарської діяльності, у тому числі, і щодо якості товарів, послуг та робіт, вимагаючи від підприємців дотримання прав інших учасників споживчого ринку та кінцевих споживачів [1, с. 211]. Категорія споживчого ринку широко досліджувалася у роботах вчених-економістів, таких як А.Н. Азриліян, О.М. Азриліян, С.В. Калашникова, С.В. Мочерний, Л.Г. Рождественська, Л.О. Лігоненко та інші, а також деякими вченими-юристами, такими як В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменський, С.А. Кузьміна, Л.Р. Левчук та іншими, однак проблема державного регулювання споживчого ринку харчової продукції авторами розглядалася фрагментарно, а тому потребує додаткового дослідження.

Виходячи з вищевикладеного, основною метою статті є визначення поняття державного регулювання споживчого ринку харчової продукції та напрямів державного регулювання споживчого ринку харчової продукції, шляхів вдосконалення державного регулювання в сучасних умовах господарювання.

Чітке з'ясування юридичної природи та особливостей державного регулювання має принципове значення, оскільки протягом останніх років державна влада в країні, управління соціальними інститутами поволі починають здійснюватися

не лише на організаційно-розпорядчих засадах. Сучасні умови державотворення вимагають подальшого розроблення та запровадження нарівні із державним управлінням більш демократичних засобів впливу на сфери суспільного життя, адміністративно-політичні процеси [2, с. 106].

Державне регулювання споживчого ринку є діяльністю відповідних органів управління, яка упорядкована господарсько-правовими, цивільно-правовими, адміністративно-правовими нормами для вирішення завдань політичного, економічного, соціального характеру як засіб забезпечення безпеки продуктів, товарів, робіт, послуг на споживчому ринку.

В юридичній літературі визнається необхідність державного регулювання економіки, наголошується на необхідності забезпечення публічних інтересів в економічній сфері за допомогою державного регулювання економіки [3, с. 92], адже захистити споживчий ринок від недоброякісної харчової продукції можливо лише за участю держави.

О.В. Зверева бачить роль держави у формуванні та розвитку споживчого ринку, у вживанні заходів законодавчого та нормативного регулювання, спрямованих на забезпечення додержання всіма учасниками ринку економічного правопорядку та захисту їхніх прав та інтересів, а також інтересів держави та суспільства. При цьому, на її думку, вступ України до СОТ, що забезпечує можливість вільного доступу на споживчий ринок країни різноманітних імпортованих товарів, висуває в якості головної мети державної політики у сфері споживчого ринку підтримку конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників та розвиток конкуренції на внутрішньому ринку, а також захист прав споживачів [4, с. 66].

В.К. Мамутов зазначає, що рівень державного регулювання, державного «втручання в економіку» достатньо високий в усіх розвинених країнах. Державне втручання в економіку не слід ототожнювати із втручанням у внутрішні справи підприємств. Останнє всюди зведено до мінімуму [5, с. 82]. На думку І.В. Дойнікова, державне регулювання господарської діяльності визначається як дії щодо підтримки конкуренції та обмеження монополістичної діяльності, правове регулювання якості продукції, товарів та послуг, ціноутворення, бухгалтерського обліку тощо [1, с. 53].

Також слід зазначити, що в сучасних умовах господарювання в Україні 80 відсотків молока, 95 відсотків картоплі, 80 відсотків овочів та 50 відсотків м'яса та фруктів виробляється в особистих селянських господарствах [6]. Якісні характеристики такої продукції контролюються заготівельниками та продавцями такої продукції. Об'єктивність визначення якості харчової продукції особистими селянськими господарствами викликає сумніви. Виходячи з положень Закону України «Про особисте селянське господарство», продукція таких господарств на теперішній час не підпадає під дію вимог щодо виробництва харчової продукції, встановлених Законом України «Про якість та безпечність харчової продукції» [7]. Виключенням є тільки молоко. З 2014 року це буде зроблено згідно з положеннями Закону України

«Про молоко та молочні продукти». Окрім цього, такі господарства ніяким чином не контролюються органами державної влади, і є дуже подрібненими. Вони тільки підлягають обліку сільськими, селищними, міськими радами за місцем розташування земельної ділянки. Отже, особливого значення набуває державне регулювання саме споживчого ринку харчової продукції.

У зв'язку з відсутністю законодавчого визначення споживчого ринку харчової продукції уявляється доцільним визначитися з об'єктом державного регулювання.

Аналіз законодавства дозволяє виділити наступні напрями державного регулювання споживчого ринку харчової продукції: вимоги до організації та здійснення господарсько-торговельної та допоміжної діяльності; антимонопольно-конкурентне регулювання, інформаційне забезпечення, державний контроль (нагляд). Дослідимо більш детально один із зазначених напрямків.

До вимог щодо організації та здійснення господарсько-торговельної діяльності у сфері споживчого ринку харчової продукції слід віднести маркування та етикетування харчової продукції.

25 лютого 2011 року набув чинності Технічний регламент щодо правил маркування харчових продуктів, розроблений відповідно до вимог законів України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [8], «Про захист прав споживачів» [9], «Про дитяче харчування» [10], а також положень Директиви Європейського Парламенту та Ради від 20 березня 2000 року № 2000/13/ЄС про наближення законодавства держав-членів про етикетування, оформлення та рекламування продуктів харчування [11] і Директиви Комісії від 30 січня 2008 року № 2008/5/ЄС щодо обов'язкового зазначення на етикетці певних продуктів харчування деякої докладної інформації, окрім тієї, що передбачена у Директиві 2000/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради [12], визначає загальні вимоги до маркування (етикетування) розфасованих харчових продуктів, які вводяться в обіг в Україні [13].

Вимоги цього Технічного регламенту поширюються на маркування (етикетування) розфасованих продуктів харчування, що реалізуються кінцевому споживачу через оптову або роздрібну торговельну мережу, а також закладам ресторанного господарства (ресторанам, їдальням, лікарням та іншим аналогічним закладам).

У новому Технічному регламенті чітко прописано, яким повинно бути маркування окремих видів продукції, з наведенням прикладів. Так, вказуються вимоги до шрифту, яким написано назва і склад продукції, до використання загальних назв у складі продукції, до маркування харчових добавок та ін.

Але для того, щоб відповідні органи виконавчої влади могли з повною ефективністю здійснювати контроль та нагляд за дотриманням вимог законодавства, необхідно уникати неоднозначності, неточності та неповноти у викладенні

відповідних норм. Тому вважаємо за необхідне зупинитися на аналізі деяких положень нового Технічного регламенту (далі – Регламент).

Відповідно до пункту 6 Регламенту вимоги до маркування харчових продуктів повинні забезпечувати надання споживачу необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про харчовий продукт.

У пункті 7 Регламенту зазначається, що назва харчового продукту складається із загальної та власної назв або загальної назви. При цьому наголошується, що загальна назва має бути зрозумілою для споживача, конкретно та точно характеризувати продукт, розкривати його природу, походження, фізичний стан продукту або спеціальне оброблення, якому піддавався харчовий продукт (наприклад, порошкоподібний, сухий, концентрований, заморожений, копчений, пастеризований, охолоджений, стерилізований тощо), надавати можливість відрізнити певний вид харчового продукту від інших аналогічних видів харчових продуктів. Назву продукту встановлює її виробник з урахуванням вимог цього Технічного регламенту. Далі, серед положень цього пункту, зазначається: «Для риби та морепродуктів, вирощених у штучних умовах, поряд з їх назвою обов'язково зазначають «вирощено в умовах аквакультури». У даному випадку термін «в умовах аквакультури» вважаємо неприйнятним, оскільки цим же пунктом Регламенту встановлено, що інформація щодо назви «має бути зрозумілою для споживача, конкретно та точно характеризувати продукт, розкривати його природу, походження, фізичний стан продукту...». То чому ж, якщо риба та морепродукти вирощені у штучних умовах, так прямо в назві й не зазначити? Адже інформація про товар повинна доводитися до споживача в наочній і доступній формі. Доступна для споживача форма доведення інформації про якість товару (послуги) означає, що інформація повинна бути надана у формі (письмовій або усній), яка дозволяє споживачеві зрозуміти її зміст. Отже, етикетка не повинна вводити споживача в оману.

Відповідно до пункту 23 Регламенту інформацію про часові характеристики придатності харчового продукту у його маркуванні зазначають одним із таких способів: кінцева дата споживання; дата виробництва та строк придатності.

Вважаємо, що даний пункт суперечить пункту 5 цього ж Регламенту, в якому зазначається, що маркування харчових продуктів та спосіб, яким його виконують, не повинні вводити в оману споживача стосовно характеристик харчового продукту, зокрема його природи, ідентичності, властивостей, стану, складу, кількості, часових характеристик придатності (зберігання), походження, способу виробництва чи одержання. На нашу думку, споживач має право знати не тільки кінцеву дату споживання, а й дату виробництва продукту, що слугувало б гарантією права на отримання повної та достовірної інформації про товар, задекларованої законодавством. Тому пропонуємо пункт 23 Регламенту викласти в наступній редакції: «інформацію про часові характеристики придатності харчового продукту у

його маркуванні зазначають одним із таких способів: дата виробництва та кінцева дата споживання; дата виробництва та строк придатності».

Отже, Технічний регламент повинен запобігати введенню в оману споживачів і гарантувати їхнє право на чітку, зрозумілу та доступну інформацію про продукт шляхом відповідного маркування. У свою чергу, держава, в особі уповноважених органів, повинна захищати права споживачів, здійснюючи контроль за якістю і безпечністю продукції (стаття 42 Конституції України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дойников И. В. Хозяйственное (предпринимательское) право / И. В. Дойников. — М.: «Книга сервис», 2003. — 272 с.
2. Бевзенко В. Поняття та ознаки державного регулювання / В. Бевзенко // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 11. — С. 106—110.
3. Курс предпринимательства : учебник / [В. Я. Горфинкель, В. А. Швандар, Е. М. Купряков и др.] ; под ред. В. Я. Горфинкеля, В. А. Швандара. — М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. — 439 с.
4. Зверева Е. В. Предпосылки формирования современного законодательства о защите потребительского рынка / Е. В. Зверева // Экономика та право. — 2009. — № 2. — С. 61—67.
5. Мамутов В. К. Кодификация хозяйственного законодательства Украины в новых экономических условиях / В. К. Мамутов // Государство и право. — 1994. — № 6. — С. 77—87.
6. Шпичак О. М. Якість і ціна сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / О. М. Шпичак // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2010. — Вип. 154. — Ч. 1. — С. 11—19. — Режим доступу http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2010_154_1/10som.pdf.
7. Про якість та безпечність харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 6 вересня 2005 року № 2809-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 50. — С. 2612. — Ст. 533.
8. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України № 771-97/ВР від 23.12.1997 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України — 1998. — № 19. — Ст. 98.
9. Про захист прав споживачів : Закон України № 1023-XII від 12.05.1991 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України — 1991. — № 30. — Ст. 379.
10. Про дитяче харчування : Закон України № 142-V від 14.09.2006 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України — 2006. — № 44. — С. 1469. — Ст. 433.

11. Про наближення законодавства держав-членів про етикетування, оформлення та рекламування продуктів харчування : Директиви Європейського Парламенту та Ради від 20 березня 2000 року № 2000/13/ЄС / Європейський Парламент та Рада.
12. Щодо обов'язкового зазначення на етикетці певних продуктів харчування деякої докладної інформації, окрім тієї, що передбачена у Директиві 2000/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради: Директиви Комісії від 30 січня 2008 року № 2008/5/ЄС/ Європейський Парламент та Рада.
13. Про затвердження Технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів : наказ Державного Комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 487 від 28.10.2010 р. [Електронний ресурс] / Державний Комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики // Верховна Рада України : офіційний сайт. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0183-11>.

УДК 796:355(477)

Романій С.М. (КП ДонНТУ), Невзгода Я.Д. (КПДонНТУ)

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ КОЗАЦТВІ

Національна ідея є провідною, об'єднуючою в історичному бутті кожного народу, нації. Українська національна ідея проходить через всю педагогічну спадщину минулих епох. Вона надихала покоління освітніх діячів, педагогів на вірне служіння рідному народу. Дослідження витоків, становлення і розвитку національної системи виховання, вітчизняної педагогіки є першорядною проблемою, від розв'язання якої залежить вихід незалежної української держави на сучасний рівень світових стандартів у галузі освіти і виховання.

Творчий підхід до історично-педагогічної спадщини нашого народу дозволяє стверджувати, що чільне місце в ній належить могутньому освітньо-виховному потенціалу, який найдоцільніше назвати українською козацькою педагогікою. Щоб розкрити її основні ознаки, необхідно насамперед з'ясувати, що таке українське козацтво як культурно-історичний феномен.

Козацький рух в Україні був однією з найяскравіших сторінок літопису боротьби народу за політичну і державну незалежність. У тому, що ми, українці, сьогодні є народом, нацією, провідна роль належить козацтву, яке із століття в століття було єдиним і могутнім форпостом, що пильно стояв на сторожі свободи, гідності і честі України, як незалежної держави.

Вільнолюбне українське козацтво виникло на славній Запорізькій Січі, на легендарному острові Хортиця, за порогами Дніпра-Славути внаслідок постійної боротьби українського народу проти татарів і турків, польських загарбників, а також втеч селян і міської бідноти від посилення феодального, національного і релігійного гніту місцевої верхівки та польських і литовських магнатів. У національній свідомості

поняття Запорізької Січі зливається в єдиний духовний комплекс минулих поколінь. Запорізьке козацтво – гордість української нації. Його ідейно-моральний потенціал – це ядро козацької духовності, яка є невичерпною скарбницею громадського загартування підростаючих поколінь.

Про українське козацтво значна частина сучасної молоді має поверхове і спрощене уявлення. Насправді воно було не тільки військовим, а й соціальним, політичним, державним, педагогічним, культурно-історичним явищем. Сила, велич і могутність козацтва були настільки впливовими, що кожен українець прагнув стати козаком.

Епоха козацтва створила багатогранну глибоку духовність, що стала гордістю і окрасою української національної культури. Її освітньо-виховний, емоційно-естетичний потенціал покладено в основу не лише козацької, а й усієї української національної теми виховання. Козацтво було в кращому розумінні цих понять аристократією національного руху, високоморальною елітою своєї нації. Палкий український патріотизм козаків був могутнім стимулом до державотворчого і незалежного життя.

Починаючи з перших років свого існування Запорізька Січ майже безперервно вела важку збройну боротьбу із загарбниками. Такі специфічні умови спричинили до того, що запорізьке козацтво в короткий історичний термін виробило одну з найефективніших у той час систем військово-фізичної підготовки воїнів. [1]

Козаки були середнього зросту, плечисті, міцні та сильні, легко переносили голод, холод, спрагу й спеку, у війні невтомні, відважні, хоробрі, або, точніше, дерзновенні і мало дорожили своїм життям. Французький посол в Константинополі барон де Сезі з захопленням писав: «Ці люди впевнено почувають себе на суші, у воді і в повітрі, скрізь вміють дати собі раду і взяти гору в усіх стихіях». Запорожці настільки прославилися своєю мужністю та майстерністю, що навіть вищі російські офіцери і сановники вважали за честь записатись до їхніх куренів, стати їх почесними членами й отримати атестат на звання «курінного товариша». Слава запорозького війська була така велика, що багато істориків порівнювали козаків з найсильнішими і наймужнішими народами світу. [2]

Аналіз існуючих документів, матеріалів, наукових праць дозволяє виділити основні компоненти фізичної культури запорожців, національної за своїм змістом, і однієї з найпрогресивніших за своєю ідейною спрямованістю у тогочасній Європі. Перебуваючи в стані безперервних війн, Запорізька Січ потребувала постійного поповнення своїх лав. Тому в Січі були вироблені певні критерії відбору до козаків. Як підкреслює у своїй праці Д.І.Яворницький: «Кожному, ким би він не був, звідки й коли б не прийшов на Запоріжжя, доступ на Січ був вільний за таких п'яти умов: бути вільною і неодруженою людиною, розмовляти українською мовою, присягнути на вірність російському цареві (ця умова набула сили після втрати Запорізькою Січчю політичної ролі в житті України після XVII століття), сповідати православну віру і

пройти певне навчання». Справжнім козаком ставав лише той, згідно різноманітних свідчень істориків, хто пропливав пороги Дніпра, пройшов семирічну підготовку, здійснив морський похід. Тобто чітких критеріїв відбору молодих козаків не існувало.

Як відомо, при церкві Святої Покрови, розташованій на терені Запорізької Січі, існувала Січова школа. Вона складалася з двох відділів: в одному вчилися ті юнаки, що готувались на паламарів та дяконів, в іншому – молодики-сироти, хрещеники козацької старшини та ін. Тут учили грамоти, співу та військовому ремеслу. В Січовій школі поряд з вправами для вдосконалення володінням вогнепальною зброєю застосовувались спеціальні фізичні вправи для уміння володіти холодною зброєю, правити човном, швидко плавати. Під час навчання в Січовій школі органічно поєднувалися елементи фізичного гарту, військовий вишкіл з освітньою підготовкою майбутніх лицарів.

Звичайно, одна лише Січова школа не в змозі задовольнити потреби запорізького війська в повноцінному поповненні. На території вільностей запорізьких згідно даних Д.І Яворницького на 1768 рік налічувалось 44 церкви, а за запорізькими звичаями та за звичаями всієї України при кожній церкві відкривалася і функціонувала школа. Таким чином, Січові школи, стоячи глибоко на національних традиціях українського народу, були своєрідними військово-освітніми навчально-виховними закладами, де реалізувалася прогресивна європейська ідея гармонійного розвитку особистості.

Щодо особливостей цілеспрямованої спеціальної фізичної підготовки, то у козацькому війську не було звичаю проводити систематичну муштру. В цьому слід вбачати волелюбний характер українських козаків. Але все ж, щоб утримувати порядок в куренях війська, великого значення надавали козаки фізичній досконалості. Відомо, що рівень фізичної досконалості не раз був вирішальним чинником, на який зверталась першочергова увага при виборах козацької старшини. Важливе місце також відводилось формуванню в козаків уміння плавати в різноманітних умовах, веслувати, добре маскуватися. Після шкільних занять відводився час для рухливих ігор та забав. В ігрових ситуаціях учні моделювали бойові дії козаків: наступ на ворога, оборону, влаштували змагання, демонстрували фізичну силу. Кожну весну вище Дніпровських порогів козаки влаштували змагання з веслування поперек бурхливої річки. Перемагав той, чий човен фінішував на протилежному березі точно проти місця старту. Часто проводились змагання з пірнання у воду. Для цього старшина впускала люльку в річку і молоді козаки пірнали, щоб дістати її із дна. Особливо почесно вважалося взяти люльку з річкового піску без допомоги рук: одними зубами і так винести її на поверхню.

Початківцем запровадження спеціалізованої фізичної підготовки у козацькому війську був Євстафій Ружинський. Змолоду Є. Ружинський перебував у Німеччині і Франції, де займався різними науками, зокрема опанував і військову справу. Саме це спричинило до того, що в історію козаччини він увійшов як

реформатор, який і розпочав своє гетьманство з формування воєнної організації козаків. Ще більшого розвитку цілеспрямована фізична підготовка козацького війська набуває під час гетьманства П.Сагайдачного.

В мирні дні, як правило, козаки свій вільний час присвячували фізичній підготовці: об'їжджали коней, вправлялися в стрільбі, фехтуванні на шаблях. Значне місце серед козацького життя займали промисли: мисливство та рибальство. Найулюбленішими розвагами у козаків були рухливі ігри та змагання на силу, витривалість, спритність. Ці своєрідні змагання – герці були улюбленою розвагою серед козаків, де вони «пописувалися» силою тіла і рук у дужанні чи кулачництві, шермі (фехтуванні) чи веслуванні, влучністю ока при стрілах, їздою верхи. Козаки використовували крім народних фізичних вправ і інші засоби вдосконалення: умивання холодною водою, сон на свіжому повітрі. Серед козаків були поширеними багато видів народної боротьби, а саме: бої «навкруги», «навхрест», «на ременях», «спас», але вершиною бойового мистецтва був гопак, який з часом перетворився на народний танець. В гопаку дослідники виділяють систему відходів від супротивника, а також способи боротьби ногами. Сюди відносяться: «повзунці» – способи ведення боротьби ногами проти нижньої частини тіла, «тинки» – способи враження середньої частини тіла супротивника. Найбагатшою щодо засобів є та частина гопака, яка базується на ударах ногами в стрибку у повітрі. Тут і «розножка» – удар в стрибку обома ногами в сторони, «шупак» – удар двома ногами вперед, «пістоль» – удар однією ногою в стрибку в сторону. Найголовнішою характерною ознакою козацького гопака було те, що цей своєрідний вид двобою базувався виключно на глибоких джерелах філософії українського народу. Серед інших систем єдиноборства потрібно назвати «гойдок» – боротьбу, спеціально призначена для розвідників (пластунів). За цією системою пластун «приклеювався» до противника, повторював всі його рухи, а в разі потреби знешкоджував. Боротьба «спас» мала суто захисний характер, для неї характерне багаторазове відпрацювання блокування дій противника.

Окрім козаки, вільні від шлюбних зв'язків, метою свого життя вважали максимальний фізичний і психофізичний розвиток. Вони настільки розвивали свої внутрішні можливості, що володіли чарами, були характерниками. Боротьба характерників із ворогами, що вважалася вершиною козацьких бойових мистецтв, мала назву – «господар ночі». Козаки-характерники володіли екстрасенсорними вміннями, впливали на моральну сторону особистості противника, старались налякати ворога, ввести його в оману. Завдяки спеціальним вправам характерники досягали неймовірного ефекту, коли «тіло грає» і больові удари противника не відчуються, оволодівали специфічними дихальними вправами, досягаючи вражаючих успіхів та результатів, здатних одним подихом вбити людину. [2]

Високий рівень фізичного гарту і знань у мореплаванні дозволяли їм на невеликих судах перетинати море і нападати на турецькі і татарські фортеці. Ще від своїх предків козаки перебрали вміння добре пірнати і ховатися на тривалий час від

ворога, дихаючи через очеретину. Шлях від гирла Дніпра до Малої Азії козаки на своїх чайках долали за 35-40 годин, тобто за одну годину проходили 13-15 кілометрів моря.

Як справедливо зауважує Д.І.Яворницький, життя запорізького козака стало «своєрідним аскетизмом», козакам були не притаманні розкіш і надмірність у побуті. Головними рисами їх побуту були поміркованість і постійне військово-фізичне вдосконалення. Найтяжчим злочином вважали зраду козацтва, Вітчизни. Січ стала місцем, де формуються воєнні таланти, де карбуються сталеві характери, а також гармонійно розвинені особистості.

Складові української народної фізичної культури: національний ідеал духовної і тілесної досконалості людини, система народних знань про фізичний розвиток і виховання, народні засоби і методи тілесного вдосконалення людини сприяли становленню і вдосконаленню високопрофесійної військово-фізичної підготовки козаків Запорізької Січі.

Військово-спортивна підготовка запорожців виступає як системно завершена педагогічна структура, в якій можна виділити наступні компоненти:

- початковий відбір, де першочергового значення надавалось рівню розвитку тілесних і моральних якостей;
- традиційно народний здоровий спосіб життя з чітко окресленими народними звичаями використання сил природи (водні процедури, очищення і загартування водою, сон на свіжому повітрі, поміркованість у харчуванні та вживанні алкоголю, дотримання постів);
- національні за своїм змістом специфічні засоби та методи військово-фізичної підготовки (герці, народні фізичні вправи, народна боротьба, двобій навукачки).

В системі військово-фізичної підготовки переважали ігрові та змагальні форми використання народних фізичних вправ, часто у поєднанні з пісенним і музичним супроводом. Спрямованість військово-фізичної підготовки козаків окреслювалась досягненням досконалості у гармонійному розвитку моральних і фізичних якостей, вдосконаленні життєво необхідних рухових навичок у плаванні, бігу, їзді верхи, а також майстерному володінні різноманітними видами зброї.

Важливою рисою систематичної військово-фізичної підготовки запорожців є практична реалізація принципу гармонійного виховання особистості, яка найповніше може бути простежена в діяльності Січової школи, де поруч із загальноосвітніми дисциплінами багато уваги надавалось фізичному вихованню майбутніх козаків.

Отже, в добу козаччини в Україні функціонувала ефективна система народної фізичної культури, основу якої склали вікові звичаї і традиції українців в справі тілесного, морального і духовного виховання. [2]

Література:

1. Реферат: Фізична культура на Запорізькій Січі [Електрон. ресурс] / Електрон. текстові дані – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-4476-3.html.свободний>.

2. Реферат: Фізичне виховання в період існування Запорізької Січі [Електронний ресурс] / Електрон. текстові дані – Режим доступу: <http://wiki.kspu.kr.ua/index.php,свободный>.

УДК 378

Росновський М.Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕФОРМ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Реформування системи освіти в сучасних умовах висуває ряд суттєвих вимог до підготовки майбутніх інженерів-педагогів для системи професійно - технічної освіти з урахуванням тих умов, які висувають сучасні економічні реалії, зокрема створення і розвиток фермерських господарств на Україні. Для цих агроформувань уже потрібні зовсім не ті робітничі кадри, які готували заклади професійно-технічної освіти для радянської системи з колгоспно-радгоспною формою господарювання. У цьому зв'язку в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка при підготовці майбутніх інженерів-педагогів спеціалізації «Професійна освіта. Технологія виробництва та переробка продуктів сільського господарства» в навчальні плани студентів старших курсів введена навчальна дисципліна «Сучасне фермерське господарство».

Розглянемо лише деякі теоретичні і практичні аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів (викладачів) для системи професійно-технічної освіти в контексті створення і функціонування фермерських господарств на Україні.

Більше піввіку в офіційній теорії організації соціалістичного сільського господарства домінувала догма про всебічні переваги великих сільськогосподарських підприємств з бригадною формою організації праці. При цьому підкреслювалося, що колективний характер праці є основним фактором його високої продуктивності. Але при цьому майже ніколи не говорили про інше – легкість викачування з сільськогосподарських підприємств без будь-якого спротиву зі сторони працівників отриманої продукції у централізовані союзні фонди.

Що ж стосується дрібних форм ведення сімейного (фермерського) бізнесу, який успішно розвивався на протязі всього ХХ ст.. в країнах Заходу, то відносно цього стверджували, що це характерно не для нашої, соціалістичної економіки, а капіталістичної системи господарювання. При цьому не брали до уваги ту обставину, що більшість фермерів жили за рахунок власної праці і лише частково наймали сезонних працівників. Заробітна плата цим працівникам виплачувалася на рівні не менше встановленого державою мінімуму.

В колишньому СРСР також були спроби організації колективного, індивідуального і сімейного підприємства, але, на жаль, вони не увінчалися успіхом.

Ми прийшли до висновку, що система підготовки кадрів для сільської місцевості у радянські часи була вузькопрофільною. Працю умовно поділяли на виконавчу і управлінську. Вважали, наприклад, що є тракторист, який управляє трактором, і повинен бути керівник, який буде управляти трактористом. Життя показало, що у фермерському господарстві в одній особі поєднуються технологічні і управлінські функції.

Сьогодні стало очевидним, що практика поглибленого розподілу праці в сільському господарстві і відповідна їй система підготовки вузькоспеціалізованих працівників (наприклад, тракторист, водій, чому можна навчити за декілька днів) себе не виправдала. Можна припустити, що це був один з факторів відчуження сільських працівників від землі і втрата ними самостійності.

Досвід західних країн свідчить і переконує, що на землі повинен працювати, творити і створювати сільськогосподарську продукцію працівник з універсальною підготовкою, який буде уміти не тільки виконувати доручення і команди професійних управлінців, але й самостійно приймати рішення з широкого кола питань, об'єднуючи функції виконавчі і управлінські.

Розглядаючи в лекціях теоретичні питання навчального курсу «Сучасне фермерське господарство», викладач повинен акцентувати увагу студентів на тій обставині, що західні фермери, які успішно працюють на землі, приймають самостійні рішення з широкого кола питань - не тільки з технології і організації виробництва, закупівлі ресурсів, виборі структури виробництва, але і збуту продукції, використання прибутку, фінансування та ін. Висока ефективність фермерських господарств Заходу свідчить про те, що витрати на відповідне навчання фермерів є не марною тратою грошей, а якраз навпаки. Будь – які рішення в фермерських господарствах приймаються оперативно і на підставі повної інформації.

При вивченні курсу «Сучасне фермерське господарство» особливий акцент робиться на тому, що постійна робота фермера вимагає творчого характеру. По-перше, це пов'язано з нестандартністю природних і економічних умов; по-друге, природний творчий потенціал селян при відборі в умовах жорсткої конкуренції є цілком достатнім для прийняття рішень з широкого кола питань.

Розглянемо більш детально деякі аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів, на яких повинні робити акценти викладачі в контексті проведення сучасних реформ на селі, зокрема при організації фермерських господарств.

У процесі навчання викладач повинен звертати увагу на те, що **політичний аспект** фермерства полягає в поліпшенні і стабілізації соціально-економічної і політичної обстановки на Україні, покращанні продовольчого забезпечення населення великих міст. Визнання селянина рівноправним господарем землі – одна з складових обіцянок, які багато років давалися їм при виборі форм господарювання.

Крім того, за висновком багатьох сучасних політиків, основою політичної незалежності української держави є надійне продовольче забезпечення населення.

Тому ця проблема належить до числа найбільш пріоритетних для суверенної України як з економічної, так і з політичної точок зору.

Більшість вчених і політиків вважають, що однією з причин продовольчої кризи в нашій країні була втрата в сільському господарстві господаря і власника землі. Одним з факторів цього є здійснена в 30-х роках минулого століття насильницька колективізація селян, знищення куркулів, нехтуваннями віковими традиціями сільського образу життя, супермонополізм держави на землю і все, що на ній.

Склалася така ситуація, що суспільство перестало рахуватися з селянином як єдиним і не замінимим годувальником народу. У той же час, селянин повинен мати економічну свободу, вести господарство у відповідності зі своїми інтересами і можливостями під надійним захистом і постійною підтримкою держави. Повинна бути реальна власність на землю, інші засоби виробництва, результати праці і прибуток.

Ця ідея була закладена в колективних господарствах, проте вони не вирішили продовольчу проблему в колишньому Радянському Союзі, мали місце великі закупки продовольства за кордоном. Виникла необхідність пошуку нетрадиційних шляхів, одним з яких є розвиток сільського господарства на основі багатокладності, рівноправність індивідуальних селянських (фермерських) господарств серед інших форм господарювання.

Згідно Закону України «Про фермерське господарство» фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою і реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданим їм для ведення фермерського господарства у відповідності з Законом.

Розгляд створення фермерських господарств при розгляді цієї проблеми тільки з точки зору політики або ж економіки буде неповним, тому що ця проблема носить також соціальний аспект.

Вказують, що **соціальний аспект** фермерства полягає у реальному відродженні власника і господаря землі. В колективних господарствах властивість господаря була втрачена, в них процвітала безгосподарність і масові крадіжки. В індивідуальних товаровиробників розвинута господарська підприємливість, в іншому випадку вони стануть банкрутами. Якщо в колективних господарствах недостатня підприємливість одного працівника компенсувалася кращим її розвитком в інших працівників, то при самостійному веденні господарства необхідно розраховувати на самого себе.

Соціальна роль полягає також в тому, що фермерство сприяє відродженню селянських традицій досвід батьків передається з покоління в покоління, молодь виховується на кращих традиціях господарювання батьків на землі. У даний час ці

традиції в значній мірі розірвані і втрачена послідовність поколінь, діти жителів села вибирають собі місцем роботи і проживання великі промислові міста. Статус господаря і власника землі буде сприяти тому, що батьки будуть турбуватись про те, щоб діти не залишали село, у них пробуджувався інтерес до роботи на селі, щоб вони ставали справжніми господарями. Відродження селянських династій буде сприяти поліпшенню демографічної ситуації в сільській місцевості, що проявиться в омолодженні сіл, збільшення на селі молоді не тільки з високою кваліфікацією, але й з широким світоглядом, високою культурою.

Необхідно вказати, що **організаційний аспект** діяльності фермерських господарств повинен включати такі елементи як:

- оптимальну спеціалізацію господарств;
- організацію і оплату праці;
- кадрове, наукове, матеріально-технічне, правове і інформаційне забезпечення;
- добре відпрацьовані партнерські зв'язки і відносини;
- розробку і відпрацювання економічного механізму господарювання та ін.

Вибір шляху фермера – це вибір свого майбутнього, як і сім'ї та дітей. Якщо все це продумано і виважено та вибір зроблено, нічого не повинно зупинити його здійснення.

Майбутнім робітникам сільськогосподарського виробництва необхідно також роз'яснювати, що **психологічні аспекти** організації фермерського господарства полягає в настроєні фермера на самостійне господарювання, твердості у зробленому виборі, самостійності у кожному зробленому кроку. Фермер не може заховатися за спину інших або ж перекласти на них помилки, як в колективному господарстві. Він повністю відповідає за прийняті їм рішення і кінцеві результати господарювання. Не завжди фермера буде чекати успіх. Можливі невдачі, помилки і прорахунки, в тому числі і великі. Але це не повинно розхолоджувати фермера. Самомобілізація повинна бути однією з найважливіших рис характеру фермера.

Головна проблема, яка стоїть практично перед усіма – це виробниче передбачення. Затрати на прогноз будуть компенсовані майбутнім успіхом, тому у фермера повинен бути план дій. Найбільш важливим елементом такого плану є загальне визначення етапів кінцевої мети.

Фермерство – це бізнес, а фермер – бізнесмен. Тому він повинен володіти такими рисами характеру, як здатність до ризику, уміння в кожній справі знайти для себе вигоду, бути передбачуваним, не боятися поступитися на одному етапі, щоб виграти на іншому.

Міжнародний аспект розвитку селянських фермерських господарств є важливим кроком до більш ефективного і швидкого шляху входження України у світові інтеграційні процеси, які будуть укріплювати довіру між народами і країнами,

буде мати місце розширення міжнародних зв'язків наших селян з фермерами інших країн.

Таким чином, формування на Україні селянського (фермерського) образу життя вимагає створення практично нової для нашої країни професійної школи як для навчання фермерів, так і для підготовки інженерно-педагогічних кадрів, які будуть проводити підготовку спеціалістів для фермерських господарств. Це будуть люди з середньою або вищою освітою, з великим бажанням трудитися на землі, зі знанням технології виробництва продуктів рослинництва і тваринництва, економіки, менеджменту, маркетингу і інших спеціальних дисциплін.

УДК УДК 347.77.

Сердюк І. В., Моїсеєнко Л.М.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності на сьогоднішній день є пріоритетним напрямком діяльності Української держави. Це продиктовано рядом об'єктивних факторів. По-перше, Конституція України гарантувала громадянам захист прав інтелектуальної власності, який має здійснюватися саме державою; по-друге, держава сама зацікавлена у належній правовій охороні інтелектуального капіталу, оскільки останній є найважливішою передумовою забезпечення подальшого сталого соціально-економічного і культурного розвитку країни; по-третє, необхідність виконання зазначеного завдання обумовлена також міжнародними зобов'язаннями держави у сфері інтелектуальної власності. У зв'язку з цим Україна взяла курс на побудову дієвого механізму гарантування та охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності [8, с. 75-76].

У цілому законодавство у сфері інтелектуальної власності прагне захистити інтереси авторів та інших творців інтелектуальних товарів і послуг шляхом надання їм певних визначених, обмежених у часі прав, що дозволяють контролювати використання їхньої творчої діяльності.

Світовий розвиток інтелектуальної діяльності і інтелектуальної власності виявив тенденції, за якими зазначені фактори набувають пріоритетного значення в соціально-економічному розвитку будь-якої країни, в тому числі і України [4, с. 119].

Законодавство України знаходиться в динаміці, – законодавець постійно шукає шляхи і способи його приведення до світових стандартів та іншого удосконалення. Адже від належної, надійної та ефективної правової охорони інтелектуальної власності залежить рівень соціально-економічного розвитку України і, в кінцевому підсумку, добробут народу.

Метою даної роботи є розгляд сучасного стану законодавчої бази в сфері інтелектуальної власності в Україні, виявлення проблем в законодавстві та розробка рекомендацій по його вдосконаленню.

Цю проблему досліджували сучасні науковці такі як О.О. Обущак [8, с. 75-85], С. Ярошенко [13, с. 50-53], О. Кульчицька [12, с. 137-139], О. Тандир [11, с. 143-145], О.В. Стовець [10, с. 180-183].

Проблеми охорони інтелектуальної власності сьогодні вийшли в світлі на перший план і стали вже не просто юридичними або комерційними питаннями. Унаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою та вимагають стратегічних підходів до їх вирішення [7]. Нині у світі діють понад 4 млн. патентів; щороку подається приблизно 700 тис. заявок на патентування; 2000 р. дохід від продажу ліцензій на запатентовані об'єкти становив 100 млрд. дол., що вдесятеро більше, ніж 1990 р.

З утворенням України як самостійної держави виникла потреба у створенні та поступовому вдосконаленні власного законодавства у сфері інтелектуальної власності та приведення його у відповідність до міжнародного законодавства. Цей процес відбувався у декілька етапів [9, с. 1-2; 3].

Важливо зазначити, що на сучасному етапі, коли вже в основному вже сформувалася глобальна система регулювання охорони інтелектуальної власності, Україна повинна адаптуватися до неї, якщо планує розвиватися як складова частина світового господарства, а не як економіка, відмежована від світових тенденцій соціально-економічного й технологічного розвитку. І за останні роки Україна значно активізувала процес входження в світові структури, що регулюють інтелектуальну власність, і вже є учасницею 15 з 26 універсальних міжнародних конвенцій і договорів у цій сфері. Але проблемою залишається незавершеність процесів здобуття членства в Світовій торговельній організації (СОТ) і забезпечення участі в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Не завершено і процес приєднання до ряду міжнародних конвенцій та договорів.

Велике значення для ефективної охорони інтелектуальної власності має:

- процес входження України в регіональні європейські структури регулювання цієї сфери, і передусім у структури Європейського союзу. На цьому напрямі також є нерозв'язані проблеми – невизначеність позиції України щодо Євразійської патентної конвенції та налагодження відносин із Євразійською патентною організацією;
- процес взаємодії з Європейським патентним відомством і Відомством із гармонізації на внутрішньому ринку (товарні знаки ЕС) [5].

Слід підкреслити, що протягом останнього десятиліття в Україні відбувався досить інтенсивний процес становлення системи охорони інтелектуальної власності. На сьогодні система органів регулювання сфери охорони інтелектуальної власності в Україні перебуває в завершальній фазі формування й уже спроможна виконувати свої основні функції. Її регулюють 37 законів і понад 100 підзаконних актів, дія яких поширюється принаймні на 16 самостійних об'єктів авторського права в галузі науки, літератури й мистецтва, три види об'єктів суміжних прав, дев'ять видів промислової

власності й на сферу захисту від недобросовісної конкуренції. Однак ефективність системи знижує цілий комплекс проблем, що вимагають невідкладного розв'язання.

Отже, чинне законодавство України щодо інтелектуальної власності заклало досить ґрунтовні засади правової охорони результатів інтелектуальної творчої діяльності. Проте, оцінюючи це законодавство в цілому позитивно, все ж не можна не відзначити його окремих недоліків. [6]

Нестабільність умов для винахідницької та раціоналізаторської діяльності через, головним чином, погіршення матеріально-технічних і фінансових умов в інноваційній сфері, обумовила зменшення, порівняно з 1995 р., кількості винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторів майже на третину, а кількість підприємств, що беруть участь у створенні й використанні об'єктів промислової власності, – удвічі. Вкрай незначними є операції з укладання договорів на передачу прав щодо об'єктів промислової власності.

2000 р. зареєстровано лише 372 договори (185 – про передачу прав і 182 – ліцензійні договори на використання об'єктів промислової власності), причому переважна частина з них стосувалася знаків для товарів і послуг (233). Характерно, що 2000 р. 42,8% усіх ліцензійних договорів на використання знаків для товарів і послуг стосувалися лікєро-горілочаних і ще 7,5% – тютюнових виробів; не було жодного договору в таких сферах, як засоби зв'язку, електроніка, сільське господарство, медицина. У царині ліцензійних договорів на використання винаходів серед лідерів – також лікєро-горілочані вироби (16,6%), тоді як на машинобудування припадає 4,8%, електроніку – 2,4%, сільське господарство – жодного договору.

У структурі системи охорони інтелектуальної власності недорозвиненими є елементи, що забезпечують комерціалізацію запатентованих досягнень [10, с.180]. При несприятливому кліматі для іноземного інвестування це обумовлює низький показник високотехнологічного експорту на душу населення, за яким Україна майже вдєсятеро відстає від його середньосвітового значення. А на роялті й ліцензійні послуги 2000 р. припадало лише 0,04% українського експорту послуг й 1,27% їх імпорту.

У сукупності проблем охорони інтелектуальної власності в Україні найгострішими є такі: охорона комп'ютерних програм і баз даних (відзначили 65,3% опитаних УЦЕПД експертів), захист від недобросовісної конкуренції (55,6%), охорона знаків для товарів і послуг (товарних знаків) – 52,1%, охорона виробників аудіовізуальної продукції – 50,0%.

На думку експертів, створенню в Україні ефективної системи охорони інтелектуальної власності перешкоджають передусім недоліки правової системи країни. Значну роль відіграє і пануюча в суспільстві зневага до охорони прав інтелектуальної власності, відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності в галузі охорони інтелектуальної власності. Водночас навіть серед експертів спостерігається певна недооцінка соціально-економічних механізмів охорони інтелектуальної власності.

Характерно, що понад половина з 2 тис. опитаних УЦЕПД громадян не відносять проблеми охорони інтелектуальної власності до першорядних проблем економічного розвитку України. В умовах обмеженої платоспроможності широких верств населення діють потужні стимули до придбання та споживання продукції, виготовленої з порушенням прав інтелектуальної власності. Майже 70% населення України споживає підроблену продукцію, маркіровану загальновідомими товарними знаками, а ніколи не купує її лише п'ята частина населення. 42,4% громадян України купують дешевші товари, навіть якщо вони можуть бути підробленими. Майже 40% українських споживачів якість підроблених товарів вважає цілком прийнятною. Це свідчить про деформацію правових понять у значної частини громадян, підтримувану їхніми низькими вимогами до якості – що є нормою для малозабезпечених верств населення.

Низькі стандарти захисту інтелектуальної власності в Україні значною мірою визначаються браком кваліфікованих фахівців у цій сфері, позаяк вона вимагає досить великого обсягу специфічних знань.

Нарешті, слід відзначити, що серед головних причин недостатнього рівня ефективності охорони інтелектуальної власності українських фізичних і юридичних осіб за кордоном фахівці найчастіше називають «відсутність у держави коштів на патентування та здійснення реєстраційних процедур за кордоном» (54,8% відповідей експертів), «низький рівень правової культури в країні» (46,6%), «відсутність належних знань й інформації про порядок захисту інтелектуальної власності за межами України» (45,2%). На «законодавчу неврегульованість в Україні питань трансферу технологій, зокрема при виїзді українських фахівців на роботу за кордон», указують 43,8% опитаних УЦЕПД експертів.

Аналіз, проведений в УЦЕПД, показав, що в структурі законодавчого регулювання питань охорони інтелектуальної власності не розв'язано такі важливі проблеми:

- володіння й управління правами на об'єкти інтелектуальної власності, створені за рахунок коштів державного бюджету й загальнодержавних централізованих фондів;
- колективне управління авторським і суміжними правами;
- регулювання ринку інтелектуальної власності, передача на комерційних засадах прав на об'єкти інтелектуальної власності тощо [9, с. 10]

У процесі підготовки проекту Книги IV Цивільного кодексу України виявилися серйозні розбіжності між цим документом і чинними нормами вже ухвалених законів і ратифікованих договорів із питань інтелектуальної власності. Ліквідація цих неузгодженостей викликала значну затримку в підготовці проекту.

Відчувається необхідність додаткових правових норм, які узгодили б українське законодавство в питаннях охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності й механізму їх реалізації з Угодою про торговельні аспекти прав

інтелектуальної власності (ТРИПС), статтею 50 і Додатком III Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і ЄС (УПС).

Крім того, нерегульованими залишаються питання «інтелектуальної спадщини» колишнього Радянського Союзу.

Ще однією причиною недостатньої ефективності захисту права інтелектуальної власності є численні можливості уникнути відповідальності порушника за невиконання уже прийнятого судом рішення у справі на користь позивача, що дає йому можливість зволікати з виконанням довгі роки.

Оскільки, Україна відносно молода самостійна держава, тому маємо дещо неузгоджене законодавство, в якому нормативні акти, що регулюють одні й ті самі суспільні відносини містять в своїх нормах протиріччя. Проте, спираючись на досвід більш розвинутих країн, ми маємо подолати ці прогалини та неузгодження й привести національне законодавство у сфері авторського права та суміжних прав у відповідність до міжнародного законодавства. [5]

Отже, цільної взаємоузгодженої системи норм про захист права інтелектуальної власності чинне законодавство України не містить. Істотним недоліком системи захисту інтелектуальної власності є також її занадто низька ефективність. Порушники права інтелектуальної власності не дуже бояться застосування до них встановлених чинним законодавством санкцій. Інколи доходи від неправомірного використання чужого твору чи об'єкта суміжного права перевищують встановлені санкції у сотні, а то і в тисячі разів і з лихвою перекривають понесені витрати. Потрібна більш жорстка система захисту прав інтелектуальної власності, застосування якої має назавжди відбити у порушника бажання використати неправомірно твір чи об'єкт суміжного права.

Для розв'язання існуючих проблем хотілося б визначити основні напрями удосконалення:

- 1) Забезпечення міжнародних-правових умов [6, с. 29].
- 2) Забезпечення розвитку внутрішнього правового поля:
- 3) Організація управління й розвиток інфраструктури в сфері охорони інтелектуальної власності:
- 4) Захист прав власників і споживачів від недобросовісної конкуренції:
- 5) Удосконалення економічних важелів охорони інтелектуальної власності:
- 6) Освіта й формування громадянської свідомості [7].

Узагальнюючи все сказане, слід зауважити, що реалізація цих пропозицій сприятиме подальшому розвитку та якісному вдосконаленню системи охорони інтелектуальної власності в Україні, прискоренню економічного розвитку й підвищенню міжнародного іміджу нашої держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 256к/ 96-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про затвердження Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 р. № 321-р / Кабінет Міністрів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-p>
3. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні: указ президента України від 27.04.2001 № 285/2001 / Президент України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/285/2001>
4. Мікульонюк І.О. Основи інтелектуальної власності: Навч. посіб. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», Ліра-К, 2008. – 232 с.
5. Гура Максим. Система правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності. – «ЮрГазета», № 7 (19), 8.04.2004.
6. Капран Н.П. Виступ на засіданні круглого стола Розвиток і удосконалення законодавства в сфері інтелектуальної власності // ИС, 2001. № 3. – С. 29.
7. Мельник О.М. Цивільно-правова охорона інтелектуальної власності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня доктора юридичних наук: спец. 12.00.03 – «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2004.
8. Обушак О. О. Адміністративне регулювання у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності / О. О. Обушак, С. А. Обушак // Гуманіт. вісн. Запоріз. держ. інж. акад.: зб. наук. пр. / гол. ред. В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2009. – Вип. 36. – С. 75-85.
9. Світові тенденції охорони інтелектуальної власності та Україна. Центр Разумкова // Національна безпека та оборона, 2001. – № 10 (22). – С. 3-12.
10. Стовпець О.В. Суперечності системи охорони права інтелектуальної власності в умовах глобалізації // Часопис Київського університету права, 2011. – № 2. – С. 180-183.
11. Тандир О. До питання вдосконалення адміністративного законодавства у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності // Підприємництво. Господарство і право, 2013. – №2 (206). – С. 143-145.
12. Кульчицька О. Принципи державного контролю у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності // Підприємництво. Господарство і право, 2013. – №2 (206). – С. 137-139.
13. Ярошенко С. Адміністративно-правова охорона прав інтелектуальної власності // Підприємництво. Господарство і право, 2009. – №12 (168). – С. 50-53.

УДК 82-1 (477)

Фоміна А.О., Чугунова О.І., Білецька Л.Л.

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО В АНГЛОМОВНОМУ СВІТІ

Тарас Шевченко є одним з класиків світової літератури. Його гуманізм, геніальні народні образи роблять його зрозумілим і близьким для людей різних націй, хоча він і є поетом України. Образ Шевченкового поетичного генія не може бути переоцінений. «Вражаюча музика його української поезії», як писала Войнич, досягла найвищого рівня ліричної поезії, яку могла би створити людина [3]. Саме тому сотні спроб перекладу Шевченка були зроблені практично на всі основні мови світу. Англійська мова, якою зараз говорять і яку розуміють на всіх континентах представила Шевченка для світової читацької громади найбільше.

В американську, канадську і англійську літературу творчість Т.Г.Шевченка входить паралельно. Дотепер над донесенням Шевченкового слова до англомовного читача працювало понад 80 перекладачів. Багато з його поезій мають по декілька інтерпретацій. Зокрема, «Садок вишневий коло хати» - одинадцять, а «Заповіт» - двадцять.

Першу спробу представити Шевченка англомовному світові зробив 130 років тому Андрій Онуфрійович Гончаренко. Він був уродженим лінгвістом, володів грецькою мовою, був обізнаний зі світовою історією та архітектурою. Крім епізодичних публікацій, які з'явилися раніше, треба відмітити 1 вересня 1868р., коли у «Віснику Аллеки» Гончаренко почав подавати в оригіналі уривки Шевченкових творів [3].

Глибокий аналіз і докладну інформацію про Шевченка знаходимо в працях Вільяма Ричарда Морфіла. Це відомий англійський славіст, професор Оксфордського університету. Уперше про поета він писав у 1876р., крім того, Морфіл намагається перекладати Шевченка. Зокрема, серед перших спроб перекладу був «Заповіт» [5]. Переклад сумлінний, але не дуже поетичний. Треба визнати, що при всій шанобі до українського поета, при всій симпатії до нього як борця проти кріпацтва, Морфіл був далекий від розуміння Шевченка.

На початку ХХ століття серед перекладачів Шевченка англійською мовою виділяється Етель Ліліан Войнич – англійська письменниця і композитор, автор славнозвісного роману «Овід» («Гедзь», «The Gadfly») [4]. Вона небезуспішно намагалася передати дух оригіналу, не забуваючи про деталі. Тільки після 20 років наполегливої праці вона опублікувала у власному перекладі 156 Шевченкових рядків. Кращі серед перекладів – «Заповіт» (найдосконаліша з усіх дотепер відомих англомовних інтерпретацій), «Зоре моя вечірняя», «Мені однаково чи буду...». Безмежна щирість проривається крізь переклад. Порівняймо:

I care no longer if the child	Мені однаково, чи буде
Shall pray for me, or pass me by.	Той син молитися, чи ні...
One only thing I cannot bear:	Та не однаково мені,
To know my land, that was	Як Україну злії люди
beguiled	Присплять лукаві в огні
Into a death – trap with a lie,	Її обкраденою, збудять...
Trampled and ruined and defiled...	Ох, не однаково мені!
Ah, but I care, dear God; I care!	

Е.Войнич зберегла багатство змісту і своєрідність стилю першотворів, приміром, перенесення, повтори, мелодійність внутрішніх рим, риторичні звертання. До збірки перекладів Войнич написала передмову. Однак тут відчувається недостатня проінформованість і помилкові твердження, плутанина у датуванні творів.

В Англії відомою поетесою є Віра Річ, яка в 1960-69 роках опублікувала переклади 51 твору Шевченка, серед них – 9 поем [5]. Її переклади вважаються найбільш поетичними та близькими по духу і розумінню поезії оригіналів творів. В. Річ познайомила англійських читачів з найбільшою кількістю творів Шевченка у власному поданні.

На популяризацію Шевченкового імені в англійському світі величезний, плідний вплив мала українська еміграція. Як масове явище вона мала розповсюдження, зокрема, у Канаді, у 1891 р. За приблизними підрахунками 237 тисяч українських селян навіки покинули рідні пороги [1, с.2].

Масова еміграція – це завжди трагедія для народу. Але у даному випадку історія сприяла зростанню англійської Шевченкіани. Під впливом українських поселенців, їх звичаїв і традицій мелодійної української мови і пісні, Шевченковою поезією зацікавлюється багато людей.

У 1933р. опублікував свої англійські переклади канадський український поет Онуфрій Івах. Маючи лише 9 років, він виїхав з батьками до Канади. Отже, як особистість і поет, він сформувався вже там. Але й роки дитинства на Україні закарбувалися в його свідомості. Переклади Іваха цілісні, у них добре відтворено мелодію оригіналу, відчувається виразне бачення Шевченкових образів. Наприклад, «Ой, одна я, одна...»:

Above the dirty sky; below the	І небо невмите, і заспані хвилі;
sleepy sea;	І понад берегом геть – геть –
And yonder stretching far away	Неначе п'яний очерет
Along the shore, in a drunk way	Без вітру гнеться.
The rushes droop without a wind.	

Серед Шевченкових перекладачів на помітному місці є представник української трудової еміграції Іван Федорович Вив'юрський, відомий під іменем Джон Вір. Народився в сім'ї лісорубів з с. Ценява Івано-Франківської області через короткий час після приїзду батьків до Канади. Джон Вір багато працював, щоб донести в світ слово Шевченка англійською. Він переклав 29 віршованих творів (4180 рядків). Багато з них було перекладено вперше [1, с.3].

The mighty Dnieper roars and bellows,	Рече та стогне Дніпр широкий,
The wind in anger howls and raves,	Сердитий вітер завіва,
Down to the ground it bends the willows,	Додолу верби гне високі,
And mountain – high lifts up the waves.	Горами хвилю підійма.

Окремо треба сказати про переклад «Заповіту». До цієї поезії зверталось багато перекладачів, і всі вони відзначали, що надзвичайно важко його зробити. Найточніше його здійснив Джон Вір, який досить чітко відтворив складну поліфонію почуттів-закликів, зберігши мужній тон викладу. Ще одним популярним перекладом Віра є «Кавказ».

Твори великого поета опубліковувалися не тільки окремо, але й у збірках з коментарями видавців, редакторів чи відомих на той час людей. У Берліні у 1929 році Дмитро Дорошенко підготував буклет німецькою мовою про Шевченка, який потім був перекладений на англійську: Taras Shevchenko: The National Poet of the Ukraine (1936), Taras Shevchenko: Bard of Ukraine (1946). У післявоєнній Північній Америці у видавничому домі Миколи Денисюка у Чикаго відбулось перевидання Варшавського друку 14 томів творів Шевченка (1959-63). 13-ий том був присвячений Шевченковому життю і містив вибрані статті П.Куліша, І.Франка, М.Грушевського, В.Шкурата, С.Єфремова та інших про поета. У 1961 році вийшла книга Василя Барки про Шевченка «Правда Кобзаря». У 1964 році Лука Луців видав книгу «Співець української слави і волі» з перекладом статей про поета та Шевченковими віршами. 16 років потому Джордж Нестор Лукій укомплектував і видав важливу колекцію творів англійською мовою «Шевченко і критики» («Shevchenko and the Critics») [4].

Нове видання перекладів Шевченка було опубліковано в Північній Америці у 1980-х роках. Джордж Грабовіц у книзі «The Poet as Mythmaker» показав зв'язки поезії Шевченка з його поглядами. Продовжив його роботу Леонід Плющ (1986) [4].

Шевченко вніс величезний вклад не тільки в українську літературу, живопис, але й в скарбницю світової літератури. Це – геній українського народу, всесвітньо відома особа, який мав великий вплив на творчість видатних письменників і поетів.

Приклади найбільш вдалих перекладів поезій Тараса Шевченка [2, с.9]:

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу...отойді я
І лани, і гори –
Все покину і полину
До самого Бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР
ШИРОКИЙ

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

MY TESTAMENT

(Translated by John Weir)

When I am dead, then bury me
In my beloved Ukraine,
My tomb upon a grave mound high
Amid the splendid plain.
So that the fields, the boundless
steppes,
The Dnieper's plunging shore
My eyes could see, my ears could
hear
The mighty river roar.
When from Ukraine the Dnieper
bears
Into the deep blue sea
The blood of foes...then will I
leave
These hills and fertile fields –
I'll leave them all and fly away
To the abode of God, and then I'll
pray...
But till that day I nothing know of
God.
Oh bury me, then rise me up
And break your heave chains,
And water with the tyrants' blood
The freedom you have gained.
And in the great new family,
The family of free,
With a softly spoken, kindly words
Remember also me.

THE MIGHTY DNIEPER
ROARS

(Translated by John Weir)

The mighty Dnieper roars and
bellows,
The wind in anger howls and
raves,

І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.

Down to the ground it bends the
willows
And mountain-high lifts up the
waves.
The pale-faced moon picked out
this moment
To peek out from behind the cloud,
Like a canoe upon the ocean
It first tips up, and then dips down.
The cocks have not proclaimed the
morning,
There's not a sound as yet of
man,
The owls in glades call out their
warnings,
And ash-trees creak and creak
again

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бедринець Л. Тарас Шевченко// Digest. – 1996. №5. – с. 4.
2. Лелюк Л. Тарас Шевченко// English. – 2004. №15. – с. 11.
3. Мазур І.М. Україна – моя земля. Вивчення теми «Україна» в курсі англійської мови. – Богородчани, 2006.
4. Polupan V.L., Polupan A.P., Makhova V.V. Ukraine. A cultural reader. – Харків: Академія, 2001.
5. Ukraine: Prominent People/ Упорядник Т.Михайленко. – К.: Ред. загально педагогічних газет, 2004.

УДК 17.023.34

Холодова К.С., Шинкаренко І.В. (КП ДонНТУ)

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ПІДНЕСЕННЯ БЛАГОДІЙНИЦТВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні благодійність розглядається як один із соціальних інструментів, здатних змінити ситуацію, що склалася з найбільш державно незахищеними верствами населення. В основі благодійності лежить мотивація людей, що зазнають співчуття до інших, потреба у взаємній підтримці та допомозі. Ця мотивація не повинна поєднуватися з комерційними інтересами, отриманням прибутку і т. д. Благодійність покликана заповнити або доповнити зусилля держави щодо соціального піклування про людей.

Мета статті – дослідження феномену піднесення благодійності в сучасний період розвитку українського суспільства, аналіз змісту і форм благодійності як суспільного явища та її подальших шляхів розвитку.

Виділяючи в якості суб'єктів соціальної роботи державу, комерційні та громадські організації, ми говоримо про необхідність розвитку партнерства між ними. Воно необхідне в силу ряду причин. По-перше, ефективне вирішення багатьох соціальних проблем можливе лише спільними зусиллями. По-друге, можливості і сили трьох суб'єктів різні - державні структури володіють законодавчими та владними повноваженнями, комерційні організації - можливостями фінансування, громадські організації - цивільними ініціативами, підтримкою мас. Держава може і повинна сприяти більш активній участі громадських організацій у здійсненні соціальної політики через законодавчу діяльність, створення сприятливих умов для функціонування структур громадянського суспільства, заохочення їх соціальної активності.

Добродійність пройшла довгий шлях свого становлення і розвитку. Ще в Законах Хамурі (1792-1750 рр. до н.е.) містилося Положення про благодійність та піклування. Широко відома князівська благодійність часів Київської Русі. В наш час благодійність стала основою для формування такої професійної діяльності як "соціальна робота". Благодійність починає активізуватися на початку 90-х років через економічну кризу і зростання соціальних проблем в суспільстві, які виникли в результаті розпаду єдиного соціального, економічного і геополітичного простору. У суспільстві з'явилися тенденції, які раніше не були характерними для нього: зниження рівня життя, безробіття, професійне жебрацтво, падіння рівня народжуваності, послаблення і руйнування інституту сім'ї і шлюбу та інше.

Останніми роками розвиток благодійності в українському суспільстві стає одним з найважливіших пріоритетів соціальної політики. Це обумовлено не лише величезною роллю феномену благодійності в забезпеченні морального здоров'я суспільства, але і реаліями часу. Річ у тому, що проблема формування інституту благодійності різко загострюється в кризові періоди, коли для одних членів

суспільства благодійна діяльність стає способом збереження душевного здоров'я, для інших - мало не єдиною умовою виживання. За останнє десятиліття в українському суспільстві розширилася соціальна база осіб, що потребують підтримки, - люди з особливими потребами, багато літніх людей, біженці, переселенці, безхатченки і так далі. Міграція, безробіття, злочинність, руйнування сім'ї, зростання соціальних девіацій - це той громадський фон, який визначив масштаб і гостроту проблеми розвитку благодійного руху в країні. Заходи, що проводяться у рамках державної політики, не знімають гостроту проблематики вказаних категорій населення. Більше того, благодійної підтримки потребують не лише інваліди, мігранти або безробітні, але і інші соціальні групи, які не змогли в ціннісному, професійному і статусно-рольовому відношенні адаптуватися до реалій, що змінилися. Тому потрібний пошук ресурсів благодійної діяльності, створення умов, сприяючих розвитку цього соціально-культурного феномену.

Академічний тлумачний словник дає таке тлумачення поняття: «Благодійність - це надавання приватними особами матеріальної допомоги, підтримки бідним, сиротам та іншим[5]». Український тлумачний словник визначає благодійництво як добровільну безкорисну пожертву фізичних або юридичних осіб у вигляді матеріальної, фінансової, організаційної чи іншої допомоги[6].

Портрет середньостатистичного українського добродійника-2012, отриманий у результаті грудневого опитування, що його проводив фонд "Демократичні ініціативи" ім. Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова на замовлення Українського форуму добродійників виглядає так: «Жінка 33—39 років, жителька великого міста Західної України...» При цьому топ-рейтинг добродійників-2012 від журналу "Контракти" рясніє чоловічими портретами... Згадане вище опитування засвідчило, що лише 21% населення у 2012 р. підтримав добродійну діяльність різних фондів та організацій. І тільки 6% із них основним мотивом назвали довіру до цих організацій. [7]

З точки зору змісту добродійності, виділяють три її форми: приватна(меценатство), громадська і церковна. Усі ці форми добродійності переслідують, проте, єдину суспільно значиму мету - допомога людям, що її потребують. А розрізняються вони між собою походженням, образом дії і способами добродійності.

Приватна добродійність, що іменується меценатством, в усіх відношеннях обумовлена діями приватних осіб або приватної компанії. З боку громадян практикується:

- перерахування грошей на певні рахунки для конкретних людей - сучасна форма пускання "шапки по колу", яка використовується і в країнах Заходу; в українських умовах – це скриньки для збору коштів, встановлені в суспільних місцях, магазинах тощо;

- збір книг, уживаних речей для дитячих установ;

- концерти, лекції і т. п. для клієнтів соціальних служб (інтернатів, будинків дитини, будинків для людей похилого віку та ін.), організовані на благодійних засадах;

- волонтерство (від безкоштовного репетиторства в школах, коли учителі-пенсіонери допомагають дітям з малозабезпечених сімей, до догляду за літніми людьми вдома, доглядальниці-волонтери, що доглядають за хворими прихожанами церков);

- сусідська допомога у рамках будинку, двору або "вертикального села" - під'їзду [3, с. 174].

Сьогодні добродійність ділиться не лише на державну, громадську і приватну, але і на сектори - державний сектор, сектор бізнесу і громадський сектор. З боку держави, тобто першого сектора, важливі стійкість норм взаємодії усіх суб'єктів, внесення змін до вже чинних законів, що і забезпечує гарантії отримання певних благ. На державі лежить також подвійна роль регулятора благодійних стосунків. З одного боку, необхідно стимулювати, заохочувати благодійну діяльність, прагнути до збільшення її масштабів, з іншої - створювати нормативно-правову базу, що перешкоджає реалізації корисливих цілей. Органи державної влади і органи місцевого самоврядування, визнаючи соціальну значущість благодійної діяльності, можуть надавати їй учасникам підтримку в наступних формах:

- надання пільг у сплаті податків, митних і інших зборів і платежів і інших пільг відповідно до законів;

- надання податкових і інших пільг органами державної влади суб'єктів держави і органами місцевого самоврядування в межах їх компетенції;

- матеріально-технічне забезпечення і субсидування благодійних організацій (включаючи повне або часткове звільнення від оплати послуг, що робляться державними і муніципальними організаціями, від плати за користування державним і муніципальним майном) за рішенням відповідних органів державної влади і органів місцевого самоврядування;

- фінансування на конкурсній основі благодійних програм, що розробляються благодійними організаціями;

- розміщення на конкурсній основі державних і муніципальних соціальних замовлень;

- передача у власність благодійних організацій на безкоштовній або пільговій основі державного або муніципального майна в процесі його роздержавлення і приватизації, здійснювана в порядку, передбаченому законодавством.

Другий сектор, тобто бізнес або підприємства, можуть допомагати грошима громадським організаціям, у тому числі "третьому сектору", або оплачувати соціально важливі заходи. Природньо виглядає їх бажання отримувати від цього вигоду, як мінімум, у вигляді вибудовування позитивного іміджу або розширення продажів.

Третій сектор, сектор громадської добродійності, необхідно розвивати на всіх напрямках, особливо шляхом створення груп взаємодопомоги і інших дрібних добровільних асоціацій, які успішно допомагають тим, хто потребує, але частенько не мають грошей навіть на реєстрацію в якості НДО (некомерційній державній організації).

Форми добродійності в українському суспільстві можуть бути будь-якими:

- прихідська допомога, яку розвивають через сестринські організації деякі церкви для догляду за важкохворими або вмираючих вдома;
- монастирська допомога в проживанні, особливо немолодим людям без певного місця проживання (безхатченкам) через "трудничество";
- PR- підтримка гуманітарних благодійних дій;
- організація і активізація представництва інтересів і цивільної участі, у тому числі через створення і реєстрацію державних комерційних організацій.

Мета добродійності полягає в забезпеченні можливості досягнення соціально прийняттого рівня життя для тих груп населення, які під впливом соціальних ризиків не можуть самостійно реалізувати свої загальноприйняті соціальні права. Ця стратегічна мета благодійної діяльності здійснюється через рішення певних конкретних завдань, головними з яких є наступні:

- соціальна підтримка і захист громадян, включаючи поліпшення матеріального становища малозабезпечених, соціальну реабілітацію безробітних, інвалідів і інших осіб, які в силу своїх фізичних або інтелектуальних особливостей, інших обставин не здатні самостійно реалізувати свої права і законні інтереси;
- сприяння населенню в подоланні наслідків стихійних лих, екологічних, промислових або інших катастроф, у відвертання нещасних випадків;
- надання допомоги потерпілим в результаті стихійних лих, екологічних, промислових або інших катастроф, соціальних, національних, релігійних конфліктів, жертвам репресій, біженцям і вимушеним переселенцям;
- сприяння зміцненню дружби і злагоди між народами, попередження соціальних, регіональних, національних, релігійних конфліктів;
- сприяння зміцненню престижу і ролі сім'ї і шлюбу в суспільстві;
- діяльність у сфері профілактики і охорони здоров'я громадян, а також пропаганди здорового способу життя, поліпшення морально-психологічного стану громадян;
- сприяння діяльності у сфері фізичної культури і масового спорту;
- охорона довкілля і захист тварин;
- охорона, належний зміст і використання будівель, об'єктів і територій, що мають історичне, культурне або природоохоронне значення, і місць поховання [3, с. 167].

Мета благодійної діяльності, незалежно від її виду, полягає в забезпеченні можливості досягнення соціально прийняттого рівня життя для тих груп населення,

які під впливом соціальних ризиків не можуть самостійно цього добитися. Недостатній розвиток добродійності в сучасному українському суспільстві підкреслює актуальність і необхідність дослідження цього питання.

Одна з відмітних рис сучасної добродійності — це філантропія впливу, тобто практика здійснення благодійного внеску з метою досягти максимальної ефективності та якісних змін. Незаперечним лідером серед вітчизняних благодійних інституцій, що почали застосовувати підхід філантропії впливу, є фонд "Розвиток України". У грудні 2012-го він публічно представив перші результати "Програми подолання епідемії туберкульозу в Донецькій області на 2007—2011 р.": зниження смертності від туберкульозу — на 42%, а рівня захворюваності — на 26,5%. [7]

Процеси, що відбуваються в сучасній Україні (поляризація і розшарування суспільства, зубожіння значної маси населення), примушують звернути увагу на необхідність підвищення добробуту народу і на вивчення досвіду, пов'язаного з організацією поточної практичної соціальної допомоги, добродійності, як прояву турботи держави і суспільства про моральне здоров'я і інтелектуальний потенціал будь-якого соціуму.

Ситуація, що склалася, викликає необхідність формування соціального партнерства - рівноправної співпраці інститутів держави і місцевого самоврядування, бізнесу і некомерційних організацій за рішенням соціальних проблем для забезпечення найкращих умов життя і всебічного розвитку людини.

Займатися благодійністю сьогодні модно, престижно. Про це свідчить велика кількість фондів, благодійних акцій, конкретних меценатів і спонсорів. За заявкою «Благодійність в Україні» інтернет-пошуковик видав одразу 577 адрес. Що це – крик душі чи бажання пропіаритися? І все ж таки благодійність в Україні розвивається більш повільними темпами, ніж в країнах ЄС.

В якості висновку відмітимо, що добродійність потрібна для того, щоб понизити соціальну напругу в суспільстві і пом'якшити назрілі соціальні проблеми. Проте вона відіграє і велику роль у справі духовно-морального виховання українців. Тому нині важливе теоретичне осмислення основ добродійності як форми суспільнозначимої діяльності. Таке осмислення повинне неодмінно супроводжуватися подоланням суспільної недовіри до організації та організаторів благодійницької діяльності, удосконаленням правових аспектів благодійництва (насамперед, ЗУ «Про благодійництво та благодійні організації»), підвищенням професійного рівня працівників благодійницьких організацій та інше. Відродження державної благодійної допомоги, розвиток добродійності приватних організацій, а також окремих юридичних осіб може сприятиме не лише наданню ефективнішої допомоги нужденним людям, але і розвитку суспільства в цілому відповідно до принципу гуманізму.

Використані джерела

1. Миронова Р.Е., Иванова И.Н. Благотворительность как показатель моральной культуры общества // Благотворительность и милосердие. - Саратов, 1997.
2. Фомин Э.А., Чикадзе Е.З. Благотворительность как социокультурный феномен в России. СПб.: Изд-во Чернышева, 1999. – 112 с.
3. Штрейс В.А. Феномен благотворительности в современной России // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена. Выпуск № 132/2011
4. Стельмашук Г. В. Культура и ценности // Учёные записки. Т. V. Актуальные проблемы философии, социологии и культурологии. Вып. 2. - Спб.: ЛГОУ им. А. С. Пушкина, 2000 -250 с.
5. Словник української мови. В 11-ти томах. Том-1. - Київ: «Наукова думка», 1970—1980.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - "Перун". 2005.
7. Гулевська –Черниш А. Багатолика добродійність України: чи можна відродити довіру? // Дзеркало тижня, №10 від 15.03.2013

УДК 395.4(093)

Шинкаренко І.В. (КП ДонНТУ)

**МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ М. КРАСНОАРМІЙСЬКА ЯК ІСТОРИЧНЕ
ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ РІДНОГО КРАЮ**

Меморіальний простір сучасного молодого індустріального міста в Донбасі складний і неоднорідний. Він, як правило, не містить старовинних пам'яток культури в силу своєї молодості, не включає пам'ятників, виконаних відомими митцями, адже - провінція! Він почав формуватися в минулому столітті і формується сьогодні за участі місцевої влади, краєзнавців, працівників спеціальних установ (історичних чи краєзнавчих музеїв, архівних закладів, бібліотек тощо), міської громадськості на основі історичних джерел. Таким є історичний простір Красноармійська (статус міста – з 1938 року), індустріального міста в Донецькій області; його характеристика багато в чому може вважатися типовою для десятків і сотень міст і містечок, що виникли в період індустріальної модернізації СРСР в ХХ столітті. Проте це аж ніяк не зменшує значення кожного історичного джерела.

Актуальним питанням сьогодні є не стільки вивчення історичних пам'яток, скільки збереження їх для нащадків, їхній захист від руйнування, знешкодження для підтримки сумнівних ідеологічних гасел. На жаль, минулий 2013 рік залишив по собі декілька сумних випадків – руйнування пам'ятника В.І.Леніну в Києві, зняття меморіальної дошки М.Шмелюву в Харкові та ін.

Серед історичних джерел - цих носіїв історичної інформації, що виникли як продукт розвитку природи і людини і відбивають той чи інший аспект людської діяльності -

особливу роль відіграють меморіальні дошки – найбільш масовий, публічний і демократичний вид історичних джерел.

Мета статті – проаналізувати історичний простір міста Красноармійська Донецької області на основі меморіальних (пам'ятних) дошок як історичного джерела. В роботі автор не ставив завдання розглядати характеристику меморіальної дошки як витвору мистецтва.

Меморіальною (пам'ятною) дошкою прийнято вважати плиту, зазвичай з довговічного каменю (мармуру, граніту) чи металевого сплаву (бронза, чавун), що увічніює пам'ять про видатну особу або подію. Встановлюється меморіальна дошка на будівлях, де жила або працювала видатна особа або відбулася важлива подія. Меморіальні дошки як найбільш масова форма увічнення історичної пам'яті художніми засобами, разом з пам'ятниками архітектури і скульптури, розглядаються в якості невід'ємної частини історії і матеріальної культури суспільства. Меморіальна дошка – один з видів меморіальної скульптури, проте часто вона набагато складніша, ніж звичайна скульптура. В меморіальній (пам'ятній) дошці поєднуються психологізм, декоративність, об'єм і колір, невеликий розмір і намагання дати достатню інформацію, узагальнення, нерідко монументального характеру.

Відповідно до українського законодавства, меморіальна дошка – це один з об'єктів культурної спадщини. Об'єктом культурної спадщини законодавство вважає визначне місце, споруду (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [1, ст.1,ч.2]. Меморіальна дошка - це рухомий об'єкт культурної спадщини, адже вона може бути відокремлена від нерухомого об'єкту, з яким складає єдину цілісність, проте таке відокремлення призведе до втрати історичної або культурної цінності об'єкта [1, ст.1, ч.4].

Ініціаторами встановлення пам'ятних дошок можуть бути фізичні та юридичні особи.

Розгляд заяв ініціаторів, дозвіл на встановлення пам'ятних дошок, розмір та порядок фінансування робіт, зміст та проект пам'ятної дошки, її місце розташування затверджує міська або селищна (районна) рада, яка для вирішення таких питань може створювати спеціальну комісію.

У клопотанні про необхідність встановлення меморіальної дошки обґрунтовується доцільність встановлення дошки, пропонується місце розташування, зазначається розмір та джерела фінансування. Також додається біографічна або історична довідка про людину чи знаменну подію, на честь якої має бути встановлена дошка з обов'язковим посиланням на історичні, архівні документи чи інші офіційні джерела інформації, ескізний проект, лист-

погодження відділу з питань охорони культурної спадщини (за потреби). У разі фінансування робіт з інших джерел ініціатор додає письмове зобов'язання про фінансування робіт з проектування, виготовлення, встановлення і забезпечення відкриття пам'ятної дошки.

Пам'ятну дошку на згадку про видатну особу прийнято встановлювати, як правило, не раніше ніж через рікпіслясмерті особи.

Після вирішення організаційних питань обов'язково створюється макет пам'ятної дошки. Вимоги до макету можуть бути різні. Наприклад, в Положенні про порядок встановлення пам'ятних/анотаційних дошок в рамках програми «Івано-Франківськ – місто героїв» сказано, що макет повинен містити: фото особи чи події (20-40 відсотків від загальної площі), текст українською мовою, логотип Івано-Франківської міської ради (2 відсотки від загальної площі), місце для QR-коду (посилання на інтернет-сторінку встановленої дошки, що знаходиться на сайті передбаченому пунктами 2.10., 2.11. цього положення) (2 відсотки від загальної площі), також може бути розміщено логотип та назва спонсора встановлення дошки (не більше 2 відсотків до загальної площі) [2, п.2.9]. Гамма кольорів пам'ятної дошки повинна органічно вписуватися в зовнішній вигляд споруди, на якій розміщено дане увічнення, тобто відповідати естетичним вимогам.

Меморіальні дошки в СРСР активно створювалися в рамках політико-масового мистецтва ХХ століття, особливо – його другої половини. Минуле століття - їх зірковий час. Вони характеризуються особливостями, притаманними мистецтву СРСР ХХ століття взагалі. Характерною художньою особливістю, що притаманна радянському мистецтву, є лаконізм художніх засобів, що виявляється у виборі композиційних прийомів, ясих формулювань текстової частини, у використанні тих атрибутів і символів, які у свідомості радянської людини будуть викликати певні асоціації. Меморіальна дошка втілила один з головних принципів радянського мистецтва – загальнодоступність.

Меморіальні дошки можна знайти в будь-якому місті. Вони першими розповідають нам про історичне минуле географічного об'єкта, його героїв. Найбільше меморіальних дошок в культурних центрах, великих містах, столицях. В Києві налічується близько тисячі меморіальних дошок. Перша з них була урочисто відкрита у 1925 році. Для створення меморіальних дошок у місті, яке через дев'ять років після цього стало столицею радянської України, залучалися відомі українські скульптори М. Білик, Б. Довгань, М. Декерменджи, К.Годуляня, І.Кавалеридзе, А. Куш, М.Марченко, М.Рапай, О.Скоблiков, М.Шаповал та ін.

Автор проаналізував способи і час встановлення меморіальних дошок, історичні довідки, розміщені на меморіальних дошках Красноармійська, і дійшов деяких узагальнень [Додаток 1]. На території Красноармійської міської ради нараховано 19 меморіальних дошок. Більшість з них – 14 - були встановлені в роки існування незалежної української держави, а 5 – встановлені ще за радянських часів. Можливо,

це пояснюється піднесенням інтересу до історичного минулого, до власної історії, яке розпочалося з кінця 80-х років ХХ століття і виявилось в намаганні розкрити «білі плями» історії. Перші меморіальні дошки, встановлені в Красноармійську, присвячені героїчним подіям Великої Вітчизняної війни і їх найбільш видатним представникам, які здійснили подвиг на території міста (В.І.Шибанков, Ф.М.Лихачов, Г.Я. Андрющенко). Інші 2 дошки цього періоду теж пов'язані з героїчною історією Великої Вітчизняної війни – вони присвячені фронтовикам, один з яких на війні втратив зір, став поетом, повторив долю письменника М.Островського (С.Таманов), а другий – І.С. Шкуренко, який працював редактором міськрайонної газети «Маяк» у 1955-1975 рр., в той час газета вважалася справжню «кузню кадрів». І.С. Шкуренко багато зробив для пошуку і встановлення імен учасників найбільшої в історії людства війни. Така статистика і тематика перших меморіальних дошок цілком зрозуміла і відповідає і назві міста, і ставленню до його героїчної історії.

Серед дев'ятнадцяти меморіальних дошок Красноармійська одна присвячена учаснику революційних подій 1905 і 1917 років – М.В. Боровому. Вона нагадує про активну участь гришинських робочих-залізничників в збройному повстанні в Горлівці в 1905 р.

Тенденція звеличення героїчних земляків збереглася і в період існування незалежної української держави. У кожного нового покоління живе потреба в своїй героїчній історії і своїх героях. 2 з 13 дошок присвячені нашим землякам, воїнам-інтернаціоналістам, які героїчно загинули під час бойових дій в Афганістані (С.Галкіну – на будівлі Багатопрофільної гімназії, а П.Віннику – на будівлі ЗОШ №2; обидва юнаки свого часу закінчили відповідні навчальні заклади). Ініціатором встановлення меморіальних дошок загиблим воїнам-інтернаціоналістам виступила Красноармійська організація воїнів Афганістану. 1 дошка присвячена діяльності розвідувальних груп на окупованій ворогом території в 1941-1943 рр. і їх внеску в спільну перемогу (розвідгрупи під керівництвом П.С.Шумко). Встановлення такої дошки цілком відповідає і характеру пошукової роботи в місті, і підвищенню уваги суспільства до учасників війни, не зайнятих в регулярній армії - дітей війни, партизан, підпільників тощо.

Дві дошки встановлені на відзначення пам'яті В.В. Свідченка – на буд.22 по вул. Горького, де він проживав, і на будівлі Красноармійського комбінату побутового обслуговування, на розі вулиць Леніна і Шевченка. В.В. Свідченко – один з керівників міста, перший секретар Красноармійського міського комітету КПУ. Дошки встановлені з ініціативи та на кошти міського осередку партії.

Цікаво, що в Красноармійську, який в 70-80-і роки ХХ ст.. називали містом шахтарів,будівельників, залізничників, нема жодної пам'ятної дошки людям шахтарської професії. Якщо продовжити аналіз за професійними критеріями, то серед меморіальних дошок по дві присвячені журналістам і педагогам, 1 - почесному залізничнику, винахіднику, організатору колійного господарства на Донецькій

залізниці В.Белому. Ще одна дошка розповідає про подвиг дільничного інспектора міліції лейтенанта Єжова Г.І., який героїчно загинув підчас виконання службових обов'язків. Ця подія сталася у 1964 році, а втілення пам'яті в камені відбулося у 2012 році.

Незважаючи на свою досить молоду історію і статус індустріального міста Красноармійськ і його історія налічують 8 меморіальних дошок, встановлених на відзначення діячів культури, науки, педагогіки. Першою назвем меморіальну дошку на честь всесвітньо відомого українського композитора, диригента, педагога і громадського діяча М.Д.Леонтовича, який проживав на станції Гришине у 1904-1906 рр. Дошка була встановлена на будівлі залізничного вокзалу станції Красноармійськ після його реконструкції (на тій його частині, яка збереглася з початку ХХ ст.). Саме на Привокзальній площі в той час знаходився храм і церковноприходська школа, при якій композитор викладав співи і керував хором. Також М.Леонтович був керівником хору робочих-залізничників станції Гришине (нині – Красноармійськ).

Дві дошки присвячені поету-фронтовику Степану Таманову, вони встановлені в селищі Динасового заводу на будинках, де він проживав, відповідно на б.13 по вул. Правди і на б.9 по вул. С.Таманова. Степан Таманов – поет-фронтовик, брав участь у визволенні Донбасу, на війні отримав тяжке поранення. Протягом 35 років проживав у нашому місті. Видав декілька книг.

На житловому будинку на розі проспекту Шахтобудівників і вул.Лихачова встановлено меморіальну дошку на честь М.О.Подзолкіна – журналіста, фронтовика, власного кореспондента газети «СоциалистическийДонбасс» з 1965 по 1998 рр. Більше 30 років М.Подзолкін висвітлював у обласній пресі життя Красноармійського регіону.

«Народну» меморіальну дошку встановили у 2013 році колишні випускники однієї з центральних шкіл міста – школи №12 на старому корпусі навчального закладу. Подія відбулася виключно з їхньої ініціативи і за їх безпосередньої участі. Дошка присвячена В.М.Дудіну, улюбленому педагогу, директору школи у 1944-1969 роках, і встановлена з нагоди сторіччя педагога.

Одразу дві меморіальні дошки встановлені на будівлі ЗОШ № 5. В приміщенні школи на першому поверсі створено меморіальний куточок пам'яті Н.Г. Менькіної – Заслуженого вчителя УРСР, Відмінника освіти, педагога, який 45 років віддав цьому навчальному закладу і створив у ньому музей військово-патріотичного профілю «Подвиг». У 2010 році сесія Красноармійської міської Ради присвоїла школі ім'я Н.Г.Менькіної. Це єдина в місті меморіальна дошка, яка розміщена в приміщенні. Біля неї в навчальному закладі відбуваються виховні заходи. Друга дошка відкрита у 2011 році і розміщена на будівлі навчального корпусу ЗОШ № 5. Вона розповідає, що в школі навчався А.А.Костира – історик, доктор історичних наук, професор, дослідник подій в Афганістані 1979-1989 рр. і участі в них ОКРА. Він першим вирішив завдання систематизації і аналізу історіографічних джерел з цієї проблематики і включив у

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

науковий обіг поняття «воєнно-політична спецоперація СРСР в Афганістані (25 грудня 1979-15 лютого 1989 рр.)». Цікаво, що в шкільні роки А.Костира був «червоним слідопитом», учнем Н.Г. Менькіної. Учитель і учень назавжди залишилися в рідній школі, тепер уже – в камені.

Дослідження питання про меморіальні дошки дозволило автору дійти і такого припущення: в останні роки ми можемо говорити про підвищення громадської активності жителів міста, виявлення ініціативи громадських організацій, трудових колективів, громад населених пунктів, груп населення з увічнення пам'яті видатних громадян, бажання брати участь у самому процесі.

Отже, меморіальний простір сучасного Красноармійська цікавий, багатоплановий і об'ємний, він формує уявлення про героїчну історію міста, про його видатних громадян, виступає цікавим матеріалом для дослідника, любителя історії. Загалом наявні меморіальні дошки повинні бути збережені для нащадків, вони можуть і повинні бути використані для виховної роботи, патріотичного виховання, для проведення громадських заходів тощо. Адже лише в дослідженні і осмисленні власної історії ми становимося справжніми громадянами.

Додаток 1.

Меморіальні дошки м. Красноармійська Донецької області

Кому присвячена дошка	Історична довідка	Місцезнаходження дошки	З чиєї ініціативи встановлена
Андрюшенко Г.Я.	Герой Радянського Союзу, гвардії полковник, командир 183-ї танкової бригади 10-го танкового корпусу	Будівля кінотеатру «Мир», ул.40 років Жовтня	З ініціативи місцевої влади
Лихачов Ф.М.	Гвардії полковник, командир 12-ї танкової бригади 4-го гвардійського Кантемирівського танкового корпусу Південно-Західного фронту	Вул. Лихачова, житловий будинок	З ініціативи місцевої влади
Шибанков В.І.	Гвардії полковник, командир 14-ї танкової бригади 4-го гвардійського	Вул. Шибанкова, житловий будинок	З ініціативи місцевої влади

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

	Кантемирівського танкового корпусу Південно-Західного фронту		
Галкін С.	Воїн-інтернаціоналіст, загинув в Афганістані	Будівля Багатoproфільної гімназії, пров. Борового, 31	З ініціативи міськрайонної організації воїнів Афганістану та місцевої влади
Боровий М.В.	Залізничник, учасник революційних подій 1905-1907, 1917 рр. на ул. Гришине, входив до складу ревкому	Будівля Багатoproфільної гімназії, пров. Борового, 31	З ініціативи рідних
Вінник П.	Воїн-інтернаціоналіст, лётчик, старший лейтенант, загинув в Афганістані	Будівля ЗОШ №2, м. «Південний»	З ініціативи міськрайонної організації воїнів Афганістану та місцевої влади
Таманов С.	Поет-фронтвик	Вул. Правди, житловий будинок №13	З ініціативи місцевої влади
Таманов С.	Поет-фронтвик	Вул. Таманова, житловий будинок № 9	З ініціативи місцевої влади та за участі громади селища динасового заводу
Дудін В.М.	Педагог, директор школи № 12 у 1944-1969 рр.	Вул. 40 років Жовтня, будівля ЗОШ № 12	З ініціативи та на кошти колишніх учнів школи
Леонтович М.Д.	Український хоровий диригент, композитор, хормейстер, педагог, громадський діяч, проживав у Красноармійську у 1904-1906 рр.	Будівля залізничного вокзалу станції Красноармійськ	З ініціативи місцевої влади

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

Менькіна Н.Г	Заслужений учитель УРСР, педагог	Будівля ЗОШ №5 ім. Н.Менькіної, ул. 1 Травня	З ініціативи та на кошти колективу школи і за рішенням місцевої влади
Костира А.А.	Історик, доктор історичних наук, професор, дослідник подій в Афганістані 1979-1989 рр. і участі в них ОКРА	Будівля ЗОШ №5 ім. Н.Менькіної, ул... 1 Травня (в приміщенні школи)	З ініціативи місцевої влади
Свідченко В.В.	Один з керівників міста, перший секретар Красноармійського міськкому КПУ	Житловий будинок по вул..Горького, 22	З ініціативи і на кошти осередку КПУ
Свідченко В.В	Один з керівників міста, перший секретар Красноармійського міськкому КПУ	Будинок Побуткомбінату, роза вулиць Шевченка і Леніна	З ініціативи і на кошти осередку КПУ
Шкуренко І.С.	Редактор газети «Маяк» 1955-1975 рр, поет- фронтвик	Пров. Борового, будівля колишнього тресту «Красноармійськшахто буд»	З ініціативи місцевої влади
Єжов Г.І.	Дільничий інспектор Красноармійського МВВС, лейтенант міліції, загинув при виконанні службових обов'язків	Будівля Красноармійського МВВС України, вул..Фрунзе	З ініціативи Красноармійськ ої організації ветеранів МВС і керівництва Красноармійськ ого МВВС
Белій В.	Почесний залізничник, винахідник, заступник начальника Донецької залізниці (1979-1989), декілька років працював в Красноармійську, зробив значний внесок в розвиток колійного	Донецький центр механізації колійних робіт ім....В.І.Белого (Красноармійськ, вул.Добропільська,1)	З ініціативи керівництва Донецької залізниці

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

	господарства магістралі		
Розвідувальна група штабу Південного фронту	Розвідувальна група штабу Південного фронту під керівництвом П.С.Шумка діяла під час німецько-фашистської окупації	Житловий будинок, вул.. Куйбишева	З ініціативи міської влади
Подзолкін М.О.	Журналіст, фронтовик, власний кореспондент газети «СоциалистическийДонб асс» 1065-1998 рр.	Житловий будинок на розі пр.. Шахтобудівників і вул..Лихачова.	З ініціативи міської влади

Література

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини» № 1895-III від 8 червня 2000 року // Відомості Верховної Ради України, 2000, № 39
2. Положення про порядок встановлення пам'ятних/анотаційних дощок в рамках програми «Івано-Франківськ – місто героїв» - <http://www.komynalka.if.ua>

УДК: 350:347.778

Щербакова К.О., Моїсєєнко Л.М. (КП ДонНТУ)

**АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

На сучасному етапі розвитку економіки України особливої значущості набувають проблеми боротьби зі злочинами, що посягають на окремі об'єкти права інтелектуальної власності. Норми чинного законодавства з питань інтелектуальної власності не є досконалими, містять чимало правових колізій і є багато в чому суперечливими. Це не дає можливості створити надійний правовий захист результатів інтелектуальної діяльності.

Метою роботи є проведення аналізу чинного законодавства з питань інтелектуальної власності, виявлення його недоліків і неузгоджень, вироблення відповідних рекомендацій щодо їх усунення з метою створення ефективного механізму правової охорони інтелектуальної власності.

Відповідно до ст.50 ЗУ «Про авторське право та суміжні права»[1] порушенням авторського права є: 1) вчинення будь-яких дій, що порушують особисті немайнові та майнові авторські права; 2) піратство у сфері авторського права, тобто опублікування, відтворення, ввезення та вивезення з митної території України та розповсюдження контрафактних примірників творів (у т.ч. комп'ютерних програм і баз даних); 3) плагіат – оприлюднення повністю або частково чужого твору під

іменем особи, яка не є автором цього твору; 4) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права; 5) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права, зокрема виготовлення, розповсюдження; 6) підробка, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського та суміжних прав.

Посилення захисту авторського та суміжних прав зумовлюється двома основними чинниками: 1) інтенсивно зростає вартість об'єктів авторського та суміжних прав, неправомірним відтворенням яких можна одержати значні доходи; 2) поява нових технологій відтворення та використання охоронюваних законом об'єктів. Ця проблема ускладнюється тим, що неправомірні дії часто залишаються поза контролем відповідних органів. Великі прибутки, одержувані від неправомірного відтворення та використання об'єктів авторських і суміжних прав шляхом хабарництва, сприяють уникненню державного контролю за зазначеними процесами[2].

Правовою основою адміністративної відповідальності є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)[3]. Ст.512 КУпАП проголошує: «Використання запатентованого сорту рослин без згоди власника патенту або під назвою, що відрізняється від назви, під якою його занесено до Державного реєстру сортів рослин України – спричиняє накладення штрафу на громадян від 3 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і від 7 до 15 – на посадових осіб». Ст.164 КУпАП визначає другу групу дій, що спричиняють адміністративно-правову відповідальність. Перша частина цієї статті передбачає відповідальність за трьома видами адміністративних правопорушень: 1) неправомірне використання комерційного найменування, торговельної марки або будь-якого маркування товару; 2) неправомірне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця; 3) самовільне використання імені іншого підприємця. Зазначені правопорушення спричиняють накладення штрафу від 30 до 44 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знярядь виробництва, сировини чи без такої. Друга частина ст.164 КУпАП передбачає відповідальність за умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, що можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця. Наведене правопорушення спричиняє накладення штрафу від 5 до 9 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця становить зміст третьої частини ст.164 КУпАП. Ці неправомірні дії спричиняють накладення штрафу від 9 до 18 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4].

КУпАП передбачено такі види адміністративних правопорушень: незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності; привласнення авторства на

такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності, що охороняється законом. Зазначені адміністративні правопорушення спричиняють накладення штрафу від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання та матеріалів, що призначені для її виготовлення. Ст. 164-3 КУпАП «Недобросовісна конкуренція» визначає іншу групу дій, що спричиняють адміністративну відповідальність. Перша частина цієї статті передбачає відповідальність за такі види адміністративних правопорушень: незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, як й імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця; самовільне використання імені підприємця. Друга частина ст. 164 КУпАП передбачає відповідальність за умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, що можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця. Таке правопорушення спричиняє накладення штрафу від 5 до 9 неоподатковуваних мінімумів доходів.

Аналіз адміністративних справ засвідчив, що протоколи про адміністративні правопорушення, відповідальність за які передбачена статтями 512 та 1649 КпАП, складаються, як правило, уповноваженими на те особами, перелік яких наведено у ст. 255 КпАП. Однак встановлено непоодинокі випадки складення протоколу про адміністративне правопорушення особою, яка, згідно із законом, не має на це права. При цьому судді не звертали на це уваги та вирішували справи на підставі таких протоколів, що є неправильним.

Аналіз справ висвітлив також прогалину в законодавстві. Перелік обставин, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення (ст. 247 КпАП), необхідно доповнити такою: «оформлення протоколу неуповноваженою особою». У разі, коли на розгляд суду надходять адміністративні справи, в яких протокол складено неуповноваженою особою, суд виходячи з положень ст. 2 Закону від 7 лютого 2002 р. № 3018III «Про судоустрій України», а також керуючись статтями 7, 255 КпАП, має прийняти рішення про її закриття, а не направляти справу для дооформлення.

Особливість ст. 512 КпАП полягає в тому, що її нормами передбачено як адміністративну відповідальність за вчинення незаконних дій з об'єктами права інтелектуальної власності, так і захист інтересів суб'єктів, право інтелектуальної власності яких порушено такими діями. Аналіз адміністративних справ засвідчив, що особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, незважаючи на відомчі інструкції, не завжди виконують вимоги ст. 256 КпАП, особливо при викладенні у протоколі суті адміністративного правопорушення. У протоколі про адміністративне правопорушення, склад якого передбачений ст. 512 КпАП, обов'язково має бути зазначено, які саме дії правопорушника утворюють незаконне використання, привласнення авторства чи інше незаконне порушення прав

на об'єкти права інтелектуальної власності та статтю якого спеціального закону ними порушено. У деяких протоколах зазначені вимоги виконано лише частково.

Непоодинокими є випадки, коли у протоколі про адміністративне правопорушення зазначено, яка незаконна дія вчинена, та названо суб'єкт авторського права, але неправильно кваліфіковано дії особи, котра притягується до адміністративної відповідальності. Правильним треба вважати такий підхід, коли до відповідальності притягуються і реалізатор, і суб'єкт підприємницької діяльності (власник, орендар торговельної точки, кіоску, відділу магазину тощо), якщо він організував незаконне розповсюдження. У разі, коли правопорушення вчинив реалізатор, якому на праві власності належить контрафактна продукція, адміністративні матеріали мають готуватися щодо нього. Для попередження та припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності має встановлюватися та притягуватися до адміністративної відповідальності, насамперед, організатор незаконного розповсюдження контрафактної продукції (приватний підприємець тощо), а разом із ним і реалізатор, який продавав таку продукцію. Тобто мають бути оформлені два протоколи про адміністративне правопорушення: щодо організатора незаконних дій і реалізатора, але розглядати обидві справи суд повинен в одному провадженні.

Відповідно до ст. 22 КпАП передбачена можливість звільнення від адміністративної відповідальності за малозначністю правопорушення. Суддя, вирішуючи справу, за наявності матеріалів, відповідно до яких правопорушення можна вважати малозначним, може звільнити правопорушника від адміністративної відповідальності та обмежитись усним зауваженням. За останні роки за малозначністю вчиненого правопорушення було звільнено 258 осіб у справах про правопорушення, склад якого передбачений ст. 1649 КпАП, та 57 осіб ст. 512 КпАП. Інколи для закриття справи за малозначністю судді, крім кількості контрафактних примірників, враховують також їх вартість та обставини, за яких особа розповсюджувала примірники, її ставлення до вчиненого, дані, що характеризують особу, тощо (ст. 34 КпАП). Інколи судді застосовують пом'якшуючі обставини як критерій і підставу для звільнення від адміністративної відповідальності за малозначністю. Такий підхід є неправильним. Малозначним адміністративним правопорушенням слід вважати таке, коли разом з іншими обставинами враховується, що мінімальна санкція, передбачена у статті, перевищує розмір шкоди, спричиненої адміністративним правопорушенням. Отже, якщо сума грошей, які отримав (міг би отримати) правопорушник при продажу контрафактної продукції, не перевищує суми мінімального штрафу (передбаченого за правопорушення), то правопорушення можна визнати малозначним. Така норма закріплена, наприклад, у КпАП Казахстану. Аналогічний підхід слід започаткувати і в практиці судів України.

Відповідно до п. 7 ст. 247 КпАП у разі пропуску двомісячного терміну (який рахується від зафіксованої у протоколі дати вчинення правопорушення) провадження у справі про адміністративне правопорушення підлягає закриттю.

Підсумовуючи наведене, варто зазначити, що в Україні, на жаль, низький рівень захисту прав інтелектуальної власності як вітчизняних, так і зарубіжних суб'єктів права, твори яких використовуються на території України. Майже не вживаються заходи для з'ясування даних про суб'єкта права інтелектуальної власності, якого не повідомляють про порушення його прав. У більшості справ не містяться запити до Департаменту щодо наявності в Україні організацій, які представляють інтереси вітчизняних та закордонних фірм. Це питання залишається поза увагою і під час адміністративного розслідування, і в ході судового провадження. Судді недостатньо вимогливо ставляться до матеріалів справ про адміністративне правопорушення та жодним чином не реагують на систематичну неналежну підготовку цих матеріалів. Недоліками судового розгляду справ зазначеної категорії є неправильна кваліфікація дій правопорушників і неоперативність розгляду справ зазначеної категорії. Для попередження правопорушень у сфері інтелектуальної власності судді під час розгляду справ названої категорії, вирішуючи питання про притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності та накладення адміністративного стягнення, мають одночасно на підставі статей 40, 269, ч. 3 ст. 283 КпАП вирішувати й питання щодо відшкодування винним майнової шкоди за завдані суб'єкту права протиправними діями збитки і в постанові суду зазначити розмір шкоди, що підлягає стягненню, та порядок і строк її відшкодування. Розмір спричинених збитків має істотне значення і для правильної кваліфікації дій правопорушника розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності, і для визначення виду адміністративного стягнення, що має бути застосований.

Зазначені вище недоліки негативно впливають на ефективність правосуддя і мають бути враховані у роботі судів з метою вдосконалення їх діяльності. Для кваліфікованого розгляду справ названої категорії судді повинні опанувати значний обсяг нормативних документів і постійно ознайомлюватися зі змінами та доповненнями до законодавства у сфері інтелектуальної власності, а отже, необхідно запровадити спеціалізацію суддів із розгляду таких справ[5].

Нагальна необхідність ефективної охорони інтелектуальної власності в Україні зумовлюється проголошеною стратегією побудови цивілізованих ринкових відносин, інтеграції в систему міжнародного інноваційного співробітництва, забезпечення соціальної орієнтації національної економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку. Створенню ефективної системи охорони інтелектуальної власності перешкоджають недоліки правового поля; нерозвиненість судової практики та відсутність спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності; зневага суспільства до прав інтелектуальної власності; відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності у сфері інтелектуальної власності. Необхідним для України

нині є досягнення найвищого рівня координації діяльності органів виконавчої влади та застосування ними перевірених світовою практикою заходів боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності. Актуальною залишається проблема підвищення рівня освіти й кваліфікації посадових осіб, зайнятих у сфері державного регулювання інтелектуальної власності [6]. Отже, цільної взаємоузгодженої системи норм про захист права інтелектуальної власності чинне законодавство України не містить. Істотним недоліком системи захисту інтелектуальної власності є також її занадто низька ефективність. Тому потрібна більш жорстка система захисту прав інтелектуальної власності, застосування якої має назавжди відбити у порушника бажання використати неправомірно твір чи об'єкт промислової власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994 — №13. — Ст.64.
2. Жаров В. Як захистити інтелектуальну власність [Електронний ресурс] Юр.газета. - №11 (95) 15 березня 2007 року. Режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/article/1111/>
3. Засади захисту права інтелектуальної власності [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://users.kpi.kharkov.ua/pravo/iv/19.html>
4. О. Кульчицька. Мета та завдання адміністративно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності // Підприємництво, господарство і право. – 2013. - №3. – С. 103-106.
5. О. Тандир. До питання вдосконалення адміністративного законодавства у сфері охорони об'єктів інтелектуальної власності // Підприємництво, господарство і право. – 2013. - №2. – С. 143-145.
6. Потехіна В.О. Інтелектуальна власність: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 414 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378:371.134-057.87

Анастасова Н.М. (БДПУ)

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Перебудова вищої школи на основі Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття) стосується багатьох проблем, серед яких чільне місце належить проблемі формування висококваліфікованих педагогічних кадрів, зокрема фахівців нового рівня, педагогів-майстрів, які досконало володіють професійними вміннями, а саме – майстерністю мовлення. З огляду на це актуальним стає питання професійної компетентності педагога.

Актуальною є проблема підвищення кваліфікації професійної майстерності вчителя-логопеда дошкільної установи. Останніми роками наголошується значне збільшення кількості дітей з мовленнєвими порушеннями. Відхилення ж в розвитку мовлення негативно впливають на психічний розвиток дитини, затримують формування пізнавальних процесів, утрудняють спілкування з дорослими, однолітками і, отже, перешкоджають становленню повноцінної особистості. Можна сказати, що рівень професійної компетентності, знання, уміння, навички логопеда визначають результативність логопедичного обстеження, правильність логопедичного висновку, а також ефективність коректувального навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення [2:93].

Як зазначала А.Богуш *компетентність* – це комплексна характеристика особистості, яка включає результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність.

Аналіз літературних джерел свідчить про різноманітність поглядів учених, педагогів на природу такого феномена як професійна компетентність та її складової педагогічної компетенції (О.Аксьонова, О.Бахтуріна, В.Бондар, Л.Васильєва, Н.Денисенко та ін.).

Проблема підготовки дефектологів-логопедів актуальна, однак недостатньо розроблена. Г.Гуровець, Л.Смирнова, Є.Соботович, О.Усанова, С.Шаховська, М.Шеремет та ін. розглядали як теоретичну, так і практичну підготовку спеціалістів. Нині не існує науково обґрунтованої структурно-функціональної моделі професійної діяльності сучасного спеціаліста логопеда, не визначено специфічні компоненти його професійно-педагогічної діяльності в умовах діагностики, корекції та навчання дитини з вадами мовлення в дошкільних та шкільних закладах; майже не досліджувалося значення окремих навчальних дисциплін вищого навчального закладу для професійної підготовки майбутнього спеціаліста тощо.

З переорієнтацією системи освіти і виховання на принципи гуманізму та демократизації зростають вимоги до особистості педагога. Найважливіша з них – високий професіоналізм, який акумулює інтерес фахівця до педагогічної діяльності, компетентність у питаннях виховання, глибокі теоретичні та практичні знання дитячої психології. Справжнє ставлення педагога відбувається в процесі роботи в дитячому закладі або школи під час практичної діяльності, тобто спілкування з дітьми, батьками, колегами. І так крок за кроком до зростання майстерності.

Професійне становлення особистості – це формування професійної компетентності, соціально значущих і професійно важливих якостей і їх інтеграція, готовність до професійного зростання, пошук оптимальних способів якісного і творчого виконання діяльності, відповідних індивідуально-психологічним особливостям особистості [7:104].

Професійний розвиток – придбання педагогічними працівниками нового рівня компетентії, знань, умінь і навичок, які вони використовують у своїй професійній діяльності, процес формування у педагогічних працівників нових професійних навичок і знань. Основні методи професійного педагогічного розвитку: професійне навчання, освіта, розвиток кар'єри [4:283].

Формування професійної компетентності педагога відбувається різними засобами і може продовжуватись все життя. Та основа, або ядро, закладається під час навчання майбутнього педагога в закладах освіти.

Г.Алтухова зазначає, що професійна компетентність складається з трьох основних компонентів: теоретичних знань, практичних умінь щодо їх застосування та психологічних якостей особистості, що дають можливість повільно, впевнено і толерантно діяти в залежності від наявної необхідності та потреб життя.

Професійна компетентність припускає також знання основних положень педагогіки співпраці: співтворчість і взаємодію дорослого і дитини, самоаналіз та самооцінка, позитивний емоційний фон у групі і, нарешті, особистісне зростання дітей. Без знань і застосування цих ідей в освітньому процесі неможливо говорити про формування творчої особистості, здатної захопити інших.

Професійна компетентність вчителя-логопеда це:

- узагальнена характеристика професійної діяльності логопеда;
- результат специфічного проектування педагогічної діяльності у сферу корекційної педагогіки (логопедії);
- системне утворення, яке вибірково взаємодіє з навколишньою дійсністю і включає низку структурно-функціональних компонентів. Його інтегративна якість не зводиться до якостей окремих частин;
- особливості формування і реалізації професійної компетентності вчителя-логопеда обумовлюються індивідуально-творчими, психофізіологічними характеристиками, соціально-педагогічним досвідом особистості [6:14].

З переорієнтацією системи освіти перевиховання на принципи гуманізму та демократизації набуває високої уваги ідея формування громадянина України як особистості вільної, самостійної, ініціативної, з високим рівнем інтелектуального розвитку, здатної до нестандартних пошуків. Роль творчого педагога в освітньо-виховному процесі, важко переоцінити, але щоб стати справді таким, необхідно оволодіти технологією творчої праці. Про нестандартний підхід педагога до своєї праці свідчить його вміння оновлювати освітньо-виховний процес через пошук оптимальних дидактичних, виховних, методичних та управлінських рішень. Особливого значення творчі педагоги надають формуванню інтересів, нахилів та здібностей дітей, розвитку їхньої уваги, уяви, логічного мислення, пам'яті, організація самостійної діяльності тощо [3:26].

На думку Л.Волкової, В.Селіверстова до загально педагогічної підготовки логопеда повинні входити курси: загальної педагогіки, історії педагогіки, педагогічної психології і шкільної гігієни; одним словом – логопед повинен засвоїти ті знання, якими володіє кожен педагог. Видне місце відводиться спеціально - медичним дисциплінам: анатомії, фізіології і патології ЦНС, загальній патології, психопатології і невропатології, отоларингології, основам психіатрії і фізіології ВВД. Знання, вказаних медичних дисциплін потрібно логопедові не тільки для розуміння умов нормального розвитку мовлення і причин різноманітних видів мовленнєвих порушень, але і для контакту, узгодження своєї роботи з роботою лікаря, для взаєморозуміння між логопедом і лікарем, необхідного для розуміння умов нормального розвитку мовлення і причин різноманітних видів мовленнєвих порушень. Важливе значення для вивчення дитини-логопата вони надають знанням загальної і дитячої психології і, особливо психології розвитку мовлення. Центральним предметом є безпосередні логопедичні дисципліни: вступ до спеціальності «Корекційна освіта» і педагогічна деонтологія, риторика, культура мовлення корекційного педагога, клініка інтелектуальних порушень, логопедія, мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення, неврологічні основи логопедії, теорія і методика виховання дітей з вадами мовлення, спеціальна дошкільна педагогіка, загальна, вікова та педагогічна логопсихологія, спецпедагогіка з історією, гігієна дітей та підлітків в системі корекційної освіти, ігри в логопедичній роботі, соціально-правове забезпечення, корекційно-реабілітаційні служби, вибрані питання з логопедії, спеціальна методика дошкільного виховання, спеціальна методика розвитку мовлення, диференційна діагностика мовленнєвих вад, психотерапія при мовленнєвих вадах, розвиток, виховання та навчання дітей з ДЦП, методика корекційної роботи з дітьми із ЗГП, методи відбору у спеціальні заклади для дітей із ТПМ, основи інклюзивної освіти, корекційна андрагогіка і широка логопедична практика студентів в установах різних типів.

Система параметрів професійної характеристики вчителів-логопедів: відповідна освіта; професійна культура (мотиваційний бік); високий рівень

загальних і педагогічних знань, вміння рефлексивно мислити і діяти; стан емоційно-вольової сфери, психологічна готовність діяти в професійно визначених ситуаціях; адекватне сприйняття дійсності; самоконтроль; критичне ставлення до себе; організаторські здібності; здатність до самопізнання, адекватної самооцінки і саморозвитку; навички ритмічної, послідовної і напруженої праці протягом тривалого часу; оперативність дій; активність; ініціатива; раціоналізм в організації вчительської праці; підвищення якості професійних знань.

Однією з підсистем педагогічної культури є культура спілкування. Вона містить дотримання засвоєних норм взаємин педагога з учнями, батьками, колегами. Лише воно допоможе учням пізнати себе та навколишніх, знайти спільні інтереси та уподобання, навчитися виконувати різні соціальні ролі, необхідні для повноцінного життя у суспільстві.

Логопед повинен володіти системою загальнотеоретичних і спеціальних професійних знань, сукупність і широта яких формує у нього уявлення про типологію та структуру аномального розвитку, про способи попередження і подолання мовленнєвої недостатності, про методи психолого-педагогічної дії.

Логопед повинен уміти розпізнавати, мовленнєві порушення, володіти прийомами і методами їх усунення і корекції, спеціальними методами навчання дітей з мовленнєвими розладами рідної мови як в дошкільному, так і в шкільному віці, проводити профілактичну роботу з попередження неупішності, добре знати психологічні особливості дітей з мовленнєвою патологією, використовувати прийоми і методи їх виховання, корекції та розвитку у них вищих коркових функцій.

Вимагається від логопеда і розуміння психології батьків дитини з мовленнєвими розладами та співпереживання з ними. Логопед повинен бути терплячий, тактовний і доброзичливий, відноситися до особи з мовленнєвою патологією і його батьками так, як відноситься лікар до хворого і його родичів, бути обережним в оцінці тяжкості і особливо – механізмів, порушень мовлення, прогнозу, враховувати зовнішні прояви мовленнєвих розладів, їх суть, так як багато з них, навіть не різко виражені, можуть бути тільки одним з проявів важких нервово-психічних захворювань [5:21].

Мовлення логопеда повинно бути зразком для тих, хто оточує, не тільки дітей, але й дорослих. Логопед забезпечує єдиний мовленнєвий режим, консультує середній і молодший персонал спеціальних дитячих установ, а у ряді випадків і очолює весь навчально-виховний процес.

Аналіз загальних і спеціальних психолого-педагогічних джерел з даної проблеми, свідчення вчителів-практиків дали нам змогу сформулювати **вимоги до особистості логопеда**, зокрема до тих його характерологічних особливостей, які визначають соціальну і професійно-педагогічну спрямованість. Найважливіші риси професійного характеру вчителя-логопеда:

❖ потребу у спілкуванні з дітьми; в оволодінні спеціальними педагогічними знаннями, вміннями і навичками; в проведенні корекційно-виховної роботи з дітьми; постійному поповненні своїх знань, проведенні педагогічних досліджень, професійному самовихованні;

❖ соціальну і професійно-педагогічну спрямованість: громадянськість, соціальну активність, захопленість професією, вірність життєвим інтересам дітей з особливими потребами, творчість у педагогічній роботі, впевненість в оптимістичній перспективі корекційного впливу, принциповість, відповідальність, професійну працездатність;

❖ у ставленні до вихованців – доброта, любов до дітей, гуманізм, порядність, емпатію, справедливість, чесність, вимогливість, тактовність, товарищескість;

❖ інтелектуальні риси: уважність, спостережливість, кмітливість, продуктивність пам'яті, критичність мислення; глибину, широту, логічність, прогностичність розуму; педагогічну допитливість, творчу увагу;

❖ вольові риси: самовладання, цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, дисциплінованість, витриманість, власна організованість, ініціативність;

❖ емоційні риси: врівноваженість, емоційно-моторну стійкість, стійкість емоцій, емоційну виразність;

❖ професійні якості: педагогічний такт, освіченість, педагогічну майстерність, новаторство, професійне самовиховання, самопрезентацію, професійну чесність і порядність [1:43].

Справжній фахівець відрізняється готовністю до роботи з дітьми-логопатами, потребою у спілкуванні з ними, передачі їм певного досвіду; готовністю до творчого пошуку і постійного вдосконалення свого професійного рівня.

Таким чином, аналіз наукової літератури дозволив встановити, що з даної проблеми проведена незначна кількість досліджень. Провідні вчені (В.Крижко, С.Павлютенков, В.Загвізінський, В.Серінов, І.Фомічова, Д.Фельдштейн та інші) по-різному тлумачать поняття «професійна компетентність» та визначають різноманітні якості, які повинні бути у вчителя-логопеда. У результаті більш детального вивчення ми з'ясували, що певні елементи професійної придатності слід виявляти ще під час відбору у вищий навчальний заклад. А загалом же фахові знання, вміння і навички, професійно спрямовані особистісні якості та ціннісні орієнтири формуються під час фахової підготовки у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болсун С. Розвиток педагогічної техніки вчителя: актуальність та значущість//Початкова шк.-2000-№2, с.50-51.
2. Боровцова Л. Пути повышения квалификации и профессионального мастерства учителя-логопеда ДОУ//Дошкольное воспитание-2008-№2, с.93.

3. Емельянова М. Особенности профессионального становления педагога//Дошкольное воспитание-2007-№1, с.104-107.
4. Калинина Р. Р. Психолого-педагогическая диагностика в детском саду-СПб: Речь, 2003-с.5-29.
5. Куліш Т. Лубенець Н. Про особистість та професіоналізм вихователя//Дошкільне виховання-2005-№2, с.9-11.
6. Пінчук Ю. Готовність студентів-логопедів до професійної діяльності//Дефектологія-2004-№3, с.41-44.
7. Савенкова Л. Комунікативність учителя//Початкова шк.-1998-№8, с.49-51.

УДК 159.923

Коломоєц А.В. (КИИДонНТУ), Карташова А.А. (КИИДонНТУ)

ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ ПЕРЕГРУЗКИ: ПОСЛЕДСТВИЯ И СПОСОБЫ ИХ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ

Научно-технический прогресс прочно вошёл в повседневную жизнь. Мы ощущаем его присутствие в быту, на отдыхе, на производстве. Для современных молодых людей слово нанотехнологии стало привычным и знакомым. Компьютерами и мобильными телефонами сейчас не удивишь даже пожилых людей, а молодым людям, особенно студенческой молодёжи, просто необходимо шагать в ногу со временем, разбираться во всех технических новинках и достижениях, быть теоретически подкованными и интеллектуально развитыми. А этого можно достичь, обрабатывая огромное количество научного материала, просиживая часами у компьютеров и блуждая в сетях интернета. Иногда, такая чрезмерная интеллектуальная нагрузка приводит к эмоциональным срывам. Об этом нужно знать, об этом нужно говорить, это нужно предотвращать и предупреждать. Всем этим негативным проявлениям необходимо противостоять и бороться с ними. Ведь недаром древние римляне говорили: «Предупреждён – значит вооружён».

Материал данной статьи поможет ознакомиться с озвученной проблемой, выделить для себя важные аспекты и попытаться на практике применять данную информацию в целях профилактики психоэмоциональных перегрузок в быту и на производстве.

Все знают, что мысли имеют свойство материализоваться, но мало кто этот закон применяет в своей жизни. Для начала нужно усвоить правило: нет ничего плохого и хорошего – есть только полезное. Это главный принцип позитивного мышления. Если хорошенько поразмыслить и проанализировать свои поступки, свою жизнь, то можно понять суть этого незатейливого правила.

Встречи с разными людьми, неприятности, конфликты, болезни, обиды, трудности, взлёты и падения – всё это даётся только для того, чтобы нас чему-то

научить. К примеру, понимают себя и других. Задания у каждого свои. Даже безвыходные, на первый взгляд, ситуации дают нам возможность сделать шаг вперёд: к пониманию себя и других, своих и чужих поступков, а иногда и к преодолению себя. Ведь любить себя вовсе не значит мириться со своими недостатками, жалеть себя, оправдывать. Это значит адекватно к себе относиться, знать собственные плюсы и минусы и работать над собой.

Всё, что нам кажется плохим или хорошим, всего лишь указывает путь к развитию, гармонии с собой и окружающими. Быть благодарным, уметь ценить и радоваться даже малому – это уже немало. Да, непросто, но надо стараться. Для себя. [1]

Как бы там ни было, а все мы подвержены мелким или крупным неприятностям. А значит, и стрессам. Учёные провели более трёхсот исследований о природе стресса и сделали вывод: не все стрессы разрушают наше здоровье. Есть и полезные. Это зависит от того, какой из стресс-факторов влияет на человека. А их психологи насчитали пять. Первые два оказывают на организм положительное влияние. Например, вас неожиданно попросили выступить перед публикой или вызвали на важные переговоры. Это внезапный, но ограниченный по времени фактор напряжения. Второй – также краткосрочный и ожидаемый, к примеру, сдача экзаменов. Оба стресса стимулируют работу иммунной системы, концентрируют ваше внимание, силы, находчивость, повышается сопротивляемость организма различным инфекциям. Кратковременные стрессы способствуют быстрому заживлению ссадин, ушибов и порезов, поскольку способны повышать количество Т-лимфоцитов. Это иммунные клетки, которые отвечают за распознавание тех клеток организма, которые изменились вследствие инфекции или рака.

Три остальных стресс-фактора из пяти для человека нежелательны. Например, стресс, наступивший после каких-то неприятностей, горя. Любой воспринимает эти ситуации как нехорошие, однако лелеет в душе надежду на их решение. Но если вы испытываете хронический стресс и не видите выхода, или отрицательные случаи вынуждают вас изменить свой социальный статус, то этот стресс может серьёзно повлиять на здоровье. Наконец, третий «плохой» стресс – тот, который тянется за вами из прошлого. Допустим, у человека психологическая травма после военной службы. При этом долгие месяцы ваш иммунитет будет находиться как в тисках. Хронические стресс-факторы наиболее опасны. Безысходность жизненной ситуации ведёт к тому, что негативное психологическое состояние человека подавляет работу иммунной системы. Начинаются неврозы, бессонница, заболевания сердца, желудка, кожи, облысение. Стресс даже может запустить в действие механизм развития рака. При длительных депрессиях медики обнаружили снижение содержания в крови лейкоцитов. А ведь они помогают организму защищаться. Другими словами, вы нервничаете, а раковые клетки появляются и растут. Уже

понятно, что хронические стресс-факторы, как правило, переходят в депрессию. Что она собой представляет с медицинской точки зрения. [3]

Депрессия в переводе с латинского языка – истощение. Она была известна ещё в античные времена, её описывали египетские врачи и знаменитый Гиппократ. В древности эту болезнь называли чёрной меланхолией, теперь считают одним из самых распространённых заболеваний в мире. [2]

Депрессия – не просто плохое настроение, а заболевание, имеющее чёткие медицинские симптомы, а именно: нарушение сна, раздражительность, чувство вины и беспомощности, беспокойства, усталости, потеря энергии, невозможность сконцентрироваться или принимать решение, потеря интереса к своему внешнему виду и любимым занятиям, изменение аппетита, тяга к углеводам, потеря веса или резкое его возрастание.

На биохимическом уровне при депрессии нарушается обмен веществ в клетках головного мозга. Ещё Гиппократ указывал, что печень – мать любой меланхолии. Современная наука подтверждает его высказывание, поскольку известно, что болезни печени способствуют нарушению обмена веществ в головном мозге. В то же время, депрессия может быть ответной реакцией организма на сильнейший стресс. Это так называемые невротические депрессии.

Депрессии могут развиваться на почве бытовых, семейных, возрастных, производственных проблем. Порой к депрессии ведёт несоответствие внутренних запросов реалиям жизни, когда стремление к высоким стандартам, навязанным обществом потребления, не отвечает действительности.

Пожилые люди – недавние руководители не хотят смириться с выходом на пенсию, теряют смысл жизни, а молодые, наоборот, так задумываются над его поиском, что переживают глубокий внутриличностный конфликт. Так вот, недовольство своей судьбой – это стойкие негативные отрицательные эмоции. А здоровье напрямую зависит от наших эмоций. Доказано, что реже болеют люди доброжелательные. Те же, кто обижен на весь мир, кто носит в душе озлобленность, агрессию, кто подвержен унынию, зависти, ревности, жадности, тот обрекает себя на долгие и устойчивые отрицательные эмоции. Они-то как раз и подрывают иммунитет, и, как следствие, человек заболевает. Тело – всего лишь отражение состояния нашей души. Чем глубже, долговременней и устойчивей в нас разрушающие эмоции, тем серьезней болезнь. [1]

Как и любая болезнь, депрессия имеет различные степени тяжести и особенности протекания. Чаще депрессии наблюдаются в северных странах, что связано с недостаточностью освещения, поэтому одной из форм лечения депрессии является светотерапия. Есть и целые нации, более склонные к депрессиям, чем остальные, при этом, как правило, они успешны – например, японцы. В мусульманских же странах депрессии встречаются гораздо реже.

Ещё одной особенностью депрессии является то, что чаще ею болеют женщины. Это обусловлено строением женского мозга. Он более сложный, чем мужской, поскольку ему нужно управлять гормональным аппаратом, связанным с деторождением. [2]

Что же делать? Ведь депрессия тяжела не только сама по себе, но вредит нашим родным, друзьям, сослуживцам. Она убивает настроение близких людей, гасит ваше творческое начало, снижает работоспособность и толкает на самые необдуманные поступки. Первым средством самозащиты есть мысль, которую мы обязаны внушить себе: «главное, что я жив и здоров». Второй совет – в острой стрессовой ситуации нельзя принимать никаких судьбоносных решений и не пытаться их немедленно претворить в жизнь. Это может иметь плачевные последствия. Третий совет – чаще вспоминайте лучшие моменты своей жизни. Выпейте воды и задержите дыхание. В организме сразу же вырабатываются серотонин и норадреналин. Они снижают негативное напряжение у всех без исключения. Кое-кто предпочитает не доводить родных своим нытьём, а удалиться в одиночестве на природу, отдохнуть там, одуматься и подумать о счастье.

В этике и психологии – науках, которые изучают феномен счастья, выделяют несколько его аспектов. Счастье, как счастливая судьба, удача, когда о человеке говорят «счастливчик». Счастье, как большие радости: к примеру, любовь или рождение ребёнка. Счастье, как удовлетворённость жизнью. Главное – научиться руководить своими эмоциями, а не распускаться. Для этого хорошо по утрам давать себе позитивный настрой, съесть изюм. Он бодрит и веселит, его рекомендовали ещё древние медики. Улучшают настроение и бананы, кинза, сельдерей, валериана, пустырник. Включайте в меню фасоль, гречку, овсянку, горох и зелёные овощи. В них содержится мощный антидепрессант – магний. Больше двигайтесь, гуляйте на свежем воздухе. Очень правильный подход к жизни у тех людей, которые стараются эмоцию радости в себе каким-то образом удерживать, радоваться даже малому. Это вовсе не значит быть равнодушным к тому, что происходит вокруг. Это значит выработать позитивное отношение к себе и окружающим.

Ещё А.П. Чехов в своё время сказал: «Равнодушие – это паралич души, преждевременная смерть». Что же превратило многих в людей бесчувственных? Учёные объясняют так: телевизор, компьютер, уличная реклама – всё забивает наше сознание сценами насилия и бесконечным потоком информации. Человечество почти достигло той точки развития, когда входящие информационные потоки могут превысить воспринимающие способности мозга. Не справляясь с чрезмерной нагрузкой, он перестаёт адекватно воспринимать происходящее, сам себя переключает на элементарные задачи и разучивается работать в полную силу. Катастрофы, локальные войны, экологические бедствия воспринимаются без эмоций и анализа. В человеке вообще всё притупляется. Позитивное же поведение, удивление, жалость, возмущение для него становятся более сложной задачей, чем

реакция на боль. И растёт поколение людей бесчувственных, апатичных, эмоционально недоразвитых. А эмоциональная недоразвитость ведёт к аутизму, отстранению от окружающего мира. Человек не понимает других людей, не чувствует их, не интересуется ними. Из-за отстранённости он часто ведёт себя неадекватно. Для такого человека будет закрыта настоящая социализация. Работать с людьми, а тем более возглавлять коллектив, он не сможет, даже вопреки существующим амбициям. Выдержать сплошную полосу несчастий под силу не каждому. Не случайно у нас всё больше психических заболеваний и самоубийств.

Согласно исследованиям, кроме всего прочего, у украинцев наблюдается ещё и наивысший в Европе уровень эгоизма. Они заботятся исключительно о собственном материальном благополучии, ориентируются только на личные интересы и почти не думают об интересах общества. Согласно всё тем же исследованиям, 3% украинцев полностью равнодушны ко всему, 16% испытывают страх и столько же – растерянность, у 30% – не проходящая тревога о завтрашнем дне. Знать всё это – хорошо, но мало. Требуется срочно что-то предпринимать для оздоровления нации. А что, в самом деле, может быть важнее вашего самочувствия? Тогда вы не только себе, но и окружающим принесёте радость, а не одну тоску.

Литература:

1. Малык, Т. Освободи место для счастья. Однажды стала невольным свидетелем...[Текст] / Т. Малык // Рабочая газета. – 2011.- №84.
2. Попова, И. Тайны чёрной меланхолии. Во время кризисов...[Текст] / И. Попова // Рабочая газета. – 2011.- №89.
3. Хлебникова, Т. Стресс лечит природа. Как бы там ни было...[Текст] / Т. Хлебникова // Рабочая газета. – 2011.- №219.

Костенко К., Самофалова Т. В., (КП ДонНТУ)

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

В Україні проживає понад 11 млн. молодих громадян, які становлять 22,6 % населення країни. Молодь, як соціально-демографічна група характеризується не лише віковими ознаками, але й специфікою соціального становлення, особливим місцем у структурі суспільства. Для України одним із найважливіших завдань - є громадське, національно-патріотичне виховання дітей та молоді, їх залучення до соціально-політичних та економічних перетворень, процесу інтеграції України до світової спільноти. Акцент робиться на стимулювання і підтримку ініціативи студентів, розвиток тих форм роботи, які викликають найбільшу зацікавленість студентської молоді. Виховання соціально активного громадянина вимагає розвитку навичок самоорганізації та вміння керувати студентським колективом.

Студенти мають усвідомити свою належність до сім'ї свого навчального закладу

і пишатися цим. Проте набуття такого усвідомлення не повинно мати примусовий характер. Визнання причетності до вікових традицій славного інституту певною мірою возвеличує особистість майбутнього фахівця, формує у нього прагнення і бажання діяти, тобто займати активну життєву позицію. Разом з тим, колектив не має бути якимось механічним синтезом людських індивідів, а має бути таким, що передбачає розвиток особистості окремої людини, її творчі ініціативи, використання цього надбання на користь колективу. «Спільне усвідомлення» передбачає не лише збереження, але й збагачення різноманітних форм існування та соціальної диференціації у цьому синтезі. Така спільнота є до певної міри моделлю усього суспільства з усіма тими процесами, які в ньому відбуваються.

Історія вищої освіти свідчить про те, що з кожним наступним поколінням, молодь все більше стає свідомою того, що чим далі іде прогрес, чим більше людство пізнає світ, тим більше виникає проблем різноманітного характеру. І саме молодь є ініціативною, новаторською частиною суспільства, яка усвідомлює гостру необхідність в об'єднанні зусиль задля вирішення цих проблем. Об'єднанням, яке найбільш чітко втілює ініціативність молоді, є студентське самоврядування, оскільки поряд з вирішенням головного завдання – набуття якісних знань щодо підготовки до професійної діяльності, воно прагне розвивати особистість студента.

Важливу роль у функціонуванні студентського руху в Україні відіграє організаційна структура, яка безпосередньо зв'язана з Міністерством освіти і науки України – Всеукраїнська студентська рада (ВСР).

Всеукраїнська студентська рада є добровільним об'єднанням органів студентського самоврядування, консультивно-дорадчим колегіальним органом при Міністерстві освіти і науки України, утвореним з метою сприяння розвитку студентського самоврядування, більш повного врахування інтересів студентської молоді при виробленні та реалізації політики в Україні у сферах вищої освіти, соціального становлення та розвитку студентської молоді, налагодження конструктивної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування та органами студентського самоврядування навчальних закладів України. Всеукраїнська студентська рада має на меті забезпечення виконання студентами своїх обов'язків та захисту їхніх прав і сприяє гармонійному розвитку особистості студента, формує в нього навички майбутнього організатора, керівника. У результаті діяльності ВСР максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, підвищується ініціатива кожного студента. У зв'язку з цим зростає роль студентських організацій у процесі управління освітою. Відділ ВСР працює і в Донецькій області. В роботі цього органу бере участь голова студентського самоврядування і нашого інституту.

Для сучасної вищої освіти притаманним є прагнення до залучення управлінням виховним процесом студентської молоді. І це логічно, адже головним завданням сучасного ВНЗ є процес «інтелектуального виховання» молоді, що включає також

формування громадських якостей особистості, вміння обстоювати власні права та брати активну участь у процесах, що торкаються власного життя.

Саме для ефективної організації навчального процесу у вищих навчальних закладах створюються органи студентського самоврядування. Студентське самоврядування сприяє гармонійному розвитку особистості студента, формуванню у нього навичок майбутнього організатора, керівника. Органи студентського самоврядування вирішують питання, що належать до їх компетенції, а саме:

- Забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу;
- Забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
- Сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- Сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;
- Сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;
- Організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;
- Сприяння працевлаштуванню випускників;
- Участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

В нашому вищому навчальному закладі до роботи вченої ради залучаються члени студентського самоврядування

Студентське самоврядування бере участь в стипендіальній комісії, відрахуванні студентів, нагородженні кращих студентів ВНЗ.

Задля забезпечення умов різнобічного і вільного розвитку особистості студента студрада спрямовує свою діяльність за різними напрямками: науково-дослідницький, культурний, громадський, спортивний тощо. Найактуальнішим питанням для кожного студента всіх часів залишається порозуміння з адміністрацією вищого навчального закладу та його професорсько-викладацьким складом, і саме є зв'язуючою ланкою в цій системі-Студентська Рада, вона сприяє встановленню гармонійних відносин та захищає права та інтереси студентів. Важливим аспектом в діяльності студради є пропаганда здорового способу життя та активного, цікавого і корисного використання вільного часу.

Стало традицією проведення в нашому інституті різноманітних заходів до дня студента, а саме: конкурсу «Кращий студент КП» за п'ятьма номінаціями та конкурсу «Міс і містер КП».

Адміністрація ВНЗ надає органам студентського самоврядування приміщення та необхідні технічні засоби для проведення заходів, пов'язаних з їх діяльністю.

У ході роботи, з метою оперативного покращення процесу організації самоврядування в інституті, студентська рада ВНЗ може приймати окремі рішення, що не виходять за рамки прийнятих.

Будучи активним учасником студентського самоврядування, необхідно звернути увагу на створення якомога більшої кількості наукових та творчих гуртків. Це розвиває людину, як особистість, дає можливість проявити власну індивідуальність, Використати знання та навички.

Кожного року напередодні Всесвітнього дня науки в інституті проводиться науково-практична конференція за напрямками підготовки студентів.

Другим завданням, яке має вирішити студентське самоврядування-є формування лідерських якостей. Кожна група, гурток для успішної діяльності повинна мати свого лідера. Вважаю, що необхідно проводити спеціальні тренінги щодо поліпшення навиків керування та налагодження стосунків між студентами. Будь-яка роль в команді лідера важлива, і якщо її робити з любов'ю, результати будуть якісними і ефективними. Лідер – приклад для всіх, тому йому слід обачно розподіляти обов'язки і обмірковано приймати рішення, мати гарні стосунки зі всією командою.

Таким чином, в Студентській раді інституту охоплені всі напрямки діяльності студента, які формують творчу особистість майбутнього фахівця. Студентське самоврядування є засобом реалізації студентською громадою своїх прав, обов'язків та ініціатив через прийняття рішень та їх впровадження за допомогою власних ресурсів у сфері, визнається адміністрацією інституту та у співпраці з нею. Завдяки студентським ініціативам можна визначити нові напрямки розвитку поза навчальної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Джуринський А. Н. Розвиток освіти в сучасному світі. – М.:ВЛАДОС, 2004. -239 с.
2. Матвієнко О.В. Розвиток систем середньої освіти в країнах Європейського союзу: порівняльний аналіз: Дис.док.пед.наук: 13.00.01. – К., 2005. – 492 с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» від 19.01.2010 №1798 – VI.

Курило Г.М.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ; ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Найхарактернішою закономірністю сучасного світу є величезне зростання зовнішньоекономічних зв'язків країн із різним ступенем розвитку. Господарське зближення країн світу дедалі більше впливає на темпи і характер економічного та соціального розвитку, загального економічного і політичного стану, тому міжнародні економічні відносини є однією з найважливіших сфер сучасного життя. Становлення та розвиток цих відносин – безпосередній результат поступової інтернаціоналізації виробництва і формування ринку.

Відображення міжнародних економічних відносин передбачає вивчення, узагальнення й аналіз міжнародної системи обліку та звітності, стандартів, рекомендацій і положень міждержавних та професійних організацій в певних країнах.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що Україна, перебуваючи на етапі інтеграції до ринкових умов господарювання, повинна організувати бухгалтерський облік, у тому числі й обліку основних засобів, відповідно до європейських стандартів бухгалтерського обліку. Це призведе до більш швидкого розвитку економіки та дасть можливість порівнювати економічні показники України з різними країнами Європи. А отже, країна зможе ефективно переймати досвід розвинутих країн Європейського Союзу.

Питанням удосконалення обліку основних засобів займалися й займаються багато вітчизняних вчених – економістів, серед них: Єфіменко В.І, Кірейцев Г.Г., Озеран В., Пушкар М.С., Теловата (Левочко) М.Т., Сопко В.В. та ін.

Досліджуючи питання вдосконалення обліку основних засобів, зазначимо наступне: у Французькій системі обліку на відмінну від Української, організація обліку руху основних засобів ґрунтується на п'яти принципах (розподіл на фінансовий облік та управлінський облік; обережності; істотності, затрати-випуск і продовження діяльності), що відповідає 4-ої Директиві ЄС. І відповідно, національний французький План рахунків бухгалтерського обліку теж побудований згідно перелічених принципів.

В Україні «розподіл бухгалтерського обліку на фінансовий та управлінський» не вважається принципом. Такий розподіл вважається класифікацією бухгалтерського обліку на двох його різновидів. Причому управлінський облік відноситься до категорії не обов'язкового обліку. Принцип «затрати-випуск» застосовується в українській національній системі обліку лише в якості одного з методів калькулювання собівартості, а не принципів обліку.

Іншою особливістю є механізм визначення фактичної собівартості основних засобів. За МСБО 16 «Основні засоби», фактична собівартість об'єкта основних засобів (виготовленого, збудованого власними силами) – це грошовий еквівалент ціни на дату визнання.

Згідно українського П(С)БО 7 «Основні засоби», фактична собівартість об'єкта основних засобів - це собівартість об'єкта основних засобів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених на придбання (створення) на дату балансу. При цьому немає ніякого значення придбаний чи виготовлений власними силами такий об'єкт. І рахунок призначений для обліку вкладень в об'єкти необоротних активів один й той же – 15 «Капітальні інвестиції».

У французькій системі з цією метою використовуються рахунки «Незавершене будівництво» на кшталт рахунку 15 «Капітальні інвестиції» і рахунок «Імобілізована продукція» - для обліку витрат, пов'язані з будівництвом об'єктів господарським способом. Це дає можливість проведення факторного аналізу подібних витрат, прямо з рахунків синтетичного обліку, що неможливо для української облікової системи.

Також варто підкреслити, що у Франції розробкою і впровадженням в бухгалтерську практику нормативних документів в області бухгалтерського обліку займається неурядова організація – Національна рада з бухгалтерії, створена в 1957 році.

в Україні цим займається урядовий орган – Міністерство фінансів України через Департамент податкової і митної політики та методології бухгалтерського обліку.

Із спільних рис, виділимо обов'язковість бухгалтерського обліку, який в обох країнах законодавчо регламентований.

Узагальнюючи досліджений матеріал маємо можливість зробити такі висновки:

- на теперішній час і українські і французькі національні облікові системи базуються на міжнародні стандарти фінансової звітності /бухгалтерського обліку (правда з деякими відмінностями);
- обом системам притаманний високий рівень стандартизації, що дає можливість спростити процедури обробки первинної облікової інформації;
- для ефективної інтеграції України до європейських систем бухгалтерського обліку, доречно взяти найкращі надбання бухгалтерського обліку, як науки, та втілити їх в українських національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Marchenko O., Suhobrus L.S. (KII DonNTU)

ROLE OF COMPUTERIZATION IN EDUCATIONAL PROCESS

By the end 20th century the role of knowledge incredibly grew in the whole world. Level of knowledge possession, or, more generalized, begins to determine political and economic status of the state's information. And for successful work in such terms the states need people - highly skilled specialists, answering the highest requirements of contemporaneity. Therefore, on the border of millenniums education grows into one of sources of the most valuable strategic resources - human capital and knowledge, that, in final analysis, the general level of development of society determines. And informatization becomes the main accelerating of its development. Informatization of society, in turn, is practically impossible without computerization of the educational system, by virtue of what this problem on the meaningfulness goes out now into the first place in pedagogical science. Priority of this problem increases and that it is fundamentally new. Arising up together with appearance of computer, i.e. in the last two decades, it cannot use experience of the last centuries and millenniums, as it is done in classic pedagogics, and forced to develop only "from within", forming the scientific base simultaneously in all necessary spheres - philosophy, psychology, pedagogics and methodology. This circumstance, in combination with an absolute practical necessity, gives enhance able actuality to the problem of computerization of education, destroys it into the first place in the group of primary concerns of modern pedagogics. Complex informatization of schools and institutes of higher education is oriented now on development of intellectual potential of science, perfection of maintenance of educational process, introduction of computer methods of teaching, use in-process modern information technologies.

To define the state of businesses in one or another sphere of activity is always rather difficult. However, in such question, as computerization, there is one easily taken into

account factor which clear enough can describe a picture in whole. It is an index of technical material well-being, in other words is a presence of necessity of computer park technique and level of its technical quality. The point is that computerization of working processes straight depends on a presence and high-quality level of computers on workplaces; in other case it will remain a science fact, but not factor of productive and public life the most front-rank scientific thought.

With development of technology for teaching with the use of hardwares a presence became sufficient only computer. Functions that executed before: television set, video recorder, tape recorder, slide projector of and other, with success undertook a computer. Thus quality of transmission, storages, and reflections of information rose considerably. In this key, it is necessary to examine the task of translation of all information in digital standards as priority.

Now, computer literacy is the important index of culture, and in the future will appear necessary to everybody. Consequently, computer business, teaching of computer usage must become general in the nearest future.

The last technical achievements often found application in an educational process, and the personal computer in this sense is not an exception. The first experiments of the personal computer applications are already showed in an educational process, that the use of the computing engineering allowed substantially to promote efficiency of teaching process, improve an account and estimation of knowledge, provide possibility of teacher's individual help to every studying in the decision of separate tasks, to facilitate creation and raising of new courses.

The personal computer is a powerful mean for treatment of information, presented as words, numbers, images, sounds etc. The main feature of the personal computer as an instrument there is possibility of its tuning (programming) on implementation of different sort of works, related to the receipt and processing of information.

Application of the computing engineering in an educational process opens new ways in development of thinking skills and ability to work out thorny problems, gives fundamentally new possibilities for activation of teaching. The personal computer allows doing audience and independent employments more interesting, dynamic and convincing, and enormous stream of the studied information easily accessible.

Main advantages of the personal computer are flexibility, adjustability on different methods and teaching algorithms, and also to the individual reaction on actions each separate educator. Application of computer enables to do a teaching process more active, to give tone to its research and search. As opposed to textbooks, television and movies, the personal computer provides possibility of immediate response on action taught, reiterations, elucidations of material for more weak, passing to more difficult material for most geared-up. Thus easily and naturally teaching will be realized in an individual rate.

No doubts, advantages of computer are uncontradicted. It will not only deliver students from conservative works but also will allow to take up them work intensive practical tasks with the use of methods of the linear programming and difficult analytical researches. The use of text editors delivers students from the boring typewriting and enables to the teachers to require frequent alteration of the set theme from students, while it will not become satisfactory. The similar polishing of style would be impossible without a computer. Time used to be spent on conservative, repetitive operations now it can be devoted to the major questions, to requiring tension of idea and creative approach.

Teachers will not be simply enough in medical institutes; to conduct the individual reading with students which diagnostic skills work off the method of endless repetitions. There will not be visible specialists, which would begin to explain patiently to every medical student the logical chain of reasons, resulting in a diagnosis.

On the faculties of law, where on every teacher there is a group in 20-30 persons, there is not possibility to work with separate students, checking, as they mastered principle of judicial debates conduct.

Computers open new prospects in area of education. As far as the increase of volume of knowledge and complication of methods of analysis, becomes all more difficult to build teaching adhering to mainly principle of the passive listening of lectures and reading of educational texts. Critical thought, ability to understand and work out thorny problems, ability to show useful generalizations out of basic heap data is all acquires large importance and requires more active activity from students.

The problems of computerization of teaching can be considered from the side of objective and subjective factors.

Objective factors.

To this group of problems it is possible to take: lack of necessary comfort during work with the personal computer (hard attachment to the place, working pose and size of screen). Presently it a defect is compensated by the use portable the personal computer and application of table flat liquid-crystal monitors, but as yet their high price hinders distribution of these technologies; attachment to the unalterable size of screen is caused by dissatisfaction of aesthetic order (the impression from a large image is considerably stronger and brighter, than from standard 14-17 one inch picture); perception of text from a screen does not enable to overcome a look all page fully, and sometimes - even line, and forces at reading constantly to move a screen upwards-downward and right-left; not all users are arranged by the typical background of the alphanumeric field (dazzling white or thickly-dark blue); the negative affecting mutual "relations" of man with the personal computer can render the subconsciously perceived factor of technitsizm, that is understanding that a man deals with a machine, but not with a product of other man; some light-weight attitude toward computer products can cause understanding of striking lightness of procedures of printing-down and circulating of computer products [in this case the value of the presented

information becomes confused in consciousness of user with the prime price of its transmitter and procedure of making of copies].

In a counterbalance the transferred defects can mark next moments works with the personal computers, which are usually considered as positive: understanding of documentaries, exactnesses of fixing of the represented phenomena; seeming "reach" of original sources, defiant for a spectator the original effect of the personal involvement to represented;

practical availability of cultural and art information of any region and understanding of the own, personal involvement to global common to all mankind artistic heritage;

comfort of manipulation images, possibility of their regrouping, arbitrary arrangement and technical editing.

Undoubtedly, the transferred problems render different influence on different people depending on their individually-physiological and personal characters. The account of characters is complicated by that many aspects of man`s work with the personal computer did not get sufficient scientific consideration.

One of not insignificant for work with the personal computer of psychological problems is a problem of ages. The point is that mostly the people of senior generation behave more carefully to the process of computerization, than young people. It can be explained that the persons of ripe years got accustomed to the usual methods and forms of works which they will not want, and often - and cannot cardinaly change (that inevitably to happen during computerization of their work).

Specific of psychological perception by student`s computer technologies in teaching

As is generally known, that main advantage of computer technologies, especially on leaving in the Internet, consists in that any man gets access to the maximally large volume of knowledge, got humanity now in the corresponding area of science. A student in principle is provided by modern material most high level. /Textbooks, as a rule, fall behind by virtue of specific of the production on the row of years/.

However, swift computerization of educational process in the institutes of higher, including in the different systems of open and controlled from distance education, compels to turn the most serious attention on the major element of this process - most student. The mass affecting psyche of stream of unusual and difficult forms of teaching causes for students an ambiguous reaction and gives not always positive results from the point of view of the deep understanding of the studied disciplines and forming of creative potential of students. Takes place very often, posterization required by machine methodologies both in registration and in the serve of material. It can serve as serious minus in the study of humanitarian disciplines, especially philosophical cycle. / Teaching programed at one time

in these areas of knowledge was considered нецелесообразным/. Accent on socializing with a machine substantially abbreviates the volume of teaching information to which, undoubtedly, it is necessary to take the personal affecting of teacher student, contact of "living" idea with her heuristic pre-eminences.

A number of methodological and psychological problems put socializing with a computer. All students cannot easily master it. It causes undesirable stresses. Researches and questioning show that approximately at 30% student pressure rises on a computer, sleep gets worse, illnesses are intensified. It is assisted and not quite comfort terms in computer classes /wrong luminosity, congestion, noise etc. /.

Work on a computer, related to teaching to one or another sciences, implementation of one or another sometimes very difficult tasks, causes interest approximately for 35-40% students /not present because of computer game/. About 35% consider teaching by means of computer "useful" and "necessary". From 7 to 12%% consider work on a computer "heavy" and "ineffective".

If to examine these data taking into account general progress of students, then the following turns out. The possibility of deep study of some subjects given by a computer certain part of students does not attract. Vice versa, it frightens and irritates /as too detailed and "scientific" notebook. Weak, badly advanced students avoid to work and master on-line tutorials on computers. Middle level students do not see special hindrance in it. Both high achievers and personalities with wide interests very value possibilities of CBE.

LITERATURE

1. E-Learning, From Theory to Practice, Fernández-Manjón,
2. Guide to Teaching Computer Science, An Activity-Based Approach Hazzan, Orit, Lapidot, Tami, Ragonis, Noa 2011, XXVI, 260p.
3. Болотов В.А. О дистанционном образовании. // Информатика и образование, № 1, 1998.
4. Гиркин И.В. Новые подходы к организации учебного процесса с использованием современных компьютерных технологий. // Информационные технологии № 6, 1998.
5. Растринин Л. Компьютерное обучение и самообучение. // Информатика и образование, № 6, 1991.

УДК 65.053

Нескорородева Т.В., Ляшок А.Я. (ДонНУ)

РОЛЬ ЭКОНОМЕТРИКИ В ПОЗНАНИИ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРОЦЕССОВ

Современная экономическая теория, как на микро, так и на макро уровне, постоянно усложняющиеся экономические процессы привели к необходимости создания и совершенствования особых методов изучения и анализа. При этом широкое распространение получило использование моделирования и

количественного анализа. На базе последних выдвинулось и сформировалось одно из направлений экономических исследований - эконометрика.

Эконометрика - это наука, которая дает количественное выражение взаимосвязей экономических явлений и процессов. Эта наука возникла в результате взаимодействия и объединения трех компонент: экономической теории, статистических и экономических методов. Задачей данной работы является рассмотрение эконометрики как науки в целом, то есть рассмотрение ее объекта, принципов, целей и задач в частности.

Эконометрика - быстроразвивающаяся отрасль науки, цель которой состоит в том, чтобы придать количественные меры экономическим отношениям. Эконометрика - совокупность методов анализа связей между различными экономическими показателями (факторами) на основании реальных статистических данных с использованием аппарата теории вероятностей и математической статистики. [1]

Джеймс Лайтхилл, английский математик и экономист, коротко так раскрывает этот термин: «Эконометрика - это статистико-математический анализ экономических отношений». [2] Такой анализ производится с целью выработки рекомендаций по повседневным проблемам делового мира. Естественно, что при этом целесообразно придерживаться выводов и решений, которые обоснованы количественно. Именно этим и занимается наука эконометрика.

Развитость любого научного направления в современном мире принято оценивать числом нобелевских лауреатов. И если первоначально Нобелевские премии присуждались, прежде всего, в области естественных наук, то впоследствии эти границы существенно расширились. В частности, в 1968 г., в год 300-летия существования Шведского банка, им была учреждена Нобелевская премия и в области экономических наук. Первыми лауреатами Нобелевской премии в 1969 г. стали два экономиста-математика - голландец Ян Тинберген и норвежец РангарФриш, заслугой которых признана разработка математических методов анализа экономических процессов. С тех пор подобного мирового признания удостоены многие ученые, в число которых вошли представители ряда стран, включая Украину и Россию:

- в 1970 г. - Пол Антони Самуэльсон - за учебник “Экономикс” с официальной формулировкой “за вклад... в повышение общего уровня анализа в экономической науке”;

- в 1973 г. - Василий Васильевич Леонтьев, американский экономист российского происхождения, - за разработку метода прогнозного экономического анализа “затраты - выпуск”;

- в 1975 г. - Леонид Витальевич Канторович, советский экономист и математик, - за введение в экономическую науку моделей линейного программирования и разработку подходов к оптимизации использования ресурсов. [2]

Перечисленные ученые наряду с другими экономистами и математиками и создали эконометрику как науку.

Объектом изучения эконометрики, как самостоятельного раздела математической экономики, являются экономико-математические модели, которые строятся с учетом случайных факторов. Такие модели называются эконометрическими моделями. Исследование эконометрических моделей проводится

на основе статистических данных об изучаемом объекте и с помощью методов математической статистики.

Эконометрические модели и методы сейчас - это не только мощный инструмент для получения новых знаний в экономике, но и широко применяемый аппарат для принятия практических решений в прогнозировании, банковском деле, бизнесе. Развитие информационных технологий и специальных прикладных программ, совершенствование методов анализа сделали эконометрику мощнейшим инструментом экономических исследований.

Необходимо отметить, что любая из моделей будет лишь упрощением реальности и всегда содержит определенную погрешность. Поэтому из всех предлагаемых моделей с помощью статистических методов отбирается та, которая в наибольшей степени соответствует реальным эмпирическим данным и характеру зависимости.

Если модель удовлетворяет требованиям качества, то она может быть использована для прогнозирования, либо для анализа внутреннего механизма исследуемых процессов.

Математические модели позволяют более полно исследовать и понимать сущность происходящих процессов, анализировать их.

В эконометрических исследованиях используют разные типы моделей. Но можно выделить три основных класса моделей, которые применяются в эконометрике: модели временных рядов, регрессионные модели (с одним уравнением) и системы одновременных уравнений.

Эконометрика входит в комплекс дисциплин «Экономико-математические методы». Ее предметом является количественное выражение взаимосвязей и зависимостей экономических явлений и процессов, закономерностей экономики.

Чтобы продемонстрировать основные принципы эконометрики, рассмотрим пример из страхового бизнеса (страхование автомобилей). Здесь основная проблема возникает вследствие сложного характера зависимости размера страховой премии от множества переменных факторов, ряд из которых невозможно учесть. Так, очевидно, что годовой пробег автомобиля - это важный фактор, но пользоваться им как оценочным затруднительно. Практическое решение состоит в определении ряда легко наблюдаемых факторов - мощности машины, возраста (владельца страхового полиса и машины), географического положения, износа, каждый из которых имеет некоторую связь с истинным риском, в свою очередь определяющим фактический размер страховой премии. Предположим, например, что используются пять таких факторов и каждый из них измеряется на пяти уровнях. Это приводит к $5^5 = 3215$ отдельным классификационным требованиям. Если застраховано 100 000 машин, то в каждом классе будет в среднем по 32 машины. Поскольку вероятность страхового требования порядка 10% в год, данные в каждом разряде подвергались бы слишком большим колебаниям вследствие случайных ошибок выборки и было бы трудно оценить истинную связь между тем, что происходит в разных разрядах. Более того, заниматься таким большим числом отдельных групп было бы сложно и дорого.

Для преодоления этих сложностей разрабатывают классификационную систему, основанную на выяснении относительной важности каждого фактора. Тогда классификационную формулу можно построить на аддитивной или

мультипликативной основе, когда каждый фактор оценивается баллами, а формула в целом дает относительный уровень риска.

Таким же образом строятся многие экономические модели, когда наблюдаемые значения величины Y зависят линейным или более сложным образом от значений многих других наблюдаемых величин, т. е.:

$$Y = a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + e. (1)$$

В этом уравнении e - остаток, устраняющий разность между Y наблюдавшимся и полученным по набору x_i расчетным образом. Основная задача эконометрического анализа заключается в отыскании значений коэффициентов a , обеспечивающих наименьшую величину e , а следовательно, наилучшую точность прогноза.

Из приведенного примера видно, что эконометрические методы строятся на синтезе трех областей знаний: экономики, математики и статистики. Основой является экономическая модель, под которой понимается схематическое представление экономического явления или процесса с помощью научной абстракции, отражения только характерных черт. Наибольшее распространение в современной экономике получил метод анализа экономики "затраты - выпуск". Это матричные (балансовые) модели, строящиеся по шахматной схеме и позволяющие в наиболее компактной форме представить взаимосвязь затрат и результатов производства. Таким образом, объектом эксперимента стали не только многократно воспроизводимые явления и процессы, но и системы и изменения в них, реально в практике трудно либо вообще неосуществимые.

Описание экономических систем математическими методами, или эконометрика, дает заключение о реальных объектах и связях по результатам выборочного обследования или моделирования. Вместе с тем, чтобы сделать вывод о том, какие из полученных результатов являются достоверными, а какие сомнительными или просто необоснованными, необходимо уметь оценивать их надежность и величину погрешности. Все перечисленные аспекты и составляют содержание эконометрики как науки.

В эконометрике, как и в любой научной дисциплине, познание развивается в соответствии с общим научным методом, предполагающим:

- формулировку гипотезы с учетом соотношений между наблюдаемыми данными;
- сбор статистических данных и представление гипотезы в сжатой или математической форме;
- модификацию или улучшение гипотезы.

Таким образом, сердцевинной познания в экономике является эксперимент, предполагающий либо непосредственное наблюдение (измерение), либо математическое моделирование.

Область применения эконометрических моделей и методов достаточно обширна. Это все сферы экономической теории и практики, где есть возможность сбора и обработки статистических данных, проведения наблюдений и экспериментов с целью учета воздействия случайных факторов, выявления качественных и количественных взаимосвязей между экономическими величинами и прогнозирования их поведения.

Методологическая особенность эконометрики заключается в применении достаточно общих гипотез о статистических свойствах экономических параметров и ошибок при их измерении. Полученные при этом результаты могут оказаться нетождественными тому содержанию, которое вкладывается в реальный объект. Поэтому важная задача эконометрики - создание как более универсальных, так и специальных методов для обнаружения наиболее устойчивых характеристик в поведении реальных экономических показателей. Эконометрика разрабатывает методы подгонки формальной модели с целью наилучшего имитирования ею поведения моделируемого объекта на основе гипотезы о том, что отклонения модельных значений параметров от их реально наблюдаемых случайны и вероятностные характеристики их известны.

Есть достаточно много аргументов, в силу которых качественной информации о параметрах модели недостаточно и ее необходимо заменить количественной информацией, добываемой с помощью статистических данных. Эконометрика как раз и занимается методами получения лучших оценок параметров эконометрических моделей, конструируемых в прикладных целях.

Литература

1. Носко В.П. Эконометрика для начинающих. Основные понятия, элементарные методы, границы применимости, интерпретация результатов. - М., 2000.
2. Мардас А. Н. Эконометрика. Краткий курс. - М., 2001.
3. Математические модели в экономике: Учебное пособие. - М.: ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2005.
4. Давыдов С.Б. Математическое моделирование экономических систем. - М.: Современный гуманитарный университет, 2002.

УДК 37.013.43

Немцева Н.С., Немцев Е.М.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК АТРИБУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

Феномен педагогічної творчості протягом століть непокоїв розум багатьох видатних вчених і педагогів-практиків. Кожен із них відкривав нову межу у цьому явищі відповідно до «задач» свого часу. Але, і на сьогодні вона повністю не розкрита: настільки багатозначна, складна і динамічна педагогічна творчість і педагогічна діяльність у тому числі. У своїй статті, ми прагнемо розглянути лише один з її аспектів, знайти відповіді на питання: чи є педагогічна творчість категорією педагогічної діяльності?

Звісно, педагогічна діяльність нерозривно пов'язана із творчістю. Тому при проведенні кожного заняття, ми щоразу щось змінюємо й у змісті навчального матеріалу, й у методиці навчання, й щоразу заняття проходить по різному. «Творчість», - як розкриває філософ А.Г. Спіркін, є духовно-практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних і неповторних культурних соціально значимих цінностей, встановлення нових фактів, відкриття нових властивостей і

закономірностей, а також методів дослідження і перетворення світу» [1]. На наш погляд, це визначення найбільш повно відбиває значення поняття «творчість».

Якщо звернутись до першоджерел філософії та соціології, ми побачимо, що філософія розглядає творчу діяльність як специфічно людський спосіб відношення до світу, що і є процесом, під час якого людина відтворює і творчо реформує продукт праці, стаючи тим самим активним суб'єктом.

Методологічною основою творчості є теорія пізнання, яка вивчає взаємини суб'єкта й об'єкта в процесі пізнавальної діяльності, відношення знання до дійсності, можливості пізнання людиною світу, критерії істинності й вірогідності знання. Теорія пізнання дозволяє досліджувати сутність, вихідні умови й загальні підстави пізнавальних відносин людини до світу. Філософія творчості в кожному конкретному випадку – сукупність найбільш загальних поглядів, визначаючих світоглядну сутність і спрямованість творчого пошуку. Соціологія – повторює філософські поняття творчості, розкриває її суспільну значимість, цінність у розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Розглядаючи революційне відновлення суспільства як творчість мас, суспільство зацікавлене у своєчасному прояві і розвитку творчих здібностей особистості.

Уперше про атрибут педагогічної творчості, ми зустрічаємо у роботі В. В. Беліча – він зазначав, що у результаті проведеного атрибутивного аналізу метод навчання може бути відкритий, а спосіб навчання винайдений.

Звичайно, педагогічну діяльність у цих умовах ми розглядаємо як творчу і дидактоутворюючу. Оскільки основу професійної діяльності педагога складає навчання, яке ми також розглядаємо як процес, і вважаємо за доцільне використання поняття «педагогічна творчість».

Уведення цього поняття видається виправданим зважаючи на те, що під поняттям «педагогічна творчості» часто розуміється педагог, тобто «фахівець, що займається викладацькою і виховною роботою». Таке широке тлумачення дозволяє вважати суб'єктом дидактичної творчості не тільки педагога, але і класного керівника, вихователя, вожатого, педагога позашкільної освіти, керівника секції й інших дорослих учасників освітнього процесу (за винятком батьків учнів). Педагогічна творчість виявляється в педагогічній діяльності педагога, тобто людини, яка здійснює мистецтво освіти і навчання в освітній установі. Педагогічна творчість є професійним явищем, тобто специфікою обраної професії – «дидакалу» і виявляється в умовах навчального процесу. Дослідниками підкреслюється, що педагогові «найчастіше необхідно прийняти нове рішення на самому занятті в лічені секунди, якщо склалася не передбачена ним заздалегідь ситуація, несподіване ускладнення.

К.Д. Ушинський підкреслював також, що, здобуваючи навички мистецтва викладання, педагог повинен остерігатися застою, такого стану, який перетворює живу і творчу справу викладання в штамп, форму. Педагог повинен підходити до своєї роботи творчо, осмислено. Видатний педагог писав: «Ми не говоримо педагогам

- чинить так чи інакше, але ми говоримо їм: вивчайте закони тих психічних явищ, якими ви хочете управляти, і поступайте, узгоджуючись з цими законами і тими обставинами, до яких ви хочете їх пристосувати».

У роботах К.Д. Ушинського не зустрічаються терміни «педагогічна творчість», «дидактична творчість», але його можна вважати одним з основоположників теорії творчого заснування педагогічної діяльності. На думку В.А. Сластьоніна, саме К.Д. Ушинський заклав «стратегію сучасної педагогічної освіти», яку складають «розвиток і саморозвиток особистості педагога, здатність вільно орієнтуватися в складних соціокультурних обставинах, відповідально і професійно брати участь в освітньо-виховних процесах. Ця стратегія втілюється в принциповій спрямованості змісту і форм навчального процесу на становлення духовно розвинутої, культурної особистості, що володіє ціннісним гуманістичним світовідчуттям, активно реалізуючої свої творчі сили і здатності в професійній педагогічній діяльності» [2,3].

Н.А. Корф підкреслював, що вчитель(викладач) повинен не тільки навчати, але й розвивати природні сили і здібності дітей. Він рекомендував учителям, викладачам передавати знання дітям розвиваючими методами, поєднувати повідомлення нових відомостей або знань з розвиваючими вправами, що відповідає мистецтву педагогічної творчості.

Найбільш повно і систематично виклав особливості особистісних якостей учителя-викладача П.Ф. Каптерев у «Дидактических очерках». Він стверджував, що вчитель впливає на учня насамперед своїми спеціальними вчительськими властивостями. Звертаючись до дослідження їхнього впливу на успішність викладання, П.Ф. Каптерев виділив два види професійних якостей вчитель (викладач): наукову підготовку і «особистий» учительський талант. Перша властивість полягає, на думку педагога, у ступені знання вчителем предмета, що викладається, у ступені наукової підготовки з даної спеціальності і суміжних дисциплін, в ерудиції вчителя, у знайомстві з методологією предмета, у знанні психологічних особливостей дітей. Друга властивість пов'язана з педагогічними здібностями і творчістю вчителя. «Викладання - річ не механічна... Учителеві потрібно знати, що є в методі істотним, важливим, без чого навчання правильним бути не може. Вчитель, який навчає за методикою, постійно заглядає в книжку, щоб переконатися, що він не відступив від прийнятого методу, нікуди не годиться, він не засвоїв методу» [4]. Ідеї педагога про педагогічну творчість знайшли своє продовження в одному з напрямків сучасної дидактики - теорії оптимізації процесу навчання.

В.А. Сухомлинський підкреслював, що без знання дитини немає школи, немає виховання, немає справжнього педагога і педагогічного колективу, а знати дитину можна лише тоді, коли постійно розвивається, збагачується педагогічна культура вчителя, дидактична творчість [5]. Останнє, на його думку, включає глибоке знання вчителем свого предмета, широкий кругозір, психологічні знання, багатство методів вивчення дитини, мовну культуру вчителя, його моральні якості, уміння звертатися

«до розуму і серця вихованця» і, зрозуміло, любов до дітей і педагогічну мудрість, під якою він розумів «уміння постійно пробуджувати в юному серці бажання бути гарним, бажання стати сьогодні краще, ніж учора, почуття поваги до самого себе» - те уміння, яке за всіх часів є показником високої педагогічної культури педагога.

Більш змістовними, на наш погляд можна вважати визначення педагогічних здібностей як складової педагогічної творчості Ф.Н. Гоноболіним і В.А. Крутецьким. «Спостереження, - відзначав Ф.Н. Гоноболін, - що найбільш важливою рисою вчителя(викладача) є здатність робити матеріал доступним учневі, викладати його дохідливо і просто» [6]. Провівши експериментальне дослідження з вивчення дидактичних здібностей у вчителя, автор показав, що «здатність добре передавати дітям навчальний матеріал залежить від трьох умов: 1) від особливостей учня, якого навчають; 2) від того, чому його учать; 3) від того, як його навчають. Ми розуміємо, що для першої умови необхідна здатність розуміти учня (студента). Для другої ж і третьої умов потрібні правильна оцінка матеріалу, що викладається з погляду сприйняття його учнем, вдала реконструкція цього матеріалу.

У зв'язку з цим актуальним є вивчення феномена педагогічної творчості, що ми розуміємо як атрибут, тобто невід'ємну складову педагогічної творчості в цілому і професійно-педагогічної діяльності зокрема. Для цього, на нашу думку, необхідно провести аналіз стану вивченості дидактичних аспектів педагогічної творчості в психолого-педагогічних дослідженнях. При цьому принципово важливо визначити роль і місце дидактичного компонента в загальній структурі педагогічної творчості.

На нашу думку, майстерність педагога виявляється не в тому, «як поводить педагог», а в тому, як ним вирішуються основні, змістовні задачі процесу навчання і виховання. Поняття «педагогічна майстерність» саме і виражає цю внутрішню, змістовну характеристику творчості педагога.

Така розширювальна інтерпретація і призводить до ототожнення педагогічної майстерності з педагогічною творчістю.

Педагогічна творчість може виявлятися в різних напрямках власне педагогічної діяльності - у майстерності вибору і реалізації засобів і методів безпосередніх впливів у формуванні особистості того, кого навчають, (майстерність виховання), при організації педагогічної ситуації і системи спілкування (майстерність організації і керування навчально-виховним процесом), у доборі компонентів інформаційно-змістовного «наповнення» конкретної дисципліни і визначенні методики його «подачі» при формуванні освітнього аспекту загальної культури того, кого навчають, (методична майстерність педагога) [7, с. 21].

Безумовно, до структури власне педагогічної діяльності як складові входять професійні знання, уміння, навички, а поняття «педагогічна творчість» відбиває рівень оволодіння такими.

Аналогічної позиції дотримується В.А. Сластьонін, який відзначає, що саме високий рівень розвитку ряду професійних умінь дає майстерність, а теоретичні

знання і засновані на них уміння - це головний, об'єктивний зміст педагогічної майстерності, єдиний і загальний для усіх учителів, викладачів [7].

Педагогічна діяльність – високий рівень розвитку дидактичної творчості, формою прояву якого є педагогічна творчість.

Ідеологія сучасної педагогічної освіти кваліфікує педагогічну творчість як сферу духовного виробництва, продукт якого - не просте присвоєння нових знань, нових цілей, нових цінностей і особистісних смислів, але розкриття сутнісних сил педагога, його інтелектуального і морального потенціалу, його здібності вільно орієнтуватися в складних соціокультурних обставинах, не тільки обслуговувати наявні педагогічні технології, але й здійснювати інноваційні процеси, процеси творчості в широкому розумінні.

Отже, відповідно до вищезазначеного сміливо можна стверджувати, що педагогічна творчість – це творче навчання, творча професійно-педагогічна діяльність спрямована на освіту і розвиток творчої особистості – це, аспект, який для педагогічної творчості має першорядне значення, оскільки він пов'язаний з пізнанням творчих здібностей, процесів, властивостей і станів особистості, залучених у процес творчості, з пізнанням психологічних механізмів творчої яви, мислення і діяльності.

Таким чином, педагогічна творчість можна попередньо визначити як характер педагогічної діяльності педагога, що виражається в попередньому виробленні і втіленні в умовах навчального процесу.

Педагогічну творчість педагога ми визначаємо як характер здійснюваної педагогом професійної діяльності, яку прийнято розглядати як таку, що не піддається у більшості випадків алгоритмізації, «процес вирішення різноманітних педагогічних задач». Відомо, що діяльність педагога в умовах повсякденності багатогранна, складна і мало формалізована. Педагогу приходится мати справу з величезною розмаїтістю індивідуальностей тих, кого навчають, і він змушений враховувати масу привідних обставин, а відповідно до цього видозмінювати способи і прийоми педагогічного впливу. Педагогічна практика нагромадила чимало засобів, форм і методів навчання. Вибрати з них оптимальні для конкретної ситуації і конкретного колективу учнів або ж, коли наявні засоби, форми і методи не задовольняють, здійснити пошук принципово нових - у цьому і може виражатися педагогічна творчість педагога, який постійно пам'ятає, що мистецтво викладання, як мистецтво лікування, воно не може ґрунтуватися тільки на особистому досвіді, воно вимагає ґрунтовної підготовки.

1. Спиркин А.Т. Основы философии. Учебное пособие для вузов. - М., 1988.
2. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания: Опыт педагогической антропологии // Пед. соч.: В 6 т. / Сост. С. Ф. Егоров. - М., 1990. - Т. 5. – 528с.
3. Ушинский К.Д. О пользе педагогической литературы // Собр. Соч. в 11 т. - М.; Л., 1948-1951. - Т.2 – 15-42с.
4. Каптерев П.Ф. Избранные педагогические сочинения. - М., 1982. - 704 с.

5. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. - М., 1975. – 239с.
6. Гоноболин Ф.Н. Психологический анализ педагогических способностей / В кн.: Способности и интересы. - М., 1962, с. 232 -274.
7. Слостенин В.А. Проблемы формирования личности учителя – воспитателя. В сб.: Проблемы профессионально-педагогической подготовки учителей-методистов по воспитательной работе. - Курск, 1973. – 25-49с.

УДК 37.091:796

Романій С.М. (КПДонНТУ), Леоненко О.О. (КПДонНТУ)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ

На різних етапах розвитку людина все більше відсторонюється від фізичної праці. Так раніше частка фізичної праці в процесі виробництва складала 95%, ті 5%, що залишались, приходились на використання машин і тварин. Сьогодні людство майже відійшло від використання ручної праці на виробництві і в побуті, тим самим «розв'язуючи руки» так званим хворобам століття. Більшість людей намагається повністю відгородити себе від фізичних навантажень, виправдовуючись або нестачею часу, або втомою. А деякі взагалі вважають будь-які фізичні вправи марною тратою часу.

Те ж саме стосується і такої соціальної групи як студентство. Більшість студентів намагаються зменшити фізичні навантаження, тим самим, підриваючи своє здоров'я. Таке зменшення характеризується банальним небажанням виконувати будь-які фізичні дії або намаганням довести до відома викладача інформацію про стан свого здоров'я. І при цьому, знаходять підтримку у батьків та лікарів. Але, звичайно, ми не можемо не брати до уваги і той факт, що серед молоді на сьогоднішній день дуже великий відсоток людей з різними захворюваннями. Серед них багато вроджених, але є і такі, що виникли внаслідок того самого малорухомого способу життя. Таким чином, можна зробити висновок, що все починається з дитинства, далі школа, інститут... Все повторюється.

Відомо, що постійне нервово-психічне перенапруження та хронічна розумова перевтома без фізичної розрядки викликає тяжкі функціональні розлади в організмі, зниження працездатності та настання передчасної старості.

Встановлено, що під час виконання фізичних навантажень в організмі відбувається низка фізіологічних процесів, в тому числі і покращення кисневого забезпечення нервових клітин головного мозку, тим самим цей процес сприяє підвищенню не тільки фізичної, але й розумової працездатності. Іншими словами, фізична культура в значній мірі допомагає думати. Це співпадає з твердженням Аристотеля відносно того, що думка становиться жвавішою, коли тіло розігріто прогулянкою. Свої уроки він проводив, як відомо, прогулюючись разом зі своїми

учнями. І навпаки, недостатня кількість м'язових рухів детренує, послаблює не тільки наші м'язи, але і наш мозок, робить його сприятливим для різного роду уражень. [1]

На сьогоднішній день, розумова праця все більше витісняє фізичну або тісно пов'язана з нею. Але напружена розумова праця потребує дуже хорошої фізичної підготовки людини.

Для розумової праці характерним є те, що мозок виконує не тільки координаційні функції, але є основним працюючим органом, що сприймає інформацію, створює нові функціональні зв'язки, нові умовні рефлекси, підвищує увагу, посилює пам'ять, напруження зорового та слухового аналізаторів. Напруженість органів чуття при розумовій діяльності може зростати до 10 разів, що зумовлює більш жорсткі вимоги до рівня шуму та інших шкідливих чинників.

Для розумової діяльності характерна мала рухливість, вимушена одноманітна поза, що зумовлює застійні явища у м'язах ніг та окремих органах й погане постачання до мозку кисню. Мозок становить біля 1,5% маси тіла, але споживає понад 20% енергетичних ресурсів організму. Порівняно зі станом спокою приплив крові до працюючого мозку збільшується в 10 разів і при цьому зменшується наповнення кров'ю судин кінцівок і черевини.

При напруженій розумовій роботі змінюються функції дихальної системи, порушується рівновага процесів гальмування і збудження, відхиляється від норми тонус м'язів внутрішніх органів, кровоносних судин, особливо судин серця і мозку, посилюється білковий і вуглеводний обмін, підвищується артеріальний тиск та частота дихання.

Таким чином, розумова праця накладає на організм високі вимоги: інтенсивність праці погіршує гостроту зору, стійкість ясного бачення, збільшує час зорової моторної реакції та ступінь напруження уваги. Формальне завершення робочого дня не призводить до припинення професійно спрямованої розумової діяльності, що викликає стан втоми, а при її накопиченні – перевтоми. Втома – це сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психічному стані людини внаслідок реакції центральної нервової системи на фізичну або розумову працю.[2]

Втома створює гострий конфлікт між вимогами до роботи та можливістю організму через зниження якісних та кількісних показників працездатності. Щоб вирішити цей конфлікт, людина змушена мобілізувати внутрішні ресурси та перейти на більш високий енергетичний рівень функціонування організму. У стані втоми знижується ступінь навичок, порушується точність та координація рухів, послаблюється воля, контроль за діями, що призводить до помилкових дій. Ознаками втоми є поява помилок у роботі, сонливість удень і безсоння вночі і т. ін.

Втома є захисною реакцією організму, спрямованою проти виснаження функціонального потенціалу людини, вона після відпочинку має зникати, а працездатність має поновлюватися. Якщо відчуття втоми після відпочинку не минає, то це свідчить про перевтому, коли втома від попередніх днів праці накопичується.

Перевтома – це високий ступінь втоми, внаслідок чого створюється різка невідповідність між затратою енергії організмом при роботі і процесом її відновлення.

Перевтома знижує опір організму до шкідливої дії зовнішнього та виробничого середовища, до інфекційних захворювань і отруйних речовин. Перевтома може призвести до захворювань центральної нервової системи – неврозів, неврастенії, істерії і т. ін. Для зняття перевтоми необхідне медичне втручання.

Отже, втома – це нормальній природний стан працюючої людини, який усувається після одноразового відпочинку, а перевтома – це патологічний процес, який відпочинком зняти вже не вдається. [2]

Розглядаючи приклад навчальної діяльності студентів, особливо денної форми навчання, чітко вимальовуються всі ознаки насиченості розумової праці і втоми організму як під час теоретичних занять, так і з приближенням сесії. Свої висновки я можу робити на основі наочних спостережень. На початку навчального семестру студенти дуже жваві, ініціативні, з ентузіазмом сприймають запропоновані види діяльності, довше витримують фізичні навантаження, цікавляться питаннями в сфері фізичної культури, із задоволенням беруть участь у змаганнях. З приближенням сесії темп роботи на заняттях знижується, бажання займатись навіть улюбленими видами зникає, зникає і увага, з'являються скарги на недосипання, апатію. Але не можна стверджувати, що всі до одного студенти відчувають такі ознаки втоми. Існують і ті, для яких заняття фізичними видами – щоденна праця, яка допомагає легше переносити характерні особливості навчальної діяльності протягом року, почувати себе достатньо енергійною і повною сил молодою людиною.

«Все моє життя, – писав І.П. Павлов, я любив і люблю розумову працю, і фізичну, і, мабуть, навіть більше другу. А особливо відчував себе задоволеним, коли у фізичну вносив будь-яку гарну догадку, тобто об'єднував голову з руками».

Засновник фізичного виховання в Росії видатний лікар і педагог П.Ф. Лесгафт неодноразово підкреслював, що невідповідність слабого тіла і розвинутої розумової діяльності – «тіла і духу» рано чи пізно погано відіб'ється на загальному стані і здоров'ї людини. Таке порушення гармонії не залишається безневинним – воно обов'язково призведе до безсилля зовнішніх проявів: думка і розуміння можуть бути, але не буде необхідної енергії для послідовної перевірки ідей та наполегливого проведення і застосування їх практично.

Рух – це прекрасно, його нічим не заміниш, але він не панацея. Неможливо позбавитись від недугів та страждань, не змінивши весь уклад своєї особистості. Рівномірне рухове навантаження у вигляді бігу укріплює імунну систему за рахунок активізації, оновлення, збільшення складу білих кров'яних тілець. Дві з половиною тисячі років тому в Елладі на величезній скалі були висічені слова: «Якщо бажаєш бути сильним – бігай, бажаєш бути красивим – бігай, бажаєш бути розумним – бігай». Якщо правильно підібране дозування, біг – одне з найефективніших засобів збереження здоров'я. Біг потрібний організму. Серце, шлунок, кишечник, печінка,

нирки та інші органи нашого тіла протягом мільйонів років формувались в умовах постійних рухів. При зменшенні кількості рухів функції цих органів порушуються. Говорячи словами Горація, якщо не бігаєш, поки здоровий, будеш бігати, коли захворієш. Але як би це не було корисно, займатись бігом необхідно не без контролю і рекомендацій відповідних спеціалістів. [1]

Одним з найважливіших завдань, що вирішується на заняттях з фізичного виховання на всіх етапах навчальної діяльності людини є мотиваційне. Його вмiле вирішення створить умови для подальшого існування молоді людини в різних сферах життя. Формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами, цілеспрямоване мотивування і стимулювання до активної фізкультурної діяльності, прищеплення зацікавленості до активних занять, озброєння знаннями з фізичної культури та вміннями самостійно займатись – це основні пріоритети, якими повинні керуватись фахівці в сфері викладання фізичної культури.

Рух – сутність життя. Рух – це основа здоров'я. Справжня фізична культура – це розумне відношення до організму – вмістилищу нашого розуму – всі 24 години на добу.

Хочу ще раз підкреслити: не ранкова зарядка, навіть не спортивні заняття кілька разів на тиждень, а постійна цілодобова культура відношення до самого себе, оптимальний фізичний спiсiб життя роблять існування людини повноцінним.

Література:

1. Гавриленко, Р.В. Реферат: физическая и умственная деятельность как неделимое целое [Электронный ресурс] / Р.В. Гавриленко. – Электрон. текстовые дан. – Ростов, 1998. – Режим доступа: www.bestreferat.ru/referat-1217.html, свободный.
2. Москальова, В.М. Охорона праці: питання та відповіді. Довідник. Навчальний посiбник [Електронний ресурс] / В.М. Москальова. – Електрон. текстові дані – Львів: Магнолія 2006, 2011 пер. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1584072038897/bzhd/ohorona_pratsi_-_moskalova_vm, свободный.

Самофалова Т.В., Шенкаренко Т.Ю.

ВЛИЯНИЕ ТРАДИЦИЙ НА РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ

В мире нет ни одного народа, который не имеет своих традиций, передающих новым поколениям его опыт, знания и достижения. Традиции играют важную роль в воспроизводстве культуры и всех сфер духовной жизни, в реализации сделать жизнь богаче, краше, в гармоническом развитии общества и личности. Они существуют, поддерживаются народными массами во всех сферах общественной жизни: трудовой, социально-политической, семейно-бытовой, социально-культурной и т.д.

Традиции - это прочно установившиеся, унаследованные от предшествующих поколений и поддерживаемые силой общественного мнения формы поведения людей и их взаимоотношений или принципы, по которым развивается общечеловеческая культура.

Традиции обладают устойчивостью, нормативностью, связь с общественным мнением, нравственными нормами, общественными привычками, стандартами поведения и т.п., они имеют широкое распространение. Через систему традиции новые поколения общества наследуют выработанные в нём отношения и весь общественный опыт, вплоть до самых конкретных поступков и действий. Способствуя этому, традиции сами воспроизводятся, причём некоторые из них отмирают, а другие появляются или постепенно видоизменяются.

В различных странах одни и те же праздники могут отмечать совершенно по-разному. Это зависит как от национального менталитета, так и от особенностей культуры страны. А сколько, помимо этого, существует национальных праздников, которые характерны только для одной взятой страны?

Рождество, хотя и является праздником международным, в каждой отдельной стране имеет свои особенности, продиктованные уникальностью культуры и истории.

Рождество (Noel) во Франции является самым красивым и любимым праздником, отмечаемое в ночь на 25 декабря. В независимости от того, верующий ли человек или нет, по традиции 24 декабря вся семья участвует в подготовке этого поистине семейного праздника.

Символом Рождества является специально изготовленная для этого праздника пещера (вертеп) со статуэтками Девы Марии, св. Иосифа, младенца Иисуса и ослика. Помимо традиции дарить подарки и украшать ёлки, Рождество во Франции отмечается особой праздничной трапезой. Традиция эта существует уже не один век. Так, например, раньше в Провансе, прежде чем пойти в церковь, люди ели постную еду, и только вернувшись с мессы, устраивали праздничное застолье. Оно являлось как бы вознаграждением за воздержание в еде и сне, предшествующее Рождеству.

Праздничный стол непременно украшают устрицы, паштет из гусиной печенки, индейка с каштанами, копченый лосось, икра, хвосты омара, торт, шампанское и изысканное французское вино. Взрослые непременно вручают или посылают всем своим друзьям и знакомым открытки с пожеланием «Веселого Рождества и счастья в Новом Году».

Во Франции, в отличие от других стран, рождественская елка никогда не была особенно популярной. Французы просто вешают над дверью дома ветку омелы, веря, что она принесет удачу в следующем году. Кроме того, французы размещают по всему дому цветы в букетах, обязательно ставят на стол. Также элементом украшения являются креш (cresche) — макет, изображающий сцену рождения Христа. Обычно макет заполняется человеческими фигурками — фигурками святых — сантонс (santons). Фигурки продаются в течение декабря на ежегодных рождественских ярмарках в Марселе и Эксе.

В некоторых провинциях Франции рождественские праздники начинаются 6 декабря — в день Святого Николаса. Именно в этот день французский Дед Мороз — Пер Ноэль (Pere Noel) — приносит хорошим и прилежным детям подарки и конфеты. В деревянных башмаках и с корзиной подарков за спиной, он прибывает на осле и, оставив животное снаружи, проникает через дымоход в дом. Подарки он кладет в обувь (сабо), которую дети заранее оставляют перед камином. Компаньоном Пера Ноэля является Пер Фуэтар — дед с розгами, который напомукает Перу Ноэлю, как ребенок вел себя в течение года и чего он заслуживает больше — подарков или

шлепанья. В некоторых провинциях Пер Ноэль 6 декабря приносит маленькие подарки и возвращается вновь на Рождество с большими. Также подарки может принести Пёти Ноэль (Le Petit Noel) — ребенок Иисус.

В столице Франции Париже устанавливается самый большой шатёр, внутри которого изображается сцена Рождества. Перед Рождеством Париж, как и остальные города Франции, украшают иллюминацией. В этом городе она особенно яркая и красивая на Елисейских полях, где гуляют не только местные жители, но и многочисленные туристы. Этот широкий проспект бывает настолько сверкающим, что там и ночью светло почти как днём. Кроме того, по всей стране, за несколько недель до Рождества начинают работать рождественские рынки, где можно не только купить красивые безделушки, подарки и сами ёлки, но и выпить стаканчик горячего вина и вкусное горячее блюдо из традиционной французской кухни. А на площади Согласия (place de la Concorde), откуда берут начало Елисейские поля, перед Рождеством обычно устанавливают огромное ярко освещённое колесо обозрения, сделав несколько кругов на котором, можно сверху увидеть почти весь празднично освещённый Париж.

Однако традиции празднования этого праздника в разных уголках Франции имеют свои особенности. К Рождеству во всех провинциях Франции начинают готовиться заблаговременно и традиции проведения этого праздника сохраняются из поколения в поколение. Особое очарование этого периода, предшествующего празднику, составляют многочисленные легенды и предания, связанные с Рождеством. Практически в каждой французской провинции есть свои сказания, похоже иногда на страшные, а иногда на очень трогательные сказки, которые представители старшего поколения рассказывают детям. Помимо легенд каждая французская провинция отличается своей кухней и обычаем устраивать этот праздник.

Так, в Провансе период Рождества называется «La Calendale» и начинается 4 декабря в день Сент-Барб (Святой Варвары). В этот день принято раскладывать семена пшеницы или чечевицы в трех тарелках, полных влажной ваты. Успешное прорастание будет указывать на хороший урожай и хороший финансовый прогноз на следующий год. После прорастания, стебли пшеницы, украшенные лентами, завязанными вокруг побегов, перемещаются на стол для большого ужина, который происходит в канун Рождества. Семена поливают до конца празднования (2 февраля), и в тот момент побегов традиционно пересаживают в поле для обеспечения урожайности. А на праздничный стол в Провансе принято подавать 13 десертов (фрукты и другие лакомства).

В Орлеане основной составляющей меню рождественского стола вот уже не одно столетие остается свинина. Её подавали на стол во всех видах: жареную и запечённую, а также в виде разной формы колбас и тефтелей. В некоторых городках свинными горячими колбасками угощали каждого, кто возвращался из церкви.

В другом уголке Франции, в Гаскони, главное рождественское блюдо готовится из говядины.

В средиземноморских провинциях Франции в ходе рождественской трапезы предпочтение отдают жирному гусю, свежеприготовленным сосискам и паштету из гусиной печени – фуа гра (foie gras).

Во многих регионах Франции праздничная трапеза обычно завершалась рождественскими песнопениями.

В Украине Рождеству Христовому предшествует сорокадневный Рождественский пост (св. Четыредесятница), который также называют Филлиповым. Главная цель Рождественского поста заключается в духовном очищении человека, чтобы встретить Рождество с чистой душой.

Правила воздержания, предписанные Церковью в Рождественский пост строги. Запрещается мясо, сливочное масло, молоко, яйца. Кроме того, в понедельник, среду и пятницу Рождественского поста уставом запрещаются рыба, вино и допускается принимать пищу без масла только после вечерни.

В остальные дни – вторник, четверг, субботу и воскресенье – разрешено принимать пищу с растительным маслом. Рыба во время Рождественского поста разрешается в субботние и воскресные дни.

В последнюю неделю перед праздником пост усиливается. Кроме поста телесного, церковь напоминает о посте духовном. Истинный пост связан с молитвой, покаянием, искоренением злых дел, прощением обид, с исключением увеселительных и зрелищных мероприятий.

В Украине Рождество начинают праздновать в Свят вечер – 6 января, тогда же и заканчивается рождественский пост. Вечерняя трапеза на Свят вечер, сопровождается многими традициями и обрядами. Накануне Рождества церковь предписывала строгий пост – целый предрождественский день верующим нельзя было есть и пить. Ужин на Свят вечер был для них первой трапезой в этот день – им и заканчивался 40-дневный предрождественский пост. За стол можно было садиться с появлением на небе первой звезды, в память о Вифлеемской звезде, возвестившей пастухам о рождении Христа.

Главными блюдами на украинский Святой вечер являются кутя – пшеничная или рисовая каша с медом, маком и изюмом, и узвар – компот из сухофруктов. Всего на столе в Свят вечер должно быть 12 постных блюд, среди которых в старину готовили постный борщ с грибами, горох, капустник, рыбные блюда, вареники с капустой, кашу гречневую, голубцы с рисом, постные блины, грибы, пироги.

В Украине в первый день Рождества в гости почти не ходили. Только женатые дети (с невесткой или зятем) должны были посетить после обеда своих родителей, говорили, что везут „деду ужин“.

А вот на само Рождество Христово (7 января) готовят большой семейный ужин. Пост окончился, поэтому на столе могут присутствовать разнообразные мясные блюда: домашняя колбаса, жареный поросенок, поросенок, фаршированный гречневой кашей, гусь или утка с антоновскими яблоками, утка с капустой, студень, окорок, буженина, бараний бок с кашей, а также блины, заливная рыба, пироги и пряники. Под вечер шли первые детские ватаги колядников, каждый имел через плечо котомку, куда складывали гостинцы. Спрашивали у хозяев кому колядовать, чаще всего колядовали сыну или дочери

На второй день Рождества, 8 января празднуется Собор Пресвятой Богородицы. Этот день посвящен прославлению Божией Матери, "радость миру родившей".

После Рождества наступают коляда или святки – 12 дней, в течение которых отмечается праздник.

В Україні вважається, що саме в "святе" дні можна найбільш точно передсказати майбутнє. Тому дівчатка до сих пор користуються моментом і беруть участь в релігійних гаданнях. Гадують, перш за все, на те, вийдуть ли вони в наступному році заміж або залишаться «в дівках», будуть ли багаті або бідні. Тому дуже багато гадання пов'язані з пошуками вуженого.

Традиції і обряди в країнах достатньо різні, але не беручи це до уваги, в обох країнах, свято займає важливе місце в житті людей.

Таким чином, усвоєння традицій сприяє формуванню у людей соціально необхідних якостей, звичок і навичок громадської діяльності і поведінки. Традиції виконують також пізнавальну і виховальну функції. Без виконання цих функцій вони в значительній ступені втрачають громадський сенс.

Інтернет ресурси

<https://festival.1september.ru/articles/602923/>

http://www.nezabarom.ua/christmas/stuff/rogdestvo/rogdestvo_v_ukr

<http://www.happy-lark.ru/1558/>

<http://ua-travelling.com/ru/article/christmas-ukraine>

<http://mir-politika.ru/2846-tradicii-prazdnovaniya-novogo-goda-i-rozhdestva-vo-francii.html>
[for-ua.com/analytics/2010/01/05/104549.html](http://ua.com/analytics/2010/01/05/104549.html)

УДК 37.091.212

Скрипка В.М., Скрипка К.В.(КП ДонНТУ)

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

Питання формування мотивів до навчання є дуже актуальним сьогодні, адже сучасні студенти втрачають стимул до навчальної діяльності.

Мотивація навчальної діяльності є важливим компонентом будь-якої технології навчання, оскільки саме від неї залежить як активність включення учасників у спільну роботу, так і результат навчання. Це пов'язано з тим, що сьогоднішнє суспільство потребує від людини активної життєвої позиції, усвідомлення здійснюваних виборів, прийняття на себе відповідальності за життєве самовизначення, готовності постійно навчатися, підвищувати свій особистий та професійний рівень, ставити перед собою та вирішувати задачі самовдосконалення і т. д.

Вивченням мотивації людини займалися багато вчених, з них Д. Макклелланд, Д. Аткинсон, Г. Хекхаузен, Г. Келлі, Ю. Роттер, К. Роджерс, Р. Мей, А.Н. Леонтьев та ін.

Термін "мотивація" використовується у сучасній психології у двох значеннях: як визначення системи факторів, детермінуючих поведінку (сюди увійшли потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення і багато іншого) і як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні.

Р.С. Немов розглядає поняття "мотивація" у іншому значенні, коли мотивацію можна визначити як сукупність причин психологічного характеру,

пояснюючих поведінку людини, його початок, напрямок та активність.

Мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість та стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення окремої цілі.

Мотив на відміну від мотивації - це те, що належить самому суб'єкту поведінки, є його стійкою особистою властивістю, зосередити збуджуючою до здійснення окремих дій.

Всі мотиви можуть бути підрозділені на дві великі категорії. Одні з них пов'язані із змістом самої навчальної діяльності і процесом її виконання; інші - з ширшими взаємовідношенням студента з навколишнім середовищем. До перших відносяться пізнавальні інтереси студентів, потреба в інтелектуальній активності і оволодінням новими вміннями, навиками і знаннями; інші - пов'язані з потребою учня в спілкуванні з іншими людьми, в їх оцінці і схваленні, з бажанням зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин

Для того щоб визначити головну особливість мотивації студентів до навчання, та простежити, яка саме мотивація виступає перед студентом у навчальній діяльності існує багато різних методик. Одна з багатьох методик до мотивації – це методика, яка включає в себе три шкали: «здобування знань», «оволодіння професією», «отримання диплома».

Так, шкала «здобування знань» є важливою складовою, оскільки саме те, наскільки людина прагне здобути знання, настільки вона і готова до навчання.

Наступна шкала «оволодіння професією» за даною методикою, допомагає визначити, наскільки студенти сприймають вибір професії та наскільки вони розуміють суть свого вибору. Отже, студенти мають адекватно оцінювати власний вибір професії і наступна шкала буде мати найбільше результатів, саме тоді, коли вибір власної професії був зроблений ними самими, без натиску батьків.

Останньою є шкала «отримання диплому», ця шкала є досить важливою і на даний момент досить актуальною. Адже саме наявність диплому може говорити про багато перспектив у сучасному світі. І важливо дізнатися, чи цей фактор, а саме фактор престижності є саме тим стимулом навчання студентів в університеті, чи ні. Підсумовуючи вище сказане можна додати, що перевага мотивів за першими двома шкалами свідчить про адекватний вибір студентом професії і задоволеність нею.

Стійка мотивація студентів до навчання залежить від зацікавленості в досягненні поставленого результату, а також від самостійної роботи студента.

Психологічною умовою успішності самостійної роботи студентів є формування стійкого інтересу до обраної професії і методів оволодіння її особливостями, що залежать від наступних параметрів:

- взаємини між викладачами і студентами в освітньому процесі;
- рівень складності завдань для самостійної роботи;
- залучення студентів у формуючу діяльність майбутньої професії.

Як будь-який вид людської діяльності, навчальна діяльність, із психологічної точки зору, являє собою процес розв'язування специфічних задач. Відмінність навчальних задач від інших полягає в тому, що їхньою метою є зміна самого суб'єкта, яка полягає в оволодінні визначеними способами дії, а не в зміні предметів, з якими діє суб'єкт. Необхідність у постановці і розв'язанні таких задач виникає перед суб'єктом лише в тому випадку, якщо йому необхідно опанувати такими способами дії, в основі яких лежать узагальнення теоретичного типу.

Існують основні види мотивації самостійної роботи студентів до навчання:

- зовнішня мотивація – залежність професійної кар'єри від результатів навчання у вузі.

- внутрішня мотивація – схильності студента, його здатності до навчання у вузі. Нею можна керувати в період довузівської підготовки шляхом використання тестів при виборі спеціальності, обґрунтованої рекомендації при визначенні напрямку освіти.

- процесуальна (навчальна) мотивація. Виявляється в розумінні студентом корисності виконуваної роботи. Потрібне психологічне налаштування студента на важливість виконуваної роботи як у плані професійної підготовки, так і в плані розширення кругозору, ерудиції фахівця. Необхідно переконливо показати, що результати самостійної роботи допоможуть йому краще зрозуміти лекційний матеріал, лабораторні роботи.

Контроль самостійної роботи студентів не повинен бути самоціллю для викладача, а насамперед – стати мотивуючим фактором освітньої діяльності студента. Варто включати результати виконання самостійної роботи у показники поточної успішності, у білети і питання на заліку (іспиті), від оцінок яких залежить рейтинг студента, остаточна оцінка, а, отже, стипендія чи її розмір. Багатьом студентам важливий моральний інтерес у формі суспільного визнання (приємно бути першим на факультеті, спеціальності, у групі).

При цьому важливо прагнути до того, щоб на перших курсах самостійна робота ставила за мету розширення і закріплення знань і умінь, що здобуваються студентом на традиційних формах занять. На старших курсах самостійна робота повинна сприяти розвитку творчого потенціалу студента. Завдання можуть носити індивідуальний, бригадний чи комплексний характер.

Для ефективності мотивації студента до успішного навчання необхідно виконати ряд умов:

- забезпечення правильного сполучення об'єму аудиторної і самостійної роботи.

- методично правильна організація роботи студента в аудиторії і поза нею.

- забезпечення студента необхідними методичними матеріалами з метою перетворення процесу самостійної роботи в процес творчий.

Контроль за організацією і ходом самостійної роботи, що заохочує студента якісно її виконувати. Ця умова в той чи іншій формі з необхідністю повинна бути присутньою у перших трьох, щоб контроль став не стільки адміністративною, скільки саме повноправною дидактичною умовою, що позитивно впливає на ефективність самостійної роботи у цілому.

Психологічні особливості студентів, які мотивовані до навчання мають наступну характеристику : вони спираються лише на власну думку, і не піддаються соціальним натискам, вважають що основним у їхньому житті є визначення себе, свого місця у соціумі, а не аж ніяк не думати про проблеми інших, головна ціль у їхній діяльності – отримувати задоволення від того, чим вони займаються, а не працювати заради результату.

Студенти, які не мотивовані до навчання більше відкриті до суспільства, вони піддаються соціальним впливам і прислухаються більше не до свого внутрішнього голосу, а до авторитетних, як особистостей, так і груп людей, піддаються соціальним стереотипам, здебільшого намагаються працювати на результат діяльності, отримують задоволення не від самої діяльності, а від кінцевого результату.

Мотивація студентів до навчання є однією з основних складових навчально-виховного процесу.

Спрямованість дій будь-якого викладача визначається його прагненням і життєвою необхідністю підвищити рівень мотивації навчання студентів - від негативного і нейтрального до позитивного, відповідального, дієвого. І в цьому процесі разом із загальними прийомами діяльності: роз'яснення значущості навчання, розкриття перспектив подальшого життя, уміле застосування заохочення і покарання, впровадження в процес навчання дискусії, важливе місце займають ігрові технології. Саме вони об'єднують в собі як емоційні (ситуація успіху, цікавість викладення матеріалу, моменти змагань), так і проблемно-пошукові (постановка в ситуацію вибору, самоаналіз, нестандартність пропонованих в грі завдань, поступове підвищення їх важкості) стимули.

Підбираючи відповідні навчальній і виховній меті ігрові форми, спостерігаючи і коректуючи поведінку студента в ході гри, викладач отримує дієвий спосіб діагностики і формування мотивації навчання.

Переваги використання ігрових форм навчання полягають у тому, що:

по-перше, матеріал, який подається у нетрадиційній формі дозволяє студентам отримати гарну вихідну базу для самостійного дослідження спірних питань;

по-друге, виникає інтерес пошуку істини, що потребує використання джерел, які містять дискусійні положення і відповідно збуджують інтерес до пізнавальної діяльності;

по-третє, набуваються уміння і формуються практичні навички для логічного, несуперечливого й аргументованого ведення дискусії, в ході якої необхідно не просто відкинути яку-небудь думку, а обґрунтувати своє розуміння проблеми;

по-четверте, студенти поступово знаходять правильне співвідношення раціонального та емоційного, що вкладаються у зміст доведень;

по-п'яте, здійснюється вибір відповідного понятійного апарату для виключення підміни сутності суперечливих термінів;

по-шосте розкриваються творчі можливості студентів, їх здатність до узагальнення, нахил до теоретичного аналізу, тобто формуються навички, необхідні для самостійної навчальної діяльності.

Таким чином, використання ігрових технологій у підготовці фахівців підвищує рівень мотивації студентів до навчання, зацікавленість у оволодінні майбутньою професією.

Природно, що проблема формування у студентів-першокурсників уміння вчитися самостійно переростає в проблему попереднього підвищення навчальної мотивації (особливо внутрішньої мотивації на процес і на результат діяльності), виховання інтересу до навчання.

Отже, в результаті, можна зробити висновок, що при цілеспрямованому формуванні всі спонукання, пов'язані з пізнавальною активністю, стають більш усвідомленими і діючими, підсилюється їх регулююча роль у навчальній діяльності, зростають активність студентів у перебудові мотиваційної сфери. Позитивні мотиваційні зміни, формування інтересу до навчання відбуваються в результаті зміни, удосконалювання цілісної особистості студента.

Література:

1. Занюк С. Психологія мотивації. - К.: Ельга Н.; Ника-Центр, 2001 – 352с.
2. Макарова Л.І., Й.М. Гах. Основи психології і педагогіки. – К., 2005.–111с.
3. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. - М., 2003. - 308 с.

Хейло А., Самофалова Т.В (КІІ ДонНТУ)

ФОРМАЛЬНЕ І НЕФОРМАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО В СТУДЕНТСЬКИХ АКАДЕМІЧНИХ ГРУПАХ

Лідерство - це здатність впливати на окремих осіб та групи в процесі спрямування їх діяльності на досягнення цілей колективу. Це соціально-психологічний процес в колективі чи групі, побудований на впливі особистого авторитету людини на поведінку їх членів. Лідерство (англ. leader – провідник, ведучий, керівник) виявляється у вмінні пробудити у співробітників мрію, до якої вони прагнуть наблизитися «вдихнути» в них необхідну для цього енергію [6].

Проблема лідерства понад 40 років активно вивчається в різних країнах. Найбільш активні дослідження проводилися і проводяться в США, де практично

виникла теорія лідерства. Налічується більше 5000 незалежних досліджень у цій області. Дослідники визначають лідерство у відповідності з власними уявленнями про нього, виходячи з того, що їх найбільше цікавить у цьому феномені.

Ранні підходи до вивчення феномену лідерства полягали у спробах визначити ті індивідуальні риси, якими відрізнялися ефективні лідери. У більш пізніх дослідженнях відзначені спроби визначити характеристики і типи поведінки лідерів, які можуть бути ефективними у певних ситуаціях. Такі ситуаційні теорії лідерства виявилися більш продуктивними, але і вони не могли пояснити. В останніх дослідженнях робляться спроби пояснити лідерство як соціальний процес, а не як особливість окремої людини або його взаємодії з ситуацією. Такий погляд дозволяє розглядати основну функцію лідерства як «управління змістом».

У випадку, коли запитати лідерів самих різних рангів, чи щасливі вони, натягнуто посміхаючись, вони починають говорити про відносність всякого благополуччя, заходи комфорту і задоволення. А ще про те, що не відпочивають, не сплять, не розважаються, не живуть, не їздять у відпустку і т.д. Список досить великий з індивідуальними варіаціями, що, проте, не міняє однієї-єдиної його складової — всі вони незадоволені своїм положенням. При цьому на пропозицію поміняти умови на більш прийнятні відповідають, що не хотіли б втрачати те, що мають. Такий парадокс лідерства. [1]

Лідер — це людина, здатна ухвалювати рішення і організувати роботу «підлеглих», ефективно ставити і вирішувати повсякденні задачі і оптимізувати процеси реалізації цих завдань у житті, згуртувати людей навколо себе задля досягнення спільної мети [2].

У будь-якому колективі існує два лідера - формальний і неформальний. Причому роль кожного виконують різні люди, і поєднання формального і неформального лідера в одній людині - явище вкрай рідкісне, практично неможливе. Отже, хто ж такі формальні і неформальні лідери? У чому їх схожість і відмінності?

Формальне лідерство — процес впливу на людей з позиції займаної посади.

Це керівництво як реалізація інституціоналізованих владних повноважень. Воно пов'язане зі встановленими правилами призначення керівника й передбачає функціональні відносини.

Неформальне лідерство — процес впливу на людей за допомогою своїх здібностей, вміння чи інших ресурсів.

Неформальне лідерство базується не на формальних повноваженнях, а на авторитеті лідера, його визнанні оточенням.

Головними об'єднуючими якостями, якими володіє як формальний, так і неформальний лідер є те, що вони здатні організувати роботу інших учасників групи (колективу), користуються особливим розташуванням і можуть розраховувати на прихильність з боку інших людей.

Головними відмінними рисами є все ж те, що формальний лідер займає вищу посаду, ніж неформальний і відповідно має більше повноважень, але при цьому може не користуватися розташуванням інших учасників групи. Неформальний лідер - це в першу чергу позитивна людина, який може не тільки схилити інших людей до своєї думки, але і носить досить позитивний образ людини, яка завжди може розвеселити і створити в колективі гарний настрій. Формальний лідер в свою чергу відповідає за те, щоб весь обсяг роботи було виконано в повному об'ємі і точно в строк.

Вагомою рисою лідера є володіння логікою пошуку управлінських рішень, яка передбачає утримання в свідомості цілі, оцінку пріоритетів, розгляд варіантів, роздуми про те, чи немає ще варіантів, вибір шляху, який найкращим чином відповідає цілям і пріоритетам, котрі витікають з даної ситуації.

Група якостей, які повинні бути присутні в лідері:

Фізіологічні якості: Приємні зовнішність (обличчя, зріст, фігура), голос, гарне здоров'я, висока працездатність, енергійність.

Психологічні якості: Владність, амбіційність, агресивність, врівноваженість, незалежність, сміливість творчості, самоствердження, завзятість, мужність.

Інтелектуальні якості: Високий рівень інтелекту: розум, логіка, пам'ять, інтуїтивність, енциклопедичні знання, широта кругозору, проникливість, оригінальність і швидкість мислення, освіченість, почуття гумору.

Особистісні якості: Ділові якості: організованість, дипломатичність, надійність, гнучкість, обов'язковість.

За масштабами лідерство може виявлятися на рівні групи, організації, соціальної спільноти, населеного пункту, регіону, країни в цілому [5].

Лідерство в групах.

Малі групи давно є об'єктом дослідження не лише соціологів, але й психологів, оскільки атмосфера в кожній групі безпосередньо впливає на характер і поведінку кожного її члена. Малі групи стали об'єктом і нашого дослідження.

Лідерство в малих групах - це феномен, що визначає вплив однієї особи, яка і є лідером в групі, на думки усіх членів і на характер взаємин в малій групі. Вплив одного індивіда на усю групу ґрунтується на психологічних якостях лідера, а також на стосунках, які склалися в колективі. Серед кількості лідера можна визначити по прояву ініціативи в рішенні складних завдань, впливу на інших членів групи, володінні великою кількістю інформації. Крім того, лідер в групі бере на себе відповідальність за ухвалення рішень, представляє свою групу в зовнішніх взаєминах, а також створює і підтримує клімат усередині групи [2].

Цілком нормальним явищем вважається лідерство в малих групах, так як без цього феномену неможливо створити потрібну атмосферу в будь-якому колективі. Тільки лідер може вплинути на думку усіх членів групи і узяти на себе відповідальність за усі виконані дії. їм може стати людина, що має певну форму поведінки, який здатний встановити контакт з кожним індивідом в групі і вплинути

па його подальшу поведінку [4].

У нашому дослідженні лідером є *староста групи*, який обирається шляхом відкритого голосування, враховуючи побажання кожного студента, що навчається в групі, але дуже часто староста обирається вищим управлінським органом на факультеті - деканатом. Але на нашу думку, ці способи є дещо застарілі, враховуючи сучасний демократичний поступ вищої освіти й розвиток психології, соціології тощо, і в більшості випадків є не досить ефективними.

Вважаємо, що розмежування формального та неформального лідери найяскравіше проявляється саме в групах, тому об'єктами дослідження і стали академічні групи другого курсу гірничотехнічного факультету. У даному випадку, формальним лідером є староста групи, а неформальний - це той студент, думку якого дійсно поважає група, до **якої** прислуховуються та кому довіряє колектив. Дуже часто буває так, пні формальний і неформальний лідер - це одна особа, що є оптимальним варіантом для групи, але буває і зовсім інша ситуація.

Для цього ми використали методика соціометрії за Я.Морено.

Соціометрія – це теорія вивчення міжособових відносин. Під *соціометрією* розуміють методи дослідження структури міжособистісних відносин в малій соціальній групі шляхом вивчення виборів, зроблених членами групи по тих чи інших соціометричних критеріях. Термін «соціометрія» в перекладі з латини означає вимірювання міжособистісних взаємин у групі. Одним з основних соціометричних методів є соціометричне опитування. Воно істотно відрізняється від інших видів соціологічного дослідження за характером вихідних даних, способами їхнього представлення, процедурою опитування та методах аналізу зібраної інформації. На відміну від інших видів опитування результатом виміру тут є не характеристика респондента, а взаємини між респондентами. Соціометричним критерієм є запитання соціометричної анкети, в якій респондентам пропонується обрати одного або декількох членів досліджуваної групи [1].

В групах другого курсу гірничотехнічного факультету було проведено анкетування, до якого увійшли наступні запитання:

1. Кому з групи ти б довірив організувати відповідальну справу?
2. Кого з групи ти в першу чергу запросив на свій день народження?
3. Якщо виникають труднощі з навчанням, до кого ти звертаєшся за допомогою?
4. При виникненні проблем у групі, хто на твою думку найраціональніше може її подолати?
5. Кому б ти в першу чергу розповів про виграш в 1 млн?
6. Кому б ти довірив зробити неготове своє індивідуальне **завдання** в останній день перед здачею?

Відповіді на запитання «1» і «4» визначають лідера-організатора, «2» і «5» - емоційного лідера, «3» і «6» - лідера навчання.

В основі даного процесу лежить здатність лідерів притягувати до себе людей, несвідомо викликати почуття захоплення і любові.

Лідерство - цікавий феномен у студентському середовищі. Дослідивши формальне і неформальне лідерство в академічних групах, як на першому організаційному рівні студентського самоврядування, ми з'ясували, що вирізняються лідери-організатори, емоційні лідери, лідери навчання. Оптимальний варіант є поєднання в одній особі формальної посади в групі - старости, профорга, культорга - з неформальним лідером. Саме тоді група є більш згуртована, дружня, старанна і дисциплінована. Отже, поєднання формального і неформального лідерства є запорукою успішного розвитку студентського самоврядування як невід'ємної складової освітньо-виховного середовища сучасної вищої школи.

Одним з ефективних шляхів розвитку лідерських якостей майбутніх інженерів є залучення їх до прийняття управлінських рішень. Система студентського самоврядування – це ядро прийняття рішень та їх реалізація. Це справжня школа дії, покликана відігравати активну роль у підготовці сьогоденних студентів до реального самоврядування, виховання в них готовності виконувати свій громадянський обов'язок.

Участь майбутніх інженерів у студентських організаціях та громадській діяльності дає можливість набути ряд специфічних умінь і навичок: уміння міжособистісної взаємодії, планування і прийняття рішень, вирішення проблем і конфліктів, критичного мислення, делегування повноважень, управління фінансами, залучення до співпраці тощо. Навички, здобуті за кілька років діяльності у студентському самоврядуванні сприяють подальшому розвитку вміння спілкуватися з колегами по роботі, представниками влади і громадськості.

Література

1. Андриенко Е. В. Социальная психология. - М.: Академия, 2003. - 263 с.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. - 479 с.
3. Максимова Н. Ю. О склонности подростков к аддиктивному поведению / Психол. журн. - 1996.-Т. 17, №3.- С. 149-152.
4. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. - М.: Изд-во Ин-та психотерапии, 2005. - 332 с.
5. Фридман Л. М. Педагогический опыт глазами психолога. - М.: Просвещение, 1987. - 223 с.
6. Херманн М. Дж. Стили лидерства в формировании внешней политики // Полит. исследования. - 1991. - № 1. — С. 91 - 92.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Біляк О. Старий В. Сухобрус Л.С. (КП ДонНТУ)

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Одним з нових понять для педагогіки є поняття технології, що часто зустрічається в педагогічній літературі (науковій, публіцистичній, навчальній). Різноманітність змісту вкладається в це поняття різними авторами, говорить про те, що воно ще не досягло необхідної для правомірного використання ступеня сформованості. Разом з тим подальший розвиток педагогічної науки показує, що поява цього терміна і напрями досліджень у педагогіці не є випадковістю.

В даний час існує безліч педагогічних технологій розрізняються за цілями, завданнями, структурою, методикою прискореного навчання, групове навчання, навчальні ігри, дистанційне навчання і т.д. Багато з них використовуються не тільки в освітньому процесі, а й в інших сферах. До розробки універсальної технології навчання, спираючись на яку кожен педагог міг би формувати відповідає всім вимогам ідеальну особистість, ще дуже далеко. Сьогодні можна говорити лише про елементи технологізації навчання, використання яких робить навчальний процес більш ефективним.

Категорії «технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання»

Сьогодні у педагогічній та психологічній літературі часто зустрічається поняття «технологія». Легко встановити, що означає слово «технологія», утворене відлатинських слів «Техносила» - мистецтво, майстерність, ремесло і «логос» - наука. Технологією зазвичай називають процес переробки вихідного матеріалу з метою отримання продукту із заздалегідь заданими властивостями. Під технологією треба розуміти сукупність і послідовність методів і процесів перетворення вихідних матеріалів, що дозволяють одержати продукцію з заданими параметрами.

У психолого-педагогічній літературі можна зустріти кілька сильно відрізняються один від одного поглядів на поняття «технологія». Систематизація різних точок зору дозволяє виділити 3 основних підходи до визначення технології навчання. При першому підході під технологією часто мають на увазі приватну методику по досягненню окремо поставленої мети. Використання поняття «технологія» в цьому сенсі не дає педагогіці чогось нового, не конкретизуючи процес навчання. Відбувається просто підміна одного поняття іншим. Прихильники другого підходу під технологією розуміють педагогічну систему в цілому. Однак необхідно зауважити, що найважливішими елементами педагогічної системи, відповідно до трактування В.П. Беспалько, є учні та викладачі.

Технологія ж є характеристикою того способу навчання, якій закладений у педагогічній системі і не може включати в себе учнів і викладачів в явному вигляді.

Незважаючи на невідповідність понять «технологія» і «педагогічна система», таке трактування технології більш близька до її первісного змісту, тому що технологія включає в себе не тільки методику, але і такий найважливіший елемент педагогічної системи, як система засобів навчання. У руслі третього підходу технологію розглядають не просто як методику або педагогічну систему, а як оптимальну для досягнення заданої мети методику або систему, як певний алгоритм. Не випадково з'явився термін «сучасні технології», що припускає найбільш ефективні і швидкі способи отримання результатів на даному рівні розвитку суспільства. Технологія - це не оптимальний і найбільш ефективний спосіб, а будь-який спосіб навчання, що відповідає вимогам технологічності процесу. Крім представлених 3-х підходів, вже досить точно окреслених у педагогічній літературі, поняття «технологія» вживається, принаймні, ще в 3 значеннях:

1. Як синонім поняття «методика» або «форма організації навчання»;
2. Як сукупність усіх використаних у конкретних педагогічній системі методів, засобів і форм (технологія В. В. Давидова, традиційна технологія навчання тощо);
3. Як сукупність і послідовність методів і процесів, що дозволяють отримати продукт з заданими властивостями.

Термін «технологія» краще використовувати педагогу в третій трактуванні, яка зберігає первинний, що прийшов з промислового виробництва, сенс. Вперше термін «технологія» з'явився кілька сторіч тому, в період становлення промисловості. Іншими словами, це період переходу від ремісництва до машинного виробництва. Розгляд історії розвитку виробництва дозволяє припустити, що розвиток будь-якої сфери діяльності людини відбувається по ланцюжку: випадковий досвід> ремесло> технологія.

У педагогіці термін «технологія» з'явився відносно недавно, у 60-ті роки XIX ст., Під технологією навчання мається на увазі певний спосіб навчання, в якому основне навантаження по реалізації функції навчання виконує засіб навчання під управлінням людини. Кажучи по-іншому, в технології навчання провідна роль має відводитися засобу навчання. При технології навчання вчитель не навчає учнів, а виконує функцію управління засобами навчання, а також функції стимулювання і координації діяльності учнів. Отже, в технологіях навчання найважливішу і провідну роль відіграє засіб навчання. Структура технології навчання включає в себе наступні основні компоненти:

1. Попередня діагностика рівня засвоєння навчального матеріалу і відбір учнів у групи (класи) з однорідним рівнем вже наявних знань і досвіду. Результати широкого застосування попереднього діагностування в школах довели необхідність включення цього елемента в практику. Попередня діагностика та відбір необхідні в більшості випадків при початку вивчення будь-якого курсу, предмета.
2. Мотивація та організація навчальної діяльності учнів. При введенні технології навчання цей напрямок у роботі вчителя набуває особливо важливе значення.

Взаємодія учня із засобом навчання не завжди може приносити радість і задоволення. Тому основне завдання вчителя при впровадженні технології навчання - залучення учнів до занять пізнавальною діяльністю і підтримка цього інтересу.

3. Дія засобів навчання. Цей етап і є власне процес навчання, що здійснюється через взаємодію учнів із засобами навчання. На цьому етапі відбувається засвоєння навчального матеріалу учнем при взаємодії не з учителем, як при фронтальному або індивідуальному навчанні, а із засобом навчання.

4. Контроль якості засвоєння матеріалу. Технологія приділяє значну увагу процесу контролю. У технології компоненти організації діяльності і контролю рівнозначні - це два взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного блоку.

Необхідно зауважити, що використання засобів навчання можливе на будь-якому етапі навчального процесу, проте технологією процес навчання стає тільки в тому випадку, коли засіб навчання використовується на ключовому етапі - етапі навчальної діяльності. Використання засобів навчання на всіх інших етапах говорить тільки про ту чи іншій мірі повноти використовуваної технології.

У деяких випадках процес навчання, що містить значний елемент спілкування і взаємодії людей, можна назвати технологічним процесом. Це стає можливим, якщо засоби навчання відіграють провідну роль, а мета навчання ставиться діагностично.

Погляд на технологію як на процес навчання, побудований на основі засобів навчання, ставить ряд принципових обмежень на його використання в педагогіці. З огляду на те, що технологія передбачає попереднє визначення діагностично мети, в першу чергу необхідно розглянути, чи можлива установка діагностично мети в освіті. Саме освіта являє собою сукупність процесів навчання і виховання. Для навчання можна визначити діагностично мета. В якості такої може виступати певний обсяг навчального матеріалу, способів дій, які необхідні людині надалі при підготовці до професійної діяльності. Таким чином, у навчанні можлива побудова і використання на практиці технологій. По-перше, вони підвищують продуктивність праці вчителя.

По-друге, контроль результативності навчання кожного учня і система зворотного зв'язку дозволяють навчати учнів відповідно до їх індивідуальних можливостей і складом характеру. По-третє, перекладання основної функції навчання на засоби навчання звільняє час вчителя, в результаті він більше уваги може приділити питанням індивідуального і особистісного розвитку учнів. По-четверте, так як для будь-якої технології мета визначається дуже точно (діагностично), то використання об'єктивних методів контролю дає можливість знизити роль суб'єктивного чинника при проведенні контролю(упередженість або схильність вчителя). По-п'яте, створення технології навчання дозволяє знизити залежність результату навчання від рівня кваліфікації вчителя, що відкриває можливості для вирівнювання рівнів освоєння навчальних дисциплін учням у всіх освітніх установах. По-шосте, технологізація створює передумови для вирішення проблеми наступності освітніх програм шкільного та професійної освіти.

Провідною ланкою будь-якої технології є засіб навчання, це дозволяє зробити висновок, що технології навчання формуються на цих же рівнях. Відповідно до класифікації засобів навчання з 3-м рівнями (навчальне заняття, предмет, весь процес навчання) технології навчання також можна розділити на 3 рівні:

- Технологія заняття;
- Технологія предмета;
- Технологія процесу навчання.

З занять, що проводяться в навчальних закладах, до технологічним в повній мірі відносяться:

- Заняття або елементи занять з контролю засвоєння знань з використанням різних технічних засобів контролю, що дозволяють відразу оцінити якість знань;
- Лабораторні та практичні роботи, проведені учнями самостійно з використанням розробок.

У системі загальної професійної освіти, «технологія» формує в учнів систему технологічних знань і вмінь, які закладають основи для успішної професійної діяльності.

Надзвичайно важливо, що «технологія» може стати вершиною освітнього процесу, якщо правильно розуміти сутність освіти і технологічність дисципліни. Вона вінчає освіта не тільки, в тому сенсі, що акумулює знання всіх дисциплін, а теоретичне знання перетворює на діяльність, в конкретну дію, які втілюють у створених предметах навколишнього світу.

Таким чином, сучасний зміст термінів «педагогічна технологія», «технологія навчання» розкривається при акценті на провідну ланку «технології» - засіб навчання.

В даний час педагогічну технологію розуміють як послідовну, взаємопов'язану систему дій педагога, спрямованих на вирішення педагогічних завдань, або планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу.

Ця стаття присвячена темі: «Технології професійного навчання». Робота складається з сутності, функції і принципу професійного навчання; категорії «технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання». Технології професійної освіти є складовою частиною системи освіти професійного навчального закладу. Ця робота спрямована на підвищення якості знань, формування світогляду.

Список використаної літератури

1. Батишев С.Я. «Професійна педагогіка». М.: Асоціація «Професійна освіта», 1997 рік.
2. Бордовская Н.В., Реаком А.А. Пед: навчальний посібник, - СПб.: Пітер, 2008р.
3. Подласний І.П. Пед: підручник - М.: Вища освіта, 2006 р.
4. Селівончик Г. І. Лекції з дисципліни «Загальна і професійна педагогіка» 2008 рік.

5. Симоненко В.Д. - Загальна та професійна педагогіка - М.: Вентана-граф, 2006 рік.
6. Столяренко А.М. Загальна педагогіка: навчальний посібник для студентів ВУЗов_М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2006 рік.
7. Кукушин В.С. Введення в педагогічну діяльність: навчальний посібник. Вид-е 2-е М.: ІКЦ «МарТ», Зростання він / Д, 2005 рік
8. Чернілевський Д.В., Моїсєєв В.Б. Інноваційні технології та дидактичні засоби сучасної професійної освіти. М.: МГІЦ, 2002 рік.

УДК 681.518.54

Голуб Е.Н. (ГВУЗ «НГУ»)

РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ

В наше время все на каждом углу слышат «новые технологии», но никто не задумывается, что они значат, для чего предназначены. Чаще всего новые технологии разрабатывают в разных отраслях экономики для повышения конкурентоспособности, значимости определенных услуг, продукции. Новые технологии, независимо для чего они predetermined, изменяют и в будущем изменят наш мир в лучшую сторону.

Сегодня в педагогике все чаще применяется понятие «современные технологии обучения», которое подразумевает в себе набор определенных психологических и педагогических установок, применяемых для достижения планируемых результатов обучения [1].

Актуальность этой темы в нынешний день не обсуждается, поскольку новейшие технологии активно внедряются в процесс образования и модернизируют учебный процесс. Это привлекает внимание будущих учащихся.

Идея о внедрении современных технологий обучения стоит на первом плане, поскольку мир не стоит на месте, а постоянно находится в процессе развития.

Процесс обучения с каждым десятилетием существенно изменяется, ввиду того, что изменяется сам процесс передачи информации. Ведь, учиться можно и не выходя из дома, что было дико услышать в ещё прошлом столетии.

Одной из главных задач образования является создание творческой личности, что невозможно без усовершенствования учебного процесса. Поиск современных технологий учебы способствует самовыражению творчества учащихся [2].

На сегодняшний день обучение нуждается в постоянном улучшении и на первом плане стоит создание комфортных условий в образовательном процессе, поскольку происходит смена приоритетов, ценностей. Вследствие научно-технического прогресса происходит модернизация учебного процесса, уделяется время на развитие духовного богатства личности, усовершенствуются отношения студентов и преподавателей.

В настоящее время развитие общества определяется неотъемлемым влиянием на него компьютерных технологий, которые внедряются во все сферы человеческой деятельности[3,4].

В данное время внедрение новых технологий обучения стало необходимостью, поскольку студенты сами заинтересованы в таком образовании, которое способствовало бы к адаптации в нынешнем изменчивом мире. Регулярное использование мультимедийных методов оказывает огромное влияние на развитие учащегося, поскольку он проявляет особое внимание к материалу, изложенному в таком виде.

По исследованиям работ зарубежных педагогов и психологов было показано, что использование новых технологий (например, мультимедиа) решает дидактические аспекты в процессе обучения, и является методом повышения эффективности обучения, сокращает время, которое отведено на изучение материала, поскольку срабатывает ещё и зрительная память [5].

Новые технологии обучения — это инновация, которая соответствует настоящему времени, подает большие надежды для системы образования и благоприятно влияет на ее развитие. Инновационная деятельность применяется в учебных заведениях и направлена на преобразование образовательного процесса, повышения конкурентоспособности учебного заведения и их выпускников. Данная технология неразрывна с системой качества обучения.

Современные технологии являются главным инструментом в учебном процессе, в повышении профессионализма педагогов, в развитии личности человека. Применение этих педагогических технологий поможет достигнуть педагогам эффективных результатов, усовершенствовать процесс обучения.

В нынешнем мире все имеют доступ к электронным библиотекам, что является очень удобным. Сейчас, чтобы прочитать любую книгу не нужно идти в библиотеку, а достаточно всего лишь щелкнуть компьютерной мышкой и вся информация на вашем мониторе [3,5].

Использование современных технологий уменьшает время на обучение, приучает студентов самостоятельно мыслить. Применение этих технологий мотивирует студентов самостоятельно работать с электронной литературой, поскольку в настоящее время именно такая литература является доступной, прогрессирующей, постоянно обновляющейся. Но нельзя сказать, что печатные издания не играют роли в образовании, они являются неотделимой частью обучения.

Современные технологии обеспечивают студентам основное количество изучаемого материала, постоянное взаимодействие студентов и преподавателей, предоставляют студентам возможность индивидуальной работы по изучению материала.

Большинство исследователей зафиксировали, что за последние 5 лет количество детей, которые умеют пользоваться персональным компьютером, увеличилось в 10

раз. Это движение будет увеличивать ход независимо от учебного процесса, поскольку все, включая детей, используют компьютеры в познавательных целях [3].

Сейчас, дети с раннего возраста умеют пользоваться компьютером, поэтому у них не возникает сложностей с их использованием.

Становление, а в дальнейшем ускорение, научно-технического прогресса выносит на первый план важную задачу—заняться вопросом подготовки подрастающего поколения к возможным изменениям в дальнейшем, выработать навыки, которые помогут на современном этапе развития общества [2].

Система образования является основным инструментом реализации человека в обществе, формирует развитую, активную, творческую личность, она быстро реагирует на требования социума, принимает во внимание главные направления его развития. Осуществление этого задания может быть достигнуто лишь при внедрении новых технологий.

Определение основных направлений нововведения должны происходить таким образом, чтобы основываться на тех функциях, которые осуществляют образовательные цели в жизнь [1].

Инновационная деятельность улучшает обучение во взаимодействии субъектов педагогического процесса, повышает уровень развития личности, компетенции [2]. Но для этого необходимо объединение всех компонентов образования. Использование современных педагогических технологий повышает качество образования.

Современные технологии образования стимулируют учащихся мыслить, рассуждать. Они не только накапливают учебный материал, но и используют приобретенные знания в жизни, следовательно, это повышает уровень образования личности и приносит огромную пользу.

Сотрудники высших учебных заведений используют все свои возможности, чтобы идти в ногу с современным миром, новыми технологиями, для того чтобы помочь студентам в учебе.

Вовлечение в образование современных технологий имеет только положительные аспекты, потому что способствуют более быстрому усвоению материала за меньший промежуток времени.

Сейчас перед образовательными учреждениями стоит вопрос уже не о создании каких-то новых технологий, а больше о внедрении их в сам процесс образования.

Можно сказать, что взаимодействие преподавателей и студентов играет немаловажную роль. В настоящее время, в высшие учебные заведения поступают девушки и парни с уже сформированным характером, качествами. Этим сложившимся личностям необходимо понимание со стороны руководителей, их поддержка [1,5].

Преподаватели требуют сильных знаний. Этими знаниями нельзя назвать вызубренный наизусть материал, который никто не будет помнить на следующий день после экзамена. Студенты должны понимать информацию для того, чтобы хоть

что-то запомнить. Нужно поддержать их, поскольку знания, приобретенные ими в процессе обучения, останутся в их памяти навсегда.

Новые методы обучения благодаря современным технологиям обучения помогают студентам быстрее усваивать знания. Поскольку, лекции, наполненные графическими рисунками, анимацией легче усваиваются, а именно на 65 %. Также, неотделимой частью являются психолого-педагогические методы воспитания в целях учебного процесса.

Не нужно поднимать планку для своих учащихся, надо задуматься над тем, что студенты — не машины, они не могут всего выучить, но их можно заинтересовать, помочь, сделать так, чтобы им было интересно не только слушать, но и видеть материал, который им читают. В первую очередь, задачей образования является понимание, формирование образованного, творческого человека, становление его как личности.

Абитуриенты, особенно те, которые поступают в ВУЗы после школы, не осознают, кем хотят быть. На сегодняшний день новые технологии многое решают, например, введение их в образование в каком-либо учебном заведении повышает его рейтинг, что является немаловажным, поскольку учебных заведений в нашей стране много.

В результате развития современных технологий развивается и общество. В этих условиях создаются новые требования к людям, которые работают этими технологиями. Главной целью современного педагога является воспитание достойного человека, способного приспособиться в современном мире к нынешним условиям.

В современных условиях идет постоянная переоценка качеств. Люди, которые окончили ВУЗы, должны обладать не только навыками, но и умениями, которые требуют работодатели.

Новые технологии обучения подтолкнули к открытию дистанционного обучения, что является положительной закономерностью в образовании. Главным в процессе обучения является то, что студент самостоятельно работает с учебным материалом.

С учетом того, что темп жизни растет с каждым годом, можно получить образование дистанционно. Некоторые до сих пор с осторожностью относятся к этому, но ведь именно инновационные технологии делают нашу жизнь не только эффективнее, но и удобнее.

Современные педагогические технологии играют важную роль в жизни каждого человека, независимо студента или преподавателя, но на сегодняшний день стоит скорее вопрос о модернизации этого процесса.

Важную роль играет осознание необходимости перехода к новым методам обучения, позволяющих экономно расходовать время на обучения студентов, обеспечение максимального удобства обучения и его доступности для студентов.

Рассмотрев роль современных технологий в профессиональном обучении, можно сказать, что для студента существуют только положительные стороны обучения с использованием новых технологий, а именно: эффективность, практичность обучения без отрыва от работы, экономия финансов и времени, высокий уровень качества обучения. Это именно то, что нужно на сегодняшний день современной молодежи!

Список использованных источников:

1. Коллектив авторов под редакцией М.А.Мальшевой *Современные технологии обучения в вузе (опыт НИУ ВШЭ в Санкт-Петербурге)*. Методическое пособие. — Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ — Санкт-Петербург, 2011. — 134 с.
2. Богданов В. М. Использование современных информационных технологий в теоретической и методико-практической подготовке студентов по физическому воспитанию / В. М. Богданов, В. С. Пономарев, А. В. Соловов // Матер. всерос. науч.-практ. конф. — СПб., 2000.
3. Егорова Ю.Н., Морозов М.Н., Кириллов В.К. Мультимедиа технология как комплексное средство повышения качества обучения в общеобразовательной школе//Материалы Региональной научно - практической конференции Чебоксары, ЧТУ им. И. Н. Ульянова, 1999 г.
4. Под ред. С.Я. Батышева «Энциклопедия профессионального образования»//Москва: Рос. акад. образования: Асоц. "Проф. образование", 1999
5. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. — Л.: Знание, 1985. — 32 с.

УДК 159. 923: 37. 03.

Давидов П.Г. (ДонНМУ им. М. Горького)

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ
КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ**

Задача развития творческих способностей основной массы студентов является самым актуальным социальным заказом любого общества. Например в ЕС 2009 год был объявлен годом креативности и инноваций. Недаром модернизация современной системы образования направлена на развитие творческого мышления, необходимого для решения общечеловеческих проблем (А.Г. Асмолов, Дж. Гилфорд, Е.Л. Григоренко, Т.В. Корнилова, Дж. Миллер, А.В. Петровский, Я.А. Пономарев, О.В. Степаносова Р. Стернберг, Б.М. Теплов, О.К. Тихомиров, Е. Торренс, К.А. Торшина, М.А. Холодная, М.Г. Ярошевский и др.).

Несмотря на широкий интерес к исследованию креативного мышления единого понятия «креативность» психологическая наука не выработала. Поэтому мы придерживаясь синергетической концепции понимаем креативность – как творческое конструирование в режиме самоорганизации мышления [1; 2].

На основе изучения данных литературных и собственных исследований представилось возможным разработать креативную модель в системе до – и последипломного образования в медицинском вузе. В основу данной модели был положен творческий (креативный) потенциал обучаемых, компонентами которого являются: 1) знания базовые и вновь приобретаемые; 2) качества творческой личности; 3) творческие умения и навыки; 5) творческие способности; 6) творческое мышление и воображение.

Творчество обучаемых основывается как на базовых, так и на вновь приобретаемых знаниях, которые формируются не репродуктивным, а продуктивным путем. Именно те знания отличаются высокой прочностью, которые добываются активно самим обучаемым в процессе их собственной деятельности. В условиях нарастающего потока информации требуется творческое отношение к ее преобразованию и усвоению.

Творческая личность отличается широким спектром качеств специалиста. Из числа наиболее значимых качеств творческой личности специалиста можно выделить три группы:

I. Качества, характеризующие общую активность личность (активность, энергичность, настойчивость, инициативность, решительность, целеустремленность, энтузиазм, самостоятельность, сила воли, упорство, увлеченность, оптимизм, уверенность, устойчивый интерес и др.).

II. Качества, характеризующие отношение к деятельности (ответственность, дисциплинированность, работоспособность, трудолюбие, серьезность, объективность, исполнительность, организованность, продуктивность, наблюдательность, творческое отношение и др.).

III. Интеллектуальные качества (широта мышления, критичность мышления, логичность мышления, глубина мышления, смелость мысли, интеллект или уровень развития, эрудиция, интуиция, обучаемость и др.).

Творческая деятельность специалиста становится возможной с помощью соответствующего набора 20 **умений и навыков**: 1) применять знания на практике; 2) комплексно применять знания одной дисциплины во взаимосвязи со знаниями других дисциплин; 3) творчески мыслить, предоставлять свободу своим мыслям; 5) ясно и логично выражать мысли, 6) самостоятельно мыслить; 7) находить и решать проблемы; 8) одновременно использовать знания из разных областей науки; 9) критически и творчески осмысливать учебный материал; 10) выделять главное в изучаемом материале; 11) находить новые способы решения; 12) ориентироваться в новой ситуации; 13) прогнозировать результаты и возможные последствия разных вариантов решения; 14) анализа, синтеза, сравнения, обобщения, классификации; 15) оценки и самооценки; 16) творческого самостоятельного научного поиска; 17) поиска нового способа решения; 18) критического восприятия познаваемого; 19) исследовательской работы, самостоятельной работы над научной проблемой; 19) владения хорошей устной и письменной речью; 20) рефлексии собственной творческой деятельности.

Однако творческие качества, умения и навыки могут быть сформированы с учетом психолого-физиологических возможностей (способностей) обучаемого. С его развитием, личностным и профессиональным ростом раскрываются и следующие творческие *способности*: 1) к широкой мобилизации и правильному применению накопленных современных знаний; 2) к разностороннему анализу текущей информации; 3) универсальные способности к творчеству; 4) к риску и эксперименту; 5) к аналитической деятельности; 6) к творческому мышлению; 7) к творческому образу жизни; 8) к нестандартному, нешаблонному решению задач; 9) к продуктивной деятельности; 10) к самостоятельному открытию (нахождению) нового знания; 11) к решению нестандартных учебных и научных задач нестандартными же способами; 12) самостоятельного переноса усвоенных знаний, умений и навыков ЗУН на новую ситуацию; 13) видения проблем в привычных условиях, новой функции предмета, новой структуры познаваемого объекта, альтернативы способа решения, нового способа из числа известных; 14) к получению, преобразованию, усвоению и применению знаний.

Наряду с представленными *общими способностями* обучаемым необходимы специальные способности для решения теоретических и практических проблем. *Способности же к творчеству* обеспечивают комплексный подход к проблеме, в диапазоне от ее постановки до полного решения и могут быть представлены во все расширяющемся перечне: 1) самостоятельно найти и сформулировать проблему; 2) увидеть проблему в целом, все аспекты и этапы возможного ее решения; 3) определить меру личного участия в коллективном решении проблемы; 4) осуществить системный анализ проблемы; 5) установить цель исследования и вытекающие из нее задачи; 6) актуализировать опыт переконструирования своих знаний; 7) выдвинуть гипотезу, найти или разработать способ ее проверки; 8) выделить в хаотичной ситуации главные цель и задачи и конкретно их сформулировать; 9) собрать необходимые данные, проанализировать и систематизировать их, предложить способ обработки, оформить полученные результаты; 10) принять нестандартное решение и достигать оптимального конечного результата; 11) подвести итоги, сформулировать выводы и оценить возможности применения полученных результатов в практике, 12) организовать презентацию проведенных исследований; 13) генерировать новые нестандартные идеи, имеющие общечеловеческие ценности, выдвигать новые проблемы исследования.

Творческое мышление – это такое мышление, результатом которого является открытие принципиально нового или усовершенствование способов решения задачи. Известный американский исследователь А. Гарфилд еще в прошлом веке выделил 4 основных признака творческого мышления: 1) оригинальность, которая характеризует своеобразие творческого мышления, необычность подхода к проблеме, способность давать нестандартные ответы; 2) гибкость – способность к разнообразию ответов, к быстрому переключению; она определяется обычно степенью разнообразия ответов, возможностью найти как можно больше способов решения и применения или в способности изменить форму стимула так, чтобы увидеть в нем новые возможности; 3) интеграция – способность одновременно

учитывать несколько противоположных условий, посылок или принципов; 4) чувствительность – умение подметить едва заметные детали, сходство или различие в предмете, явлении, событии.

В качестве препятствий творческого мышления выступают:

1. **Конформизм** (стремление быть как все, боязнь выделиться, через внутреннюю цензуру человек отбраковывает все, что может оказаться неприятным другими людьми).
2. **Ригидность** (стремление мышления идти проторенными путями, решать задачи привычными способами).
3. **Излишне высокая мотивация** (стремление найти ответ немедленно, использовать первое пришедшее в голову решение, не являющееся новаторским).

Если человек хочет творчески мыслить, то он должен научиться предоставлять свободу своим мыслям. Для этого применяется метод свободного ассоциирования (метод мозгового штурма по Осборну). Групповая ситуация стимулирует выработку новых идей (средний человек в группе дает вдвое больше идей), по мере увеличения количества идей улучшается их качество.

Творческое воображение – это процесс создания новых образов, т.е образов таких объектов, которых вообще нет в действительности. Изобретательство, рационализаторство, разработка новых форм обучения и воспитания основываются на творческом воображении. В воображении различают субъективную и объективную новизну результата. Творческое воображение носит профессиональный характер и способствует развитию многих качеств обучаемого. Ценность личности определяется преобладающими в ней видами воображения: чем более активные и значимые, тем более зрелая личность. Следовательно воображение – один из познавательных процессов, характеризующий определенный уровень развития сознания личности, ее творческого потенциала. Воображение играет исключительно большую роль в деятельности, а развитие его профессиональных особенностей у обучаемых является важнейшим условием становления личности специалиста.

Управление креативной деятельностью обучаемых в вузе осуществляется на основе системы 5 компонентов: 1) мотивационно-целеполагающий; 2) сущностно-содержательный; 3) функционально-педагогический; 4) инновационно-технологический; 5) результативно-коррекционный.

Функционально-педагогический компонент системы управления предполагает выполнение преподавателем многочисленных задач и функций, обеспечивая достижение конечной цели.

Выделим 30 основных задач и функций **педагога** в системе управления креативной деятельностью обучаемых:

1. Создает условия, стимулирующие творческую деятельность, и не может осуществлять прямое обучение творчеству.
2. Находит такой материал, который вовлекал бы обучаемого в конкретную деятельность, имеющую для него определенную цель, большое значение и интерес.

3. Определяет те виды учебно-познавательной деятельности обучаемых, результаты которых по-настоящему интересуют обучаемых и не могут выполняться механически.

4. Развивает творческие (интуитивные) способности, заложенные в каждом из обучаемых генетически.

5. Путем формирования и развития у субъекта определенных У и Н, способностей творческого характера способствует превращению рутинной деятельности в творческую, открывая путь творческому прорыву.

6. Разрабатывает и использует методики и технологии, направленные на становление и совершенствование творческих способностей и, в конечном итоге, формирование творчески ориентированной личности.

7. Сохраняет и развивает первичную креативность, а также формируем и постоянно поддерживает вторичную креативность.

8. В учебно-воспитательном процессе создает групповую ситуацию, стимулирующую выработку новых идей, с увеличением количества которых улучшается их качество.

9. Использует такие методы и формы, технологии и методики, техники и средства обучения, которые дают возможность обучаемым самостоятельно открывать новое знание.

10. Организует учебно-познавательную деятельность, в структуре которой преобладает продуктивный тип над репродуктивным.

11. Не сообщает обучаемым знаний в готовом виде, он ставит перед ними задачи, побуждает искать пути и средства их решения.

12. Предпочитает использовать в обучении стратегию "от проблемы к знанию" в отличие от стратегии "от знания к проблеме", характерной для традиционной педагогики.

13. Предвидит возможные последствия, вытекающие из нестандартных способов решения ситуации обучаемыми.

14. Умело сочетает различные способы решения проблемы, устоявшиеся и новейшие идеи, отдавая предпочтение последним.

15. Организуя выполнение учебных проектов обучаемыми, формулирует общую проблему, организует их самостоятельную деятельность, консультирует их по вопросам выбора источников информации, осуществляет контроль.

16. Организует совместную с обучаемыми учебно - и научно-исследовательскую деятельность как важное условие развития их творчества.

17. Приобщает студентов к получаемой профессии, активизирует их увлеченность будущей профессией, поддерживает и развивает профессиональный интерес специалистов.

18. Вовлекает обучаемых в НИР, которая значительно расширяет их кругозор, повышает научно-исследовательский уровень и улучшает качество подготовки специалистов в целом.

19. Развивает профессиональный интерес обучаемых посредством интеграции теории обучения и воспитания с методологией педагогики творчества.

10. Стимулирует учебно-познавательную деятельность обучаемых, развивает творческий характер и проблемно-эвристическую доминанту их мышления.

21. Осуществляет тонкий и всесторонний креативный подход к рассмотрению теоретических вопросов и к решению практических проблем специальности.

22. Для активизации учебно-познавательной деятельности обучаемых объединяет их работу с тестами и решением ситуационных задач.

23. Осуществляет индивидуальный подход к обучению как к важному фактору развития креативности обучаемых.

24. На основе взаимосвязи дисциплин, их синергетики имеет возможность развития творческих способностей обучаемых.

25. Используя дефиниции изучаемых терминов и понятий, дает возможность обучаемым творчески осмыслить учебный материал, выработать У и Н аналитической и коммуникативной деятельности.

26. Организует творческую продуктивную деятельность обучаемых через интерактивные методы обучения путем решения проблемных задач, обеспечивая формирование инициативы и повышение уровня мотивации к обучению.

27. Способствует самореализации творческих потенций у обучаемых, проявлению особенностей характера и темперамента, формированию интеллектуальных и моральных качеств.

28. Представляет возможность обучаемым определять содержание обучения собственными творческими качествами личности.

29. В современных условиях быстро нарастающего потока информации существенным образом изменяет свой подход к преподаванию, заменяя информационно-транслирующую роль инновационной деятельностью.

30. Путем развития универсальных способностей обучаемых к творчеству достигает основной цели их обучения и образования в целом, заключающейся в формировании специалиста, творчески мыслящего и обладающего твердостью моральных убеждений, необходимой силой воли и настойчивостью в исполнении решений.

Иновационно-технологический компонент системы управления обязывает педагога использовать современные дидактические методы и формы, техники и технологии, обеспечивающие формирование и развитие творческого потенциала обучаемых. Наибольшее значение среди них имеют интенсивное, проблемное, интерактивное, эвристическое, знаково-контекстное или профессиональное, развивающее, тренинговое, проективное, модульно-блочное, информационно-компьютерное обучение.

Управление процессами формирования и развития творческого потенциала обучаемых обеспечивает профессиональное становление и развитие творческой личности, а именно: самоактуализацию и самовыражение обучаемого в творчестве, подготовку творчески

мыслящего и действующего специалиста, формирование творчески ориентированной личности, создание всесторонне и гармонически развитой личности.

Литература:

1. Давидов П.Г. Креативний стиль мислення в структурі когнітивного розвитку особистості // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог: Вид-во НУ «Острозька академія», 2012. – Вип. 19. – 265 с. – С. 85 – 91.
2. Шевелев А.В. Креативний менеджмент: синергетический подход. – Белгород: «ЛитКанпаВан», 2007. – с. 215.

УДК 377:63(571.13)

Ісаєнков О.О., Ісаєнков К.О. (КП ДонНТУ)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Розглядається інноваційна діяльність, направлена на впровадження різних педагогічних нововведень в умовах освітніх реформ.

Сьогодні в педагогічній і психологічній літературі часто зустрічається поняття «технологія». Легко встановити, що означає слово «технологія», утворене від латинських слів «технос», - мистецтво, майстерність, ремесло і «логос» - наука. Технологією зазвичай називають процес переробки вихідного матеріалу з метою здобуття продукту із заздалегідь заданими властивостями. Під технологією треба розуміти сукупність і послідовність методів і процесів перетворення вихідних матеріалів, що дозволяють отримати продукцію з заданими параметрами.

У психолого-педагогічній літературі можна зустріти декілька поглядів на поняття «технологія», що сильно відрізняються один від одного. Систематизація різних точок зору дозволяє виділити 3 основних підходу до визначення технології навчання.

При першому підході під технологією часто мають на увазі приватну методику по досягненню окремо поставленої мети. Використання поняття «технологія» в цьому сенсі не дає педагогіці чогось нового, не конкретизуючи процес навчання. Відбувається просто підміна одного поняття іншим.

Приблизники другого підходу під технологією мають на увазі педагогічну систему в цілому. Проте необхідно відмітити, що найважливішими елементами педагогічної системи, згідно з трактуванням В.П. Беспалько, є учні і викладачі. Технологія ж є характеристикою того способу навчання, який закладений в педагогічній системі і не може включати учнів і викладачів в явному вигляді. Не дивлячись на невідповідність понять «технологія» і «педагогічна система», дане трактування технології ближче до її первинного сенсу, оскільки технологія включає не лише методику, але і такий найважливіший елемент педагогічної системи, як система засобів навчання.

У руслі третього підходу технологію розглядають не просто як методику або педагогічну систему, а як оптимальну для досягнення заданої мети методику або систему, як якийсь алгоритм. Не випадково з'явився термін «сучасні технології», що

має на увазі найбільш ефективні і швидкі способи здобуття результатів на даному рівні розвитку суспільства. Технологія - це не оптимальний і найбільш ефективний спосіб, а будь-який спосіб навчання, що відповідає вимогам технологічності процесу.

Вперше термін «технологія» з'явився декілька століть тому, в період становлення промисловості. Іншими словами, це період переходу від ремісництва до машинного виробництва. У педагогіці термін «технологія» з'явився відносно недавно, в 60-і роки XIX століття, під технологією навчання мається на увазі певний спосіб навчання, в якому основне навантаження по реалізації функції навчання виконує засіб навчання під управлінням людини. Кажучи по-іншому, в технології навчання провідна роль повинна відводитися засобу навчання. При технології навчання вчитель не виучує учнів, а виконує функцію управління засобами навчання, а також функції стимулювання і координації діяльності учнів. Отже, в технологіях навчання найважливішу і провідну роль грає засіб навчання.

Структура технології навчання включає наступні основні компоненти:

1. Попередня діагностика рівня засвоєння учбового матеріалу і відбір учнів в групи (класи) з однорідним рівнем вже наявних знань і досвіду. Результати широкого застосування попереднього діагностування в школах довели необхідність включення цього елемента в практику. Попередня діагностика і відбір необхідні в більшості випадків при початку навчання якого-небудь курсу, предмету.

2. Мотивація і організація учбової діяльності учнів. При веденні технології навчання цей напрямок в роботі вчителя набуває особливо важливе значення. Взаємодія учня з засобом навчання не завжди може приносити радість і задоволення. Тому основне завдання вчителя при впровадженні технології навчання - залучення учнів до занять пізнавальною діяльністю і підтримка цього інтересу.

3. Дія засобів навчання. Цей етап і є власне процес навчання, що здійснюється через взаємодію учнів із засобами навчання. На цьому етапі відбувається засвоєння учбового матеріалу учнем при взаємодії не з вчителем, як при фронтальному або індивідуальному навчанні, а із засобом навчання.

4. Контроль якості засвоєння матеріалу. Технологія приділяє значну увагу процесу контролю. У технології компоненти організації діяльності і контролю рівнозначні - це два взаємозв'язаних і взаємодоповнюючих один одного блоку.

Необхідно відмітити, що використання засобів навчання можливе на будь-якому етапі учбового процесу, проте технологією процес навчання стає лише у тому випадку, коли засіб навчання використовується на ключовому етапі - етапі учбової діяльності. Використання засобів навчання на всіх інших етапах говорить лише про ту або іншу міру повноти використовуваної технології.

В умовах освітніх реформ особливе значення в професійній освіті придбала інноваційна діяльність, направлена на введення різних педагогічних новин. Вони охопили всі сторони дидактичного процесу: форми його організації, вміст і технології навчання, учбово-пізнавальну діяльність.

До інноваційних технологій навчання відносять: інтерактивні технології навчання, технологію проектного навчання і комп'ютерні технології.

Інтерактивні технології навчання. У психологічній теорії навчання інтерактивним називається навчання, що ґрунтується на психології людських взаємин. Технології інтерактивного навчання розглядаються як способи засвоєння знань, формування умінь і навиків в процесі взаємин і взаємодій педагога і учня, як суб'єктів учбової діяльності. Суть їх полягає в тому, що вони спираються не лише на процеси сприйняття, пам'яті, уваги але, перш за все, на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування.

При цьому процес навчання організовується таким чином, що учні вчаться спілкуватися, взаємодіяти один з одним і іншими людьми, вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань і відповідної інформації.

У інтерактивних технологіях навчання істотно міняються ролі викладача (замість ролі інформатора — роль менеджера) і учнів (замість об'єкту дії — суб'єкт взаємодії), а також роль інформації (інформація не мета, а засіб для освоєння дій і операцій).

Всі технології інтерактивного навчання діляться на неімітаційні і імітаційні. У основу класифікації покладена ознака відтворення (імітації) контексту професійної діяльності, її модельної вистави у навчанні.

Неімітаційні технології не передбачають побудови моделей явища або діяльності. У основі імітаційних технологій лежить імітаційне або імітаційно-ігрове моделювання, тобто відтворення в умовах навчання з тією або іншою мірою адекватності процесів, що відбуваються в реальній системі.

Розглянемо деякі форми і методи технологій інтерактивного навчання.

Проблемна лекція передбачає постановку проблеми, проблемній ситуації і їх подальший дозвіл. У проблемній лекції моделюються протиріччя реального життя через їх вираження в теоретичних концепціях. Головна мета такої лекції — придбання знань учнями при безпосередній дієвій їх участі. Серед змодельованих проблем можуть бути наукові, соціальні, професійні, пов'язані з конкретним вмістом учбового матеріалу. Постановка проблеми спонукає учнів до активної розумової діяльності, до спроби самостійно відповісти на поставлене питання, викликає інтерес до матеріалу, що викладається, активізує увагу.

Семинар-диспут передбачає колективне обговорення якої-небудь проблеми з метою встановлення шляхів її достовірного рішення. Семинар-диспут проводиться у формі діалогічного спілкування його учасників. Він передбачає високу розумову активність, прививає уміння вести полеміку, обговорювати проблему, захищати свої погляди і переконання, лаконічно і ясно викладати думки. Функції дійових осіб на семінарі-диспуті можуть бути різними: доповідач, співдоповідач, опонент, експерт, асистент і ін.

Учбова дискусія — один з методів проблемного навчання. Вона використовується при аналізі проблемних ситуацій, коли необхідно дати просту і однозначну відповідь на питання, при цьому передбачаються альтернативні відповіді.

З метою залучення до дискусії всіх присутніх доцільно використовувати методику кооперативного навчання (учбової співпраці). Дана методика ґрунтується на взаємному навчанні при спільній роботі учнів в малих групах. Основна ідея учбової співпраці проста: учні об'єднують свої інтелектуальні зусилля і енергію для того, щоб виконувати загальне завдання або досягти загальної мети (наприклад, знайти варіанти вирішення проблеми).

Технологія роботи учбової групи при учбовій співпраці може бути наступною:

- постановка проблеми;
- формування малих груп (мікрогруп по 5-7 чоловік), розподіл ролей в них, пояснення викладача про очікувану участь в дискусії;
- обговорення проблеми в мікрогрупах;
- представлення результатів обговорення перед всією учбовою групою;
- продовження обговорення і підведення підсумків.

«*Мозковий штурм*» ставить своєю метою збір як можна більшої кількості ідей, звільнення учнів від інерції мислення, активізацію творчого мислення, подолання звичного ходу думок при вирішенні поставленої проблеми. «Мозковий штурм» дозволяє істотно збільшити ефективність генерування нових ідей в учбовій групі.

Основні принципи і правила цього методу — абсолютна заборона критики запропонованих учасниками ідей, а також заохочення всіляких реплік і навіть жартів.

Дидактична гра виступає важливим педагогічним засобом активізації процесу навчання в професійній школі. В процесі дидактичної гри учень повинен виконати дії, аналогічні тим, які можуть мати місце в його професійній діяльності. В результаті відбувається накопичення, актуалізація і трансформація знань в уміння і навички, накопичення досвіду особи і її розвиток. Технологія дидактичної гри складається з трьох етапів: підготовка, проведення, аналіз.

Залучення до дидактичної гри, ігрове освоєння професійної діяльності на її моделі сприяє системному, цілісному освоєнню професії.

Стажування з виконанням посадової ролі — активний метод навчання, при якому «моделлю» виступає сфера професійної діяльності, сама дійсність, а імітація зачіпає в основному виконання ролі (посади). Головна умова стажування — виконання під контролем викладача певних дій в реальних виробничих умовах.

Імітаційний тренінг передбачає відробіток певних професійних навичок і умінь по роботі з різними технічними засобами і пристроями. Імітується ситуація, обстановка професійної діяльності, а як «модель» виступає сам технічний засіб (тренажери, прилади і т. д.).

Технології проектного навчання. *Ігрове проектування* може перейти в реальне проектування, якщо його результатом буде вирішення конкретної практичної проблеми, а сам процес буде перенесений в умови підприємства, що діє, або в учбово-виробничі майстерні. Наприклад, робота за замовленням підприємств, робота в конструкторських учнівських бюро, виготовлення товарів і послуг, що відносяться до сфери професійної діяльності.

Технологія проектного навчання розглядається як гнучка модель організації учбового процесу в професійній школі, орієнтована на творчу самореалізацію особи шляхом розвитку його інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей в процесі створення нових товарів і послуг. Результатом проектної діяльності є учбові творчі проекти, виконання яких здійснюється в три етапи:

дослідницький (пошук проблеми, вибір і обґрунтування проекту, аналіз майбутньої діяльності, вибір конструкції і матеріалів, розробка конструкторсько-технічної документації по організації робочого місця);

технологічний (виконання технологічних операцій, передбачених технологічним процесом; дотримання технологічної, трудової дисципліни, норм охорони праці, екологічної і технічної безпеки);

завершальний (контроль і випробування виробу; економічне обґрунтування, маркетингові дослідження; підведення підсумків).

Технологія проектного навчання сприяє створенню педагогічних умов для розвитку креативних здібностей і якостей особи, які потрібні йому для творчої діяльності, незалежно від майбутньої конкретної професії.

Комп'ютерні технології. *Комп'ютерні технології навчання* — це процеси збору, переробки, зберігання і передачі інформації за допомогою комп'ютера. До теперішнього часу найбільшого поширення набули такі технологічні напрями, в яких комп'ютер є:

- засобом для надання учбового матеріалу з метою передачі знань;
- засобом інформаційної підтримки учбових процесів як додаткове джерело інформації;
- засобом для визначення рівня знань і контролю за засвоєнням учбового матеріалу;
- універсальним тренажером для придбання навиків практичного застосування знань;
- засобом для проведення учбових експериментів і ділових ігор по предмету вивчення;
- одним з найважливіших елементів в майбутній професійній діяльності.

На сучасному етапі в багатьох професійних учбових закладах розробляються і використовуються як окремі програмні продукти учбового призначення, так і автоматизовані навчальні системи по різних учбових дисциплінах. Автоматизовані навчальні системи включають комплекс навчально-методичних матеріалів

(демонстраційних, теоретичних, практичних, коліруючих), комп'ютерні програми, які управляють процесом навчання.

Розвиток комп'ютерних технологій в останнє десятиліття надав дуже перспективні для освітніх цілей технічні і програмні новинки. Збільшена продуктивність персональних комп'ютерів зробила можливим досить широке застосування технологій мультимедіа. Сучасне професійне навчання вже важко представити без цих технологій, які дозволяють розширити сфери застосування комп'ютерів в учбовому процесі.

Застосування комп'ютерних технологій в системі професійної освіти сприяє реалізації наступних педагогічних цілей:

- розвиток особи учня, підготовка до самостійної продуктивної професійної діяльності;
- реалізація соціального замовлення, обумовленого потребами сучасного суспільства;
- інтенсифікація освітнього процесу в професійній школі.

Інноваційні технології навчання, що відображають суть майбутньої професії, формують професійні якості фахівця, є своєрідним полігоном, на якому учні можуть відпрацювати професійні навички в умовах, наближених до реальних.

УДК 378.018.43

Исаенков А.А., Исаенков К.А. (КИИ ДонНТУ)

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ, СРЕДСТВА И ФОРМЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Рассматриваются организационные основы, средства и формы дистанционного обучения.

К середине XX века в передовых странах мира созрели условия для новой технологии образования — системы дистанционного обучения. Аудиовизуальные средства, телевидение, видеотехника, компьютеры, Интернет, новые технологии записи и хранения информации в виде баз данных — все это позволило обогатить довольно однообразную палитру обучающих средств. Эти новые средства педагогической коммуникации используются в США, Японии, странах Западной Европы не только в школах, но и в вузах для обучения взрослых. Чтобы удержаться на уровне высокого профессионализма, взрослые вынуждены постоянно учиться.

Во многих высокоразвитых странах учеба взрослых приобрела колоссальные масштабы. В США и Англии она чаще всего реализуется в системе «открытых университетов». В них обучаются люди разного возраста, разного уровня подготовки и даже из разных стран.

Возникнув в Англии в 1969 г. по инициативе премьер-министра Г. Вильсона, система быстро распространилась в другие страны. К середине 90-х гг. XX в. в Англии функционировало около 40 учебных заведений подобного типа. Новейшая

педагогическая технология дала возможность учиться дома в удобное для студентов и учащихся время.

Обучение в открытых университетах в 8-10 раз дешевле, чем в обычных дневных вузах. Резко сокращаются расходы на эксплуатацию зданий, оборудования, сокращается штат преподавателей. Консультации обучающихся проводятся через сеть филиалов, через компьютерные сети.

Ведущие вузы США, Канады, Японии, Англии, Германии и Франции имеют собственные телекомпьютерные системы или сети. Новая технология оказалась перспективной и была встречена преподавателями и администрацией ряда университетов с огромным энтузиазмом.

В системе дистанционного обучения студентам предоставляются все необходимые учебники и учебные пособия. Уровень подготовки специалистов достаточно высок.

Главное в системе дистанционного обучения – не просто использование компьютеров и других технических средств обучения, а разработка четких продуманных обучающих программ, учебников и учебных пособий.

Использование новейшей технологии образования в Украине сильно отстало от Запада, потому что в 50-е гг. кибернетика была объявлена советской властью «буржуазной лженаукой». Поэтому сейчас трудно говорить о каком-либо межвузовском сотрудничестве или, тем более, конкуренции в этой сфере образования. Но сегодняшний интерес общества к проблеме дистанционного образования стимулировало развитие науки и техники.

Методологические основы дистанционного обучения.

Методологическими основами организации дистанционного обучения являются:

- *гуманистическая направленность и обращенность* обучения к человеку, в создании максимально благоприятных условий для овладения обучающимися накопленного социального опыта;
- *открытость и индивидуальный подход* в процессе организации и осуществления учебного процесса;
- *централизованная структура* системы дистанционного обучения, состоящая из Центра на базе вуза и территориально удаленных учебно-консультационных пунктов;
- организация процесса дистанционного обучения как *чередующихся* интервалов обучения, последний из которых преобладает во всех случаях;
- прикрепление к слушателю *преподавателя-консультанта (тьютора)*, соединяющего в себе качества преподавателя, консультанта и менеджера;
- организация *общения* слушателей между собой, и с преподавателем как очно, так и дистанционно с помощью различных информационно-коммуникативных средств.

Дистанционное обучение от традиционных форм обучения отличаются следующие характерные черты:

1. Гибкость – возможность заниматься в удобное для себя время, в удобном месте и темпе. Нерегламентированный отрезок времени для освоения дисциплины.

2. Параллельность – параллельное с профессиональной деятельностью обучение, т. е. без отрыва от производства.

3. Охват – одновременное обращение ко многим источникам учебной информации (электронным библиотекам, базам знаний и т.д.) большого количества обучающихся. Общение через сети связи.

4. Экономичность – эффективное использование учебных площадей, технических средств, концентрированное представление учебной информации снижает затраты на подготовку специалистов.

5. Технологичность – использование в образовательном процессе новейших достижений информационных и телекоммуникационных технологий, способствующих продвижению человека в мировое постиндустриальное информационное пространство.

6. Социальное равноправие – равные возможности получения образования независимо от места проживания, состояния здоровья и материальной обеспеченности обучаемого.

Дидактические принципы дистанционного обучения. Принципы дистанционного обучения — определенная система исходных основных дидактических и других требований к процессу проектирования и обучения в системе дистанционного обучения, которая и должна формироваться с учетом этих требований. Система дистанционного обучения базируется на общедидактических принципах:

- ведущая роль теоретических знаний;
- единство образовательной, воспитательной и развивающей функций обучения;
- стимуляция положительного отношения обучающихся к учебе;
- соединение коллективной учебной работы с индивидуальным подходом в обучении;
- сочетание абстрактности мышления с наглядностью в обучении;
- сознательность, активность и самостоятельность обучающихся при руководящей роли преподавателя;
- системность и последовательность в обучении;
- доступность.

Из дополнительных принципов применительно к дистанционному обучению наиболее значимыми являются следующие:

1. *Гуманистический* – направленность обучения на личность; создание максимально благоприятных условий для овладения обучающимися знаниями, для

развития и проявления творческой индивидуальности, высоких нравственных, интеллектуальных и физических качеств.

2. *Принцип целесообразности применения новых информационных технологий* – новые информационные технологии воздействуют на все компоненты системы обучения: цели, содержание, методы и средства обучения, что позволяет решать сложные и актуальные задачи педагогики, а именно: развитие интеллектуального, творческого потенциала, аналитического мышления и самостоятельности человека.

3. *Принцип опережающего образования* заключается не только в передаче новому поколению уже накопленного, научного и культурного наследия прошлых поколений, но и в формировании его сознания и мировоззрения, которое помогло бы этому поколению адаптировать в быстро изменяющемся мире.

4. *Принцип стартового уровня образования* – эффективное обучение требует определенного начального набора знаний, умений, навыков.

Организационные основы дистанционного обучения. Анализ деятельности образовательных учреждений, использующих технологии дистанционного обучения, выявил общие (присущие всем) организационные особенности:

- непрерывность обучения;
- открытость и индивидуальный подход в осуществлении учебного процесса;
- наличие преподавателей-консультантов (тьюторов), прикрепляемых к слушателям по направлениям или дисциплинам.

Рассматривая различные варианты организации деятельности образовательных учреждений, можно выделить следующие модели дистанционного обучения:

1. *Консультационная модель.* Ее основной отличительной чертой является регулярное посещение студентом консультационного учебного центра. В центре студенты прослушивают лекции, встречаются с преподавателями, получают необходимые им разъяснения и результаты оценки предыдущих работ. Преподаватели дают рекомендации о том, как и что необходимо выучить в ближайшее время. Учебный процесс контролируется в консультационном центре тьюторами.

2. *Модель корреспонденции (переписки).* В основе этой модели лежит процесс перманентного обмена между преподавателем и студентом учебными материалами, домашними заданиями и результатами по почте или каким-то другим способом, безличного контакта. Студенты получают учебные материалы, задания и вопросы, которые они должны изучить за определенный промежуток времени. Затем студент посылает все выполненные задания преподавателю и получает ответ, в котором содержится формальная оценка и анализ содержания ответов.

3. *Модель регулируемого самообучения.* Основной ее характеристикой можно назвать большую самостоятельность студента - большая свобода выбора времени и

места учебы. Обучение происходит с помощью задания, вопросов и структурированного материала. Качество усвоения знаний оценивается самим студентом с помощью вопросов с ключами.

4. *Модель «кейс»-технологии.* После прохождения вступительных испытаний студент для проведения учебы получает набор (кейс, комплект) учебных материалов. Обычно формируется группа студентов, компактно проживающих в районе.

На установочном занятии по каждому предмету тьютор объясняет, как работать с учебно-методическими пособиями, на что обращать внимание при изучении предмета, инструктирует по организации самостоятельной работы и др. Затем периодически проводится консультирование и проверка тестов. Контролируемая самостоятельная работа составляет основу учебного процесса. Завершается изучение предмета обычно заключительным занятием, на котором проводится экзамен.

Основу комплекта средств обучения составляют бумажные (печатные) учебные пособия, которые могут дополняться аудио- и видеоматериалами, компьютерными программами на CD или других носителях.

Модель кейс-технологии напоминает схему заочного обучения. Видимые отличия заключаются в том, что разрабатываются и используются специальные учебные комплекты средств обучения, предоставляются более свободные временные рамки процесса и обязательность посещения занятий. По каждой дисциплине за студентом закрепляется преподаватель-консультант (тьютор), который в обязательном порядке проходит сертификацию в базовом вузе и проводит со студентами занятия по индивидуальному графику.

5. *Радиотелевизионная модель обучения.* Для доставки к обучающемуся учебной информации могут использоваться телевидение, радио, радиотрансляционные городские сети. На основе этих систем проводятся установочные занятия, лекции. Консультации и экзамены реализуются обычно в очной форме.

Типичная организация дистанционного обучения при такой модели включает в себя следующие этапы:

- лекционная форма обучения по радиовещанию или телевидению;
- самоподготовка по учебным пособиям и дополнительной литературе в соответствии с утвержденной программой;
- консультации по предложенному учебному курсу;
- мониторинг образовательного процесса, заключающийся в оценке письменных работ и тестировании;
- итоговый контроль.

Такая модель находит применение в Японии, Китае, Франции.

6. *Модель сетевого обучения* базируется на использовании сети Интернет. После прохождения формальных процедур по оформлению и оплате курса обучающийся получает пароль для санкционированного доступа к учебной информации и фамилию тьютора для индивидуальных консультаций и сдачи промежуточных тестов. Общение с преподавателем реализуется посредством электронной почты, теле- или видеоконференцсвязи. Экзамены (для выдачи) сертификата реализуются в очной форме или с помощью видеоконференцсвязи.

Изложенное позволяет сделать **следующие выводы:**

1) Методологические основы организации дистанционного обучения включают в себя необходимые человеку условия для наилучшего обучения: индивидуальный подход, гуманистическую направленность, консультирование и общение;

2) Система дистанционного обучения базируется на общедидактических принципах, но существуют и дополнительные принципы применительные к дистанционному обучению; 3) С учетом организации особенностей технологии дистанционного обучения, выделяют некоторые модели дистанционного обучения.

Средства дистанционного обучения. Средства обучения представляют содержание обучения, контроль и управление учебно-познавательной деятельностью обучающихся.

В традиционном учебном процессе такими средствами являются: печатные издания учебников, учебно-методических пособий, справочников, записи на доске, плакаты, видеofilмы, а также слово преподавателя.

При получении дистанционного образования средства обучения значительно шире и, кроме традиционных, включают такие, как:

- учебные электронные издания;
- компьютерные обучающие системы;
- аудио- и видеочучебные материалы;
- компьютерные сети и многое другое.

Электронные издания учебного назначения имеют ряд положительных отличий и преимуществ, в частности:

- компактность хранения в памяти компьютера или на другом носителе;
- гипертекстовые возможности, мобильность, тиражируемость;
- возможность оперативного внесения изменений и дополнений;
- удобство пересылки по электронной почте.

Это автоматизированная обучающая система, которая включает в себя дидактические, методические и информационно-справочные материалы по учебной дисциплине.

Компьютерные обучающие системы — программные средства учебного назначения, которые широко используются в образовательном процессе дистанционного обучения и позволяют:

- індивідуалізувати підхід і диференціювати процес навчання;
- контролювати навчального з діагностикою помилок і зворотній зв'язком;
- забезпечити самоконтроль і само корекцію навчально-пізнавальної діяльності;
- скоротити час навчання за рахунок трудоміких вирахувань на комп'ютері;
- демонструвати візуальну навчальну інформацію;
- проводити лабораторні роботи, експерименти і спроби в умовах віртуальної реальності;
- формувати вміння приймати оптимальні рішення;
- підвищати інтерес до процесу навчання, використовуючи ігрові ситуації;
- передати культуру пізнання, і др.

Аудио- і відеонавчальні матеріали — записуються на носії і можуть бути представлені навчальному на лазерних компакт-дисках CD-ROM.

Комп'ютерні мережі — засіб навчання, що включає в себе різного роду інформацію і сукупність комп'ютерів, з'єднаних каналами зв'язку.

Глобальна мережа Інтернет є інтегральним засобом, широко використовуваним в дистанційному навчанні. Розвиток глобальних мереж створив принципово нову ситуацію в роботі учених і педагогів з інформацією: багато джерела інформації, раніше розділені, стали доступні, причому достатньо швидко і однаково.

Все сказане вище дає підставу стверджувати, що виникнення глобальної мережі відкрило широчайші можливості для розвитку дистанційного навчання, яке при цьому отримало вже нове якість — учасник майже не обмежений просторовими, а головне — часовими рамками для отримання інформації.

Кулікова О.В., Коваленко Ю.О.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що головна риса договірної права у сучасних умовах — це його диспозитивність, більший ступінь гнучкості як результат відсутності жорстких формальних вимог. Про це свідчать і пункт 4 статті 178 Господарського кодексу України про вільне волевиявлення змісту договору на свій розсуд (якщо він не суперечить законодавству) і пункт 3 статті 6 Цивільного кодексу України про можливість відступлення при укладенні договору від актів цивільного законодавства та врегулювання своїх відносин на власний розсуд, якщо в цих актах прямо не вказано про це.[2]

Тому сьогодні на перший план виходять і юридична грамотність, і правова свідомість учасників договірної процедури. Саме з цієї позиції слід розглянути правові підстави дійсності господарського договору. Господарський договір — це головний засіб організації господарсько-договірних від-

носин та важливий інструмент правової організації господарського життя суспільства в цілому.

Господарський Кодекс України розглядає господарський договір як угоду (стаття 174) [2]. Із загальної теорії держави і права відомо, що тільки юридичні факти (як і правосуб'єктність) є не-обхідною умовою виникнення, зміни або припинення правовідносин. Тобто тільки угода, як правомірна дія може бути правоутворюючим юридичним фактом з юридичними наслідками.

За ст.638 ЦК України [1] договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (схожою за змістом є норма ч. 2 ст.180 ГК України)[3]. У літературі справедливо вказується, що буквальне тлумачення такої норми означає: для того, щоб договір міг вважатись укладеним, необхідна не тільки наявність істотних умов договору, але й дотримання форми договору у всіх випадках, коли встановлені відповідні вимоги щодо форми [4,с.47]. Оскільки за ст.208 ЦК України правочини між юридичними особами належить вчиняти у письмовій формі (на відміну від договорів за участі фізичних осіб, до яких є чинною ст.206 ЦК України), то до надання цьому договору письмової форми він вважається неукладеним (таким, що не відбувся) [1]. Якщо договір є таким, що не відбувся, відповідно немає можливості застосувати положення ст.218 ЦК України. Таким чином, на нашу думку, існування господарських договорів в усній формі виключається [1].

Проблема в даному випадку полягає також у тому, що в законодавстві часто змішуються поняття “неукладений” та “недійсний договір”. Так, за ст.1118 ЦК України у разі недодержання письмової форми договору комерційної концесії такий договір є нікчемним. Проте у науковій літературі справедливо розмежовуються недійсність та неукладеність договору. У судовій практиці дані поняття також не ототожнюються: у п.17 Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 12 березня 1999 р. №02-5/111 зазначається, що недійсною може бути визнана лише укладена угода, тобто така, щодо якої сторонами в потрібній формі досягнуто згоди з усіх істотних умов.

Згідно пункту І статті 180 ГК України зміст господарського договору ста-новлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства[2].

Дійсність господарського договору означає:

1. Визначення за господарською угодою (як складовою частиною договору) якостей юридичного факту, який здатен породжувати той правовий результат, до котрого прагну-ли суб'єкти договірних відносин.
2. Оцінку господарської угоди (юридичного факту) з точки зору відповідності до законодавства - у повному обсязі чи така, що має недоліки.
3. Юридичну забезпеченість.

Відступлення сторонами-учасниками договірних відносин від зазначених вище ви-мог має наслідком визнання господарського договору недійсним. Оцінка господарсько-го договору на предмет дійсності проводиться на підставі об'єктивного критерію - до-тримання умов дійсності, тобто ряду передбачених законом умов, яким повинен відповідати договір для того, щоб була досягнута та правова мета, якої прагнуть

її

учас-ники[3].

При аналізі постанов Вищого господарського суду України з позовами про визнання господарського договору недійсним, дуже рідно рішенням Вищого господарського суду України спірні договори були визнані неукладеними. Здійснюючи розгляду справ господарський суд першим кроком завжди здійснює перевірку договору на наявність всіх необхідних істотних умов та їх узгодження, тобто на укладеність.

Господарське процесуальне законодавство містить можливість визнавати недійсними договори (правочини) незалежно від наявності такої вимоги в позові і навіть незалежно від того, чи має право позивач заявляти таку вимогу. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 83 Господарсько-процесуальний Кодекс України, господарський суд, приймаючи рішення, має право, визнати недійсним повністю чи у певній частині пов'язаний з предметом спору договір, який суперечить законодавству [3].

Проте, через наявність у судовій практиці недоліків при розгляді справ про визнання правочинів недійсними вищими судовими інстанціями неодноразово видавалися роз'яснення з метою поліпшення стану здійснення правосуддя за даною категорією справ, забезпечення однакового правильного застосування законодавства при вирішенні відповідної категорії спорів.

Аналіз Господарсько-процесуального Кодексу та судової практики свідчить про те, що хоча п. 1 ч. 1 ст. 83 Господарсько-процесуального Кодексу України передбачає саме право господарського суду щодо визнання недійсними договорів (правочинів) за власною ініціативою, насправді ця норма фактично перетворюється на обов'язок. Зазначене пояснюється тим, що, по-перше, судові рішення повинне бути законним і обґрунтованим. Отже, не може бути законним і обґрунтованим судові рішення, якщо вирішуючи спір суд «не помітить» протиправність пов'язаного з цим спором договору. Зокрема не можна вважати законним стягнення за незаконним договором. Тому господарський суд, розглядаючи спір, який виник з приводу виконання договорів, повинен оцінити законність такого договору і, за наявності підстав, визнати такий договір недійсним.

По-друге, не слід забувати, що право скористатися п. 1 ч. 1 ст. 83 Господарсько-процесуального Кодексу України має не тільки суд першої інстанції, але й апеляційний та/або касаційний суд. Отже, якщо правом, наданим п. 1 ч. 1 ст. 83 Господарсько-процесуального Кодексу України, не скористається суд першої інстанції, то таким правом, за наявності підстав, скористається суд вищої інстанції. Отже, для уникнення скасувань судових рішень господарські суди повною мірою

повинні користуватися правом, наданим п. 1 ч. 1 ст. 83 Господарсько-процесуального Кодексу України. Сьогодні категорія «неукладений» договір вважається досить умовною:

- по-перше, словосполучення «визнання договору неукладеним» містить внутрішню логічну супе-речність - договір припустимо існує й водночас ніколи не існував;
- по-друге, до складу інституту визнання договорів неукладеними, крім норм, що природно стосуються само-го процесу укладення договору, додаються і норми, що регулюють наступну стадію - ви-конання договорів, а також вимоги до форми і державної реєстрації, що не унеможли-лює зрозуміти логіку законодавця і значно ускладнює судову практику;
- по-третє, ЦК Ук-раїни не містить визначення категорії «неукладений» договір, а категорія «укладений»договір пов'язана лише з процесом укладання та моментом укладення договору.

В літературі щодо неукладених правочинів пропонувалося запровадити поняття "невчинений" правочин, маючи на увазі, недійсний правочин в широкому сенсі, оскільки Цивільний кодекс використовує поняття "недійсність" у вузькому.

Відповідно "визнання неукладеним" це спеціальний наслідок порушення норм права, що виключає застосування недійсності. Виконання такого "правочину" дозволяє ставити питання про наявність договірних відносин за відсутності попередньої домовленості[подолян] . Як здається, з такою думкою цілком можна погодитися. Недійсний правочин - це правочин в складі якого присутній певний дефект, а для неукладеного (не вчиненого) правочину характерний статус юридичної дії при відсутності елемента, що виражає сутність правочину та індивідуалізують його, а тому вони породжують різні правові наслідки.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити наступні висновки. Для того, щоб договір міг вважатись укладеним, необхідна не тільки наявність істотних умов договору, але й дотримання форми договору у всіх випадках, коли встановлені відповідні вимоги щодо форми.

Відповідно до положення статей 203 ЦК України та 207 ГК України можна визначити такі умови дійсності господарських договорів:

- 1) відповідність змісту господарського договору вимогам закону та інтересам держави;
 - 2) наявність спеціальної правосуб'єктності;
 - 3) належне волевиявлення учасників договірних відносин (свідоме та вільне);
 - 4) згода сторін з умовами договору;
 - 5) додержання передбачених законом порядку та форми укладення господарських договорів;
 - 6) предмет договору має бути спрямований на реальне досягнення.
- Правові наслідки виконання нікчемних, зобов'язань за неукладеними договорами визначаються главою 83 Цивільного Кодексу України про повернення безпідставно

одержаного майна. Причому положення цієї глави застосовується також до вимог про повернення виконаного за недійсним правочином. Тобто можна вважати, правові наслідки виконання недійсного і неукладеного договору однакові.

В літературі щодо неукладених правочинів пропонувалося запровадити поняття "невчинений" правочин, як такий в якому відсутня попередня домовленість.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України.- 2003.-№ 40-44.-Ст.-356.- [Електронний ресурс].-режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. //Відомості Верховної Ради України.-2003.-N18 -22.-Ст.344.- [Електронний ресурс].-режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Белкін М. Судова практика про визнання недійсним договору за ініціативою господарського суду //Юридичний журнал.-2009.-№5 [Електроннийресурс].-режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php>
4. Белкін М. Захист угод в судах від визнання їх недійсними. – Головбух, 2008. – № 57 (608). – С. 46–49.

УДК 37.091.33-028.17

Самофалова Т.В. (КІИ ДонНТУ)

ФОРМИРОВАНИЕ У СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПО АУДИРОВАНИЮ

Одним из основных критериев оценки уровня владения иностранным языком является степень понимания устной речи. В этой связи, аудирование занимает заметное место в системе обучения иностранному языку. Обучение аудированию представляет сложную, но интересную методическую проблему. Многие студенты, успешно владеющие письменной, диалогической речью, показывают невысокие результаты при выполнении тестов по аудированию. Обучение аудированию – одна из составляющих единого процесса овладения иностранным языком; поэтому обучение отдельно слушанию (пассивными навыками) и говорению (активным навыкам) не дает ожидаемых результатов.

Методический поворот к усиленному развитию навыков понимания на слух и навыков говорения наметил ряд дидактико-методических проблем, которые всегда были объектом дискуссий, однако в условиях ориентации обучения иностранным языкам на новые цели приобрели особую актуальность. Одним из таких дискуссионных вопросов является проблема корреляции, интерференции и приоритета устной и письменной формы речи при введении новых лексико-грамматических единиц.

Аудирование можно определить с одной стороны, как цель, а с другой, как средство обучения. Оно может помочь в обучении говорению или при формировании и совершенствовании речевых навыков. Главная цель аудирования - интенсификация процесса формирования и совершенствования речевых навыков, возможность тренировать студентов в восприятии и употреблении усваиваемых речевых единиц.

Для развития навыков и умений необходимо целенаправленно методически готовить студентов к аудированию с учетом последовательности становления навыков и умений аудирования.

Последовательность формирования навыков и умений восприятия речи на слух реализуется иерархическим построением упражнений, которые образуют целостную систему по предлагаемой схеме:

1. Упражнения на формирование прочных слуховых образов языковых явлений, отдельных звуков, слов, словосочетаний.
2. Упражнение на создание прочных слухо - смысловых связей в речевых упражнениях на уровне предложений.
3. Упражнения подлинно слухового характера на уровне текста.

Аудирование - это один из четырех основных языковых компетенций, которая приобретает все большее внимание. Практически во всех странах, где французский язык изучают в качестве иностранного, элемент аудирования введен в программу изучения.

Конечно, нет никаких строгих правил относительно последовательности обучения четырем языковым компетенциям. Однако, многие современные методисты считают, что логическая последовательность обучения основным компетенциям следующая: Слышать - говорить - читать – писать.

И, действительно, мы начинаем учить наш родной язык посредством того, что слышим речь. Почему же мы должны начинать с других навыков изучение иностранного языка?

Аудирование - очень сложный процесс и, чтобы развить способности аудирования, студентам нужно давать возможность развивать свои способности на практике, и практика должна быть обширной и разнообразной. У преподавателя существуют разные возможности выстраивать аудио-компетентность студентов, это можно делать, используя аутентичный аудио - материал, либо материал подготовленный преподавателем для прослушивания. Другими словами преподаватель может успешно самостоятельно готовить аудио - материал или даже целые аудио - уроки, которые отлично подходят студентам именно данной группы, соответствуя их способностям и удовлетворяя их потребности.

Рассматривая образцовый аудио урок, мы приходим к выводу, что он включает три стадии:

1. Подготовительные упражнения.
2. Упражнения, выполняемые во время аудирования.

3. Упражнения, выполняемые после аудирования.

Первая стадия. Существует не так уж много случаев в реальной жизни, люди, слушают аудио-задания и не имеют никакого представления о том, что они ожидают услышать. Поэтому, несправедливо погружать студентов непосредственно в аудирование текста без подготовки. Студентов следует настроить на аудирование так, чтобы они были сориентированы на то, что они будут прослушивать. Итак идеи лежащие в основе заданий, выполняемых перед прослушиванием, следующие:

- а) сосредоточить внимание студентов на теме, повышая их мотивацию и определенные ожидания (информационная поддержка);
 - б) помочь студентам прослушать текст, предварительно обращая их внимание на лексические и грамматические особенности данного текста, ориентируя их на приобретение новых знаний. Можно перечислить целый ряд упражнений, которые рекомендуется выполнять перед аудированием:
 1. вопросно-ответные упражнения;
 2. предварительное обсуждение тем, ситуаций;
 3. работа с картинками;
 4. чтение дополнительного текста, относящегося к прослушиванию;
 5. введение необходимой информации;
 6. выполнение ограниченного количества упражнений по грамматике и лексике
- и.т.д.

Не следует забывать, что все эти упражнения, выполняемые перед аудированием, должны плавно переходить во вторую стадию непосредственного аудирования. Разделять эти две стадии не следует, так как в противном случае вся работа по подготовке к аудированию потеряет всякую актуальность.

Вторая стадия - непосредственно аудирование. Во время аудирования студенты должны выполнять задания, подготовленные специально для этого этапа. Эти задания должны быть:

- а) интересными, так как студентам должно быть интересно выполнять их;
- б) подходящими для этой стадии (не следует их путать с упражнениями, выполняемыми перед аудированием);
- в) немногочисленными (время аудирования очень ограничено).

В методической литературе можно встретить разнообразные виды упражнений этого этапа - работа с картинками, заполнение таблиц и схем, заполнение пропусков в тексте (слова, словосочетания, предложения), поиск ошибок.

В работе можно использовать следующие упражнения:

- прослушать фразу, определить ключевые слова, повторить их;
- прослушать фразу, сократить ее, выделить основную информацию;
- прослушать ряд фраз и воспроизвести их;
- из воспринятого на слух краткого сообщения запомнить и повторить числительные, географические названия, имена собственные;

- изменить в прослушанных фразах или кратких сообщениях время изложения;
- изложить речевое сообщение от первого лица.

Третья стадия. Упражнения, выполняемые после аудирования, могут включать такие виды заданий как дискуссии, ролевые игры, сочинения или другие виды письменных работ.

Примерами речевых упражнений являются следующие виды работы над текстом:

- прослушать текст;
- подобрать для него подходящее название или выбрать из нескольких, предложенных преподавателем;
- разбить текст на логические части, параграфы, наиболее трудные для восприятия;
- повторно прослушать отдельные параграфы, наиболее трудные для восприятия;
- передать содержание каждого параграфа с добавлением деталей после каждого прослушивания;
- ответить на вопросы по тексту, которые приводятся после прослушивания;
- пересказать текст в целом на иностранном языке.

Только в том случае, если все эти стадии занятия по аудированию продуктивно и целенаправленно выполнены, занятие достигнет цели.

Из выше перечисленного можно сделать вывод что, обучение аудированию поможет студентам решить проблемы понимания иностранной речи. Таким образом, развивается не только компетентность студентов в аудировании как таковом, но и их уверенность в своих способностях понимать иностранный язык.

Обучение восприятию иноязычной речи на слух в курсе иностранного языка в неязыковом вузе должно стать самостоятельной задачей, решаемой в системе форм и приемов развития навыков устной речи. Восприятие речи на слух, которое в реальных условиях коммуникации составляет от 40% до 60% (в числе 4-х видов деятельности) является не только основным источником языковых знаний, но и мощным средством речевой практики.

Литература:

1. Бим Л.И. Теория и практика обучения иностранным языкам. – М., 2006.
2. Ляховицкий М.В., Теория и практика применения технических средств в обучении иностранным языкам. – К.: Вища школа, 2004. – 256с.
3. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України: збірник наукових статей. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003

Самофалова Т. В. (КИИ ДонНТУ)

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Известно, что целью обучения иностранному языку является формирование коммуникативной компетенции, включающей в себя как языковую, так и социокультурную компетенцию, ибо без знания социокультурного фона нельзя сформировать коммуникативную компетенцию даже в ограниченных пределах. Изучение иностранного языка призвано сформировать личность, способную и желающую участвовать в межкультурной коммуникации. Но такую личность невозможно формировать без знаний о социокультурных особенностях страны изучаемого языка.

Формирование социокультурной компетенции неразрывно связано с основными целями образования: практической, развивающей и воспитательной. И воспитательная задача наиболее значима, поскольку от решения этой задачи зависит формирование в современном молодом человеке чувства патриотизма и чувства интернационализма. Изучая иностранный язык, мы формируем культуру мира в сознании человека. Мы изучаем и сравниваем языковые явления, обычаи, традиции, искусство, образ жизни народов.

Проблема развития социокультурной компетенции обучаемых является предметом многочисленных научных исследований отечественных и зарубежных ученых. В научных трудах Сафиновой В.В. обоснован социокультурный подход к обучению иностранному языку, изучены дидактико-методические условия взаимосвязанного коммуникативного и социокультурного развития личности, которые обеспечивают реальную подготовку учащихся/студентов к межкультурному общению в контексте диалога культур в различных сферах человеческого бытия.

Дальнейшее развитие вопросы социокультурного образования получили в исследованиях Тамбовкиной Т.Ю., Поповой И.Л. Они освещают вопросы культуроведческого содержания интегрированных учебных курсов, реализующих преемственность обучения иностранным языкам в школе и в вузе.

Межкультурная коммуникация – это адекватное взаимопонимание двух участников коммуникативного акта, принадлежащих к разным национальным культурам, поэтому цель преподавания иностранных языков – это в первую очередь обеспечение межкультурного общения и взаимопонимания между партнёрами. Как было отмечено ранее, коммуникативная компетенция включает ряд субкомпетенций, в том числе и социокультурную.

Концепт социокультурной компетенции занимает центральное место в теории межкультурной коммуникации. В социокультурном плане учащиеся изучают и родной язык и родную культуру и английский язык и культуру англоязычных стран. Обучающиеся учатся представлять свою страну и культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

В *содержании* рассматриваются следующие компоненты:

- *лингвострановедческий*, предполагает овладение безэквивалентной лексикой (в рамках изучаемых тем, предметов речи) и способов ее передачи на родном языке; фоновой лексикой,

реалиями, характерными для используемых в процессе обучения текстов; способами передачи реалий родного языка на иностранном языке (в рамках изучаемых тем, предметов речи)

- *социолингвистический*,

предполагает умение осуществлять выбор лингвистической формы и способа языкового выражения, адекватный условиям акта коммуникации, т.е. ситуации общения, целям и намерениям, социальным ролям партнеров по общению.

- *культурологический*

заключается в овладении учащимися национально – культурной спецификой страны изучаемого языка и умением строить свое речевое и неречевое поведение в соответствии с этой спецификой. Предполагает овладение сведениями: о стране, изучаемого языка, о ее географическом положении, природных условиях, достопримечательностях, о государственном устройстве, о национальных особенностях быта и культуры страны изучаемого языка, об особенностях речевого и неречевого поведения носителей иностранного языка.

Социокультурное развитие учащихся способствует:

- пониманию взаимосвязи между сложившимися образцами поведения и традициями, ценностями, отношениями, присущими культуре изучаемого языка;
- пониманию взаимосвязи между идеологией и продуктами материальной и духовной культуры страны изучаемого языка;
- осознанию роли родного языка и культуры в развитии общечеловеческой культуры;
- формированию аналитического подхода к изучению зарубежной культуры в сопоставлении с культурой своей страны;
- развитию у учащихся языковой культуры описания реалий страны изучаемого языка и реалий российской жизни на иностранном языке;
- формированию оценочно-эмоционального отношения к миру.

Социокультурное образование средствами иностранного языка закладывает основы для:

- переноса позитивного опыта изучения стран изучаемого языка при последующем самостоятельном изучении других языков и, соответственно, других культурных сообществ;
- дальнейшего развития социокультурной компетенции в рамках избранного профиля обучения .

Формирование культуроведческой компетенции предполагает *формирование определенных качеств личности* обучающегося, к числу которых относятся:

- открытость (свобода от предубеждения по отношению к представителям иной культуры);
- терпимость (терпимом отношении к проявлениям чуждого, непривычного нам в других культурах);
- готовность к общению (желание и возможность вступать в активное общение с представителями иной социокультурной общности);
- речевой и социокультурный такт и вежливость.

Социокультурная компетенция включает три блока знаний: лингвострановедческие знания, социально-психологические знания, культурологические знания.

Лингвострановедческие знания – знания лексических единиц с национально-культурной семантикой, умение применять их в ситуациях межкультурного общения. Отражением менталитета народа являются национальные пословицы и поговорки, фразеологизмы. Они дают знания учащимся о правилах и принципах общения представителей данной нации, о ценностях, о приоритетах.

Давно замечено, что мудрость и дух народа проявляются в его пословицах и поговорках, а знание пословиц и поговорок того или иного народа способствует не только лучшему знанию языка, но и лучшему пониманию образа мыслей и характера народа.

Сравнение пословиц и поговорок разных народов показывает, как много общего имеют эти народы, что в свою очередь, способствуют их лучшему взаимопониманию и сближению. В пословицах и поговорках отражен богатый исторический опыт народа, представления, связанные с трудовой деятельностью, бытом и культурой людей. Правильное и уместное использование пословиц и поговорок придает речи неповторимое своеобразие и особую выразительность речи говорящего.

Важной проблемой, касающейся пословиц поговорок, является их перевод. Так, на материалах французского языка следует отметить, что перевод пословиц и поговорок возможен русским параллельным эквивалентом с той же формой, с тем же лексическим составом и с тем же значением. Сравним: «L'argent n'a pas d'odeur» - «Деньги не пахнут». «Qui cherche trouve» - «Кто ищет, тот всегда найдет», «L'appétit vient en mangeant» - «Аппетит приходит во время еды».

Чаще всего французская пословица или поговорка переводится на русский язык эквивалентом с тем же значением, но с иной формой, иным лексическим составом. Сравним: «A bon chat, bon rat» – «Каждому свое».

Может быть, что французской пословице или поговорки не бывает эквивалента в русском языке. Тогда прибегают к дословному или вольному переводу. «Quand le chat n'est pas là, les souris dansent»-«Когда коты нет, мышки пляшут».

Многие пословицы и поговорки мы считаем "своими" в то время, как они имеют французские корни. Это такие поговорки, как "Такова жизнь!-C'est la vie", «Ищите женщину»-«Cherchez la femme».

Использование пословиц и поговорок при обучении иностранному языку способствует мотивации изучения языка, расширяет кругозор учащегося.

Изучая язык необходимо приобретать и социально-психологические знания.

Социально-психологические знания – владение социокультурно-обусловленными сценариями, национально-специфическими моделями поведения с использованием коммуникативной лексики, принятой в данной культуре.

Чтобы свободно себя чувствовать в незнакомом французском обществе необходимо знать и уметь пользоваться особыми разговорными формулами, связанными с ситуацией и социальной средой и передающих мотивы речевой деятельности. Например, русскому приветствию «Здравствуйте!» соответствуют французские приветствия «Bonjour (madame, mademoiselle, monsieur)!»; Здороваясь с товарищами можно говорить «Привет!» по-французски – «Salut!» Среди молодежи употребительно приветствие «Здорово!» – «Salut!» При прощании, как в русском, так

и в французском языке наиболее употребительным, нейтральным в стилистическом отношении являются выражения “До свидания!” – “Au revoir!”, “Прощай!” – “A bientôt!, Adieu! ” Необходимо акцентировать внимание на том, что в официальном общении во французском языке исключаются такие речевые клише как “D’ass. (D’accord)”, “Quoi de neuf? (Qu’est-ce qu’il y a de nouveau?)”. По формуле этикета можно определить принадлежность говорящего к определенной социальной среде или группе.

Владение речевым этикетом способствует приобретению авторитета, порождает доверие и уважение. Знание правил речевого этикета, их соблюдение позволяет человеку чувствовать себя уверенно и непринужденно, не испытывать неловкости из-за промахов и неправильных действий, избежать насмешек со стороны окружающих.

Речевой этикет определяется ситуацией, в которой происходит общение. Это может быть юбилей, вечер, посвящение в профессию, презентация, научная конференция, совещание, прием на работу и увольнение, деловые переговоры и др.

Во Франции за столом, поднимая бокал, говорят: “A votre sante!”, а длинные, замысловатые тосты не приняты. Французы галантны. И галантность заменяет им вежливость. В то же время они восторженны, доверчивы и великодушны. Во Франции любят и умеют блеснуть словом. Разговор французов носит непринужденный характер и идет исключительно быстро. Французы не отличаются точностью и не всегда пунктуальны. Быть приглашенным на ужин своим деловым партнером считается во Франции исключительной честью. Необходимо помнить, что французу приятнее слышать корявый французский, чем великолепный английский язык.

Речевой этикет помогает выражать уважение к деловому партнеру, проявлять доброжелательство к нему. Он – существенная часть культуры бизнес-общения. Незнание же правил речевого этикета затрудняет процесс межкультурной коммуникации, а иногда и приводит к коммуникативным “сбоям”. Кроме этого этика речевого общения предписывает участникам диалога культур создание доброжелательной тональности разговора, которая приводит к согласию и успешности диалога.

Культурологические знания – знания социокультурного, историко-культурного, этно-культурного фона и умения использовать их для достижения взаимопонимания с носителями данной культуры.

Согласно теории межкультурного обучения усвоение иностранного языка означает проникновение в менталитет и культуру другого народа, предполагает знакомство с взглядами, оценками и опытом другой культурной общности, так как за каждым национальным языком стоит национально-культурная специфика образа мира, состоящего из элементов и явлений, неотъемлемых и существенных для данного народа.

Огромное значение для формирования социокультурной компетенции имеет изучение культуры стран изучаемого и родной страны. Историю и культуру Франции можно проследить в французской песни. Используя французские песни при изучении грамматического материала можно проследить историю страны жизнь народа, узнать о выдающихся исполнителях. Например: песни «Sous le ciel de Paris» - Под небом Парижа, и «Les champs Elysees» – Елисейские поля – позволяют перенестись в столицу Франции –Париж где кипит жизнь с различными эмоциями, всем тем, что французы называют «C’est la vie».

Использование песенного материала на занятиях позволяет познакомиться с творчеством известных музыкантов и певцов Франции , дать им свою оценку ,выразить свое отношение к их творчеству и культуры страны в целом.)

Понятно , что человек, который восхищается, умеет ценить искусство и традиции разных народов, никогда не будет агрессивен и не толерантен к этим народам, носителям самобытной духовной культуры.

Формирование социально -культурной компетенции студентов происходит на занятиях по иностранному языку ,их участии в проведении культурно -массовых мероприятий и при научно исследовательской работе, и при подготовке научно-исследовательских работ (написание рефератов, курсовых работ).

Интеграция урочной и внеурочной деятельности расширяет сферу применения иностранного языка, приводит к тому, что формируется широкая и разнообразная творческая образовательная среда. У обучающихся с её помощью запускаются внутренние механизмы развития личности.

Использование точно выстроенной, выверенной системы интеграции урочной и внеурочной деятельности позволяет эффективно формировать социокультурную компетенцию учащихся.

Поскольку обучение иностранному языку в условиях ВУЗа происходит вне естественной языковой среды, в такой ситуации способами формирования социокультурной компетенции служат:

- чтение,
- аудирование,
- письмо,
- говорение,

т.е. все виды речевой деятельности.

Информационное, лингвистическое и экстралингвистическое наполнение содержательно-тематических блоков обеспечивается аутентичными материалами как текстового, так и аудиовизуального характера, что позволяет решать цели, заявленные в федеральном компоненте государственного стандарта общего образования по иностранным языкам:

- развивать понимание аутентичных иноязычных текстов (аудирование и чтение),
- дать возможность учащихся овладеть новыми языковыми средствами в соответствии с темами и сферами общения в коммуникативных целях; а также в области социокультурной компетенции, а именно увеличить объем знаний за счет информации социокультурного характера (в том числе фоновой и безэквивалентной лексики, национальными реалиями);
- расширить объем знаний о социокультурной специфике стран изучаемого языка, совершенствовать умение строить свое речевое и неречевое поведение адекватно этой специфике с учетом ситуаций общения, умение адекватно понимать и интерпретировать лингвокультурные факты.
- обеспечить культуроведческую направленность обучения, приобщение школьников к культуре стран изучаемого языка, лучшее осознание культуры своей собственной страны, умение представить её средствами иностранного языка, включение школьников в диалог культур.

Развитие социокультурной компетенции не является самоцелью, а тесно связано со стратегическими задачами языкового образования как целостного изучения языковой культуры. Иностранный язык как средство общения, важнейший компонент культуры, способ видения и организации жизни народа, является вместе с тем средством проникновения в инокультурный мир, понимания менталитета народов-носителей данного языка. При этом смыслом преподавания иностранного языка является введение учащихся в мир иной культуры, иной структуры мышления средствами языка. В данном случае необходимо отметить, что речь идет не об усвоении иной культуры, не об ассимиляции, но об осмысленной попытке понять менталитет народа страны изучаемого языка, о самоидентификации учащихся. Все это чрезвычайно важно в процессе становления личности, формирования мировоззрения и культурного развития учащихся. Важнейшее значение в связи с этим приобретает изучение родного языка, литературы, культуры родного народа. Это способствует диалогу культур, развитию у студентов способностей представлять свою страну и культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Акцент делается на культуросообразный характер иноязычного образования, в том числе на формирование коммуникативной и информационной культуры, готовности студентов к межкультурному взаимодействию и сотрудничеству.

Для достижения поставленных целей и задач необходимо поднять на новый качественный уровень содержание и формы занятий иностранного языка. Следует отметить обеспечению коммуникативной мотивации способствуют такие факторы, как:

- доброжелательная обстановка на уроке;
- положительный эмоциональный климат;
- доверительные отношения между учителем и учащимися, а также между самими учащимися

Таким образом формирование социально-культурной компетенции является важным компонентом при изучении иностранного языка.

Список литературы

1. Корнилова Л.А. Социокультурная компетенция как одна из составляющих профессионального мастерства учителя иностранного языка. Международный сборник научных трудов / Отв. ред.: В.М. Курицын. – Шуя: Изд-во "Весть", ШГПУ, 2002. С.40-43.
2. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранному языку. // ИЯШ – 2000 - №4. С.14-19
3. Рогова Р.В. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. - М.: Просвещение, 1991.
4. www.festival.1september.ru

УДК 622.831; 378.147

Сергієнко О.І., Сергієнко Л.Г.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГІРНИЧИХ ІНЖЕНЕРІВ

Проблема екології для будь-якої держави має велике значення. Екологічні проблеми сучасних промислових регіонів, до яких відноситься Донбас, не мають собі

рівних ні по характеру, ні по глобальним наслідкам. Сьогодні мова йде про наближення екологічної катастрофи через інтенсивне якісне та кількісне знищення природних умов та ресурсів, необхідних і достатніх для існування людини.

Актуальним стає питання: для існування й розвитку людства треба змінити взаємовідносини з природою на основі нових духовних та наукових якостей людини та філософії життя.

Екологічна проблема – це відображення на умовах життя людей, соціально-економічних, політичних процесах протиріч, що виникають в системі зв'язків суспільства і природи в результаті інтенсифікації їхньої взаємодії. Екологічні проблеми не народжуються самі по собі. Вони – наслідок нашої технічної та екологічної малограмотності та байдужості.

Рішення екологічних проблем - багатоступінчатий процес, в якому приймають участь люди різних професійних напрямків: політики, екологи, економісти, інженери, викладачі, а також, все населення, в тому числі, і студенти. Між ними необхідно провести “розподіл праці”, щоб на виході отримати чітку, реальну, обґрунтовану стратегію і тактику екологічної діяльності. Задача викладачів вузу – підготувати кваліфікованих спеціалістів, які мають вирішувати на практиці багато питань, пов'язаних із збереженням навколишнього середовища, води, повітря від забруднення та відходів. Вони повинні знати і вміти користуватися інженерними методами впливу на очищення середовища.

Характерною рисою сучасного періоду розвитку суспільства є зміна домінуючих видів людської діяльності в напрямі її підвищення рівнів небезпеки людського життя. Це пов'язано, в першу чергу, з переходом людини від природних умов існування до принципово нових умов - життєдіяльності в природному і техногенному середовищі. Сучасні темпи прогресу характеризуються не лише позитивними процесами, а в багатьох випадках мають суттєво негативні прояви.

Визнаючи ці проблеми пріоритетними Організація об'єднаних націй сьогодні розглядає їх як базисні, на що зроблено акцент в Концепції ООН про сталий людський розвиток. Ідеї сталого екологічно безпечного розвитку стали нині важливою складовою національної політики й безпеки багатьох країн світу. Україна також приєднується до цих процесів. Сьогодні без перебільшення можна сказати, що в Україні екологічна криза, за якої руйнується традиційна система життєзабезпечення нації. За рівнем життя, його тривалістю й рівнем освіти Україна нині перебуває на 95-му місці. Поступове поглиблення екологічної кризи приводить до необхідності радикальних змін стосовно мети та пріоритетів економічного та екологічного розвитку України. Основні принципи цієї концепції відображені в Конституції України - статті 3,16 [1]:

На виконання положень Конституції Міністерством освіти і науки України було затверджено Концепцію освіти і науки в цьому напрямку.

У багаторівневому освітянському просторі України однією з найбільших ланок є вища школа. Вона відображує всі негативні і позитивні зміни нашого суспільства. Тому на освіту покладається найбільша відповідальність за формування у студентів нових поглядів, цінностей та відповідної поведінки з метою забезпечення безпеки життєдіяльності [2].

Для України першочерговим завданням є призупинення деградаційних процесів у природі й суспільстві. Друге завдання полягає у «реабілітації» навколишнього середовища. Наступне – полягає в розв’язанні гуманітарних проблем (освітньо-виховних, наукових, культурознавчих тощо). Перехід України до суспільства сталого розвитку передбачає розробку і впровадження в життя нової екологічної політики у всіх сферах, включаючи соціальну і гуманітарну.

Аналіз спеціальної екологічної літератури приводить до невтішних результатів: забруднення навколишнього середовища спричиняє 21% всіх смертей в Україні. Забруднена питна вода додає до цього ще 13%. Атмосферне забруднення негативно впливає на 34% мешканців України [3]. Загальна смертність є найвищою в південно-східному і центральному регіонах, особливо в Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Запорізькій та Харківській областях, де розташовані підприємства металургійної, вугільної, хімічної та атомної індустрії. Викиди шкідливих речовин у повітря в Україні становлять 153,9 тис. тон, в Донецькій області – 1587,5 тис. тон, у воду відповідно 156,6 і 965,0 млн. м³, при цьому рівень смертності від хвороб системи кровообігу на 100 тис. населення в Донецькій області становить 1026,0, що значно вище середнього по Україні (937,1).

Донецькій регіон одним з найперших в Україні став зоною конфліктних ситуацій замкненої системи “Людина-виробництво-навколишнє середовище-людина”. Конфліктність зросла у зв’язку з дефіцитом традиційних енергоресурсів, відсутністю ефективних технологій їх використання, соціальною трансформацією суспільства.

В регіоні біля 80% джерел виділення шкідливих речовин в навколишнє середовище. З них тільки 47% обладнано очисними спорудженнями. У зв’язку з цим на 1 км² території області викидається більше 100 т шкідливих речовин у рік. Викиди ТЕК складають біля 44% від загального об’єму викидів, які приходяться на регіон. Тільки 27% підприємств комплексу обладнано очисними спорудженнями. Інші сумісно з 206 палаючими породними відвалами викидають в атмосферу більш ніж 1,5 млн. тон шкідливих речовин. В Донецьку гранично допустима концентрація з таких отруйних речовин як феноли, азотні та сірністі речовини перевищують в 5-10 разів. В районах ТЕЦ на кожного мешканця міста в середньому приходится 10-14 кг оксиду вуглецю.

В Маріуполі є три гіганти металургії і коксохімзавод. Застарілі технології та обладнання привели до того, що кількість пилу у багато разів перевищує гранично допустимі концентрації (ГДК). На кожного мешканця приходится більш 1 тони шкідливих відходів виробництва – сірководень, феноли, ангідрити і оксид вуглецю. В

гірлі річки Кальміус кількість нітратів перевищує ГДК в 11 разів, фенолів – в 3, нафтопродуктів – в 6 разів. Один тільки комбінат ім. Ілліча викидає в повітря за рік 375 тис. тон шкідливих речовин, а в Азовське море – 50 млн. м³ погано очищених стоків. В двохкілометровій зоні навколо комбінату – самий високий в Україні рівень захворювань.

На сесії Макеєвської міської Ради депутати одноголосно признали своє місто зоною екологічного лиха, а територію в радіусі 1км навколо комбінату, який, дорече, розташований в самому центрі міста, зоною екологічної катастрофи.

Деякі західні економісти переконані, що зупинити руйнування і забруднення біосфери можна тільки суворим обмеженням народжуваності людей, зниженням у два рази і більш потенціалу промисловості, відмовленням від деяких сучасних видів транспорту тощо. Однак, зупинити хід історії, розвиток людського суспільства неможливо. Будуть і далі розвиватися промисловість, рости видобуток корисних копалин, збільшуватися енергооснащеність людства. Очевидно, вихід треба шукати в охороні природи, в процесі природокористування, а не в зупинці прогресу. Охорона природи і її використання не суперечать один одному, а тісно зв'язані між собою, як дві сторони одного явища. Природу охороняють, насамперед, для того, щоб можна було її використовувати.

Розкрити причинно-наслідкові зв'язки у взаємодії людського суспільства і природи – першочергова задача охорони природи. Знайти міри, що усувають несприятливі наслідки людської діяльності, - головна і ще більш складна задача.

У деяких випадках рішення може бути зовсім очевидним, в інших – приходится досліджувати складні процеси природи і їхні зміни, що виникають під впливом господарської діяльності. Задача природоохоронців – розібратися в складних ситуаціях і обрати правильну концепцію дій. В цих цілях розрахунки курсових та дипломних проектів студенти технічних та економічних спеціальностей, а також студенти-менеджери зараз обов'язково ведуть із застосуванням методів математичного моделювання, за допомогою ПЕОМ.

Розрізняють дві основні проблеми охорони природи:

1) охорона від виснаження, відновлення і відтворення природних ресурсів, необхідних для існування людського суспільства і його виробництва. Вирішити ці проблеми майбутнім фахівцям допомагає вивчення спеціальних вузівських курсів: “Промислова екологія”, “Заповідна справа”, “Рекультивация земель” тощо;

2) охорона від забруднення покидьками виробництва самого середовища мешкання людини. Рішенню цих проблем дозволяє вивчення наступних дисциплін: “Концепції сучасного природознавства”, “Екологія людини”, весь цикл природничо-математичних дисциплін, що формують у студентів національні і загальнолюдські цінності.

Удосконалюючи практику фундаментальної і спеціальної підготовки майбутніх гірничих інженерів, ми вирішуємо задачі, адекватні людській природі. Весь цикл

освіти, об'єднаний темою захисту навколишнього середовища, пошуком ефективних засобів фізичної гармонізації природи і виробництва. З огляду на реальності сучасного етапу нашого розвитку, акцентом стають відповідні знання, в яких основним критерієм є пріоритет збереження якості природного середовища нашого регіону й України в цілому.

Одним з основних фізичних напрямків зниження шкідливого впливу відходів виробництва є їхня максимальна утилізація. У нашому базовому університеті (ДонНТУ) розроблена технологія виробництва аглопориту і цегли з відходів вуглезбагачення. Для глибоких шахт Донбасу запропоновані технології по зниженню обсягів видаваної на поверхню породи, її складування в гірничих виробках. У предметних спецкурсах майбутній гірничий інженер повинний засвоїти, що зниження абсолютного виходу породи може бути досягнуто застосуванням широкозахватної технології розробки шарів [4].

Фізичний аналіз стану поверхневого господарства шахт показує, що активним джерелом забруднення середовища є котельні, що повсюдно спалюють низькосортне вугілля. Викладачами Красноармійського індустріального інституту ДонНТУ(Гого В.Б., Триллер Є.А., Вознесенський В.В. та ін.) розроблена газліфтна система очищення газів, що відходять від котельних, які захищені авторськими свідоцтвами.

Шахти і об'єкти гірничого виробництва є активними забруднювачами навколишнього середовища стічними водами. Гірничошахтні води розрізняються по фізико-хімічних характеристиках, вони можуть містити отрути, синтетичні детергенти і радіоактивні речовини. З вугільних шахт галузі щорічно відкачується 2,5 млрд. м³ шахтних вод, з якими в природні водойми надходить до 180 тис.т механічних домішок і 4 млн.т мінеральних солей. Стосовно до умов вугільних шахт доцільно робити видачу водопритоку роздільно по якості води. Це обумовлено тим, що з нижніх обр'їв, у ряді випадків, відкачується чиста вода, придатна до використання. Така раціональна схема водовідливу шахти дозволить зняти екологічну напруженість регіону.

Майбутній гірничий інженер повинний володіти також відповідним економічним аналізом для оцінки природоохоронної діяльності, а також того збитку, що виникає, якщо їх не здійснити. Ефективне функціонування екологічного механізму збереження природи можливо лише при дотриманні принципів розвитку всієї системи. Цьому служить екологічна паспортизація підприємств, яка була зроблена для відомих підприємств міста та регіону також за допомогою викладачів нашого інституту.

Прийшов час, коли можна констатувати факт, що в технічній освіті ми підійшли до бар'єра, за яким – необхідність вироблення в кожного фахівця екологічної, а точніше, біо професійної етики, що встановлює критерії і рамки взаємних відносин людини і середовища його існування.

Сфера технічних знань сьогоденного інженера характеризується емпіричним прагматизмом накопиченого матеріалу спеціальних дисциплін по гірничій справі чи енергетиці, у яких утрачені цілісність і єдність в рішенні головного питання про

відносини «Людини і Природи». Не дивно, що відсутність сполучних естетичних початків в освіті інженера веде до відриву його технічних знань від реальностей природи. Майбутня після втузу робота інженера, особливо зараз у нас, в Україні, характеризується вузькими утилітарними цілями, у яких мало місця для турбот про навколишнє середовище. При цьому невиправдано ігноруються рішення здорового глузду, вишуковуються штучно-технологічні цілі, котрі, у кінцевому рахунку, ведуть до деградації не тільки природи, але й самої людини. Ніякі успіхи техніки не можуть бути визнані моральними і виправданими, якщо вони вимагають жертви з боку природи і тим більше людей. Тому, однією з головних своїх задач, крім професійної, вузівський педагог повинний обрати передачу студентам будь-якої спеціальності етичних початків майбутньої професії, що зв'яжуть знання фундаментальних і спеціальних дисциплін, практики і технічної екології. Ці початки, у визначеному змісті, - філософські, але в глибині їх лежать не тільки категорії, але й плоди реального життя. Так фундаментальні та соціальні вузівські дисципліни повинні готувати студента до сприйняття спеціальних технічних предметів. Основні закони та явища фізики, хімії, екології та інших дисциплін інженерного циклу тим чи іншим способом повинні відбиватися в спецкурсах, тому на них лягає початковий вантаж задач закладення основ професійної етики фахівця. Найбільш дохідливо це розкривається на прикладах впливу фізико-технічних досягнень на природу і людину.

Таким чином, ситуація з безвихідної переростає в проблему оптимізації стратегії спеціальної технічної освіти. Застосування системного аналізу й експертного прогнозу дає можливість вважати, що вузівський курс фундаментальної та загально інженерної освіти закладає пропорційність навчання, як технічного, так і етичного на всі наступні ступені підготовки, включаючи магістратуру, аспірантуру, НДР тощо (відповідно до одного із принципів Болонської декларації: навчання протягом усього життя). Різноманіття явищ, властивостей і структур, що існують в фундаментальній підготовці, як єдине ціле з розвинутими внутрішніми і зовнішніми зв'язками, дозволяє вважати цю будь-яку фундаментальну або загально інженерну дисципліну сполучною етичною ланкою в формуванні і освіті інженера.

ВИСНОВКИ

Отже, треба відмітити, що проблема сталого екологічно безпечного розвитку нашого регіону – це, перш за все, проблема свідомості. Лише висока культура дозволить зберегти рівновагу між людиною і природою. У цьому контексті особлива увага приділяється освіті, вихованню та науці, які разом забезпечать формування нової моралі та відповідні вчинки. Усе це вимагає ґрунтового реформування освітньо-виховної системи в Україні на засадах національної культури та світового освітянського досвіду.

У якості **резюме** необхідно відзначити, що фундаментальна, загально інженерна і спеціальна підготовка майбутніх інженерів тісно сплітається із соціально-

економічними питаннями з прямою домінантою екологічної освіти та виховання, від якості якої залежить багато чого, якщо не усе.

Список літератури

1. Україна. Конституція України. – Київ.: Видавництво “Україна”. 1996. - 54с.
2. Дивак В.В., Пархоменко І.М. До питання вивчення основ БЖД// Безпека життєдіяльності. – 2003. - №1. – С.21
3. Корнацький В.М., Кулик О.Ю., Манойленко Т.С.// Здорове довкілля – здоров’я народу. - Безпека життєдіяльності. – 2003. - №1. – С.30
4. Гого В.Б., Вознесенський В.В, Сергієнко Л.Г. Фізичні основи екологічної підготовки гірничих інженерів. Матеріали регіональної науково-методичної конференції “Екологічне навчання і виховання студентів”, Харків, 2002.- С.43-44.

УДК 378.147

Скалозуб Е.Н., Пархоменко М.Н. (КІИ ДонНТУ)

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

Общий современный подход к языковому и социально-гуманитарному обучению в вузе получил название деятельностно - ориентированного. Это привело к тому, что в отечественной системе высшего образования все более широкое распространение получают интерактивные методы обучения, среди которых метод проектов, компьютерное моделирование, деловые игры, воркшоп и другие.

Наименее изученным и используемым из приведенных выше методов у нас является воркшоп, имеющий уже достаточно долгую историю на Западе.

Целью данной статьи является рассмотрение воркшопа как метода интерактивного обучения, используемого для раскрытия потенциала студентов, а также для приобретения компетенций, навыков и умений, развиваемых с его помощью.

Уже в 70-х годах в области общего образования для взрослых и в сфере организационного развития появились попытки внедрить новые формы организации обучения, ставящие новые задачи, а именно: уменьшение доминирующей роли обучающего; использование в учебном процессе взаимодействия студентов; попытки сделать обучение более живым и практически ориентированным. Воркшоп был впервые применен в начале 80-х годов США. Термин «воркшоп» - «мастерская», указывает на центральную идею этого изобретения: во время воркшопа все студенты должны быть активными и самостоятельными. Воркшоп - это интенсивное учебное мероприятие, на котором учатся прежде всего благодаря собственной активной работе [1, с.19]. В центре внимания находится самостоятельное обучение участников и интенсивное групповое взаимодействие. Акцент делается на получение динамического знания. Участники сами могут определять цели обучения. Они разделяют с ведущими ответственность за свой учебный процесс. Темой воркшопа могут стать любые проблемы и задачи. [2]

Продолжительность воркшопов различна. Есть мини – воркшопы, длящиеся только один час, но время проведения большинства из них колеблется от двух до трех часов. Их важнейшая характеристика - многообразие используемых методов и подходов. Любой хорошо организованный воркшоп предполагает совокупность различных методов, которые активизируют участников, делая их не просто слушателями. Можно сказать, что на воркшопе учатся на основе интеллектуального опыта и личного переживания, что гораздо легче достигается в групповом, чем в индивидуальном обучении. Естественно, ведущий воркшопа (преподаватель) должен разбираться в темах, о которых пойдет речь, но если он хочет действительно хорошо выполнить свою задачу, то этим он не ограничится. Ему следует быть достаточно открытым, чтобы учиться у группы на каждом воркшопе и вместе с участниками открывать что-то новое. Организовывать учебные ситуации таким образом, чтобы был возможен «комплексный опыт», наверное, самая трудная задача ведущего. Для этого нужна интуиция и творческие способности, а также организация многостороннего обучения, состоящего из усвоения информации, анализа и практического применения, концептуального понимания и формирования личных установок, развития фантазии и изобретательности, для интеграции всего этого необходимо действовать очень внимательно. Нужно установить взаимосвязь между частями, свести абстрактное к конкретному, аналитическое к творческому. При этом нужно все время помнить, что контекст учебного опыта должен быть интересным и стимулирующим, и настроиться на помощь студентов в получении информации, развитии навыков, понимания концепций.

В последние 10 лет воркшопы приобретают популярность во всем мире, потому что представляют возможность взрослым людям обучаться интенсивно и с удовольствием. У многих людей они усиливают готовность к личностному росту и саморазвитию.

Существует разнообразие возможностей, которое представляет этот тип обучения. Воркшоп отходит от традиционного метода передачи знаний, так как в мире стремительных изменений и быстро устаревающих знаний традиционная учебная модель имеет очень узкие границы. В этом и есть основное отличие воркшопа от других общепринятых форм обучения [3, с. 50].

Все мы в большей или меньшей степени находимся под влиянием традиционных методов, которые можно обозначить как передача знаний. В этом случае преподаватели знают, какую информацию должны усвоить учащиеся. Они распределяют учебный материал на удобные «порции» и передают его адресату. Нередко ведущие тратят много времени на то, чтобы точно спланировать, каким образом будет осуществляться передача информации.

В ходе учебного процесса выделяют три типа знаний. Первый тип можно определить как *поверхностные* знания. Примеры таких знаний есть в любых учебниках и справочниках. Речь идет о фактах и информации, об основных понятиях

и концепциях, а также о теоретических обобщениях. Взрослые считают этот тип знаний очень скучным и нередко им трудно запомнить материал. Второй тип знаний – так называемые *технические* знания. Они в большей степени ориентированы на умения и профессиональные требования. Они помогают увидеть внутренние взаимосвязи в рамках определённой дисциплины, с их помощью можно понять определённые концепции и теории. Тот, кто владеет только знаниями этого типа, испытывает трудности в понимании их связи со смежными дисциплинами и вопросами. Конечно, эти две формы знаний необходимы, но для повышения квалификации намного важнее третий тип знаний, который можно обозначить как *динамические* знания. Динамическое знание живое, оно позволяет студентам играть и экспериментировать, получение такого знания доставляет удовольствие и порождает желание передать его другим. Динамическое знание отличается тем, что в его усвоении студенты сами играют решающую роль. Поверхностные и технические знания нужны для углубления своего понимания проблемы и изучения нового. Динамическое знание становится частью профессиональной личности.

Воркшопы предоставляют прекрасную возможность для получения именно динамического знания. [4, с. 8]. В этом случае нет проблем с мотивацией, так как студентам просто нравится учиться.

Рассматривая принципы динамического обучения, необходимо знать, что они базируются на результатах нейропсихологических, неврологических, психологических исследований, а также исследований в области «стресс - менеджмента». Эти достижения можно с успехом задействовать для развития методических приемов, используемых при проведении воркшопа. Открытая атмосфера воркшопа должна ослабить сопротивление обучению и подготовить участников к усвоению заранее определённой информации и навыков. Различные принципы динамического обучения, включенные в концепции образования для взрослых, могут использоваться для дальнейшего развития методических приёмов, применяемых на занятиях. Согласно этим принципам нельзя рассматривать каждого студента изолированно, так как он - часть социальной системы внутри и за пределами группы. Необходимо давать различные возможности студентам управлять собственным учебным процессом. Учебный процесс должен быть разнообразным, чтобы все участники могли задействовать свои визуальные, эмоциональные и вербальные способности. Поэтому следует постоянно давать студентам возможность выбора для пробуждения индивидуального интереса. [5, с. 4].

Модель динамического обучения – трёхфазная. В начале обучения необходимо создать ситуацию «расслабленного внимания». Это предпосылка для оптимального функционирования мозга. Второй шаг – создание ситуации, в которой студенты могут погрузиться в «комплексный опыт». Третий шаг состоит в активной оценке участниками этого опыта – т.е. участники анализируют свой опыт и проясняют для

себя, чему они научились в прошедшей учебной ситуации. Активное оценивание – путь к пониманию, которое выходит за пределы простого вспоминания. В ходе активного оценивания студенты могут осмыслить и понять, как и чему они научились и оценить своё обучение. Активное оценивание даёт возможность студенту принять на себя ответственность за собственное обучение и развивать свои способности.

Среди компетенций, навыков и умений, которые развивает воркшоп, можно назвать следующие:

1. *Умение учиться.* К ним можно отнести способность эффективно использовать учебные возможности, а именно: следить за предлагаемой информацией, осознавать цель поставленного задания, быстро и активно использовать язык, который изучается, использовать адекватный материал для самостоятельного изучения, использовать способы обучения для самообразования.
2. *Эвристические умения.* К ним можно отнести способность студентов воспринимать новый опыт и применять другие компетенции для того, чтобы действовать (на основе наблюдения, догадки о значении того, за чем наблюдаешь, анализа, обобщения, запоминания и т.д.) в новой специфической учебной ситуации; способность находить, понимать и передавать новую информацию; способность использовать новые технологии.
3. *Аналитические навыки.* К ним можно отнести: умение классифицировать, выделять существенную и несущественную информацию, анализировать её, находить пропуски информации и уметь восстанавливать их, мыслить ясно и логично.
4. *Творческие навыки* важны в генерации альтернативных решений, которые нельзя найти логическим путём.
5. *Практические навыки.* Пониженный по сравнению с реальной ситуацией уровень сложности проблемы, представленной на воркшопе, способствует формированию на практике навыков использования теории.
6. *Коммуникативный* характер языкового и социально-гуманитарного образования, развивает как речевые, так и общие компетенции обучаемых. При использовании воркшопа коммуникативная компетенция обучаемых реализуется в разных видах речевой деятельности, а именно в восприятии, продукции и интеракции.
7. *Социальные навыки.* В ходе обсуждения проблемы вырабатываются определенные социальные навыки: оценка поведения людей, умение слушать, поддерживать дискуссию, или аргументировать противоположное мнение и т.д.
8. *Самоанализ.* Несогласие в дискуссии способствует осознанию и анализу мнения других и своего собственного. Формируется осознание своих сильных и слабых черт, способность определять свои собственные потребности и цели, а также свои собственные стратегии для достижения этих целей. Возникающие проблемы требуют формирования навыков их решения.

Воркшоп позволяет приблизить обстановку учебного процесса к реальным условиям возникновения потребности в знаниях и их практическом применении. Активное оценивание дает студенту возможность понять, чего он уже достиг и что хочет изучить в будущем, осмысливать учебный процесс, свои жизненные цели, личное развитие.

Итак, воркшоп – это форма обучения, развивающая как творческий потенциал студентов, так и самостоятельность и готовность к сотрудничеству, способность принимать решения и коммуникативную компетентность.

Воркшоп – это: учебная группа, помогающая всем участникам стать по окончании обучения более компетентными, чем в начале; учебный процесс, в котором каждый принимает активное участие и во время которого участники много узнают друг о друге; тренинг, результаты которого зависят, прежде всего, от вклада участников и в меньшей степени – от знаний ведущего; возможность открыть для себя, что знаешь и умеешь больше, чем думал до сих пор, и научиться чему-то от других.

Среди навыков, которые развивает воркшоп, можно выделить следующие: умение вести дискуссию, убеждать окружающих; использовать наглядный материал, медиа - средства, кооперироваться в группы, защищать собственную точку зрения, убеждать оппонентов, составлять краткий, убедительный отчет.

Дальнейшее развитие в применении воркшопа в учебном процессе мы видим в разработке таких проблемно-творческих заданий, которые позволят студентам осознавать значимость приобретаемых знаний и умений, обучаться разнообразным способам использования знаний на практике, развивать свои мыслительные способности и творческие запросы, умения логически строить доказательства разрабатываемых решений, осознавать эффективные способы приобретения новых знаний и главное - развивать коммуникативные умения и способности самоконтроля и саморазвития.

Список использованной литературы

1. Белова В.В. Гуманитарное образование: текстуально диалогическая модель /В.В. Белова // Педагогика. – 2007. – №6. – с. 19-27.
2. Бедерханова В.П. Совместная проектировочная деятельность как средство развития детей и взрослых [О необходимости проектирования саморазвития наряду с проектированием процессов и систем] / В.П. Бедерханова // Развитие личности. – 2002. – №1.
3. Fred- Booth Diana L. Project Work [in Resource Books for Teachers] / Fred- Booth Diana L. - Oxford, 1988. - 53 p.
4. Ормов В.А. Психологические аспекты проектирования образовательной среды / В.А. Ормов, В.В. Лебедева //Школьные технологии. – 2000. – №6. - с.8-13.
5. Сластёнин В.А. Технологии проектирования образовательных систем и процессов саморазвития / В.А. Сластёнин // Школьные технологии. – 2000. – №2. – с. 4-8.

УДК 37.014.553(094):34

Соколенко С.І., Яцюк М.М. (КП ДонНТУ)

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Політичні та економічні зміни, що відбуваються в Україні, починаючи з проголошення незалежності, спонукають до активізації наукових досліджень у напрямку формування теоретичних уявлень щодо майбутнього суспільства.

Одним з найважливіших питань стало реформування системи вищої освіти. Визначення навчальних закладів із статусом «вищий», запровадження багатоканального фінансування освіти, становлення навчальних закладів недержавної форми власності, утвердження ступеневої системи підготовки фахівців, наближення системи вищої освіти України до вимог Болонського процесу та запровадження кредитно-модульної системи навчання спричинили зміну ролі студентів у системі вищої освіти як об'єктів та суб'єктів навчально-виховного процесу [1].

Однією з головних засад громадянського суспільства є наявність та ефективне функціонування самоврядування вільних індивідів та добровільно створених ними організацій. Адже самоврядування – це гарантоване державою право і реальна здатність громади самостійно або під відповідальність органів чи посадових осіб вирішувати питання внутрішнього керівництва в межах визначених законодавством.

Першим нормативно-правовим актом, що передбачив право створювати органи студентського самоврядування у вищих навчальних закладах став Закон України "Про освіту" від 23 березня 1991 року, який визначав громадське самоврядування, у тому числі і студентське. У 1996 році було прийнято Положення про державний вищий заклад освіти (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року), яким визначено мету, завдання, структуру органів студентського самоврядування. Незважаючи на те, що згодом з'явилося досить прогресивне Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах, затверджене Міністерством освіти і науки України від 3 квітня 2001 року, Закон України "Про вищу освіту", від 17 січня 2002 року, відображає ті ж норми, які у 1996 році були передбачені у Положенні про державний вищий навчальний заклад [3].

Якщо говорити про законодавче регулювання, то сьогодні це лише стаття 38 Закону України "Про вищу освіту" та стаття 37, що визначає необхідність затвердження положення про студентське самоврядування вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу.

Отже, маємо такі нормативні акти щодо студентського самоврядування (розташовані залежно від пріоритету застосування):

- Закон України "Про освіту" від 26 березня 1996 року (витяги щодо студентського самоврядування) (повністю);
- Закон України "Про вищу освіту" від 17 січня 2002 року (ст. 17, (.4) (повністю);
- Положення про державний вищий навчальний заклад, Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 року №107-1 (п. 37,38, 49-57) (повністю);

- Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 3 квітня 2001 року №166;

- Статут вищого навчального закладу;

- Положення про студентське самоврядування у ВНЗ (прийняте загальними зборами (конференцією) студентів ВНЗ і затверджене загальними зборами (конференцією) трудового колективу ВНЗ);

- інші акти органів студентського самоврядування [2].

Регулювання студентського самоврядування вищого навчального закладу може визначатись його Статутом. Однак відсутність такого регулювання не є аргументом відносно того, що у цьому закладі не може бути створене студентське самоврядування, оскільки Закон України має вищу юридичну силу і він передбачає право на студентське самоврядування.

Студентське самоврядування у ВНЗ діє на основі Положення про студентське самоврядування, яке згідно Закону України "Про вищу освіту" ухвалюється вищим органом студентського самоврядування – загальними зборами студентів. Після його ухвалення студентами, воно затверджується вищим колегіальним органом громадського самоврядування ВНЗ. Стосовно останньої норми є чимало дискусій, оскільки у цьому може вбачатися втручання органу громадського самоврядування ВНЗ (викладачів) у створення студентами самоврядних органів. Автори цих законодавчих норм висувають такі аргументи: по-перше, таким чином умикається можливість включення до Положення про студентське самоврядування невідповідних законодавству положень, по-друге, після затвердження загальними зборами (конференцією) трудового колективу ВНЗ цей документ стає обов'язковим не лише для органів студентського самоврядування та їх посадових осіб, які визначили у ньому свої обов'язки та процедури функціонування, але й для вищого навчального закладу, керівника ВНЗ, керівників факультетів, кафедр тощо, які зобов'язані також його дотримуватись, визнавати повноваження та права органів студентського самоврядування. Тому в умовах недостатнього законодавчого регулювання студентського самоврядування ініціативні групи повинні значну увагу приділяти розробці Положення про студентське самоврядування, оскільки законодавство визначає лише завдання і загальну структуру органів студентського самоврядування, але оминає питання повноважень, механізмів взаємовпливу студентського самоврядування і адміністрації, врахування думки студентів, процедури формування і функціонування студентського самоврядування. За умови передбачення їх у Положенні про студентське самоврядування органи студентського самоврядування незважаючи на відсутність законодавчого регулювання, не порушуючи законодавства, мати реальні повноваження і гарантії діяльності. Органами студентського самоврядування можуть прийматися інші акти, обов'язкові для них, регламенти зборів (конференцій), положення про комісії, комітети, виконавчі органи та інші.

Законодавче врегулювання є недостатнім, досить суперечливим і не сприяє становленню реального студентського самоврядування. Помітною є відсутність розвитку законодавства про студентське самоврядування, оскільки ст. 38 Закону України "Про вищу освіту" від 2002 року дублює норми Положення про державний вищий навчальний заклад, прийняте ще у 1996 році.

Відсутність належного законодавчого регулювання перетворює студентське самоврядування на "квазіфункціонуючий", а швидше існуючий інститут без реальних повноважень, змісту, визнання, фінансування. Водночас у вищих навчальних закладах діють також професійні спілки студентів, які вважають закордоном своєрідним "рудиментом" комуністичного минулого.

Професійні спілки мають набагато більше повноважень, статус юридичної особи, фінансування, гарантії діяльності, підтримку адміністрацій, тому змагання це не є рівним. Законодавство надає профспілкам хороший плацдарм для діяльності.

Звісно, для забезпечення необхідної нормативної бази необхідно зафіксувати розмежування сфери повноважень органів студентського самоврядування і профспілки; проводити методичні інформаційні кампанії з пропаганди ідеї студентського самоврядування, створити раціональну (ефективну) модель органів студентського самоврядування. Лише комплексний і системний підхід до спільних проблем функціонування студентського самоврядування зможе сприяти об'єднанню студентів у громаду, здатну ефективно управляти своїм життям, захищати свої права й інтереси, брати участь у процесі прийняття рішень.

Отже, наскільки швидко органи студентського "самоврядування" перетворяться на органи самоврядування, залежить як від співучасті студентів та демократичної налаштованості адміністрації ВНЗ, так і від депутатів Верховної Ради України, які можуть якісно змінити законодавчий статус органів студентського самоврядування. При розгляді питання студентського самоврядування не треба забувати, що саме демократичні принципи обрання до цих органів, їх ефективне функціонування, забезпечення їхніх гарантій є невід'ємною умовою зближення з Болонським процесом.

Література:

1. Роль студентського самоврядування у забезпеченні якості вищої освіти – [Електронний ресурс] – режим доступу <http://almamater.com/modules/smartsection36>.
2. Миколюк О. Іван Вакарчук: Держава і громадянське суспільство мають брати консолідовану участь у розвитку науки та освіти / О. Миколюк // «Діти». - 2008.- 28 лютого.-№37.
3. Уляна Ванькович. Український досвід студентського самоврядування: тенденції, проблеми // Студентське самоврядування в Україні - К.: «Молодіжна альтернатива», 2004. - 60 с.

Щербак Ю. В., Немцева Н. С. (КП ДонНТУ)

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Розвиток ринкових відносин в економіці України визначив новий погляд на людські ресурси, відповідно, і на професійну соціалізацію майбутніх спеціалістів, структуру, зміст і характер запасу знань, навиків, ціннісних орієнтацій, професійну культуру і досвід робочої сили. В системі ринкових відносин звертається увага на такі якості спеціаліста як висока компетентність, широкий професійний світогляд, рівень

його технологічної, загальнокультурної підготовки, уміння творчо використовувати знання і уміння.

Однією з найважливіших складових професійної соціалізації сучасних студентів є формування професійної культури, яку можна схарактеризувати як вираження зрілості та розвинутості всієї системи соціально значущих особистісних якостей, яка продуктивно реалізується в професійній діяльності; у професійній культурі спеціаліста знаходить своє вираження не тільки зв'язок і взаємодія суспільства, особистості та професії, але і вся його індивідуальна культура.

Метою даної статті є визначення складових терміну "професійна культура". Вивчення її впливу на особистість працівника та ефективність його професійної діяльності, а також перспектив розвитку і проблем формування професійної культури майбутніх спеціалістів вищими навчальними закладами України.

Термін "професійна культура" можна визначити як сукупність світоглядних і спеціальних знань, якостей, умінь, навиків, почуттів, ціннісних орієнтацій особистості, які знаходять свій прояв у її предметно-трудої діяльності і забезпечують її більш високу ефективність. Богданова Л. В. розглядає професійну культуру як своєрідний органічний сплав кваліфікації та моральності, яка функціонує на основі трудової моралі [1].

Існують різні підходи до структури професійної культури. Згідно з якими, професійна культура обмежується професійними навиками, уміннями, знаннями, а культурний аспект діяльності забезпечується загальною культурою індивіду. На наш погляд, більш прогресивним і актуальним є підхід І. М. Моделя, який виділяє в структурі професійної культури дві сторони – практиологічну (професійні навиків, уміння, знання, професійна свідомість, світогляд) і духовну, елементами якої є професійна мораль і професійна естетика [2.]

Безумовно, культура спеціаліста складається в єдності і взаємодії всіх складових, їх розподіл можливий тільки умовно. В діяльності вона завжди проявляється цілісно, і в цьому її принципово важлива особливість. Тим не менш, саме духовна сторона професійної культури відображає її специфічні цінності, норми і відносини, які регулюють професійну поведінку суб'єкта професійної діяльності, саме вона висуває систему моральних вимог до представників відповідних професійних груп.

На нашу думку, моральність є однією з найважливіших складових професійної культури. Оволодіння професійною культурою завжди супроводжується внутрішніми та зовнішніми змінами особистості, її свідомістю і діяльністю. Таким чином, щоб забезпечити високий рівень професіоналізму, необхідна культурна основа професійної діяльності, поєднання професійних здібностей, знань, умінь, навиків і досвіду при достатньо високому рівні моральної культури.

У наш час у діловому середовищі багатьох країн велику увагу приділяють питанням моралі: створюються етичні кодекси, як на рівні невеликих підприємств, так

і на рівні світового співтовариства (наприклад, "Принципи міжнародного бізнесу", 1994) та інші. Дотримання професійної етики стає одним з показників професіоналізму. Особистість людини стає метою спеціалізованої діяльності. Спостерігаються деякі позитивні зміни і в українській діловій сфері.

Вдосконалення професійної діяльності спеціаліста – це не тільки розширення його знань, але і підвищення його моральної культури [3]. Е. Г. Силіяєва характеризує моральну культуру як сукупність визначеного стилю мислення, відповідної діяльності та моральних знань, що діють і розвиваються. Специфіка етичної культури – у наявності обов'язкового елемента – етичних переконань і настанов [4]. Етичну культуру розглядають як рису особистості, як стійке особистісне утворення, яке характеризується типовими тенденціями поведінки.

На думку Крилової Н. Б., моральний фактор (блок "духовна культура, моральний вигляд") у професіональній культурі – це, перш за все, борг, готовність чесно та сумлінно працювати, сталі моральні переконання, відкритість, доброзичливість, уміння працювати з людьми, чуйність, увага і довіра до людей, чесність, принциповість, правдивість, непідкупність, скромність, єдність слова і діла, готовність підкорити особисті інтереси суспільним, самовідданість, оптимізм, свідомість, вимогливість до себе, порядність, самокритичність, висока культура дискусії, почуття людської гідності, культурний кругозір, ерудиція, потреба у постійній самоосвіті [5].

У професійній діяльності ступінь сформованості складових професійної культури можуть не співпадати: гарний спеціаліст з відсутністю моральної особистісної основи або порядна людина, але посередній фахівець. І той, і інший варіант – негативне явище в професійній діяльності.

У структурі діяльності спеціаліста типологія його професійної культури визначається його спеціальністю та професією. Якщо для лікаря, викладача, менеджера моральний аспект складає елемент не тільки духовної культури, але і є основою їхньої професійної культури, то для будівельника, інженера – це своєрідна конструкція, яка багато в чому визначає стійкість та розширює можливості реалізації його професійних якостей. Але, у будь-якому випадку, моральна складова професійної культури не є не потрібним багажем для будь-якого спеціаліста.

Розвиток духовного блоку професійної культури спеціалістів актуалізує і фактор підвищення відповідальності працівників за свої професійні дії: у наш час наслідки неправильних рішень людей, які в тому числі зачіпають і природний фактор, знаходять своє відображення на життєдіяльності людей, не через сто, тисячу років, як це було раніше, а протягом життя цього ж покоління. Тому професійний рівень спеціаліста, його моральна культура повинні слугувати гарантом надійності, стабільності. Не випадково поняття відповідальності сьогодні стає ключовим у характеристиці професіонала, С. П. Іваненков називає "відповідальність" одним із важливіших критеріїв успішної соціалізації [6]. Професор П. К. Енгельмейереще на

початку ХХ ст. зазначав: "Не можна не визнати, що технічна діяльність, більше ніж будь-яка інша, виховує почуття відповідальності за свої вчинки. А це почуття і є основа моральності" [7].

Високий ступінь моральної культури, перш за все професіонала, визначає як взаємовідносини людей, що знаходяться в його підпорядкуванні, так і успіх загальної справи.

Сучасна професійна культура розвивається в умовах зростання уваги суспільства до культури взаємодії. Бурхливий розвиток невиробничої сфери (вчені говорять про "сервізацію економіки"). У США частка робіт у сфері послуг до середини 1990-х років досягла 75%, а до 2005 року – 80% [8]. Зростання кількості спеціалістів, які працюють у сфері "людина-людина" призводить до необхідності спеціальної підготовки працівників для "контактної зони". У першу чергу – це міжкультурна, міжособистісна комунікація, яка заснована на професійній етиці.

У діловій сфері людина відіграє ряд специфічних ролей – спеціаліста, працівника, виконавця, керівника, підлеглого, колеги. Недостатній облік особливостей всіх ділових взаємин з партнером (від зовнішнього вигляду представників і манер їх поведінки, до способів реєстрації інформації, що необхідна в справі), різноманітні вимоги, норми і правила, що існують у нашій країні і в інших країнах, призводять до серйозних конфліктів.

За допомогою комунікативної етики як компоненту професійної культури особистості людина попереджує виникнення психологічних труднощів і прогнозує результативність міжособистісної і ділової професійної взаємодії.

Комунікативна компетентність особистості розкривається у відношенні до людей, до самого себе, особливостях взаємодії між людьми, умінні контролювати і регулювати свою поведінку, доводити, грамотно аргументувати свою позицію і проявляється в умінні моделювати особистість співрозмовника, домагатися реалізації комунікативної інтенції за допомогою вербальних і невербальних засобів і технологій, тобто продуктивно виходити з конфліктної ситуації.

Значення комунікативної етики в діловій сфері підтверджують результати проведених досліджень. Так студенти економічного вузу в якості основних якостей, якими повинен володіти молодий спеціаліст, випускник вузу, називають "уміння працювати з людьми" (51%), "високий професіоналізм" (43,6%), "відповідальність і надійність" (34,7%), "комунікабельність" (33,4%), "уміння відстоювати свої позиції та переконання" (31,9%). Насторожує той факт, що в числі найважливіших якостей сучасного спеціаліста лише 12,8% респондентів назвали "високі моральні якості" і 9,7% - "здатність підкорити свою професійну діяльність інтересам людей".

Слід відмітити, що формування морального компоненту професійної культури особистості майбутнього спеціаліста у вузі – складний, багатогранний процес, який здійснюється через всю сукупність дисциплін, що викладаються у вузі, головною метою якого є виховання культурного спеціаліста.

Значну роль у формуванні морального аспекту професійної культури відіграє освітнє середовище вузу, все, що оточує студента. Працівники вузу, в першу чергу, професійно-викладацький склад, самі повинні бути прикладом реалізації етичної поведінки. У вузі під впливом моральної складової: прагнень, життєвих цілей, можливостей самовираження і самореалізації, закладаються основи відношення до праці, до своєї спеціальності. Важливо на всьому професійному шляху підтримувати і розвивати цю соціальну якість.

Формування духовної сторони професійної культури майбутнього спеціаліста, на мій погляд, ускладнено рядом труднощів. По-перше, рівень сформованості навчальних планів у деяких вузах, гуманітарний аспект яких, відповідальний за формування духовності, недостатньо представлений предметами, що розвивають моральну культуру. По-друге, низький рівень професійної орієнтації, низька інформованість студентів про майбутню професію, в тому числі і про якості, якими повинен володіти спеціаліст, що призводить до того, що студенти часто не усвідомлюють важливість етичних знань для своєї майбутньої роботи. Рівень і потреба засвоєння подібних знань набагато вище у людей, які пропрацювали кілька років, або у студентів, які співвідносять роботу і навчання. По-третє, складно сформувати моральні якості у молодих людей в умовах аморальності, на фоні кризи цінностей, недооцінки моральності в житті суспільства [9].

Таким чином, ми бачимо, що на сьогодні існують протиріччя: соціально-економічна ситуація висуває жорсткі вимоги до спеціаліста на ринку праці, що відображається на своєрідному соціальному замовленні на формування спеціаліста: зробити людину не просто "знаючою", а розуміючою, відчуваючою, культурною, тобто підготувати до реального життя в складному світі, забезпечити тим самим розвиток культури суспільства в цілому. В той же час в суспільстві відсутній ідеал, що відповідає якостям, що вимагаються. Тому, етиці належить особливе місце серед основних факторів, що утворюють і організують сумісну діяльність людей. Моральна культура є регулятором людських відносин в усіх сферах діяльності, її можна вважати визначаючим "зрізом" духовного розвитку будь-якої особистості. Процес формування професійної культури майбутнього спеціаліста буде сприяти його духовному, моральному вдосконаленню.

Література:

1. Богданова Л.В. К вопросу о культуре профессионального общения // Юбилейный сборник трудов ученых РГАФК, посвященный 80-летию академии. М., 1998. Т. 3. С. 66-69.
2. Модель И. М. Профессиональная культура муниципального депутата: Теоретико-символический анализ. Екатеринбург, 1993.
3. Моральные ценности и личность /Под ред. А.И. Титаренко, Б.О. Николаичева. М.: МГУ, 1994. С. 167.

4. Силяева Е.Г. Теоретические основы формирования профессионально-этической культуры учителя: Дис. ... д-ра. пед наук. М, 1995. С. 99, 44.
5. Крылова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста. М., 1990.
6. Иваненков С.П. Проблема социализации человека в работах классиков буржуазной и современной западной философии //Credo, 1997. № 5. С. 21-33.
7. Энгельмейер П.К. Доклад на IV Международном конгрессе по философии. Болонья, 1911.
8. Хаксевер К., Рендер Б., Рассел Р. и др. Управление и организация в сфере услуг/Пер. с англ., под ред. В.В.Кулибановой. СПб.: Питер, 2002. С.26.
9. Зиновьев Д.В. Социокультурная толерантность — ее сущностные характеристики // Парадигма. 1998. № 1. С.50-61.

Яцюк М. М., Шелудько Ю. Ю. (КП ДонНТУ)

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Одним із ведучих напрямків в діяльності сучасних вищих навчальних закладів є орієнтація на науково-пошуковий характер навчання, передбачаючий самостійне вирішення студентом певних дослідницьких завдань в межах навчальної дисципліни та на міждисциплінарному рівні.

Науково-дослідна робота студента вишу повинна стати органічною складовою частиною всього навчально-виховного процесу. Тому важливо побудувати його так, щоб він давав студентам не тільки певну суму знань у відповідності із програмою, але і виробляв у них прагнення до самостійного пошуку, вдосконалення отриманих знань, налаштовував студентів на оволодіння науково-дослідними методами, нестандартне рішення наукових проблем, вчив аналізувати і узагальнювати зростаючі потоки соціальної, політичної і науково-технічної інформації.

Таким чином високий рівень організації науково-дослідної роботи у виші – це не блага побажання чи данина моді, а об'єктивна вимога часу.

Наукова робота у вузах традиційно складається із двох відносно самостійних і водночас взаємопов'язаних напрямків: наукової роботи студентів, яка є складовою навчальних занять, і наукової роботи, що відбувається у позанавчальний час, головним чином у складі наукових товариств.

Найбільш поширеною формою наукової роботи студентів є наукові товариства. Вони, як правило організуються на факультетах. Загальне керівництво цим видом діяльності студентів покладаються на проректора (заступника директора в інститутах) з наукової роботи і здійснюється через деканів факультетів і завідувачів кафедрами.

Деканати факультетів виступають організаторами НТС і керують його діяльністю; розглядають і затверджують плани роботи НТС; проводять конференції, наукові семінари та конкурси на факультеті; здійснюють разом із завідувачами кафедр контроль за роботою наукових гуртків, надають їм відповідну допомогу; підводять підсумки роботи наукового товариства факультету за кожен семестр.

Завідувачі кафедрами організують роботу наукових гуртків студентів і направляють її на якісне вирішення навчальних і дослідницьких завдань; призначають керівників гуртків і контролюють їх роботу; проводять методичні семінари із обміну досвідом наукових керівників; розробляють тематику наукових робіт студентів та

затверджують її після обговорення на кафедрі; організують та проводять кафедральні наукові семінари по обговоренню результатів роботи студентів – членів наукового товариства; представляють роботи на конкурси. Викладачі кафедр роз'яснюють студентам мету і завдання наукового товариства, навчають їх методам науково-дослідної роботи, встановлюють зв'язки з державними та громадськими організаціями, підприємствами.

Досвід спілкування зі студентами засвідчує, що найбільш ефективними формами роботи студентів вважають: підготовку наукових повідомлень, виступи на наукових конференціях, написання наукових робіт та участь у конкурсах на кращу наукову роботу.

У багатьох вищих навчальних закладах склалася практика прийому студентів першого курсу в члени наукового товариства. Деканатами разом із факультетськими кафедрами проводиться робота по залученню студентів в члени товариства. У деяких вузах для першокурсників проводиться спеціальна лекція про роль і значення науково-дослідної роботи у підготовки фахівців, організуються виставки кращих наукових робіт.

Все це допомагає ознайомленню студентів з метою і завданнями науково-дослідної роботи, викликає у них зацікавленість у пошуковій, дослідницькій діяльності і допомагає у визначенні наукової проблематики.

Зрозуміло, що зміст і форми наукової роботи не можуть бути однаковими для всіх вузів. Досить багато визначають профіль вуза, його спеціалізація, традиції, наукові інтереси професорсько-викладацького складу, навіть регіон, в якому розташований той чи інший вуз.

Як уже відзначалося, постійне керівництво науковими гуртками здійснює науковий керівник, якого призначає кафедра із числа викладачів.

Науковий керівник проводить роботу по сформуванню у членів гуртка чи товариства світоглядних якостей, розвиває їх навчальну і науково-пошукову активність; допомагає студентам оволодіти методикою наукової роботи, виборі теми, складанні плану та підборі літератури для наукового дослідження; розглядає та затверджує календарний план роботи кожного члена гуртка і контролює його виконання; рецензує виконані студентом наукові роботи і редагує ті із них, які рекомендовані до друку. Науковий керівник визначає студентам завдання дослідницького характеру на період навчальної практики або стажировки і заслуховує їх звіти про результати виконаної роботи.

Таке коло обов'язків обумовлює високі вимоги до моральних якостей, наукової кваліфікації і методичної майстерності керівника. Він повинен бути педагогом, авторитетним фахівцем у своїй галузі знань і вихователем. Від його професійної компетентності, наукового авторитета, педагогічного такта багато в чому залежать зміст, направлення і якість роботи студентського гуртка чи товариства. Учень у великій мірі наслідує свого вчителя, переймає його відношення до праці, наукову ерудицію, методику роботи.

Досвідчені наукові керівники приділяють велику увагу плануванню роботи наукового гуртка чи товариства. Як правило план розробляється головою товариства (старостою гуртка) разом із науковим керівником на навчальний рік і розглядається на загальному зібранні всіх членів товариства. В ньому передбачаються тільки основні заходи із наукової роботи, визначається час їх проведення і основні виконавці.

Планують роботу всі члени гуртка чи товариства, які складають особисті плани, в яких визначають теми, обсяги дослідницької роботи та об'єкти дослідження. Особисті плани затверджуються науковим керівником. Періодичність засідань наукових гуртків і товариств суворо не регламентуються. Досвід підказує, що засідання потрібно проводити не рідше одного разу на місяць. Безумовно, не можна обмежувати їх роботу тільки засіданнями. В інший час науковий керівник проводить індивідуальні або групові консультації із студентами, допомагає у визначенні програми та методів дослідження, контролює виконання особистого плану членами гуртка чи товариства.

Таким чином залучення студентів до роботи у наукових гуртках і товариствах сприятиме формуванню особистості з творчим мисленням та є ефективною формою підготовки студентів до самостійної дослідницької діяльності.

Література:

1. Лемман И. И. Наука как социальный институт. – Л.: Наука, 1965. – 177с.
2. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень. – К.: Професіонал, 2005. – 240с.
3. П'ятницька – Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі. – К.: ЦАЛ, 2003. – 116с.

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК УМОВА ЕТНІЧНОГО РОЗВИТКУ І ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

УДК 621.311.6

Козий І.А., Сухобрус Л.С.(КИИ ДонНТУ)

ПРОИСХОЖДЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Английский язык (англ. English, the English language) — язык англичан (официальный язык Англии), жителей США (официальный язык тридцати одного штата), один из двух официальных языков Ирландии, Канады и Мальты, официальный язык Австралии, Новой Зеландии. Используется в качестве официального в некоторых государствах Азии (Индия, Пакистан и др.) и Африки.

Английский язык является важнейшим языком международного общения, торговли, сотрудничества и бизнеса что объясняется колониальной политикой Британской империи в XIX веке и мировым влиянием Соединённых Штатов Америки в настоящее время.[1]

Кельтский период. С 800 года до н.э. начинается эпоха британских кельтов и, соответственно, кельтского языка на территории Британии. Многие лингвисты придерживаются того мнения, что слово "Британия" происходит от слова с кельтским корнем – brith "раскрашенный". В летописях можно найти упоминание, что кельты действительно раскрашивали себе лица и тела, когда собирались на войну или охоту. Есть в летописях упоминания и о том, что британские кельты уже в пору завоевания Британских островов великим Цезарем обладали развитой культурой. В племенах процветал патриархат. Мужчины имели по 8-10 жен. Дети воспитывались женщинами до определенного возраста, затем мальчики переходили под опеку мужчин, которые учили их охотиться и владеть оружием.

Спустя столетие после завоевания британских островов Цезарем, в 44 году до н.э. Британские острова посетил римский император Клавдий, после чего Британия стала считаться Римской провинцией. В этот период наблюдается тесное общение кельтского народа и римлян, что, безусловно, нашло отражение в языке.

Так, многие слова в современном английском языке имеют латинские корни. Например, слово castra (с лат. "лагерь"). Этот корень встречается во многих географических названиях современной Британии - Lancaster, Manchester, Leicester.

Известны и такие распространенные слова, как street "улица" (от латинского выражения via strata "мощеная дорога") и wall "стена"(от vallum "вал").

Есть много нарицательных имен существительных, заимствованных из латыни: wine "вино" – из лат. vinum "вино"; pear "груша" – из лат. pirum "груша"; pepper "перец" – из лат. piper.

Непосредственными прародителями английского народа являются германские племена саксов, ютов, англоv и фризов, которые проникли на территорию Британии в 449 году. Так как по численности эти племена намного превосходили кельтские, то

постепенно англосаксонское наречие полностью вытеснило кельтское наречие из употребления.

Благодаря англосаксонским племенам в английском языке появились многие названия географических объектов, сохранившиеся до наших дней. Также такие слова, как butter, pound, cheese, alum, silk, inch, chalk, mile, mint – имеют общегерманские корни, заимствованные из латыни. Или слово Saturday - расшифровывается как "день Сатурна"- отца бога Юпитера в древнеримской мифологии.[5] Только в отдаленных и труднодоступных районах Британии, которые остались не захваченными германцами (Корнуолл, Уэллс, Ирландия, Горная Шотландия), сохранились местные валлийский и галльский языки. Эти языки сохранились и сегодня: они называются кельтскими языками, в отличие от германского английского языка.

Затем в Британию из Скандинавии пришли викинги со своим древнеисландским языком. Потом в 1066 году Англию захватили французы. Из-за этого французский язык целых два века был языком английской аристократии, а старый английский применялся простым людям. Этот исторический факт весьма существенно сказался на английском языке: в нем появилось множество новых слов, словарь увеличился почти вдвое. Поэтому именно в лексике расщепление на два варианта английского - высокий и низкий, соответственно французского и германского происхождения, - можно довольно явственно ощущать и сегодня.

Благодаря удвоению словаря английский язык и сегодня имеет множество одинаковых по значению слов - синонимов, возникших в результате одновременного использования двух разных языков, пришедших от саксонских крестьян и от нормандских хозяев. Яркий пример такого социального разделения - это различия в названии домашнего скота, происходящее от германских корней.[4]

Первопечатником Британии считается Уильям Кэкстон (William Caxton), который в 1474 году напечатал первую книгу на английском языке. Это был перевод произведения Рауля Лефевра "Сборник историй о Трое". За свою жизнь Кэкстон напечатал более 100 книг, многие из которых были его собственным переводом. Следует отметить, что благодаря его деятельности, многие английские слова обрели, наконец, свою законченную форму.

Что касается грамматических правил, то Кэкстон зачастую изобретал собственные правила, которые после публикации становились общедоступными и считались единственно верными.[5]

К началу XX века английский язык все более явственно становится языком международного общения. Английский язык, наряду с другими языками международного общения, применялся на международных конференциях, в Лиге наций, для ведения переговоров. Уже тогда стала очевидной необходимость усовершенствования его преподавания и выработки объективных критериев,

позволяющих изучать язык более эффективно. Эта потребность стимулировала поиски и исследования лингвистов разных стран, которые не иссякли и по сей день.

Ранние грамматики английского языка (первая из которых была написана в 1586 году) были написаны либо для того, чтобы помочь иностранцам овладеть английским языком, либо для того, чтобы подготовить англоязычных студентов к изучению латыни. В целом, эти книги не были предназначены для обучения носителей английского языка. Лишь приблизительно в 1750 году начали предприниматься попытки обучения языку англичан.

Жаль, что это не произошло несколькими поколениями позже. Лингвисты восемнадцатого века основывали свое исследование английского языка на неверных теориях. Например, они считали, что грамматические правила одни для всех языков, и, утверждая, что латынь является идеалом, они часто пытались переделать английские выражения на латинский манер. Более того, они считали, что отмирание окончаний в словах было признаком деградации, а не прогресса. Они не могли вернуть уже исчезнувшие окончания, но успешно сохранили все остальные. Если бы не их влияние, неправильных глаголов в современном английском языке было бы гораздо меньше[5].

Кроме того сегодня благодаря двойственному словарю, в английском языке имеется немало слов-синонимов, которые имеют двойное (саксонское и норманнское происхождение). Однако, несмотря на внешнее влияние, его основа до сих пор имеет англосаксонскую принадлежность[3].

Современный английский язык под воздействием исторических событий, описанных выше, имеет очень сложную фонетико-грамматическую структуру, которая стала результатом сплава, борьбы, либо одностороннего, либо взаимного проникновения друг в друга как минимум двенадцати языков[2]. Язык на британских островах вовсе не является статичным. Язык живет, постоянно появляются неологизмы, какие-то слова уходят в прошлое.

Однако самое главное отличие английского языка от многих европейских языков в том, что в Великобритании нет статичных норм. Наоборот, в большом ходу именно различные диалекты и наречия. Различаются не только произношение слов на фонетическом уровне, но есть также и совершенно разные слова, обозначающие одно и то же понятие. СМИ и члены правительства общаются на британском английском. Но самым популярным считается американский английский. Существуют и австралийский английский, и канадский английский и много других диалектов. На территории самой Великобритании в ходу несколько диалектов, на которых говорят жители той или иной провинции. Как видим, английский язык сохранил свои традиции "смешения языков" и в наши дни. Популярности английского языка весьма способствовала колониальная политика Великобритании, колонизация Австралии и Северной Америки. После Второй Мировой войны возросло значение такой страны, как США, что также способствовало популяризации английского языка. В

современном мире интернет сообщество, люди науки и культуры в основном общаются на английском языке.[5]

Подводя итоги можно сказать что, английский язык как таковой, имеет очень важное значение для современного человека, что он прошедший через многовековую историю и получивший множество изменений в своей структуре, все же стал универсальным языком настоящего времени.

Кроме того исходя из приведенных фактов можна сказать что изучения английского языка может вестись одновременно с такими языками как немецкий и французский, поскольку данные языки имеют схожее происхождение, а так же вследствие плотного контакта этих народов, многие слова одних языков переключались в другие и наоборот. По моему мнению сложности в изучении группы языков может вызывать лишь разность в произношениях и грамматических понятиях.

Тут следует отметить, что английский и немецкий языки относятся к западногерманской группе индоевропейской языковой семьи, а французский - к романской группе, ведущей происхождение от латинского. Но и на формирование первых двух латынь оказала существенное влияние, и важно, что латинское происхождение большинства слов добавляет схожести всем трем перечисленным языкам, делая их одновременное изучение легче и доступнее. Это объясняет то, что подавляющее большинство европейцев, помимо родного, в совершенстве владеют английским языком, многие могут изъясняться также и на немецком, и на французском. Это не удивительно, так как объединение европейских стран в Евросоюз дало возможность работать и учиться за пределами родной страны. Также нельзя не упомянуть рациональный аспект, поскольку курсы иностранных языков, позволяющие обучаться сразу по нескольким направлениям, дают возможность сэкономить время, силы, деньги, приобретая при этом бесценные навыки общения, востребованные практически в любой перспективной рабочей области. Существует мнение, что подобные языковые курсы больше всего подходят тем, кто владеет одним из языков хотя бы на начальном уровне. И, конечно, это облегчает и его совершенствование, и изучение двух других.[6]

Информация взята с сайтов:

- 1.<http://ru.wikipedia.org/wiki/>
- 2.<http://translatessubtitles.ru/metodika-izucheniya/kratkaya-istoriya-angliiskogo-yazyka.html>
3. <http://www.englishfirst.ru/englishfirst/english-study/articles/history.aspx>
4. www.nativespeakers.ru/languages/englang
- 5.<http://www.native-english.ru/articles/history>
- 6.<http://radugaslov.ru/info/anfo.htm>

УДК 621.311.6

Лихацька Л.О., Макоуткіна О.В. (Красноармійський міський ліцей «Надія»)

ШЕВЧЕНКО – ПРЕДСТАВНИК БОГЕМИ ХІХ СТОЛІТТЯ

*Шевченко був поетом, якого ми до того не мали...
вогненною піснею, віщим незборканим словом
повернувся він до рідної своєї України...*

Олесь Гончар

Тарас Шевченко - не тільки поет, а й драматург, прозаїк, мислитель, історик, етнограф, фольклорист, художник (живописець, гравер), який залишив велику образотворчу спадщину – понад тисячу творів. Геній Шевченка надзвичайно широкий, багатограний.

Твори, ідеї, психологія, гасла витримали випробовування часом і не втратили свою актуальність за двісті років, а набули сучасного звучання, тому й тема мого дослідження своєчасна.

Мета даної роботи полягає в тому щоб довести, що Шевченко – представник богеми ХІХ століття та сформувані новий погляд на життя и творчість видатного українського письменника.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- опрацювати довідковий матеріал;
- дослідити події з життя поета та його оточення;
- висвітлити нове бачення особи письменника.

Новизна роботи полягає в тому, щоб усунути стереотипне сприйняття особи Шевченка, довести те, що він був не тільки кріпаком, а й представником богеми ХІХ століття.

Предметом дослідження є відомості з життя Тараса Григоровича Шевченка.

Об'єктом дослідження є оточення поета, яке вказує на приналежність Шевченка до богеми ХІХ століття.

Михайло Семенович Щепкін – визначний актор української сцени - і Шевченко знали один про одного задовго до особистого знайомства, яке відбулося в 1844 р. у Москві, коли автор "Кобзаря" прямував з України до Петербурга.

Отримавши звільнення, Шевченко мріяв скоріше побачити Щепкіна. Однак в'їзд до столиці для нього виявився закритим. У листі, надісланому 12 листопада 1857 з Нижнього Новгорода, він запропонував старому другові знайти можливість зустрітися в якому-небудь хуторі чи селі поблизу Москви. Щепкін зрозумів почуття, що переповнювали серце Шевченка і написав, що має намір приїхати в Нижній сам. Незабаром 70-річний артист дійсно відправився - на перекладних, в мороз і заметілі - за чотириста верст, в місто на Волзі, де з великим нетерпінням чекав зустрічі шанований і улюблений їм Тарас. Нарешті, 24 грудня в щоденнику з'являється запис: "Свят свято і торжество є з торжеств! О третій годині ночі приїхав Михайло Семенович Щепкін" .

З від'їздом Щепкіна Шевченко мріє про їхні нові зустрічах. Між друзями не загасає листування. Обидва мріють про побачення в Москві. Воно відбулося в березні 1858. У гостинному домі Щепкіна знайшов Шевченка притулок і ласку. Остання їхня зустріч відбулася у травні 1858 в Петербурзі.

Щепкін пережив Шевченка на два роки. До останнього подиху він був вірний пам'яті одного.

Тарас Шевченко познайомився з Айри Олдріджем під час гастролей його у Петербурзі. Очевидець зустрічей Шевченка і Олдріджа — дочка Федора Петровича Толстого Катерина Федорівна Юнге у своїх спогадах так пояснює їх дружбу: «Кроме сходства характеров, у этих двух людей было много общего, что возбуждало в них глубокое сочувствие друг к другу: один в молодости был крепостным, другой принадлежал к презираемой расе; и тот и другой испытали в жизни много горького и обидного, оба горячо любили свой обездоленный народ».

Федір Петрович Толстой - російський медальєр і художник, граф. Разом з дружиною А. І. Толстою проявив велике піклування в справі визволення Шевченка з заслання і повернення його до Петербурга у 1858 р.

Про дружні відносини з родиною Ф. Толстого свідчать записи Шевченка у щоденнику. Так, 23 березня 1858 р. — на другий день після приїзду до Петербурга — він записав: «В шесть часов вечера вместе с Лазаревским, отправились мы к графине Н. И. Толстой. Сердечнее и радостнее не встречал меня никто и я никого, как встретились мы с моей святой заступницей и графом Федором Петровичем. Эта встреча была душевнее всякой родственной встречи. Многое хотелось мне пересказать ей, и я ничего не сказал».

Ганна Закревська – одна з коханих Шевченка. Дружина Платона Закревського, поміщика, красуня Ганна, була закохана в Тараса Шевченка. Український поет частенько навідувався до Березової Рудки, і не тільки для того, щоб намалювати портрети Закревських. 29-річний Тарас та 21-річна Ганна таємно зустрічалися і в Петербурзі, куди Закревські переїжджали на зиму.

Після однієї з таких зустрічей, влітку 1845 р., Ганна народила дочку Софію. Ніхто не сумнівався, що це донька Тараса Шевченка, але він про неї так нічого і не дізнався і ніколи її не бачив. Не визнав дівчинку і її формальний батько – Платон Закревський.

Ілля Іванович та Андрій Іванович Лизогуби – українські поміщики. Ілля Іванович Лизогуб (1787—1867) — відставний полковник, брав участь у Вітчизняній війні 1812 року, був ад'ютантом М. Репніна-Волконського. Оселився в Седневі Чернігівської губернії. Тут 1846 року Шевченко й познайомився з Лизогубом, гостював у його родовому маєтку, де багато і плідно працював над поетичними творами, малював краєвиди. Ілля Лизогуб матеріально й морально підтримував поета в роки його заслання, листувався з ним (листи не збереглися).

Андрій Іванович Лизогуб (1804—1864) — поміщик містечка Седнева Чернігівського повіту, нащадок козацької старшини, великий прихильник мистецтва, художник-аматор і друг Шевченка. Вони познайомились у лютому 1846 року, коли Шевченко подорожував по Чернігівщині за завданням Археографічної комісії.

Разом зі своїм братом Іллею Лизогубом він морально і матеріально підтримував поета на засланні: листувався з ним, надсилав папір, малярське приладдя, книжки і гроші. Згодом зберігав твори літературної та образотворчої спадщини Шевченка.

У 1846 році Шевченко плідно працював у художній майстерні — "малярні" маєтку Лизогубів.

Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» —заповідник в селищі Качанівка Ічнянського району Чернігівської області на берегах річки Смош. Створений на основі садиби, яка на сьогодні є єдиною серед українських садиб, що збереглася в комплексі .

Багато митців Російської імперії XIX століття знаходили своє творче натхнення, перебуваючи в Качанівці: Тарас Шевченко, Марко Вовчок, Микола Костомаров, Михайло Максимович, Микола Гоголь, Ілля Рєпін, Михайло Щепкін та багато інших.

Улітку 1838 року в Качанівці плідно працював над оперою «Руслан і Людмила» Михайло Глінка.

Тарас Шевченко у травні 1843 року, під час своєї першої подорожі по Україні, їхав з Петербурга прямим призначенням у Качанівку, куди перед тим переслав одну з своїх найкращих картин — «Катерина». В садибному парку збереглась галявина, де під віковим дубом поет спілкувався з місцевими селянами і кріпосними музикантами. Неподалік височіє могила-курган художника Григорія Честахівського, товариша і духівника Т.Шевченка, який передав у Качанівку особисті речі, рукописи, художні твори Кобзаря.

Таким чином, опрацювавши довідковий матеріал, автор дослідив головні події життя Тараса Григоровича Шевченка петербурзького періоду, окреслив його оточення, встановив, що до кола знайомих, спільнодумців митця входили:

- Михайло Семенович Щепкін – визначний актор української сцени;
- Айра Олдрідж – американський актор-трагік;
- Федір Петрович Толстой - російський медальєр, різьб'яр і художник, граф;
- Олексій Гаврилович Венеціанов, Василь Іванович Григорович та
- Карл Павлович Брюллов – художники Петербурзької Академії мистецтв.

За визначенням, вони були прошарком між інтелігенцією та іншими суспільними класами, частиною художньої інтелігенції, яка веде нетрадиційний, незвичайний стиль життя, що називається богемою (від фр. *bohème* – циганщина) .

Це свідчить, що Тарас Григорович Шевченко є представником богеми XIX століття.

УДК 621.311.6

Лихацька Л.О., Сергієнко Н.А.

ВПЛИВ ЗАПОЗИЧЕНИХ СЛІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Мова відображає довколишній і внутрішній світ людини, її життєвий досвід, узагальнює результати пізнання. Вона не тільки представляє дійсність, але й сприяє накопиченню знань та ідей. Тому сучасний стан будь-якої мови – це наслідок її довготривалої історії розвитку під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх чинників, які в реальній мовній дійсності тісно поєднуються.

Лексика кожної мови складається в процесі її тривалого історичного розвитку. Тобто українська лексика, як і мова в цілому, тісно пов'язана з історією українського народу. Лексика сучасної української мови за походженням неоднорідна. Близько 90 відсотків становлять успадковані слова, тобто такі, що ведуть свій початок з індоєвропейської мовної єдності; слова, що виникли в спільнослов'янській період; слова, спільні для східнослов'янських мов; відтак лексика, що з'явилася на українському ґрунті за час самостійного існування української мови. Решта лексичного складу (приблизно 10 відсотків) — слова, запозичені з інших мов.

Найпростішою зміною, залежною від зовнішніх факторів, є запозичення чужомовних лексичних одиниць. Лексика будь-якої мови дуже різноманітна як із генетичного, так і з функціонального та структурного погляду.

На наш час ця тема досить актуальна, оскільки дуже швидко розвиваються технології, що призводить до появи неологізмів. Але часто трапляється, що в засобах масової інформації журналісти вживають ті слова іншомовного походження, які цілком можна замінити відповідниками з української мови. Наприклад, ексклюзивне інтерв'ю замість виняткового або голкіпер замість воротаря.

Широкий інтерес до проблеми дослідження мовних контактів безперервно зростає внаслідок формування глобального інформаційного простору, суспільних та економічних процесів, спрямованих на світову інтеграцію. У сучасній лінгвістиці об'єктами дослідження були взаємодія місцевої та емігрантської мов (Б. Ажнюк, Г. Зимовець), державної мови і мови національної меншини (М. Штець), споріднених та неспоріднених мов

(Д. Будняк, А. Гудманян, В. Сімонок). У кожному випадку автори враховують різні соціомовні ситуації, розглядають соціологічні, психологічні та лінгвістичні аспекти складного процесу впливу однієї мови чи обопільного впливу мов. Результатом такого впливу є запозичення або інтерференція на всіх рівнях мовної структури. У різні періоди становлення теорії іншомовних входжень учені вирішували питання про

те, як відбувається процес запозичення, які його умови й причини, що являє собою асиміляція іншомовних слів у мові, яка їх приймає.

За давністю запозичення й ступенем засвоєння розрізняють запозичені слова в цілому та іншомовні зокрема (запозичення, що не втратили своїх чужорідних фонетичних чи морфологічних особливостей). Серед слів іншомовного походження виділяють інтернаціоналізми, варваризми, екзотизми. Запозичення в мові – один з важливих чинників її розвитку. Залежно від мови, з якої було запозичено слово, такі одиниці називають англізмами чи англіцизмами, романізмами, богемізмами, латинізмами, полонізмами тощо. Запозичення збільшують лексичне багатство, слугують джерелом нових коренів, словотворчих елементів і точних термінів та відображають реалії життя людства.

Спільнослов'янські слова разом із спільнослов'янськими та іншомовними становили словниковий склад давньоруської мови – державної, літературної та розмовної мови Київської Русі. Саме від давньоруської мови українська мова, а також російська та білоруська, успадкували лексику спільнослов'янської, східнослов'янської та частину іншомовної лексики.

Процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Це негативно впливає на стан національної мови і на збереження самотності українського народу. Прочитуємо В. Радчука: "...англійські слова і звороти останнім часом активніше поповнюють наш лексикон, ніж російські; наша вимова, морфологія й синтаксис зазнають з боку англійської мови чималого впливу. Причини цього очевидні: комп'ютеризація, потяг до міжнародних стандартів ділового партнерства, до науки й освіти Заходу, передове товаровиробництво в англійських країнах, лідерство англійської мови як міжнародної тощо. Проте чимало англіцизмів попросту витісняє з обігу питомі українські слова, а це вже мовна агресія. Шкода від неї не лише Україні - людство втрачає унікальні знаряддя пізнання світу. Знову-таки, коли "лиха слава завконтори" перекладається "низьким рейтингом менеджера офісу", маємо приклад зміни не лише мови, а й свідомості".

Крім успадкованих слів, у лексичному складі кожної мови певне місце посідає лексика, запозичена з інших мов. Запозичення є скрізь, бо жоден народ не живе відокремлено від інших народів. Засвоєння слів з інших мов є одним із шляхів збагачення лексичного складу. Лексика іншомовного походження в сучасній українській мові становить, як уже зазначалося, приблизно 10 відсотків.

В українській мові існують ще й так звані екзотизми. Вони позначають назву предметів та явищ не української дійсності, у їх семантиці відображені поняття з життя інших народів. До екзотизмів належали слова спікер, мер, долар.

Від екзотизмів слід відрізняти варваризми- слова, які не входять до складу української мови, хоча іноді й уживаються в ній. У писемній мові вони здебільшого й оформляються засобами іншомовного алфавіту. Останнім часом варваризми заповнили українську мову. До них належать такі слова: ланч, хіт, пікнік, alma mater, tètè-à-tètè. Також до варваризмів належать назви закордонних газет, деяких підприємств, організацій товарів іноземного виробництва. Такі іншомовні запозичення часто використовуються в рекламних роликах, наприклад: “Dirol”, “Snickers”, “Sprite”.

Насторожує й тенденція зовсім іншого, можна сказати – протилежного характеру: намагання вилучити із словника української мови певну частину слів, зокрема англіцизмів, які стали органічним її складником, і замінити їх штучно створеними або пристосованими до нових умов функціонування раніше відомими словами, особливо в галузі термінології та професійної лексики (буфер – відпружник, спортсмен - спортсевць).

Кожне слово має свою індивідуальну історію входження у мову-реципієнт і завжди залишає місце для дискусій і уточнень, тому оцінка питомої ваги окремих історичних джерел у процесі засвоєння запозичених лексем східнослов'янськими мовами є відносною. Під впливом вагомих зовнішніх чинників ці запозичення могли проникати в українську мову не лише через посередництво європейських мов (французької, німецької, чеської, польської), а й безпосередньо.

Різноманітна з функціонального та структурного погляду запозичена лексика з європейських мов будь-якого походження є результатом взаємодії різнорідних зовнішніх та внутрішніх (історичних, політичних, культурних, соціальних, етнічних, конфесійних) чинників. Ставлення до запозиченої лексики та репрезентованих нею цінностей в Україні ніколи не було однозначним.

Вплив однієї мови на іншу визначають мовні й позамовні чинники. По-перше, проникнення іншомовних елементів (напр., англійських) до української мови відбувалося й за радянських часів. По-друге, англо-українська взаємодія активізувалася з моменту набуття Україною незалежності в 1991 р. По-третє, значного впливу англійської мови зазнала мова української діаспори, передусім Канади та США. Деякі лінгвісти (О. Стишов, Ю. Шевельов) висловили думку про те, що напрям запозичень часто визначає й культурна перевага, тобто рівень цивілізаційного й інтелектуального розвитку народу.

Причини запозичень слів іншомовного походження вивчало багато лінгвістів ще на початку ХХ ст. Але на той момент ученим так і не вдалося чітко диференціювати інтралінгвальні та екстралінгвальні причини запозичень. Л. Крисін указав на те, що необхідність у найменуванні речей та понять є основою для запозичення слів. Він навів також і соціальні, мовні, психічні, естетичні чинники,

різноманітні за характером, а також визначив потребу в нових мовних формах, у розчленуванні понять, стислості та яскравості викладу.

За часів перебудови та в роки незалежності Української держави ситуація змінилася, що зумовлено причинами локального та глобального характеру. До глобальних причин активізації англо-української взаємодії Г. Зимовець відносить розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, завдяки яким значно більша кількість мовців отримала доступ до інформації та спілкування англійською мовою. Крім того, глобалізація економіки, яку виявляють у посиленні позицій транснаціональних корпорацій (насамперед, американських), зумовила підняття статусу англійської мови. Отже, для кожної епохи характерними є певні групи запозичень.

Виділення в лексичному складі запозиченої лексики окремих тематичних груп і вивчення їх еволюції тісно пов'язане з історією відповідних сфер суспільного буття і добре ілюструє вплив зовнішніх факторів на розвиток лексики: її зміни зумовлені галуззю, в якій вона функціонує, і внутрішнім механізмом, будовою мови. Зазначені фактори не протистоять один одному, а глибоко і постійно взаємодіють.

Лексика іншомовного походження, коли нею користуватися без зловживань і переключень, є одним із засобів збагачення словникового складу мови.

Skalozub O.M., Golovnia A.G. (KII DonNTU)

THE WORDS OF THE NOUGHTIES

The language we use can say a lot about our lives. What then, seen through language, was life like for the 1.5 billion speakers of English worldwide in the first decade of the third millennium?

Language, as an American lexicographer once neatly put it, "is an uncompromising mirror... an untouched record of the thoughts, feelings, successes, failures, and intent of the people".

As the noughties were coming to an end, various websites published lists of 'the top words of the decade'. One was produced by the BBC News magazine, with words suggested by thousands of readers. Another came from the Global Language Monitor (GLM), an American online organisation that analyses trends in the English language. Austin-Texas-based Global Language Monitor is the pioneer in web-based media analytics. Founded in Silicon Valley, GLM collectively documents, analyzes and tracks trends in language usage worldwide, with a particular emphasis upon the English language.

'9/11' appears close to the top on both lists, reflecting the decade's greatest fear: terrorism. It's tied up with single events: 9/11 has become the only reference necessary to describe the terrorist attacks against America in 2001, events which spawned many further expressions, including axis of evil and moral crusade as well as allegations of sexing up and dodgy dossiers. More recently the current Great Recession has spawned a bemusing lexicon full of toxic debt and quantitative easing.

'Global warming' on one list and 'carbon footprint' on the other represent worries 15 connected with climate change. 'For a decade that began with such joy and hope, the words chosen depict a far more complicated and in many ways, tragic time,' says GLM president, Paul J. J. Payack.

The BBC also included the phrase '24/7' meaning 'open 20 twenty-four hours a day, seven days a week', which says something about how hectic our lives have become in recent years.

The third word on the GLM list is 'Obama'. But why is it there at all, instead of appearing among the Top Names of the Decade, also listed on the website? The reason is that the US President's name has started functioning as a root word, creating around itself a whole family of words such as 'Obama-mania' and 'Obamanomics' (Obama + economics).

Some little-known terms also gained higher profile: as 2004 ended, the Asian tsunami forced a word unknown to many into the everyday vocabulary of millions. Closer to home, few people would have known about water bowzers - or predicted their value to thousands of flood-affected Britons in the summer of 2007.

Predictably, many of the most popular words on both lists have to do with technology. 'Google', 'dotcom', 'texting', 'blog', 'twitter', 'Youtube', 'Facebook' - it may feel as if these have been with us forever but actually they all entered the language in the last ten years, at least in their modern meanings. The Oxford English Dictionary - the great dictionary that aims to list all the words in the English language, a never-ending task - added 'blog' in 2003, 'dot-commer' in 2004 and 'Google' as a verb ('Google it!') in 2006. So, social networking has added a new flavour to our language: Twitter alone has given us tweets, twitts - even tweet-ups among the Twitterati.

Among the most recent and most famous technology words is the verb 'to unfriend' - to delete someone as a friend on a social networking site such as Facebook. In 2009, the American Oxford Dictionary chose it as its Word of the Year. Its opposite, 'to friend someone', existed in English for centuries but hasn't been used since the seventeenth century and has now made a return.

Neologisms - brand new words - speak strongly for the times they were coined for, even the fun ones. Bling characterised for many the opening years of the century, the perfect description of a celebrity- (or nonebrity-) obsessed culture intent on being as flashy as the people it idolised. As for newer terms, how about 'Russian tourist' - a synonym for the worst, most gaudy, obtuse and egomaniacal travellers in the world.

GLM's Word of the Year rankings are based upon actual word usage throughout the English-speaking world, which now numbers more than 1.83 billion people. To qualify for these lists, the words, names, and phrases must be found globally, have a minimum of 25,000 citations, and the requisite 'depth' and 'breadth' of usage. Depth is here defined as appearing in various forms of media; breadth that they must appear world-over, not limited to a particular profession or social group or geography. GLM employs its NarrativeTracker technologies for global Internet and social media analysis. NarrativeTracker is based on

global discourse, providing a real-time, accurate picture about any topic, at any point in time. NarrativeTracker analyzes the Internet, blogosphere, the top 275,000 print and electronic global media (not limited to the English-language-based media), as well as new social media sources as they emerge.

Let's exemplify ranking of words connected with ecology because environmental issues are of great importance for the mankind nowadays.

Austin, Texas, April 22, 2013. Since the first Earth Day was celebrated as an 'environmental teach-in' on April 22, 1970 a whole new vocabulary has entered the English Language. The Global Language Monitor has determined the top new words and new 'senses' of old words that have been engendered since that first Earth Day in 1970. The words are ranked by order of present-day usage in the English-speaking world. The study was completed the second week of April 2013.

"The English language is certainly not immune to the environmental movement," said Paul JJ Payack, president and chief word analyst of GLM. "Especially since the environmental movement continues to have an evermore profound effect on global culture." GLM used their Narrative Tracker methodologies to determine and rank the Earth Day words. The criteria included determining which words have had an impact on the environmental movement and/or were influential in its growth. For this analysis, the Global Language Monitor collected data from the Internet, blogosphere, the top 175,000 print and electronic media, as well as new social media as they emerge.

The Top Words Engendered by Earth Day and the Environmental Movement since 1970 are listed below.

1. Green — Practices that are in harmony with the environment.
2. Renewable energy) — Energy derived from solar, wind, geothermal, biomass and similar 'sustainable' sources.
3. Sustainable — The ability to create self-replicating systems that can persist over time. Sustainable was GLM's word of the year in 2006.
4. Climate change — Favored by those who think the warming of the planet is primarily dues to long-term atmospheric cycles.
5. Eco- (as a prefix) — Shorthand for 'ecological'; from the Greek 'oikos' for house (or table).
6. Emissions — In this sense, gases and particles sent out into the atmosphere through industrial production, automobiles, etc.; from the Late Latin emittere, to send out of.
7. Ecology — the relations of beings to each other and their environment; from the Greek 'oikos' for house (or table).
8. Recycle — The re-using of materials once viewed as waste.
9. Vegan — Those who abstain from eating animal or dairy products, often avoiding any products made from animals (such as leather or gelatin); coined in 1944 in the UK by Donald Watson.
10. Locavore (new) — Thinking globally while eating locally.

11. Global warming — Favored by those who think the warming of the planet is primarily due to human influence. (Compare Climate Change, above).
12. Solar power – Energy derived by harnessing the sun’s electromagnetic radiation.
13. Biomass— Material derived from plants that can be used as a renewable energy source.
14. Xeriscape (new) — Literally ‘dry landscaping’; using natural elements in a desert landscape for yard enhancement. Begging the question: must every yard resemble an English Manor?
15. Biodegradable — Organic material that decays naturally in a relatively short time.
16. Greenhouse gas (GHG) — Any gas emitted into the atmosphere that trap heat (e.g., CO₂); without them the Earth would be uninhabitable for humans; with an excess the Earth would be uninhabitable for humans.
17. Wind power) — Energy derived by harnessing the wind. The top countries for generating electricity from wind power are the US, China, Germany and Spain.
18. Organic food — Food grown or produced without synthetic fertilizers, insecticides, hormones, irradiation and genetic modification.
19. Carbon footprint — The total amount of greenhouse gas (GHG) emissions generate by a human activity. Driving a late-model, fuel-efficient car emits about 6 pounds of CO₂ every ten miles. Term first used in 1980.
20. Post-consumer (waste) — Material that can be used as a resource to build new products.
21. Natural (food) – Food grown with without artificial ingredients.
22. Hybrid (car) – Cars that use a mixture of technologies to reduce their reliance on fossil fuels.
23. Greenhouse Effect – The heating of the Earth’s surface in a fashion similar to a greenhouse, with GHG acting as glass windows that trap heat. The result of the increased emission of CO₂ and other GHGs.
24. Biofuels (new) — Finally, we are reaching a break-even point with sugar based biofuels in Brazil.
25. Greenwash — Highlighting aspects of a product that may or appear to be favorable to the environment in order to re-shape its brand image.
26. Carbon trading — Trading, in effect, the rights to pollute between different manufacturers in the global marketplace.
27. Free-range — The animal has been raised with access to the outside; not the same as ‘free roaming’.
28. Save a Tree! – One of the first rallying cries of the Environmental Movement. Unfortunately, replacing a renewable resource with one made of petroleum created ecological problems of its own.

And the latest research. Among the Top Phrases of 2013 we can mention: Toxic Politics — American-style scorch-and-burn political campaigns becoming the norm for democracies worldwide; Global Warming/Climate Change – Add ‘anthropogenic’ warming to this fact: the existence of the Bering Land Bridge 20,000 years ago suggests that the Oceans were

some 100 meters lower than today; Federal Deficit – The difference between what the government takes in and what it spends. Ten of the twelve largest global economies are running large deficits. The exceptions? China and Germany; Chemical Weapons — Geneva Convention: any toxic chemical or its precursor that can cause death, injury, temporary incapacitation or sensory irritation through its chemical action; Near-Earth Asteroid — Admittedly more of a space rock than an asteroid but it did create significant property damage as well as injuries before crashing into a Russian lake.

Among the Top names of 2013 familiar to the Russian learners are:

Pope Francis — the 266th Pope of the Catholic Church; ObamaCare – five years after Obamamania, the president's name is still in use though not always in a praiseworthy manner; NSA – The National Security Agency of the US collects intelligence through clandestine means of both foreign and (to the surprise of many) domestic sources; Ed Snowden – Edward Joseph Snowden, the former NSA contractor and CIA employee, who leaked classified United States, British and Israeli surveillance programs; Sochi Olympics — The XXII Olympic Winter Games to take place 7 to 23 February 2014, in Sochi, Russia.

Looking at the most popular words of the past decade, we can see that speakers of English have worried about war and climate, that technology has been central to their lives and that President Obama has made a strong impression. And what will the next ten years bring? Who knows? But one thing is almost certain: we'll continue to invent and use new technologies and with them new words, words that may soon make 'Google' sound as old-fashioned as 'floppy disk'.

Our guidelines for Portrait of the Decade: we are what we say, and as a shorthand summary of a single event or period in time, a word or phrase that came into prominence is hard to beat.

The opening decade of the 2000s (nicknamed as Noughties) has generated a wealth of new words, and their resonance is likely to provoke strong memories.

If you want to know the latest trends in word usage and word choices and their impact on the various aspects of culture, with a particular emphasis upon Global English, use the reports of the Global Language Monitor, organisation that analyzes and catalogues them. *The noughties is the decade 2000-2009, formed from the word 'nought'- zero (created by analogy to the sixties, the nineties, etc.)*

References

- <http://www.languagemonitor.com/category/new-words/>
- <http://www.theguardian.com/books/booksblog/2009/dec/15/best-words-of-the-decade>
- <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/noughties#>
- <http://news.bbc.co.uk/>

УДК 802.0(075.4)

Skalozub O.M., Samofalova T.V. (KII DonNTU)

VOCABULARY GROWTH

The study of vocabulary should be enjoyable. Unfortunately, textbooks often lose sight of this goal. To help make the study of vocabulary an exciting part of university study, we'd like to share some rules based on our teaching experience. In addition to thematic readings, self-tests and interactive exercises, various activities involving writing, personal experience, art and many other formats should utilize individual learning styles to help students learn new words in a large number of contexts.

By some estimates there are close to a million words in the English language (including about 500,000 scientific words that aren't used by most people), so learning new words is a continuous process. One can, however, derive great pleasure in learning new words if one has a positive attitude and focuses on the many benefits of a sizeable vocabulary.

Key concepts in vocabulary growth:

1. Read. Words are best learned through reading. Become an inquisitive reader; those who are excited about learning are more likely to increase their vocabulary. Look for context clues as you read. Context clues are the words around a word that give hints about its meaning. Context clues may be a synonym (a word with a similar meaning to another word), an antonym (a word that means the opposite of a word), or examples of a word. The general meaning of the whole sentence or paragraph can also be a context clue that helps you understand an unknown word.
2. Use phonics to sound out a word. Sometimes you think you might not know a word when you read it, but if you say it out loud, you may discover that you do know the word. You can refer to a dictionary to find out how to pronounce a word.
3. Make connections. Be interactive with the words you want to learn. Make your learning a two-way communication by creating flash cards, drawing pictures of the words, and using new words in your writing and speech. Study the topic you are interested in, and write or talk about it using the words you are studying. For example, if you like cars, you can research the latest models coming out and then share the information through e-mails to friends. You can also write journal entries about your investigations or compose an essay on the subject. Remember to also use your new vocabulary when you write or talk about your daily life.
4. Work with others. Collaborative activities can be fun and help you remember a subject better. There are a lot of ways to work with other people, but a couple of ideas are to meet with a friend and quiz each other using your flash cards or have a conversation with a classmate where you each use six of the words you are studying. Also consider creating a study group to keep you motivated. Learning vocabulary is like reading a mystery novel. When reading a mystery, you look for clues, you interact with the plot, you try different solutions, and eventually you discover who did it. The analogy works when you do the same with your vocabulary studies: look for context clues, interact with the words, try different

meanings, and eventually find the right one. You will also discover that, as your vocabulary grows, reading will be more fun, and it will be easier to find the right words to use in your writing and speech.

Try to keep a few points in mind: determine which type of a learner you are - visual, aural or interpersonal. Only you can say which learning style works best for you. See which activities (drawings, acting, matching, completing stories) you like most, and replicate those activities. Remember that learning is fun. Don't make a chore out of learning new words, or any other new skill for that matter. If you enjoy what you're doing, you're more likely to welcome the information and to retain it.

Despite the popularity of online dictionaries, it can still be handy to own a paper version. When choosing a dictionary, take the time to look at different dictionaries to see what appeals to you. Check to see if the print is large enough for you to read easily. Decide on how you will use this dictionary. Do you want a paperback dictionary to put in your backpack? Or is this going to be the dictionary for your desk and a large hardback version would be the better choice? A good dictionary will be a companion for years to come. In general, when you are reading, try to use context clues, the words around the word you don't know, to first figure out the meaning of a word, but if you are still in doubt don't hesitate to refer to a dictionary for the exact definition.

Many people forget that reading for fun makes a better reader overall. If you think you don't like to read, search for reading material about subjects that interest you. Textbooks are not always the most exciting reading material, so don't give up on reading if you don't enjoy what you currently have to read. Evaluate your interests to see what kind of material you might like to read. Do you like to keep up on current events? - Become a newspaper or weekly newsmagazine reader. Do you have a hobby? - Subscribe to a magazine on the topic. Do you like to look into people's lives? - Pick up a collection of short stories or a novel. You can find everything from romance to mystery in fiction writing. Is there a time period you are interested in? - Nonfiction and fiction books deal with events from ancient Egypt to the unknown future. Are you interested in travel or different countries? Try books by authors from foreign lands. Do you like to read in short spurts or for long periods? - Newspaper articles, essays, poetry, and short stories may appeal more to those who like to read a little at a time. Novels, plays, and nonfiction books may appeal more to those who like intricate tales.

Explore the Internet for various reading sources. Finding the type of reading material that is right for your personality and interests will make reading fun, will lead to better reading skills, and will even make the reading you are required to be more productive.

Marking Words When Reading. When you read for fun, it can be counterproductive to stop and look up every word you don't know - you will become frustrated with reading instead of enjoying it. Keep a piece of paper and a pen next to you, and write down the word and page number. Or use sticky notes. Put a piece between the pages where the word you don't know is located. For added help, write the word on the paper. If the book belongs to

you, circle the words you don't know, and flip through the book later to find them. When you are done reading for the day, get your dictionary and look up the words you marked.. Using these methods will help you learn new words without damaging the fun of reading. Note: If you come across a word you don't know several times and not knowing its meaning keeps you from understanding what is going on, then it's a good idea to stop and look up the word.

Play with Words. To make reading fun, learn to enjoy using words in recreational contexts: do the crosswords etc. Play simple word games when traveling - for example, the first person says a word with at least five letters, and the next person must say a word that begin with the last letter of the previous word: *silent, temperature, easier, random*.

Tips for Enjoying Fiction. Readers enjoy a book more when they become involved with it. Try to put yourself in a novel or short story you are reading by imaging yourself in a character's situation. What would you do? Try to visualize yourself . Ask yourself what point the author is trying to get across. Do you agree or disagree with the author's point? By putting yourself in the story and thinking about the significance of events, you will want to keep reading to see what happens to the characters because now they and their world are a part of you.

Keep your eyes open for new words. New words can be found everywhere. Don't turn off your learning when you leave the classroom. When you see a new word in the newspaper or on a poster, use the strategies you have learned: look for context clues around the new word, try to predict the meaning, and check the dictionary if you aren't sure of the meaning.

Create your own flashcards. Using flash cards can be an immensely helpful way to study vocabulary words. The process of making the flash cards will help you in remembering the meanings of the words. Put the word and the pronunciation on the front of the card. Elements you may want to include on the back of the cards will vary according to the word and your preferred learning style. Consider the ideas below, and find what works best for you.

1. The part of speech: Write an abbreviation for the part of speech, such as n. for noun or v. for verb. This addition will help when you are writing sentences.
2. A simple definition: Use the definitions in the book or modify them to something that has meaning for you. Use a definition you can remember.
3. A sentence: Make up your own sentence that correctly uses the word. Try to use a context clue to help you remember the word. It might help to put yourself or friends in the sentences to personalize your use of the word. If you really like a sentence from the book, you can use that too.
4. A drawing: If you are a visual learner, try drawing the word. Some words especially lend themselves to this method. Your drawing doesn't have to be fancy; it should just help you remember the meaning of the word.

Whatever you do, make the cards personally meaningful. Find the techniques that work for you, and use them in creating your cards. Then make the time to study the cards. Carry them with you, and study any chance you get. Also, find someone who will be tough in quizzing you with the cards. Have the person hold up a card, and you give the meaning and use the word in a sentence. Don't quit until you are confident that you know what each word means.

There are several benefits of using flash cards to help you study vocabulary words. The first benefit comes from just making the cards. When you make a card, you will practice writing the word and its definition. Creating the cards allows for a personal experience with the words, which makes learning the words easier. Another benefit is that using the cards can lead to collaborative activities. When you ask a friend, family member, or classmate to quiz you on the words, you get the chance to work with someone else, which many people enjoy. You may even establish a study group with the friends you find from quizzing each other on your flash cards. A third benefit is that the cards serve as pre-tests that let you evaluate how well you know a word. When a friend quizzes you, ask him or her to go over the words you miss several times. As the stack of flash cards with words you don't know gets smaller, you know that the words are becoming part of your vocabulary. You know that you are prepared to face a word on a quiz or test when you can correctly give the definition several times.

Study Often. Look often at the flash cards you make. Even taking ten minutes a day to go over the words for that week will help you remember the meanings. While you are waiting for another class to start, for a friend who is late, or for the bus to come, take some of that time to review the words.

No one can predict what words one will need to know in the future, but it is assured that a well-developed vocabulary will lead to increased success in life both in educational settings and in the work world. Students benefit greatly from increased word power. Through diligent work, anyone can improve his or her vocabulary. All it takes is time and careful study.

Literature

1. Amy E. Olsen. Interactive vocabulary. General words. Book 1. - Pearson Longman, 2010.
2. Amy E. Olsen. Active vocabulary. General words. Book 2. - Pearson Longman, 2010.
3. Amy E. Olsen. Academic vocabulary. Academic words. Book 3. - Pearson Longman, 2010.
4. Paul Nation. 4000 essential English words. - Compass Publishing, 2009.

УДК 802.0(075.4)

Skalozub O.M. (KII DonNTU)

STUDY SKILLS AND FUNDAMENTAL STUDY STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH VOCABULARY

Devising a study plan. If you want to put together a study plan that maximizes your time and tailors your learning strategy to your needs and goals, take into account four main

factors that you need to consider when creating your study plan: *what* to study, *where* to study, *when* to study, and *how* to study. When you put these four factors together, you can create a specific plan that will allow you to accomplish more in less time. You can create a plan that avoids anxiety and focuses on real learning by following some simple steps.

Your Learning Style. Learning is not the same for everyone. People absorb information in different ways. Understanding how you learn will help you develop the most effective study plan for your learning style. Experts have identified three main types of learners: visual, auditory, and kinesthetic. Most people use a combination of all three learning styles, but one style might be more dominant. Here are some questions that will help you identify your dominant learning style:

1. If you have to remember an unusual word, you most likely
 - a. picture the word in your mind.
 - b. repeat the word aloud several times.
 - c. trace out the letters with your finger.
2. When you meet new people, you remember them mostly by
 - a. their actions and mannerisms.
 - b. their names (faces are hard to remember).
 - c. their faces (names are hard to remember).
3. In class you like to
 - a. take notes, even if you don't reread them.
 - b. listen intently to every word.
 - c. sit up close and watch the instructor.

A visual learner would answer *a*, *c*, and *c*. An auditory learner would answer *b*, *b*, and *b*. A kinesthetic learner would answer *c*, *a*, and *a*. [2: 10]

Visual learners like to read and are often good spellers. When visual learners study, they often benefit from graphic organizers such as charts and graphs. Flashcards often appeal to them and help them learn, especially if they use colored markers, which will help them form images in their minds as they learn words or concepts.

Auditory learners, by contrast, like oral directions and may find written materials confusing or boring. They often talk to themselves and may even whisper aloud when they read. They also like being read aloud to. Auditory learners will benefit from saying things aloud as they study and by making audio for themselves and listening to them later. Oral repetition is also an important study tool. Making up rhymes or other oral mnemonic devices will also help them study, and they may like to listen to music as they work.

Kinesthetic learners like to stay on the move. They often find it difficult to sit still for a long time and will often tap their feet and gesticulate a lot while speaking. They tend to learn best by doing rather than observing. Kinesthetic learners may want to walk around as they practice what they are learning, because using their bodies helps them remember things. Taking notes is an important way of reinforcing knowledge for the kinesthetic learner, as is making flashcards. It is important to remember that most people learn in a mixture of styles,

although they may have a distinct preference for one style over the others. Determine which is your dominant style, but be open to strategies for all.

Some popular and useful Internet resources for vocabulary learners are as follows:

- www.vocabulary.com: vocabulary puzzles and exercises with words ranging from junior high to college level;
- www.freevocabulary.com: a list of 5,000 vocabulary words at the high school and college level;
- webster.commnet.edu/grammar/vocabulary.htm: tips for building vocabulary and quizzes for over 350 words;
- <http://dictionary.reference.com/wordoftheday/>;
- www.mywordaday.com. (“My Word A Day”);
- <http://oed.com/cgi/display/wotd>. (Oxford University Press. “Oxford English Dictionary Word of the Day”).

Using *study methods* that suit your learning style will help you to really learn the material you need to know. *One of the most important learning strategies is to be an active reader.* Interact with what you are reading by asking questions, making notes, and marking passages instead of simply reading the words on the page. Choose methods of interacting with the text that match your dominant learning style.

- Ask questions. When you study a word list, ask questions such as, “What do these words have in common? How are they different?” Asking yourself questions will test your comprehension of the material. You are also putting the information into your own words, which will help you remember what you have learned. This can be especially helpful when you are learning definitions. Putting vocabulary definitions into your own words helps you to understand these processes more clearly.
- Make notes. Making notes as you read is another way for you to identify key similarities and differences among words and to put definitions into your own words. Writing down these connections can also help you memorize definitions.
- Highlight. Using a highlighter is another way to interact with what you are reading. Be sure you are not just coloring, but highlighting key concepts that you can return to when you review.
- Read aloud. Especially for the auditory learner, reading aloud can help aid in comprehension. Hearing words and their definitions read aloud can clarify their meanings for you.
- Make connections. Try to relate new vocabulary to words you already know. It might be helpful, for example, to explain to a friend how a pair of synonyms are similar as well as how they slightly differ in meaning or degree.

Reading actively is probably the most important way to use your study time effectively. If you spend an hour passively reading and retaining little of what you have read, you have wasted that hour. If you take an hour and a half to actively read the same chapter, that is

time well spent. However, you will not only be learning new material; you will also need *methods to review what you have learned*.

- Flashcards. Write each word on one side of an index card and its definition, synonyms, and perhaps a sample sentence on the other. Review the flashcards until you can state the meaning of each word without looking at the other side. Just making the cards alone is a way of engaging with the material. You reinforce your knowledge of words and definitions by writing them down. Then, when you have made a stack of cards, you have a portable review system. Flashcards are perfect for studying with a friend and for studying on the go.
- Mnemonics. These catchy rhymes, songs, and acronyms are tools that help us remember information. Some familiar mnemonics is ROY G. BIV, which stands for Red Orange Yellow Green Blue Indigo Violet - the colors of the rainbow. Developing your own mnemonics will help you make a personal connection with vocabulary and help you recall it during your test.
- Keep a word list. Write down the meaning of words you come across in your other reading and test preparation. Just writing down the words and their definitions will help seal them in your memory and you will have a great word list to review as you expand your vocabulary.
- *Review, review, review*. Repetition is the key to mastery, especially when it comes to building vocabulary. The more you review the words in the book and on your word list, the sooner you will learn their meanings, and the more comfortable you will be actually using them—which is the key to making them part of your permanent vocabulary. [3: 31]

Studying in a group or with another person can be a great motivator. It can also be a distraction, as it can be easy to wander off the subject at hand and on to more interesting subjects such as last night's game, or some juicy gossip. The key is to choose your study partners well and to have a plan for the study session that will keep you on track.

There are definite *advantages* to studying with others:

Motivation. If you commit to working with someone else you are more likely to follow through. Also, you may be motivated by some friendly competition.

Solidarity. You can draw encouragement from your fellow test takers and you won't feel alone in your efforts. This companionship can help reduce test anxiety.

Shared expertise. As you learned from your practice questions, you have certain strengths and weaknesses in the subject. If you can find a study partner with the opposite strengths and weaknesses, you can each benefit from your partner's strengths. Not only will you get help, but by offering your expertise you will build your confidence.

There are also some *disadvantages* to studying with others:

Stress of competition. Some study partners can be overly competitive, always trying to prove that they are better in the subject than you. This can lead to stress and sap your confidence. Be wary of the overly competitive study partner.

Too much fun. If you usually hate studying but really look forward to getting together with your best friend to study, it may be because you spend more time socializing than studying.

Sometimes it is better to study with an acquaintance who is well-matched with your study needs and with whom you are more likely to stay on task.

Time and convenience. Organizing a study group can take time. If you are spending a lot of time making phone calls and sending e-mails trying to get your study group together, or if you have to travel a distance to meet up with your study partner, this may not be an efficient strategy.

Weigh the pros and cons of studying with others to decide if this is a good strategy for you. So, you have thought about the what, where, when, and how, now you need to put all four factors together to build your *study plan*. Your study plan should be as detailed and specific as possible.

You will need a daily planner, a calendar with space to write, or a personal digital assistant to build your plan. You have already determined the time you have free for study. Now you need to fill in the details. You have also figured out what you need to study, and have broken the material down into smaller chunks. Assign one part of material to each of the longer study sessions you have planned. You may need to combine some parts or add some review sessions depending on the number of long study sessions you have planned in your schedule. You can also plan how to study in your schedule. For example, you might write for Monday 6:00 p.m. to 9:00 p.m.: Read Chapter 4, make notes, and create set of flashcards. Then for Tuesday 8:30 a.m. to 9:00 a.m. study Chapter 4 flashcards. The key to a successful study plan is to be as detailed as possible. [1: 13]

Bear in mind that nothing goes exactly as planned. Any number of things can happen to your well-thought-out study plan - and some of them probably will. You will need strategies for coping with life's little surprises. The most important thing to remember when you get off track is not to panic. You can adjust your schedule to make up the lost time. You may need to reconsider some of your other commitments and see if you can borrow some time for studying. Or you may need to forego one of your planned review sessions to learn new material. You can always find a few extra minutes here and there for your review.

Minimizing Distractions. There are some distractions, such as getting sick, that are unavoidable. Many others can be minimized. There are the obvious distractions such as socializing, television, and the telephone. There are also less amusing distractions such as anxiety and fear. They can all eat up your time and throw off your study plan. The good news is you can do a lot to keep these distractions at bay.

- Enlist the help of your friends and family. Just as you have asked your friends and family to respect your study space, you can also ask them to respect your study time. Make sure they know how important it is to you. They will then understand that you don't want to be disturbed during study time, and will do what they can to help you stick to your plan.
- Keep the television off. If you know that you have the tendency to get pulled into watching TV, don't turn it on even before you plan to study. This way you won't be tempted to push back your study time to see how a program ends or see "what's coming up next."

- Turn off your cell phone and the ringer on your home phone. This way you won't eat up your study time answering phone calls - even a five-minute call can cause you to lose focus and waste precious time.
- Use the relaxation techniques discussed earlier in the chapter if you find yourself becoming anxious while you study. Breathe, tense and relax your muscles, or visualize a soothing place.
- Banish negative thoughts. Negative thoughts - such as, "I'll never get through what I planned to study tonight," "I'm so mad all my friends are at the movies and I'm stuck here studying," "Maybe I'll just study for an hour instead of two so I can watch the season finale of my favorite show" - interfere with your ability to study effectively. Sometimes just noticing your negative thoughts is enough to conquer them. Simply answer your negative thought with something positive - "If I study the full two hours, I can ...," "I want to study because I want to do well on the test so I can . . ." and so on.

Staying Motivated. You can also get off track because your motivation wanes. You may have built a rock-solid study plan and set aside every evening from 6:00 to 9:00 to study. Then, your study plan suddenly clashes because of a very compelling distraction. Or you may simply be tired from a long day at work or school or from taking care of your family and feel like you don't have the energy for three hours of concentrated study. Here are some strategies to help keep you motivated:

- Visualization. Remind yourself of what you will gain from doing well on the test. Take some time to visualize how your life will be positively changed if you accomplish your goal. Do not, however, spend time visualizing how awful your life will be if you fail. Positive visualization is a much more powerful motivator than negative imagery.
- Rewards. Rewards for staying on track can be a great motivator, especially for flagging enthusiasm. When you accomplish your study goal, perhaps watch your favorite TV program or have a special treat—whatever it is that will motivate you.
- Positive feedback. You can use your study plan to provide positive feedback. As you work toward the test date, look back at your plan and remind yourself of how much you have already accomplished. [4:18]

Your plan will provide a record of your steady progress as you move forward. You can also enlist the help of study partners, family, and friends to help you stay motivated. Let the people in your life know about your study plan and your progress. They are sure to applaud your efforts. At the end of the day, you will be your prime motivator. If you can take the time to create a well-thought out study plan, you are committed to your goal. As the slogan says, now all that is left is to "Just do it!" Imagine yourself succeeding and let the excitement of meeting your goal carry you forward.

References

1. Elizabeth Chesla. Just in time vocabulary. - New York: LearningExpress, 2004.

2. Elizabeth Chesla. Vocabulary and Spelling Success in 20 Minutes a Day, 3rd edition. - New York: LearningExpress, 2002.
3. Charles Elster. Verbal Advantage: 10 Steps to an Impressive Vocabulary. - New York: Random House, 2000.
4. Murray Bromberg and Melvin Gordon. 1100 Words You Need to Know. - Hauppauge, NY: Barrons Educational Series, 2000.

Скалозуб Е.Н., Лука К.Е., Пархоменко Т.С. (КИИ ДонНТУ)

АМЕРИКАНО-БРИТАНСКИЕ РАЗЛИЧИЯ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Английский язык — самый широко используемый язык на земле. Он используется в качестве родного, второго и иностранного языка. Английский язык занимает особое место в семидесяти пяти странах мира. В девятнадцати странах он является государственным языком. Английский язык преподают в качестве иностранного языка более чем в 100 странах, в том числе и в Украине. В большинстве стран его преподают в школе как основной иностранный язык, вытесняющий другие иностранные языки. Структура английского языка несколько проще, чем структура некоторых других мировых языков. В течение всей истории своего развития он широко заимствовал из других языков, с которыми находился в контакте.

Английский язык имеет множество вариантов, в зависимости от геологического и политического отличия. Но в своей статье мы выделим именно американский вариант английского языка. Наш выбор объясняется большим количеством факторов, которые будут описаны далее. На американском варианте английского языка говорит примерно в два раза больше человек, чем на какой-либо иной разновидности английского языка, и в четыре раза больше человек, чем на британском английском. Частично это объясняется лидирующим положением США в мире. Американизмы распространяются также через рекламу, туризм, телекоммуникации и кино. Новые компьютерные технологии, мощная индустрия развлечений, глобальный бизнес — все это «сделано в Америке», а работает повсюду.

Британский является основой английского, но даже в королевстве все разговаривают на диалектах: ирландском, уэльском, шотландском. Это нетрудно себе представить, если вспомнить, как отличается наш украинский в разных регионах страны. Тем не менее, существует общепринятая форма британского английского — так называемый “BBC English” или “Queen`s English”, на котором говорят дикторы BBC.

Интересный факт - развернувшаяся где-то в 60-70х годах прошлого века в Великобритании кампания борьбы за "чистоту" английского языка окончилась ничем, или даже провалом! Во-первых, сами англичане стали часто говорить на "американский" манер, во-вторых, среди молодёжи в Англии стало "модно" говорить "по-американски" (фильмы, ТВ, видео - все часто озвучены "по-американски"), да и в-

третьих, во всем мире большее распространение получил именно американский стиль речи. Так что чистый английский в Великобритании теперь можно встретить только на светских приёмах, в благородных домах и богатых пригородах, где живёт элита.

Американский вариант английского языка существенно отличается от британского. Это во многом иной язык, изменения затронули не только фонетику и лексику, но и наиболее устойчивую часть языка — грамматику.

Американский вариант английского языка часто называют упрощенным. Это довольно точная его характеристика. Простым, часто малообразованным или неграмотным людям из разных стран, прибывшим в Новый Свет в поисках счастья, нужен был простой и доступный способ общения. Американский вариант английского языка формировался на основе разговорного английского языка торговцев, нарождающейся буржуазии. Но, как известно, не только британцы и ирландцы осваивали Америку. Туда потянулись люди со всей Европы: французы, испанцы, скандинавы, немцы, славяне, итальянцы. Новой нации был нужен объединяющий элемент, который помог бы преодолеть национальные различия. Таким элементом и стал преобразованный английский язык. Он неизбежно должен был стать проще в письме, произношении, грамматике. И так же неизбежно впитать в себя элементы других языков. В отличие от британского варианта английского языка, американский вариант более гибкий, открытый к изменениям и легкий для восприятия. Многие слова американцы употребляют не в тех значениях, что англичане. Если англичанин начнет разговаривать с уроженцем штата Оклахома, например, им потребуются переводчик.

Наибольшие различия между британским и американским английским проявляются именно в акценте. Если при чтении текста не всегда можно определить, кем он написан, то устная речь мгновенно выдаёт национальность человека. В британском варианте английского языка существует множество интонационных моделей, в отличие от американского варианта, где присутствует практически одна: ровная шкала и нисходящий тон. Эта интонационная модель определяет и всю звуковую структуру американского варианта. Британцы говорят с особенной интонацией, иногда интонация меняется даже в пределах слова!

Есть некоторые произносительные отличия в американском варианте английского языка. Одно из наиболее известных отличий американского английского — произнесение [r] в таких словах, как *port*, *more*, *dinner*, в то время как этот звук вообще не произносится в BrE в подобных словах (однако его произносят шотландцы). Можно сказать, что звук [r] произносится в любом положении. Звук [t] часто озвончается в положении между двумя гласными и произносится как [d]: *latter* произносится как *ladder*. Гласный звук [æ], а не [ɑ:] произносится в таких словах, как *path*; звуки [o] и [o:] произносятся с еще меньшим округлением губ и с четким оттенком [ɑ:], слова *cot* и *caught* звучат как [ka:t]; слово *tune* произносится как [turn], а не [tju:n]. Многие американцы произносят слова *hath* и *path* с кратким гласным звуком

[Λ] (долгий звук [ɑ:] в британском варианте). Можно также отметить мягкое произношение звуков в словах *news*, *dew*, *stupid*. В американском варианте английского языка существует тенденция к четкому произнесению отдельных слогов в таких словах, как *voluntarily*, в то время как британцы «проглатывают» слоги в таких словах. Некоторые слова в американском английском произносятся с иным ударением, чем в британском английском. На хорошем английском традиционно вещает компания "BBC", на типичном американском - "Voice of America". Сравнить BrE и AmE можно, послушав интервью Хью Гранта, известного актера, признанного BBC эталоном британского произношения и, например, первое интервью американской звезды Бреда Питта у Опры Уинфри. Полную информацию о различиях можно найти здесь [1]

Вариант американского английского, наиболее близкий к стандартному американскому варианту — это «общий диалект американского варианта английского языка» или среднезападный диалект (Midwestern American) — "General American English" (GAE) наиболее близок к стандартной форме, его можно услышать на национальном телевидении, на нем говорят в большинстве северных штатов, и в целом, его использует значительное число населения страны.

В США акцент или диалект содержит значительно меньше информации о человеке, чем в Великобритании. В Великобритании человек, говорящий на диалекте, воспринимается как малообразованный человек из низшей социальной среды. В США довольно сложно определить, из какой части страны человек родом по его акценту, еще сложнее судить по особенностям речи о его социальном статусе. Однако использование в речи нестандартных грамматических форм — *ain't* вместо *isn't*, *aren't* или *am not* — форм, свойственных многим британским и американским диалектам, воспринимается как признак малообразованной речи в обеих странах.

На письме, в письменной форме речи, правописание достаточно отчетливо показывает, кому принадлежат строки, британцу или американцу. В неударных слогах в AmE суффикс *-our* часто заменяется *-or*. *color*, *labor*, *flavor*, *humor*, *parlor*. Окончание *-re* заменяется *-er*. *center*, *meter*, *liter*, *theater*. В AmE имеет место некоторое упрощение написания, утрата двойных согласных, как, например, в *traveler*, *traveling*, *programing*. В AmE принято написание *check*, а не *cheque*, *tire*, а не *tyre*, *woolen*, а не *woollen*; буквосочетание *ct* заменяется *x*, например, *connexion* (*connection*), слово *kerb* пишут как *curb*, *grey* как *gray*. Эти и другие написания слов, считающиеся нормой в AmE, в BrE считаются ошибкой. Некоторые особенности правописания, принятые в США, допустимы и в британском варианте английского языка. Допустима, например, замена суффикса *-ise* *-ize* как в AmE: *advertize*, *realize* и написание прошедшей формы глагола с окончанием *-ed* вместо *-t*, например, *learned*, *dreamed*. В британском варианте английского языка слова, оканчивающиеся на *-se* и *-ce*, проявляют следующую закономерность: глаголы оканчиваются на *-se*, а существительные на *-ce* — *license* — лицензировать, *licence* — лицензия. В AmE все

омонимические пары глагола и существительного пишутся одинаково на -se: *pretense, license, practise, devise, advise*.

Различия в грамматике не столь существенны, и они практически не влияют на взаимопонимание. Американцы по возможности пытаются избегать использования сложных временных форм, если их можно заменить более короткими (например, *was watching* вместо *have been watching*), могут отличаться некоторые случаи использования артиклей (AmE: *to the hospital*, BrE: *to hospital*; AmE: *actress Elizabeth Taylor*, BrE: *the actress Elizabeth Taylor* и предлогов.

В американском английском существительные, обозначающие группу людей (*army, government, committee, team, band*), обычно имеют единственное число. Британцы же могут использовать эти слова как в единственном, так и во множественном числе, в зависимости от того, хотят ли подчеркнуть множество людей или их единство. Если название коллектива имеет множественное число, то в любом случае следует употребить множественное число. *The Beatles are a well-known band*. Британцы чаще используют прошедшее совершенное время (*I have just arrived home*), а американцы предпочитают простое (*I just arrived home*), особенно во фразах со словами *already, just, yet*. В британском варианте чаще используются формы "I have got" (владение) и "I have got to" (необходимость) в разговорной речи, а выражения "I have" и "I have to" звучат более официально. В Америке чаще всего используются "I have" и "I have to", а в неформальном общении можно употребить "I got" и "I got to" соответственно. Последнее выражение, как известно, в последнее время мутировало в "I gotta". Вспомогательный глагол *shall* в США почти не употребляется. [2] В целом, грамматика стандартна для всех. Просто важно понимать, что язык – система гибкая, и не удивляться некоторым изменениям.

И самое интересное – это лексические несоответствия, которых масса. Очень часто слова употребляются в обоих языках, но означают разные вещи. Как утверждают хроники Уинстона Черчилля, эти несоответствия когда-то даже стали причиной недопонимания во время очередного военного совета Союзных войск, так как в британском варианте глагол «*to table*» значит «начинать обсуждение вопроса, проблемы», в то время как у американцев это слово значит «завершать дискуссию». Существует хорошая таблица наиболее распространённых различий в лексике. Источник - М. С. Евдокимов, Г. М. Шлеев – «Краткий справочник американско-британских соответствий». Приведем несколько примеров. Так, американцы используют *sidewalk* вместо *pavement*, *elevator* вместо *lift*, *fall* вместо *autumn*, *flat* вместо *apartment*, *bill* вместо *check*, *to mend* вместо *to repair*, *computing* вместо *information technology*, *downtown*, а не *centre*. Ряд слов и выражений являются чистыми американизмами: *highway, mail, movie, truck, gas* и многие другие. Для более детального изучения нужно либо ехать в англоязычную страну, либо просмотреть ссылку [3].

Различия в словообразовании. Суффикс "-ward(s)" в британском диалекте обычно используется в виде "-wards", а в американском как "-ward". Речь идёт о словах *forwards, towards, rightwards* и т. д.. Тем не менее, слово *forward* активно используется и в Британии, а слова *afterwards, towards, forwards* не являются необычными и для американского диалекта. Для американского английского более характерно словообразование через словосложение. Сегодня чаще всего именно в западном полушарии устойчивые фразы превращаются в новые слова. При образовании словосочетаний, состоящих из существительного-предмета и глагола, говорящем о его назначении, в британском варианте чаще используется герундий (*sailing boat*), а американцы предпочитают просто склеить глагол с существительным (*sailboat*). То же самое – со словосочетаниями, означающими предмет и его владельца - *dollhouse vs. doll's house*.

Выводы. Несколько десятилетий назад образцом для подражания считался британский английский язык. Этому варианту и обучали во всем мире. Теперь иногда можно услышать: «Зачем мне изучать британский вариант английского языка, когда весь мир говорит на американском варианте?» Как бы то ни было, очевидно, следует изучать «правильный» английский язык: таким вариантом английского принято считать британский вариант или ту его разновидность, которую называют «принятый стандарт». Сами англичане шутят, что на правильном английском языке говорит только королева. На самом деле — от 3 до 5% англичан. Но какой бы вариант или диалект английского языка человек не собирался изучать в дальнейшем, начинать надо с правильного базового английского, что поможет понимать и легче осваивать другие варианты, диалекты и разновидности языка. Если говорить о грамматике, то большинство учебников дают классический британский вариант. Американские разговорные нормы хоть и упрощают британские, но не отменяют их. Не бойтесь перетрудиться, выучите досконально английскую грамматику. Если ваша фраза будет излишне литературной, то никто плохо о вас не подумает. Хуже, если вы наоборот попытаетесь упростить то, что упрощать не следует. Что касается лексики, то в первую очередь следует знать американские значения слов, ибо они используются практически во всём мире, кроме Британии.

Сторонники американского варианта говорят о его более широком распространении, современности, простоте и удобстве. Они правы. Их оппоненты считают, что только британский вариант является настоящим английским, а всё остальное - упрощение, засорение и извращение. Они тоже правы. Оптимально учить оба варианта, чтобы понимать всех. Важно также осознавать, что все мы говорим на одном языке – международном английском, еще более простой форме английского, и наша задача – научиться говорить правильно и со смыслом, и тогда нас поймут везде. Желательно избавиться от русского акцента, слушая интервью знаменитостей, просматривая фильмы в оригинале и работая над собой. [4]

Действительно, американско-британские различия хоть и заметны, но не настолько серьезны, чтобы помешать в освоении английского языка.

Ссылки

1. http://en.wikipedia.org/wiki/American_and_British_English_pronunciation_differences
2. http://en.wikipedia.org/wiki/American_and_British_English_differences
3. <http://www.uta.fi/FAST/US1/REF/usgbdiff.html>
4. <http://greenwich.org.ua/ekopilka/article143.htm#sthash.mwuipWKJ.dpuf>

УДК 811.161.1'367.622

Сухобрус Л. С. (КИИ ДонНТУ)

ТЕМАТИЧЕСКИЕ ГРУППЫ ПОЛИВЕРБАЛЬНЫХ РЕАЛИЗАЦИЙ НОМИНАТЕМ С ДОМИНАНТОЙ-СЛОВОМ

Целью статьи является попытка показать способность так называемых юкстапозитов формировать лексико-семантические и тематические группы.

Такие образования, как *интернет-кафе, данс-клуб, данс-холл, гей-парад, бизнес-план, бизнес-ланч, бизнес-тур, шоу-балет, блиц-гейм, ток-шоу* и т.п., изначально являясь заимствованиями, традиционно представляются дериватами, возникшими в языке-источнике или в русском языке посредством сложения основ. Мы считаем, что целесообразно предложить иной путь исследования подобных единиц.

Довольно часто говорится о том, что «при рассмотрении аппозитивных словосочетаний возникает проблема отличия словосочетания от сложного слова» [Молошная 1975, с. 36]. Что же такое *бал-маскарад, жар-птица, Москва-река, альфа-лучи*, а также вышеуказанные образования – слова или словосочетания?

Е. А. Земская отмечает, что «состояние современного русского языка в конце XX столетия, изменения, которые в нем происходят, нуждаются во внимательном изучении и освещении с целью выработки оценок и рекомендаций с позиций объективности и исторической целесообразности» [Земская 1996, с. 5].

В 90-е годы XX века одним из наиболее активных и социально значимых языковых процессов оказался процесс заимствования иноязычных слов. Иноязычное слово, чаще всего английское, в современном русском контексте является одной из примет языкового вкуса времени. Русский язык всегда был открыт для заимствований, в его лексике большой процент составляют иноязычные слова разного происхождения.

Именно заимствования определенного типа, а также собственно русские образования и послужили материалом данной статьи. Они настолько плотно вошли в русский язык, что их словообразовательные, грамматические, семантические особенности необходимо рассматривать в контексте первоначально новой для них системы.

Обычно тип образования подобных лексических единиц называется словосложением. Сущность его состоит в «морфологическом соединении двух или более корней (основ)» [Лингвистический 1990, с. 469]. В результате подобного словообразовательного акта образуется сложное слово, или композит. Словосложение занимает промежуточное положение между морфологическим и синтаксическим способами словообразования, обладая чертами того и другого.

Исследуемому типу композитов присущи признаки цельнооформленности, а именно:

1. стирание грамматического значения компонентов (*кафе с услугами интернета – интернет-кафе*);
2. фиксированный порядок компонентов исходного словосочетания (существительное в роли определения + существительное) и производного композита (основа прилагательного + основа существительного), изменение которого могло бы повести к изменению значения слова (*интернет-кафе*, но не *кафе-интернет*);
3. наличие одного главного ударения (*бизнес-центр, шоу-бизнес*);
4. особый графический облик сложного слова – слитное (или дефисное) написание (*шеф-повар, данс-холл*);
5. особый вид синтаксических отношений, заимствованный у исходного словосочетания, и тип синтаксической связи, также заимствованный у исходного словосочетания, соответственно – подчинительные и согласование.

Н. В. Дьячок замечает, что многие «ученые, когда-либо занимавшиеся этой проблемой, едины в одном: перед нами явление деривационного характера, хотя тождественность семантики словосочетания и соответствующего ему слова дает нам право предположить, что между словосочетанием и словом реализуются отношения отнюдь не словообразовательные» [Дьячок 2009, с. 56], например: *кафе – интернет-кафе, холл – данс-холл* и т.п. Данные образования рассматривают как результат лексико-синтаксического способа словообразования. Под ним «подразумевается возникновение новых слов в результате сращения в одно слово двух или более соположных лексических единиц в процессе их употребления в языке» [Шанский 1968, с. 267], то есть интерпретация словосочетания как слова, например, *сегодня*, представляющее собой интерпретированное как слово словосочетание *сего дня*. Сюда относят юкстапозиты типа *вагон-ресторан, город-спутник, впередсмотрящий* и т.п. Однако здесь также возникает множество вопросов.

Е. А. Земская справедливо считает, что, «обсуждая состояние русского языка сегодняшнего дня, надо разграничить вопросы собственно языковые и вопросы речевой практики...» [Земская 1996, с. 5]. А данные образования являются продуктом именно сегодняшнего дня.

О. В. Блюмина отмечает: «можно ли считать юкстапозиты действительно самостоятельными словами? Многие лингвисты достаточно скептически относятся к

такой трактовке данных единиц» [Блюмина 2010, с. 15]. Как писала Т. Н. Молошная, «при рассмотрении аппозитивных словосочетаний возникает проблема отличия словосочетания от сложного слова» [Молошная 1975, с. 36]. Как определить, например, единицы типа *кресло-качалка*, *плац-палатка*, *вагон-ресторан* – как юкстапозиты или как словосочетания. Для других и этой проблемы не существует. В. М. Никитевич отрицал статус слова подобных единиц, констатируя, что у них, в сущности, «экономится лишь пропуск (пробел) между словами» [Никитевич 1985, с. 15-16]. В связи с этим А. М. Нелюба делает вывод о том, что единицы такого типа «не принадлежат к словообразовательной номинации (по крайней мере, к словообразовательным процессам)» [Нелюба].

Альтернативное решение проблемы определения статуса так называемых композитов исследуемого типа было предложено В. И. Теркуловым. Лингвист рассматривает каждый такой «дериват» как единицу, которая входит в разряд структурных разновидностей номинатемы со словесной доминантой, то есть является семантически тождественной единицей, отождествляющейся на уровне слова. Данная единица относится к структурной разновидности номинатемы с доминантой-словом, квалифицирующейся как «слово, распространенное зависимой полнозначной лексемой, выполняющей функцию семного конкретизатора» [Теркулов 2006, с. 133], а сама она является – согласно теории В. И. Теркулова – атрибутивным словосочетанием. Так, например, в словосочетании *интернет-кафе* существительное (а – традиционно – первая основа композита) *интернет* является семным конкретизатором потенциальной семы «разновидность» существительного *кафе*.

Номинатема вообще – это некая абстрактная языковая единица, реализующаяся в вербальных формах, причем в данном конкретном случае вариантами одной номинатемы выступают словосочетание и семантически и грамматически тождественное ему слово, стилистически не отличающееся от эквивалентного словосочетания какими-либо чертами разговорности или сленговости, например *интернет-кафе*, *данс-клуб*, *данс-холл*, *бизнес-ланч* и т.п. Предложенная В. И. Теркуловым концепция «не определяет того, какая из реально отмечаемых в речи структурных единиц является основной для языка. Она снимает противоречия в атрибуции разных структурных единиц путем выведения родовой, языковой единицы, системная значимость которой предполагает возможность любой структурной речевой реализации выразителя моделируемого тождественного значения. Такая единица и является основой номинативности – номинатемой» [Теркулов 2006, с. 135].

Вышеизложенное свидетельствует о том, что, во-первых, исследуемые образования являются альтернативными формами номинатем исследуемого типа и, во-вторых, являются их речевыми реализациями. В связи с этим также было бы некорректным считать данные композиты результатом деривационного процесса, а процесс их возникновения – деривационным. Ведь они уже квалифицируются нами как словосочетания.

Имея статус дублетов, речевых реализаций соответствующих номинатем, исследуемые словосочетания объединяются в тематические и лексико-семантические группы.

Тематическая группа, например, является «составляющей тематического поля, которое структурируется на основе полного охвата той или иной предметной сферы...» [Загнитко 2007, с. 125].

В лексико-семантические группы «объединяются слова по лексическому значению, тогда как тематические группы составляются по общности предметов и явлений действительности, обозначаемых словами» [Гафарова 2009, с. 146].

Опираясь на принципы классификации лексико-семантических групп И. Н. Думчаком, мы предлагаем распределение исследуемого материала по тематическим группам (I, II, III), лексико-семантическим группам (1, 2, 3,....).

- I. Названия неодушевленных предметов и явлений.
 1. Названия продуктов питания: *суп-пюре, картофель-пай, яблоко-груша.*
 2. Названия напитков: *кофе-глице.*
 3. Названия приспособлений: *ракета-носитель, самолет-истребитель, расческа-щетка.*
 4. Названия локаций: *вагон-ресторан, данс-холл, бизнес-центр, интернет-кафе, город-гигант, город-спутник, город-побратим, Москва-река.*
 5. Названия растений и продуктов их переработки: *мята-рута, гриб-дождевик, лук-порей.*
 6. Названия емкостей: *чайник-кофейник.*
 7. Названия предметов одежды: *шапка-ушанка, плащ-палатка, свитер-гольф, брюки-капри.*
 8. Названия обуви: *туфли-лодочки, туфли-шпильки, сапог-чулок.*
 9. Названия предметов мебели: *кресло-качалка, диван-кровать.*
 10. Названия книг, газет, журналов: *книжка-малютка, книжка-игрушка, газета-еженедельник.*
 11. Названия предметов мифического характера: *ковер-самолет, сапоги-скороходы.*
 12. Названия документов: *бизнес-план.*
 13. Названия объединений людей: *гей-парад, шоу-балет.*
 14. Названия явлений: *интернет-конференция, бизнес-ланч, бизнес-тур, ток-шоу, блиц-гейм, альфа-лучи.*
- II. Названия лиц.
 1. По внутренним признакам, качествам характера: *девушка-загадка, человек-привычка, душа-человек, рубаха-парень.*
 2. По внешним признакам: *девушка-красотка, чудо-ребенок.*
 3. По социальному статусу и роду деятельности: *премьер-министр, шеф-повар, летчик-космонавт, летчик-испытатель, человек-оркестр.*

4. По возрастным признакам: *баба-ягодка, девка-скороспелка*.
 5. По мифическим признакам: *Иван-царевич, Иван-дурак, Соловей-разбойник*.
- III. Названия животных и птиц.
1. По назначению: *кураца-несушка*.
 2. По масти: *корова-рябуха*.
 3. По индивидуальным признакам: *кураца-хохлатка, жук-олень, жук-носорог*.
 4. По мифическим признакам: *жар-птица*.

Следует отметить, что предложенная классификация не может считаться единственно универсальной, поскольку исследуемые словосочетания способны объединяться в группы в зависимости от тех. критериев, которые предлагает и обосновывает исследователь. Поэтому данный участок работы представляется перспективным в плане изучения парадигматических отношений поливербальных реализаций номинатем.

Литература

1. Блюмина О. В. Субстантивные композиты со значением процессуальности в русском языке : дисс. ... к. филол. наук : 10.02.02 / Блюмина Ольга Васильевна. – Горловка, 2011. – 341 с.
2. Гафарова Р. И. Суффиксальные универбы русского языка: семантика, деривационные отношения: дисс. На соискание научн. Степени канд. Филол. Наук: спец. 10.02.02 «Русский язык» / Р. И. Гафарова. – Харьков, 2009. – 178 с.
3. Думчак І. М. Універбація в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. М. Думчак. – Івано-Франківськ, 1998. – 19 с.
4. Дьячок Н. В. О трансформации универбов в лексические дериваты // Східнослов'янська філологія. Горлівка: ГДПІМ, 2009.
5. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії: монографія // Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк: «Юго-Восток», 2007. – 219 с.
6. Земская Е. А. Активные процессы современного словопроизводства // Русский язык конца XX столетия. – М.: Наука, 1996. – 240 с.
7. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 688 с.
8. Молошная Т. Н. Субстантивные словосочетания в славянских языках. – М., 1975.
9. Нелюба А. М. Осново- і словоскладання в контексті словотвірної номінації / А. М. Нелюба : Режим доступу – <http://www->

- philology.univer.kharkov.ua/Nauka_files/naukovi_konferencii/naukovi_konferencii.files/dopovidi/neluba.htm. – Заголовок з екрану.
10. Никитевич В. М. Основы номинативной деривации / В. М. Никитевич. – Минск : Вышэйшая школа, 1985. – 158 с.
 11. Теркулов В.И. Еще раз об основной единице языка // Вісник Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. – Луганськ, 2006. – №11 (106). – С. 127-136.
 12. Шанский Н. М. Очерки по русскому словообразованию : учебн. пособие [для студ. пед. ин-тов по спец. "Русский язык и литература"] / Н. М. Шанский. – М. : Изд-во МГУ, 1968. – 310 с.

УДК 37.034

Холіч І. В., Юсипук Ю. О. (КП ДонНТУ)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Проблемна ситуація полягає у несприятливих економічних, а як наслідок – соціальних та культурно-освітніх умовах існування молоді в Україні. Ідеться, насамперед, про підрив фінансового підґрунтя існування сучасної сім'ї. Майже 90% бюджету більшості сімей витрачається на оплату комунальних послуг та харчування. Решта лишається на придбання одягу, предметів побуту, техніки, задоволення соціальних та освітньо-культурних потреб усіх членів сім'ї. Відсутність дієвої державної програми з кредитування придбання житла для молоді змушує її жити з батьками. Все вищезазначене негативно впливає на рішення молоді створювати сім'ї та народжувати дітей.

Молодь часто не в змозі отримати самостійно гідну вищу освіту. Одночасно кількість підготовлених навчальними закладами спеціалістів деяких напрямків значно перевищує кількість державного замовлення, яке саме по собі уже в рази перевищує реальні обсяги потреб ринку праці. За час навчання молоді тенденції на ринку праці швидко змінюються. Тому виникає потреба у перекваліфікації. Роботодавці не бажають наймати молодих спеціалістів без досвіду роботи. Низькою є і якість підготовки молодих спеціалістів. Нормою для роботодавців є найм на роботу пенсіонерів. Це вигідно як роботодавцям, що не бажають платити більшу зарплату, так і пенсіонерам, що отримують і пенсію, і зарплату. Молодь не спроможна впливати на рівень зарплати. Більшість працює без офіційного оформлення трудових відносин з роботодавцем, живе сьогоднішнім днем і не розглядає власне життя в перспективі на 10 – 15 років. Гострою є проблема безробіття молоді.

Молоді люди часто не знають, куди себе подіти у вільний від навчання або роботи час. Альтернативу утворюють сьогодні численні розважальні центри з ігровими автоматами, дискотеками, доступними алкоголем та іншими видами розваг, що заробляють на людських слабостях. Молодь губиться в розмаїтті субкультур,

дозвілля у яких не передбачає патріотичного спрямування, а подеколи – зовсім його заперечує. Здоровий спосіб життя все ще не є нормою та цінністю для більшості молоді України. Відтак дозвілля проводиться нею часто на шкоду власному фізичному та психічному здоров'ю.

Різноманітні свята, заходи, влаштовані та очолювані державними відділами у справах сім'ї, молоді та спорту, нагадують з'їзди груп підтримки партій (звісно провладних), з усією відповідною атрибутикою та антуражем, коли форма, а не зміст стає засобом та єдиною метою проведення цих заходів.

З цього видно, що дії уповноваженого чиновництва радше сприяють витисненню української молоді з України, направлені на нав'язування молоді чужих рішень та політичної волі, міфів щодо нашої історії, наших героїв, реалій сьогодення, стимулюють громадську інертність та політичну апатію.

Молоді люди вважають, що подбати про них повинен хто завгодно: політики, державні структури, громадські організації, батьки та родичі, тільки не вони самі. Сучасна молодь України політично пасивна, її участь в політичному житті часто обмежується політичним заробітчанством. Тому жодна політична сила не розглядає її як свою електоральну групу, а враховує передусім інтереси пенсіонерів та трудових груп окремих галузей господарства. Унаслідок чого суспільні блага розподіляються політичними силами, що приходять до влади, далеко не на користь молоді.

На відміну від політичних інтересів і уподобань, економічні мають всі без виключення. Однак захистити економічні інтереси та трудові права молоді фактично нікому. На підприємствах, в організаціях різних форм власності молодь відчуває незахищеність через неефективну та непрозору діяльність наявних профспілок, через дискредитацію самого сенсу їх існування як з боку адміністрації, так і з боку профспілкових функціонерів всіх рівнів. У багатьох організаціях недержавної форми власності профспілки взагалі відсутні.

У таких умовах, відсторонена від важливих соціальних та культурно-освітніх благ, усунута від процесу справедливого розподілу створених працею матеріальних цінностей, молодь починає шукати кращої долі за кордоном. Відсутність позитивних зрушень у питанні вирішення проблем молоді сприяє тому, що сьогодні фактично відбувається формування потенційної 5-ї хвили еміграції, яка, за кращих обставин, мала б стати новітньою хвилею відродження України. Якщо ця хвиля рушить – її вже не зупинити, оскільки наявним є ефект мультиплікації еміграційних настроїв, коли виїжджатимуть родичі, друзі та знайомі тих, хто вже буде за кордоном. Становище тих, хто залишиться в Україні, буде ще гіршим, оскільки збільшиться економічне навантаження на працездатних і працюючих.

Бібліографічний список:

1. Сучасні проблеми молоді в Україні як загроза виникнення п'ятої хвили еміграції. http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=92285

2. Проблеми сучасної молоді. <http://wjournal.com.ua/problemi-suchasnoi-molodi.html>.

3. Моральні цінності сучасної молоді.
http://drpsklibr.at.ua/publ/vikladachu/vikhovni_godini/moralni_cinnosti_suchasnoji_molodi/5-1-0-15.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Анастасова Наталя Миколаївна - Бердянський державний педагогічний університет, асистент, м. Бердянськ

Байрачний В.О. - «Харківський Авіаційний інститут» ім. М.Є. Жуковського, здобувач кафедри філософії Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського, м. Харків.

Білецька Людмила Леонідівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Біляк О. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Бледнов Іван Федорович – Дніпропетровський національний гірничий університет, кандидат філософських наук, доцент кафедри Філософії, м. Дніпропетровськ.

Василенко Анатолій Іванович - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Головіна А.Г. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Голуб Євгенія Миколаївна - Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», студентка

Давидов Павел Григорьевич - Донецький національний медичинський університет ім. М. Горького, доцент кафедри філософії і соціально-гуманітарних дисциплін, к.ф.н.

Дяченко Наталія Іванівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Ільянович Катерина Борисовна - Республиканское высшее учебное заведение «Крымский университет культуры, искусств и туризма», доцент кафедри культурної антропології і етнографічного туризму, кандидат філософських наук

Ісаєнков Олександр Олександрович – директор Центру підвищення кваліфікації КП ДонНТУ, старший викладач кафедри ГіОП

Ісаєнков Костянтин Олександрович - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Карташова Анна Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Коваленко Юлія Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри СГП

Козий І.А. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Коломоєць Олександр Володимирович - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Костенко К. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Куликова Ольга Володимирівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Курило Г.М. - Національна академія статистики, обліку та аудиту (м. Київ), к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку НАСОА

Леоненко Олена Олегівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Лихацька Лілія Олегівна - Красноармійський міський ліцей «НАДІЯ», викладач української мови та літератури

Лука К.Е. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Ляшок Александр Ярославович - Донецький національний університет, студент

Ляшок Наталія Юрївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Менеджменту

Ляшок Ярослав Олександрович - директор Красноармійського індустріального інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», доцент, кандидат технічних наук

Макоtkіна Олена - Красноармійський міський ліцей «НАДІЯ», учениця 11 класу

Марченко О. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Михайлюк Валентина Євгенівна - Красноармійський міський ліцей «Надія», вчитель історії та правознавства

Моїсеєнко Лариса Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, заступник декана ФЕІМ, доцент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки, кандидат історичних наук.

Муза Дмитрий Евгеньевич - доктор філософських наук, професор, завідуючий кафедрою філософії ГВУЗ «Донецький національний технічний університет».

Невзгода Яна Дмитрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Нескорородева Тат'яна Васильївна - Донецький національний університет, кандидат технічних наук, доцент кафедри Математики і математических методів в економіці

Немцев Едуард Миколайович - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри ЕМА.

Немцева Наталія Сергіївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Пархоменко Марина Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Полищук Наталя Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва

Попов Володимир Юрійович - Донецький національний університет, професор кафедри філософії, доктор філософських наук

Попова Олена Вікторівна - Макіївський економіко-гуманітарний інститут, доцент кафедри філософії і соціології, кандидат філософських наук

Романій Світлана Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Росновський Микола Григорович - Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, доцент, кандидат с.-г.наук

Самофалова Тетяна Володимирівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Сергієнко Людмила Григорівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих наук.

Сергієнко Наталя Андріївна - Красноармійський міський ліцей «НАДІЯ», учениця 11 класу

Сергієнко Олександр Іванович - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, к.т.н., доцент кафедри Геотехнологій і охорони праці

Скалозуб Олена Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Скрипка Вячеслав Михайлович - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри ЕіП

Скрипка Катерина Вячеславівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Соколенко Сергій - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Старий В.- Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Сухобрус Людмила Станіславівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Фоміна Аліса - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Хейло А.- Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Холіч І. В.- Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Холодова К.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Черкавська Тетяна Михайлівна – Дніпропетровський національний гірничий університет, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки

Чугунова Олександра Іванівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Шелудько Ю. Ю. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Шенкаренко Т.Ю. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Шинкаренко Ірина Валентинівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Щербак Юлія Віталіївна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Щербакова К.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Юсипук Юлія Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Геотехнологій і охорони праці

Яцюк Микола Миколайович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, заступник декану ФЕІМ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Наукове видання

**ФІЛОСОФСЬКО - ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
СВІДОМОСТІ ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Красноармійськ, 12 березня 2014 р.

*Комп'ютерна верстка
та обкладинка:*

О.П.Пославська